

Bismillahirrahmanirrahim

Dokuzuncu cildin başı

3. cilt

دفتر سوم

Üçüncü cildin mukaddimesi

مقدمه دفتر سوم

Hikmeti birkaç türlü tarif etmişler ve ezcümle: “Hikmet, her şeyin hakikatini olduğu gibi bilmek ve muktezasına göre amel etmektir” demişlerdir.

Kur’an-ı Kerim’de:

Arapça, Sure Bakara ayet 269

“Her kime hikmet verilmişse, ona çok hayır verilmiştir” buyrulmuştur.

Resulullah s.a.v. Efendimiz tarafından ise: **“Hikmet, müminin kaybolmuş devesidir. Onu nerede bulursa, almaya hakkı vardır”** denilerek, onu arayıp bulmaya ve almaya teşvik olunmuştur.

Hazreti Mevlâna da: “Hikmetler Allah’ın ordularıdır” demekte ve Mesnevî’nin 3. cildine başlarken şunları buyurmaktadır.

“Hikmetler, Allah askerlerdir. Allah, onlarla müritlerin ruhlarını kuvvetlendirir. İlimlerini bilgisizlik, adaletlerini zulüm ayıbından arıtır. Cömertliklerini riya, ilimlerini akılsızlık lekesinden temizler. Ahirete ait olup, anlayışlarından uzaklaşan şeyleri, o hikmetlerle müritlerin idrakine yaklaştırır, onlara anlatır... Zorlarına giden ibadetleri kolaylaştırır. Hikmetler, peygamberlerin delillerindendir. Peygamberlerin delilleri ise, ariflere mahsus Allah sırlarından ve burhanından haber verir. Dumandan meydana gelen şu yuvarlak gökkubbesine hakim inciden meydana gelmiş olan nurani ve rahmani felekteki Allah’a ait tedbir ve tasarrufları bildirir. Akıl nasıl topraktan vücut bulan suretlere ve bu suretlerdeki zahirî ve batını duygulara hakim ise, bu ruhani feleğin dönüşü de, dumandan meydana gelen feleğe de, parlak şahaplara, aydınlatıcı چراğlara, güzel ve hoş esen rüzgârlara, yayılmış yerlere, akıp giden sulara müessir ve hakimdir. Allah kullarını bu hikmetlerle faydalanırsın. Allah, bu hikmetlerle kullarının anlayışlarını artırırsın...

Şüphe yok ki her okuyan, ancak akıli miktarınca anlar. Her ibadet eden, kudretince ibadette bulunur. Müftü, fetvayı anlayış ve bilgisine göre verir. Cömert, varlığı ne kadarsa o kadar ihsan eder. İhsana nail olan da eline geçeni kıskanır, elden çıkarmamak ister. Fakat çölde suyu kaybeden, denizlerin varlığını bilmekle beraber suyu aramaktan geri kalmaz ya. Bu ab-ı hayatı kaybedenin de, dünya geçimi kendisini bu istekten alıkoymadan, sebeplerle ihtiyaçlar işini aksatmadan, dileği ile arasına haller girmeden arayıp bulması gerek. Nefsinin dileğine uyan, istirahatına düşkün olan, usanıp vazgeçen, kendisinden emin olmayan, zahmetlere katlanmayan, dünya geçimine düşen kimse, bu ilme kavuşamaz. Meğerki talib-i hikmet olan Allah’a sığına, dinini dünyasına tercih eyleye ve hikmet hazinesinden birçok mal ala. Öyle mal ki, kesada uğramaz ve miras malı gibi vereseye kalmaz. Keza o hazine-i hikmetten yüce nurlar, kıymetli cevherler, varidatlı akarlar ve çiftlikler almış ola, Allah’ın fazl ve keremine, şükr ve kadrine tazim ile kendisine nasip edilmiş şeyin yüceliğini bilerek almış ola. Nefsanî hazlarının denaetinden Allah’a sığına. Kendisindeki az bir şeyi çok görmekten, başkalarında olan çok ve

büyük bir şeyi az telakki etmekten Allah'a sığına. Allah'ın izin vermediği şeylerle benliğe düşüp kendisini beğenmekten de Allah'a iltica eyleye.

Hakk'ın rızasına talip olan alime bilmediğini öğrenmesi, bildiğini öğretmesi zihinsizlere yumuşak muamele etmesi, ahmakların ahmaklığını görüp kendini beğenmemesi, anlayışı kıt kişileri horlamaması gerekir. Ey alimler! Evvelce siz de onlar gibiydiniz. Bu zekâyı, bu anlayışı size Allah ihsan etti. Allah'ı mülhitlerin sözlerinden, müşriklerin şirkinden, nakıslarından noksanından, benzeticilerin benzetişinden, düşünenlerin yanlış anlamalarından, vehme kapılanların türlü tahayyüllerinden tenzih ederim.

İlahî ve Rabbanî olan Mesnevî kitabının nazım ve tertibine muvaffak kılmasından dolayı hamdim ve tazimim Allah'a mahsustur. O Rabb-ı Celil tevfiğ ve tafdil sahibidir. Lütuf ve kerem ve bütün nimetler O'nundur. Hususiyle 'Nur-u ilahîyi nefesleriyle söndürmek isteyenlerin inadına', arif kullarına muvaffakiyet veren, ihsanlarda bulunan, kudret ve nimet bağışlayan O'dur. 'Kâfirler cebretseler, inkârda bulunsalar da, Allah yine nurunu tamamlayacaktır. Kur'an'ı biz indirdik, yine şüphesiz biz koruruz. Allah şüphesiz her şeyi duyan, her şeyi bilendir.' Hamd, âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur."

این سوم دفتر که سنت شد سه بار - ای ضیاء الحق حسام الدین بیار

7733- Ey Hakk'ın ziyası olan Hüsameddin! Mesnevî'nin üçüncü defterini getir ki, bir şeyi üç defa yapmak sünnettir.

Sünnet: Resul-ü Ekrem Efendimizin emir yahut nehiy buyurdıkları, bir de takrir ettikleri, yani yapılırken görüp de men etmedikleri hareketlerdir. Bu hareketlerden daima icra buyurdıklarına "Sünnet-i müekkede" denilir. Sabah, öğle, akşam namazlarının sünnetleri gibi... Arasına yaptıklarına "Sünnet-i gayri müekkede" tabir edilir. İkinci ve yatsı namazlarının sünnetleri gibi...

Sünnet bir de usûl, adet manasına gelir.

"Bir kimse güzel bir usûl koyacak olursa, onun sevabı kendisine ait olduğu gibi onunla amel edenlerin sevabından da hissedar olur" hadis-i şerifi de bu manayadır.

Ebu Musa el-Eşari ile arkadaşları, Yemen'den Medine'ye, oradan da Hayber Gazası'na gitmiş olan Resulullah'ın huzuruna geldikleri vakit, rastgeldikleri ashop ile musafaha ediyorlardı. Bundan dolayı Aleyhisselat Efendimiz, **"Yemenliler size bir sünnet-i hasene vazettiler"** buyurdu.

Hazreti Mevlâna da, diyor ki: "Ey Hüsameddin! Mesnevî'nin iki defteri tamam oldu. Şimdi üçüncüsüne başlayalım ki, bir şeyi üç defa yapmak sünnen-i seniye cümlesindendir."

در سوم دفتر بهل اعذار را - بر گشا گنجینهی اسرار را

7734- Esrar-ı ilahîye hazinesini aç! Üçüncü defter için özür dilemeyi bırak.

İhtimal ki, Cenab-ı Pir'in, üçüncü cilde başlayalım teklifine Çelebi Hazretleri rahatsız olduğundan bahis ile özür dilemişti ki, bundan sonraki beyit o ihtimali kuvvetlendirmektedir.

نه از عروقی کز حرارت می جهد - قوتت از قوت حق می زهد

7735- Senin kuvvetin, hararetten hareket eden damarlardan değil, Allah'ın kuvvetinden hasıl olur.

نه از فتيل و پنبه و روغن بود - اين چراغ شمس كاو روشن بود
7736- Güneş kandilinin parlaklığı, fitilden, pamuktan, yağdan değildir. O nuraniyet, Allah'ın ihsan etmiş olduğu ziyadandır.

نه از طناب و استنی قايم بود - سقف گردون كاو چنين دايم بود
7737- Bu felek kubbesinin kıyam ve devamı, direkten ve ipten değildir.

بود از دیدار خلاق وجود - قوت جبريل از مطبخ نبود
7738- Cibril'in kuvveti matbahta, yani matbahta pişen yemekte değildi; belki yaratan ve kullarını seven Hakk'ın kurbîyetinde, kuvvet ve kudretinde idi.

Tekvir Suresi'nde, Cebrail Aleyhisselam şu ayetlerle tarif edilir:

Arapça, Sure-i Tekvir ayet 20-21

“Kuvvet sahibidir. Arşın maliki olan Allah'ın indinde yüksek mertebesi vardır. Melekler arasında kendisine itaat olunandır. Vahiy hususunda emindir.”

Bu ayet nazil olunca Resul-u Ekrem s.a.v. Efendimiz, Cebrail'e kuvvetinden sual buyurmuş, o da: “Lut kavminin diyarını yerinden kopardım ve semaya kadar kaldırdım, sonra baş aşağı ittim” cevabını vermiştir.

İşte güneşin ziyasının fitilden ve yağdan; gökyüzünün durmasının, ipten ve direkten; Cebrail'in kuvvetinin de, matbahta pişen yemekten olmadığı; ancak Hakk'ın havl ve kudretinden ileri geldiği gibi ey Hüsameddin! Senin kuvvetin de damardan ve kandan değil kuvvet-i ilahîyedir.

هم ز حق دان نه از طعام و از طبق - همچنان اين قوت ابدال حق
7739-Bunun gibi Hakk'ın abdalı olan zevatın kudretini de, yemekten ve tabaktan değil, ancak Hakk'tan bil.

İmam-ı Ahmed bin Hanbel Rahimehullah, Übade bin Sabit'ten r.a. rivayet ediyor ki, Resul-u Ekrem s.a.v. Efendimiz şöyle buyurmuştur: **“Bu ümmette abdal olanlar otuz kişidir. Onların kalbi Halil-ür Rahman olan İbrahim Aleyhisselam'ın kalbi üzeredir. Halka onların yüzü suyu hürmetine yağmur yağar ve mahlukâta onların hürmetine rızık verilir. Ne zaman onlardan biri vefat ederse Cenab-ı Hakk onun yerine başka bir kimseyi bedel kılar.”** Bu hadis, Cami-üs Sağır'da aynen rivayet olunmuştur. Bundan dolayı yahut sıfatlarını sıfat-ı Hakk'a tebdil eylemiş oldukları ve yahut istedikleri yerde kendilerinden bir bedel gösterebildiklerinden, o zevat-ı kirama “abdal” denilmiştir.

تا ز روح و از ملك بگذشته‌اند - جسمشان را هم ز نور اسرشته‌اند
7740- Onların cisimlerini nur ile yoğurmuşlardır ki, melekten ileri gitmişler ve ruhtan daha safi olmuşlardır.

Buradaki ruhtan maksat:

Arapça, Sure Kadir ayet 4

“Kadir gecesinde ruh ve melekler zemine inerler” ayet-i kerimesindeki ruh olmak ihtimali de vardır ki, onun muazzam bir melek yahut bir sınıf melaike olduğu da rivayet edilmiştir.

ز آتش امراض بگذر چون خلیل - چون که موصوفی به اوصاف جلیل
7741- Sen de, Celil ve Azim olan Allah'ın sıfatlarıyla mevsufsun. İbrahim Halil Aleyhisselam gibi hastalık ateşinden geç ve afiyet bul.

ای عناصر مر مزاجت را غلام - گردد آتش بر تو هم برد و سلام
7742- Ey anasırı erbaanın mizacına köle olduğu Hüsameddin! O hastalık ateşi, sana da İbrahim Peygambere olduğu gibi, berd-ü selam olur.
Hazreti İbrahim, Babillilerin puthanesine girmiş, oradaki putları kırmış, baltayı en büyük putun boynuna asmıştır. Bunun cezası olmak üzere Nemrut'un emriyle ateşe atıldı. Fakat ateş:

Arapça, Sure Enbiya ayet 69

“Ey ateş! İbrahim’e karşı serin ve selamet ol” emrini aldığı için İbrahim Aleyhisselam'ı yakmadı, yakamazdı da. Çünkü sırat köprüsünden geçecek ehl-i imana, cehennem: “Ey mümin! Çabuk geç. Zira senin nurun, benim ateşimi söndürüyor” diyeceği bir hadisi şerifte beyan buyrulmuştur. İbrahim Aleyhisselam ki nur-u mücessem halinde bir peygamber-i izam idi. O nurun, cehenneme nispetle hiç derecesinde kalan Nemrut ateşini söndürecek tabii bir haldi.

وین مزاجت برتر از هر پایه است - هر مزاجی را عناصر مایه است
7743- Her mizacın mayası, anasırı erbaa denilen toprak, su, ateş ve havadır. Lakin senin mizacın, her payenin, her derecenin fevkindedir.

وصف وحدت را کنون شد ملتقط - این مزاجت از جهان منبسط
7744- Senin mizacın, şu yayılmış âlemden birlik vafını, bir araya derleyip toplayıvermiştir.

سخت تنگ آمد ندارد خلق خلق - ای دریغا عرصه‌ی افهام خلق
7745- Yazık ki, halkın anlayış sahası çok dardır. Halkın, esrar-ı evliyanı yutup, hazmedecek boğazı yoktur.

خلق بخشد سنگ را حلوائی تو - ای ضیاء الحق به حذق رای تو
7746- Ey Hakk'ın ziyası Hüsameddin! Senin reyindeki hazakat ve helva gibi olan sözlerindeki halavet, taşla bile boğaz verir.

تا که می‌نوشید و می را بر نتافت - کوه طور اندر تجلی خلق یافت
7747- Tur dağı, vaki olan tecellide boğaz, yani kabiliyet buldu da, içtiği şarabın neşvesiyle parça parça oldu.
Bu beyitle, bazı ayetler işaret olunmuştur. Hazreti Musa, Cenab-ı Hakk'a:

Arapça, Sure Araf ayet 143

“Ya Rabbi! Bana cemalini göster, sana bakayım” diye münacatta bulunmuş:

Arapça, Sure Araf ayet 143

“Ya Musa! Sen beni hiçbir vakit göremezsin. Lakin dağa bak, eğer yerinde durursa, sen de beni görürsün” cevabını almıştı. **“Vakta ki, Musa'nın**

Rabbi dağa tecelli etti ve onu parçaladı. Musa da kendinden geçerek, yere düştü.”

هل رأيت من جبل رقص الجمل - صار دكا منه و انشق الجبل

7748- Dağ, o tecelliden parçalandı ve yarıldı. Dağın, deve gibi oynadığını, hiç gördünüz mü?

حلق بخشی کار یزدان است و بس - لقمه بخشی آید از هر کس به کس

7749- Birbirine lokma vermek, yemek yedirmek herkesin elinden gelebilir. Fakat boğaz, yani istidat bahşetmek, ancak Allah-ı Zülcelalin fiilidir.

Bir de irade-i ilahîyenin icra vasıtası olan enbiya ve evliya hazeratının mucizeleri ve kerametleri cümlesindendir.

حلق بخشد بهر هر عضو جدا - حلق بخشد جسم را و روح را

7750- Allah, ruha ve cisme istidat verir. Senin her uzvuna, ayrı ayrı kabiliyetler ihsan eder.

و ز دغا و از دغل خالی شوی - این گهی بخشد که اجلالی شوی

7751- Bunu o vakit ihsan eder ki, ey salik! Sen hile ve hudadan hali ve safi olursun da...

تا نریزی قند را پیش مگس - تا نگویی سر سلطان را به کس

7752- Sultanın sırrını kimseye söylemez ve sineğin önüne, şeker dökmezsin.

Padişah nedimi olanlar, onun esrarını kimseye haber vermezler. Kurban-u ilahî nedimi bulunan ehlullah hazeratı da, esrar-ı ilahîyeyi ehil olmayanlara ifşa etmezler. Çünkü naehil olanlara Hakk'ın esrarından bahsetmek, sinek önüne şeker dökmek gibi manasızlık olur. Nitekim bir hadis-i şerifte: **“Ülema, Allah'ın da, Peygamberin de emindirler”** buyrulmuştur. Emin olan kimse, kendisine emanet edilen bir sırrı ifşa etmez. Ederse, onu tevdi eyleyene hıyanet etmiş olur.

کاو چو سوسن صد زبان افتاد و لال - گوش آن کس نوشد اسرار جلال

7753- Allah'ın celal ve azameti esrarını, susam çiçeği gibi yüz dili olduğu halde, dilsiz gibi duran kimse duyabilir.

Süsen, bizim susam dediğimiz bir çiçektir ki, yaprakları süngü gibi olur. Güzel kokulu beyaz ve mavi çiçek açar. Kökünden bizde “Menekşe tozu” denilen bir toz çıkarılır. Çiçeğinin yaprakları dile benzer.

تا خورد آب و بروید صد گیا - حلق بخشد خاک را لطف خدا

7754- Su içsin ve yüzlerce ot bitirsin diye, Hakk'ın lütfu toprağa boğaz verir.

گشت حیوان لقمه‌ی انسان و رفت - چون گیاهش خورد حیوان گشت زفت

7755- Hayvan, toprağın otunu yiyip de semirince, insan lokması olur, gider.

چون جدا شد از بشر روح و بصر - باز خاک آمد شد اکال بشر

7756- Sonra o insandan, ruh ile görüş ayrılınca, yani ölünce, toprak insan yiyici olur.

گر بگویم خوردشان گردد دراز - ذرها دیدم دهانشان جمله باز

7757- Ben zerreler gördüm ki, hepsinin ağzı açık lokma bekliyordu. Eğer onların yediklerini söyleyecek olursam, bahis uzar.

Malumdur ki, “Zerre” en küçük bir cisim demektir. Hazreti Mevlâna, böyle en küçük, yemek için ağzı açık cisimler gördüğünü söylüyor. “Onların ne yediklerini söyleyecek olursam, bahis uzar” diyor. Bazıları bu beyitten, Mevlâna’nın mikropları görmüş olduğunu istidlal ediyorlar. Cenab-ı Pir’in 13. asırda ve Pastör’den 6. asır evvel mikropları keşfelediğini iddia ediyorlar.

Cenab-ı Pir, evliyaullahın en büyüklerinden olduğu için böyle bir keşifte bulunması uzak görülemez. Hususiyle onları, yemek için ağızları açık zerreler diye tarif etmesi, tamamıyla mikropların haline uygundur. Onların ne yediğini söyleyecek olursam bahis uzar demesi de, edilen istidlali kuvvetlendiriyor. Çünkü 19. asırda Pastör’ün “Göze görünmez bir takım mahlukât var ki, insanı yiyorlar, hastalıkların ve ölümlerin sebebi oluyorlar” demesine, o asrın hekimleri bile inanmamışken, 13. asırda herkese bunu kabul ettirmek mümkün değildi.

دایگان را دایه لطف عام او - برگها را برگ از انعام او

7758- Ağaç yapraklarına bile rızık, onun inam ve ihsanındandır. Dayelere, yani besleyicilere daye de, onun umuma şamil lütfudur.

ز انکه گندم بی غذایی چون زهد - رزقها را رزقها او می دهد

7759- Rızıklara da, o rızık verir. Çünkü buğday, gıdasız nasıl yetişir?

Mezruatın bereketi, tarlasının kuvvetine göredir. Bunu herkes bilir. Ekilen buğday vesair mezruat, topraktan aldığı kendine mahsus gıda ile yetişir. Bunun içindir ki, şimdi tarlalara suni gübre dökmek suretiyle onların kuvvetini artırıyorlar, o sayede mahsulün miktarını çoğaltıyorlar.

پاره ای گفتم بدانی پاره ها - نیست شرح این سخن را منتها

7760- Bu sözün şerhine nihayet yoktur, söylemekle bitmez. Ben bunları, ondan bir parça olarak söyledim.

باقیان را مقبل و مقبول دان - جمله عالم آکل و مأكول دان

7761- Bütün âlemi, yiyen ve yenilenden ibaret bil! Bakilerinin ise, Hakk’a müteveccih ve makbul-ü ilahî olduklarını anla.

Mikroplardan başlayıp insanlara kadar yükselen her mevcudun birbirini yemekte olduğunu anlarsınız. Nebatat, yerdeki imbat kuvvetini yer; onu hayvanlar otlar, hayvanları insanlar göçürür, insanları da o her şeyi yiyen toprak eritir. Bu hal, nebatat, hayvanat ve insanlara da münhasır değildir. Cemadatta da görülür. Mesela denizler, coşkun dalgalarıyla karaları yer; koylar, körfezler vücuda getirirler. Karalar nehirleri vasıtasıyla getirdikleri kumlar ve taşlarla denizi doldururlar; burunlar, yarım adalar teşkil ederler.

و آن جهان و سالکانش مستمر - این جهان و ساکنانش منتشر

7762- Bu suret âlemi ve onun sakinleri, müteferrik ve mütebeddildir. O mana âlemi ve sakinleri ise, daimi ve ebedidir.

Cenab-ı Mevlâna, bir beyit evvel: “Bütün âlemi yiyen ve yenilenden ibaret bil! Bakilerin ise, Hakk’a müteveccih ve makbul-ü ilahî olduklarını anla” demişti.

Bu beyitte ise, onu izah ediyor. Evet, saha-i vücutta “Milk” ve “Melekût” âlemleri vardır. Milk, bizim âlemimiz; melekût, meleklerin bulunduğu âlemdir. Milk âlemi, birbirini yemekte olduğu için münteşir, müteğayyer ve mütebeddildir. Melekût âleminde ise, yemek içmek olmadığından, onlar için yemek ve yenilmek mevzu bahis değildir.

آب حیوانی که ماند تا ابد - پس کریم آن است کاو خود را دهد

7763- O halde Kerim, ebediyen yaşatacak bir ab-ı hayatı kendisine veren kimsedir.

Ab-ı hayat, güya içenin kıyamete kadar yaşayacağı bir su diye tahayyül edilir. Güya membaaı zulumat, yani karanlıklar içinde imiş. Şüphe yok ki bu hayaldir.

Şarkta bu ab-ı hayat hayali olduğu gibi, garpta Frenkler arasında bir “Gençlik çeşmesi” vehmi varmış.

رسته از صد آفت و اخطار و بیم - باقیات الصالحات آمد کریم

7764- Kerim olan kimse “Bakiyat-us Salihat” gibidir ki, yüzlerce afetten, ihtardan ve korkudan kurtulmuştur.

Sure-i Kehf’deki:

Arapça, Sure-i Kehf ayet 46

“Mal ve evlât dünya hayatını ziynetidir. Beka’ya erecek(amel ve harekete)ler ise, Rabbinin nezdinde sevapça da, ümitçe de daha hayırlıdır” buyrulmuştur.

Kureyş’in eşrafı, zenginlikleri ile ve evlât babası olmakla iftihar ediyorlar, serveti ve erkek çocuğu olmadığı için Resul-u Ekrem Efendimizi ta’n eyliyorlardı. Bu ayet nazil olup Peygamber Hazretleri teslim edildi ve Resulullah’ın kerimleri için “Bakiyat, salihat” tabir edilip, o salih kerimelerin Kureyş eşrafının erkek evlâdından çok hayırlı olduğu, beyan buyruldu.

Ulema’dan bazıları “Bakiyat, salihat” için: Beş vakit namaz ve “Sübhanallahi velhamdülillahi velailahe illallahü vallahü ekber velahavle velakuvvete illabillahl aliyyil azim”den ibaret beş kelimedir ki, sevapları indi ilahîde bakidir demişler; bazıları da: “Lailahe illallah”, “Estağfirullah” ve “Sallallahü ala Muhammedin vealihi vesahbihi” diye tevhit, istiğfar ve salavat olmak üzere üç kelime olduğunu söylemişlerdir. Bazıları ise, “Bakiyat, salihat”ın kız çocukları olduğunu, onların iaşesi, tezvici gibi hareketlerin cehennem ateşine karşı siper olduğunu bildirmişlerdir.

Salih amellerin ind-i ilahîde sevabının baki olması dolayısıyla, Hazreti Mevlâna, kerim olan bir zatı, o “Bakiyat-üs Salihat”a benzetiyor. Çünkü onun livechillah edeceği kerem ve atifetin sevabı da indallah bakidir.

چون خیالات عدد اندیش نیست - گر هزارانند يك كس بیش نیست

7765- Kerem sahipleri binlerle kişi olsalar, yine bir kişiden fazla değildirler ve sayı düşünen hayalperverlerin zannettikleri gibi değildir.

Cenab-ı Pir, bundan sonra yine boğaz ve istidat meselesine avdetle diyor ki:

غالب و مغلوب را عقل است و رای - آكل و مأكول را حلق است و نای

7766- Yiyenin de, yenilenin de boğazı; galibin de, mağlubun da akıl ve reyi vardır.

خورد آن چندان عصا و حبل را - حلق بخشید او عصای عدل را

7767- Cenab-ı Hakk, Musa Aleyhisselamın asa-yı adaletine bir boğaz verdi ki, Mısır sihirbazlarının ortaya attıkları o kadar değneği ve ipi yuttu.

ز انکه حیوانی نبودش اکل و شکل - و اندر او افزون نشد ز آن جمله اکل

7768- O değnek ve ipleri yutmasıyla, vücudunda bir şişkinlik ve fazlalık olmadı. Çünkü o yutuş, tabî ve hayvanî bir yeme değildi.

تا بخورد او هر خیالی را که زاد - مر یقین را چون عصا هم حلق داد

7769- Cenab-ı Hakk, insandaki yakine, yani şüphesizliğe de, asa-yı Musa'ya verdiği gibi boğaz verdi de, o yakın, yani doğan, zuhur eden her hayali yedi.

که به جذب مایه او را حلق نیست - پس ز مه تا ماهی ایچ از خلق نیست

7770- Balıktan aya, yani yerden semaya kadar olan mahlukattan hiç biri yoktur ki, onun gıda çekecek, yiyecek boğazı olmasın.

آن گهان روزیش اجلالی شود - حلق جان از فکر تن خالی شود

7771- Can boğazı, ten fikrinden hali olunca, onun rızkı o vakit iclali ve manevî olur.

حلق نفس از وسوسه خالی شود - میهمان وحی اجلالی شود

7772- Nefsin boğazı vesveseden hali olunca, vahiy ve ilham-ı ilahîyenin misafiri olur.

کز مزاج بد بود مرگ بدان - شرط تبدیل مزاج آمد بدان

7773- Bilmiş ol ki şart-ı tarikat, mizacın değişmesidir. Çünkü kötülerin ölümü, kötü mizaçtır.

Muzır hayvanlar öldürülür. Bunların öldürülüş sebebi, şüphesiz ki insana zarar veren kötü tabiatlarıdır.

زرد و بد رنگ و سقیم و خوار شد - چون مزاج آدمی گل خوار شد

7774- İnsanın mizacı çamur yiyici olursa, yüzü sararır, rengi kötüleşir, hasta ve hakir olur.

رفت زشتی از رخس چون شمع تافت - چون مزاج زشت او تبدیل یافت

7775- O çamur yiyen insanın kötü mizacı değişecek olursa, çirkinliği gider ve yüzü mum gibi parlar.

تا به نعمت خوش کند پدفوز را - دایه‌ای کو طفل شیر آموز را

7776- Bir sütnine, süte alışmış çocuğun ağzını nimetle hoş etmek için...

بر گشاید راه صد بستان بر او - گر ببندد راه آن پستان بر او

7777- Eğer meme yolunu ona kapatırsa, yüz bostan yolunu ona açar.

از هزاران نعمت و خوان و رعیف - ز انکه پستان شد حجاب آن ضعیف

7778- Çünkü meme, o zayıf çocuk için binlerce nimet, binlerce sofraya ve binlerce ekmeğe perde olmuştu.

اندک اندک جهد کن تم الکلام - پس حیات ماست موقوف فطام

7779- O halde bizim hayatımız, memeden kesilmeye mevkuftur. Ey salik! Sen de, yavaş yavaş buna çalış ki, söz budur vesselam!

از نجس پاکی برد مومن کذا - چون جنین بود آدمی بد خون غذا

7780- İnsan, anasının karnında ceninken, gıdası kandan ibaretti. Kan necis iken, ona pak bir gıda olmuştu.

وز فطام شیر لقمه گیر شد - از فطام خون غذایش شیر شد

7781- Doğup da kan içmekten kesilince, gıdası süt oldu. Sütten kesilince, lokma lokma yemek yemeye başladı.

طالب اشکار پنهانی شود - و ز فطام لقمه لقمائی شود

7782- Lokmadan kesilince de, Lokman gibi gizli bir matlubun talibi olur.

هست بیرون عالمی بس منتظم - گر جنین را کس بگفتی در رحم

7783- Eğer ana karnında cenine, birisi deseydi ki: "Hariçte muntazam bir âlem vardır!"

بوستانها باغها و کشتها - کوهها و بحرهای دشتها

7784- Dağlar, denizler, ovalar, bostanlar, bağlar ve ekinler mevcuttur.

آفتاب و ماهتاب و صد سها - آسمانی بس بلند و پر ضیا

7785- Çok yüksek ve aydınlık bir gök ve onda güneş, ay, yıldızlar ve Süha yıldızı vardır.

باغها دارد عروسیها و سور - از جنوب و از شمال و از دبور

7786- Cenuptan, şimalden ve garptan rüzgârlar eser; bağları düğün evi, ağaçları gelin gibidir.

تو در این ظلمت چهای در امتحان - در صفت ناید عجایبهای آن

7787- Harici âlemin acayıplikleri tavsif olunmayacak derecededir. Sen bu karanlık yerde, neden mihnet çekmekteisin?

در میان جنس و انجاس و عنا - خون خوری در چار میخ تنگنا

7788- Dar bir çarmıh içinde kan içiyorsun, necasetler ve zahmetler arasında hapsedilmişsin.

زین رسالت معرض و کافر شدی - او به حکم حال خود منکر بدی

7789- O cenin, halinin hükmüyle bu sözleri inkâr eder, bu haberlere karşı muteriz ve kâfir olurdu.

ز انکه تصویری ندارد وهم کور - کاین محال است و فریب است و غرور

7790- Ve “Bu söylediklerin muhaldir, hiledir, aldatmadır” derdi. Çünkü kör bir kimsenin vehmi bu manadan, yani dünyanın bu kadar süslü olduğundan habersizdir.

نشنود ادراک منکرناک او - جنس چیزی چون ندید ادراک او

7791- O körün yahut o ceninin idraki, bir şeyin cinsini görmediği için o idrak, anlatılan şeylerin münkiri olur.

ز آن جهان ابدال می‌گویندشان - همچنان که خلق عام اندر جهان

7792- Dünyadaki avam-ı nas da, abdal-i ilahînin mana âleminden söyledikleri nişanlara karşı böyledir.

Onlar da, cenin gibi bulundukları yerden başka bir âlem olduğuna inanmazlar.

هست بیرون عالمی بی‌بو و رنگ - کاین جهان چاهی است بس تاریک و تنگ

7793- Abdal-i ilahî, onlara: “Bu dünya, çok karanlık ve dar bir kuyu gibidir. Haricinde ise, korkusuz ve renksiz bir âlem vardır” derler.

Fakat bu sözler:

کاین طمع آمد حجاب ژرف و زفت - هیچ در گوش کسی ز ایشان نرفت

7794- Avam-ı nistan hiç birinin kulağına girmez. Çünkü onlar, bu dünyanın tamahkâridirlar. Tamah ise, büyük ve kalın bir perdedir.

کان غذای اوست در اوطان دون - همچنان که آن جنین را طمع خون

7795- Nasıl ki, dun ve süfli bir vatanda içtiği kanın tamahı o cenini...

چشم را بندد غرض از اطلاع - از حدیث این جهان محجوب کرد

7796- Bu cihanın sözünden ve haberinden mahcup bırakmış ve anasının kanını, onun kalbine sevdirmişti.

Ondan dolayı:

غیر خون او می‌نداند چاشت خورد - گوش را بندد طمع از استماع

7797- Hariçteki türlü nimetlerden mahrum kalmıştır. O kandan başka ögle yemeği bilmez.

Nüzhet-ün Nazirin isimli kitapta, şöyle bir hadis rivayet edilmiştir: “Dünyada müminin misali, anasının karnında bulunan ceninin misali gibidir. Anasının karnından çıkınca, çıkışı için ağlar. Memeyi görüp de emzirilince, eski yerine dönmek istemez. Bunun gibi, mümin de, ölümle dünyadan çıkıp, Rabbi zişanına intikal edince, dünyaya avdet etmesini istemez -ceninin anası karnına dönmesini istemediği gibi-”

Bahsedilen hırs ve tamahın helaki mucip olduğuna dair Cenab-ı Pir, bir hikâye nakline başlayıp diyor ki:

“HIRS VE TAMAHLA FİL YAVRUSU YİYENLERİN VE “YEMEYİN!” DİYE NASİHAT VERENİN SÖZÜNÜ DİNLEMİYENLERİN KISSASI”

قصه‌ی خورندگان پیل بچه از حرص و ترك نصیحت ناصح

دید دانایی گروهی دوستان - آن شنیدی تو که در هندوستان

7798- *Belki işitmişsindir... Hindistan'da arifin biri, bir güruh dostu gördü ki;*

می‌رسیدند از سفر از راه دور - گرسنه مانده شده بی‌برگ و عور

7799- *Aç ve çıplak olarak, uzak bir yol seferinden gelmişlerdi...*

خوش سلامیشان و چون گلبن شکفت - مهر دانایش جوشید و بگفت

7800- *Arifin irfan muhabbeti, cuşa geldi. Onlara güzelce selam verdi ve gül gibi açıldı.*

جمع آمد رنجتان زین کربلا - گفت دامن کز تجوع و ز خلا

7801- *Dedi ki: “Açlıktan ve mide boşluğundan dolayı, size bu Kerbeladan, yani bu uzun seferden birçok meşakkat ve hastalık geldi.”*

تا نباشد خوردتان فرزند پیل - لیک الله ای قوم جلیل

7802- *Lakin ey dost kavim! Allah aşkına olsun, fil yavrusu yemeyesiniz.*

پیل زاده مشکنید و بشنوید - پیل هست این سو که اکنون می‌روید

7803- *Bu gittiğiniz tarafta, bir fil vardır. Benim nasihatimi candan, gönülden, dinleyiniz.*

صید ایشان هست بس دل خواهتان - پیل بچگانند اندر راهتان

7804- *Yolunuzun üzerinde, fil yavruları vardır. Onları avlamayı gönlümüz ister.*

لیک مادر هست طالب در کمین - بس ضعیفند و لطیف و بس سمین

7805- *Çok körpe ve latif, ziyadesiyle semizdirler. Lakin anaları pusuda, onları gözetmektedir.*

او بگردد در حنین و آه آه - از پی فرزند صد فرسنگ راه

7806- *Yavrusu için, yüz fersahlık mesafeyi inleyerek ve ah-ü figan ederek dolaşır.*

الحذر ز آن کودک مرحوم او - آتش و دود آید از خرطوم او

7807- *Onun hortumundan, adeta ateş ve duman çıkar. Binaenaleyh, sevgili yavrusunu yemekten sakının.*

Cenab-ı Pir, fil yavrusundan maksadın ne olduğunu anlatmak için diyor ki:

در حضور و غیبت ایشان با خبر - اولیا اطفال حقند ای پسر

7808- *Oğul! Evliyaullah, Hakk'ın çocukları gibidir. Gerek hazır, gerek garip olsunlar, onlar Hakk'tan haberdardırlar.*

“Mahlukât, Allah’ın ailesidir” diye bir hadis-i şerif vardır. Malum ya, iyal aile demektir. Aile ise, bir kimsenin beslediği cemaat manasınadır. Rezzak-ı Küll olan Cenab-ı Hakk da, bütün mahlukâtın rızkını verdiği cihetle, herkes ve her şey onun ailesi demektir. Yoksa Hristiyanların “İsa Allah’ın oğludur” demeleri gibidir.

Evet, evliyaullah Allah’ın beslediği ve muhafaza ettiği çocuklar gibidir.

کاو کشد کین از برای جانشان - غایبی مندیش از نقصانشان

7809- Onların noksanına gıybet eyleme ki, Allah, onların canı için, senden intikam alır.

Gıybet: Bir kimsenin ayıbından bahsetmektir ki, Müslümanlıkta haramdır.

Kur’an-ı Kerim’de:

Arapça, Sure Hucurat ayet 12

“Ey Müslümanlar! Bazınız bazınızın gıybetinde bulunmasın, ayıbından ve noksanından bahsetmesin. İçinizden biri, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Hâlbuki onu kerih görür, iğrenirsiniz” buyrulmuş ve bir adamın arkasından gıybet etmek, ölmüş bir kardeşin etini yemeye benzetilmiştir.

در غریبی فرد از کار و کیا - گفت اطفال منند این اولیا

7810- Cenab-ı Hakk: “Bu veliler benim çocuklarım gibidir. Gariptirler, iş ve güçten ayrılmışlardır. Binaenaleyh, benim terbiyeme ve tevliyetime muhtaçtırlar” buyurmuştur.

Nitekim Kur’an’da:

Arapça, Sure Bakara ayet 257

“Allah müminlerin velisi, hamisi ve muhafızıdır. Onları karanlıktan, yani dalaletten nura, yani hidayete çıkarır. Kâfirlerin ise, velileri putlar ve şeytanlardır ki, onları nurdan zulmete götürürler” buyrulmuştur.

7812- “Hepsi de benim koruma ve siyanetime arka vermişlerdir. Sanki onlar benim cüz’ülerimdir.”

Bir hadis-i kutside: **“Bir veliye ikram eden, bana ikram etmiş ve bir veliye eza eden, bana eza etmiş olur”** buyrulmuştur.

İbade bin es-Samit r.a. diyor ki: **“Resul-u Ekrem’e, evliyaullah kimlerdir, diye soruldu. Zat-ı Risalet de: Gördükleri vakit Allah hatıra gelen kimselerdir, buyurdu.”**

لیک اندر سر منم یار و ندیم - از برای امتحان خوار و یتیم

7811- Veliler, imtihan ve tecrübe için, hakir ve yetim halde görünür ve bulunurlar. Lakin sıran, ben onların yarı ve nedimiyim.

گویا هستند خود اجزای من - پشت دار جمله عصمتهای من

7812- Hepsi de, benim koruma ve siyanetime arka vermişlerdir. Sanki onlar, benim cüz’ülerimdir.

صد هزار اندر هزار و یک تنند - هان و هان این دلق پوشان منند

7813- Sakın! Sakın ey insan! Bu aba giyenler benim velilerimdir. Onları incitme! Sureta, yüzbinlerce olsalar da, hakikatte “nefs-i vahide, yani bir kişi gibidirler.

Hazreti Mevlâna, diğer bir beytinde buyurur ki: **“Müminler çoktur, lakin iman birdir. Müminlerin cisimleri müteaddittir, fakat ruhları birdir.”**

موسى فرعون را زیر و زبر - ورنه کی کردی به يك چوبى هنر

7814- Eğer böyle olmasaydı, Musa Aleyhisselam bir değnekle Firavun’u zir-u zeber ederek nasıl hüner, yani mucize gösterebilirdi?

نوح شرق و غرب را غرقاب خود - ورنه کی کردی به يك نفرین بد

7815- Eğer böyle olmasaydı; Nuh Aleyhisselam, bir inkisar etmek ve “Ey Rabbim! Yeryüzünde müşriklerden hiçbirini bırakma!” demekle şark ve garbı nasıl suda boğabilirdi?

جمله شهرستانشان را بی مراد - بر نکندی يك دعای لوط راد

7816- Eğer böyle olmasaydı, cud ve kerem sahibi olan Lut Peygamberin bir duası, Lut kavminin şehirlerini bi-murad olarak yerinden koparır mıydı?

دجله‌ی آب سیه رو بین نشان - گشت شهرستان چون فردوسشان

7817- O kavmin cennet gibi olan şehirleri, bir Karasu Diclesi oldu da, o memleketlerin yerinde Lut gölü zuhura geldi.

در ره قدسش ببینی در گذر - سوی شام است این نشان و این خبر

7818- Bu nişan, yani göl ve bu haber, Şam tarafında ve Kudüs yolu üstündedir. Oradan geçerken görürsün.

خود به هر قرن سیاستها بده ست - صد هزاران ز انبیای حق پرست

7819- Hakk’a ibadet eden, yüzbinlerce enbiya ve evliyadan dolayı, her asırda nice azaplar vaki olmuştur.

خود جگر چه بود که کهها خون شود - گر بگویم وین بیان افزون شود

7820- Eğer onları söyleyecek olursam, beyanatım uzun gider. Yalnız dinleyenlerin ciğerleri değil, dağlar bile kan kesilir.

تو نبینی خون شدن کوری و رد - خون شود کهها و باز آن بفسرد

7821- Dağlar kan kesilir ve tekrar donar. Sen bu tebeddülü görmüyorsun. Çünkü kör ve merdutsun.

لیک از اشتر نبیند غیر پشم - طرّفه کوری دور بین تیز چشم

7822- Hem de acayip bir körsün ki, keskin bakışlı ve uzakları görür olduğun halde, deveden ancak yükü görebiliyorsun.

Cenab-ı Hakk, bu gibi insanların halini Sure-i Rum’daki:

Arapça, Sure Rum ayet 7

“Bazı kimseler, dünya hayatından aşikâre olan şeyleri bilirler. Hâlbuki onlar yok mu, onlar... Ahiret umurundan gafilidirler” ayet-i kerimesiyle beyan buyurmuştur.

رقص بی مقصود دارد همچو خرس - مو به مو بیند ز صرفه‌ی حرص انس
7823- İnsanlık hırsının icabını, ayrı ayrı görür ve bilirsin. Fakat ayı gibi maksatsız raks edersin.

پنبه را از ریش شهوت بر کنی - رقص آن جا کن که خود را بشکنی
7824- Ey haris insan! Öyle bir yerde raks et ki, orada kendini, yani nefsin ve onun arzularını kırarsın ve şehvet yarası üzerinden, pamuğu çıkarırsın.

رقص اندر خون خود مردان کنند - رقص و جولان بر سر میدان کنند
7825- Merdan-ı ilahî, yani ricalullah, raksı meydan başında ve kendi kanları içinde ederler.

چون جهند از نقص خود رقصی کنند - چون رهند از دست خود دستی زنند
7826- Kendi ellerinden, yani benliklerinden kurtulunca, el çırpırlar; kendi noksanlarından halas bulunca, raks ederler.

بحرها در شورشان کف می زنند - مطربانشان از درون دف می زنند
7827- O gibi zevatın mutripleri, içlerinden def çalarlar. Hatta denizler, onların cuş-u huruşundan köpük saçarlardı.
Mutrip: Saz çalan ve teganni eden demektir. Cezbedar olan zevat-ı kiramında kalplerinde def çalan mutripler gibi onları neşelendiren, raks ve hareket ettiren ilham ve tecelliler vardır.

تو نبینی برگها بر شاخها - کف زنان رقصان ز تحریک صبا
7828- Saba rüzgârının tahrikiyle, dalların üstündeki yaprakların, nasıl el çırpıp oynadıklarını görmüyor musun?
Onların gayri ihtiyarî hareketlerini gör de, ehli semaı onlara kıyas et.

برگها بر شاخها هم کف زنان - تو نبینی لیک بهر گوششان
7829- Sen görmüyorsun ama o cezbeli zevatın, cuş-u huruşundan dallardaki yapraklar bile el çırpırmaktadır.

گوش دل باید نه این گوش بدن - تو نبینی برگها را کف زدن
7830- Sen, yaprakların el çırpmasını, zikir ve tespih kılmasını görmüyor ve işitmiyor musun? Bunu duymak için, beden kulağı değil, kalp kulağı gerekir.
O kulağı bulmak için ne yapmalıdır?

تا ببینی شهر جان با فروغ - گوش سر بر بند از هزل و دروغ
7831- Faidesiz sözlerden ve yalandan baş kulağını tıka ki, can şehrini münevver göresin.

کش بگوید در نبی حق هُوَ اذن - سر کشد گوش محمد در سخن

7832- Hz. Muhammed Aleyhisselamin kulağı, sözdeki sırrı cezbederdi ki, Cenab-ı Hakk Kur'an'da: "Kulağın ta kendisi" demişti.

Sure-i Tevbe'de buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Tevbe ayet 61

"Münafıklardan bir güruh var ki, Peygambere eza ediyorlar, onun kulağı iyi işitir, ne söylersen duyar diyorlar. Habibim onlara söyle ki: Sizin için hayırlı bir kulaktır. Allah'a iman etmiştir. Müminlerin sözlerini de kabul ve tasdik eder ve sizden iman etmiş olanlar için rahmettir. Peygambere eziyet edenler için de, elim ve şiddetli bir azap vardır."

تازه زو ما مرضع است او ما صبی - سربسر گوش است و چشم است این نبی

7833- O Nebi-yi Muhterem, serapa göz ve kulaktır. Onun merhameti sütninedir, biz de onun süt emer çocuklarıyız.

سوی اهل پیل و بر آغاز ران - این سخن پایان ندارد باز ران

7834- Bu sözün sonu gelmez. Geri dön, fil yavrusunu yiyenlere rücu eyle.

"FİL YAVRULARINA TAARRUZ EDENLER KISSASININ BAKİYESİ"

بقیه‌ی قصه‌ی متعرضان پیل بچگان

گرد معده‌ی هر بشر بر می‌تند - هر دهان را پیل بویی می‌کند

7835- Seyyahlara nasihat veren zat, diyordu ki: "Fil, her ağzı koklar ve insan midesinin etrafında dolaşır."

تا نماید انتقام و زور خویش - تا کجا یابد کباب پور خویش

7836- Yavrusunun kebabının kokusunu, nerede ve hangi ağızda bulursa, onun sahibine kahr ve ikap gösterir.

Hazreti Mevlâna, yine kıssadan hisseye intikal ederek ve ehlullahı gıybet edenleri fil yavrusunu yiyenlere benzetererek diyor ki:

غیبت ایشان کنی کیفر بری - گوشته‌های بندگان حق خوری

7837- İbadullahın etlerini yiyor, yani onların gıybetinde bulunuyorsun, cezanı görürsün.

Ebu Hüreyre, Radiyallahü anh diyor ki: Resul-u Ekrem s.a.v. "Gıybet nedir, biliyor musunuz?" diye sordu. "Allah ve Resulü daha iyi bilir" dediler. Sallallahü Aleyhi Vesellem Hazretleri: "Din kardeşini, hoşuna gitmeyecek surette zikretmendir" buyurdu. "Eğer söylediğim din kardeşimde mevcut ise?" denildi. Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz, buyurdu ki: "Senin söylediğin onda mevcut ise, gıybet etmiş olursun. Mevcut değilse ona iftira etmiş olursun."

Kur'an'da:

Arapça, Sure Hucurat ayet 12

"Ey Müslümanlar! Bazınız bazınızı gıybet etmesin. Sizden biri, ölmüş kardeşinin etini yemekten hoşlanır mı? Hâlbuki onu yemekten iğrenirsiniz" buyrulmuştur.

Ebu Davut, rivayet ediyor: Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz, buyurdu ki, **“Miraç gecesi bir kavme rast geldim ki, onların bakırdan tırnakları vardı. O tırnaklarla yüzlerini ve göğüslerini tırnaklıyorlardı. Ya Cebrail, bunlar kimlerdir, diye sordum. Bunlar nasın etini yiyenler, yani halkı gıybet edenlerdir, cevabını verdi.”**

Mevlâna, diyor ki:

کی برد جان غیر آن کاو صادق است - هان که بویای دهانتان خالق است
7838- Aklınızı başınıza alın ki, ağzınızı koklayan Allah'tır. Sadık olandan başkası, o muayeneden nasıl canını kurtarır?

باشد اندر گور منکر یا نکیر - و ان آن افسوسیی کش بوی گیر
7839- O teessüf edilecek şahsın vay haline! Kabirde onun ağzını koklayacak olan, Münker ve Nekir'dir.

Münker ve Nekir meyyite kabirde Rabbinden, peygamberlerinden, dininden, imanından سوال soracak olan meleklerdir. Onların ağız koklaması meyyitin iman ve itikadını teftiş etmesidir.

Kabirde سوال haktır ve herkes için olacaktır. Fakat kabir neresidir? Kabre girmeyen ölümler de bulunur. Mesela denizde boğulan bir kimsenin cesedini balıklar yer. Harpte bir asker gülle yahut bomba ile parça parça olur. Şüphesiz ki bunların kabri, ruhlarının ilk vasıl olduğu makamdır ki, سوال orada vaki olacaktır.

نه دهان خوش کردن از دارو دهان - نی دهان دزدیدن امکان ز آن مهان
7840- O büyük meleklerden, ne ağız kokusunu, yani dünyada edilmiş gıybet kokusunu gizlemeye imkân vardır, ne de ilaç satanlardan alınacak misk, karanfil gibi şeylerle ağız kokusunu gidermek kabildir.

راه حیلت نیست عقل و هوش را - آب و روغن نیست مر رو پوش را
7841- Hakikati örtmek için, orada yaltaklanma olmadığı gibi, akıl ve şuur için hile yolu da yoktur.

بر سر هر ژاژخا و مرزشان - چند کوبد زخمهای گرزشان
7842- Meleklerin güzü, o gıybet edenlerin ve hezeyan söyleyenlerin başlarına ve arkalarına, ne kadar vurulur ve ne kadar yara açar.

گر نبینی چوب و آهن در صور - گرز عزرائیل را بنگر اثر
7843- Hastanın vücudunda taş ve demir sureti göremezsen de, orada Azrail'in güzü eserini müşahade et.

ز آن همان رنجور باشد آگهی - هم به صورت می‌نماید گه‌گهی
7844- Bazen Azrail'in güzü vesair aleti, suri olarak da görünür. Lakin onları ancak muhtazar, yani can çekişen hasta görür.

چیست این شمشیر بر ساران من - گوید آن رنجور ای یاران من
7845- O muhtazar hasta der ki: “Ey arkadaşlar! Bu tepemdeki kılıç nedir?”

چه خیال است این که این هست ارتحال - ما نمی بینیم باشد این خیال
7846- *“Biz, bir şey görmüyoruz, senin gördüğün hayal olmalı” derler. Bu hayal değildir, göçme zamandır bu...*

از نهیب این خیالی شد کنون - چه خیال است این که این چرخ نگون
7847- *Nasıl hayal ki bu, baş aşağı olan felek, onun korkusuyla hayal gibi olmuştur.*

پیش بیمار و سرش منکوس شد - گرزها و تیغها محسوس شد
7848- *O manevî gürzler ve kılıçlar, muhtazar hastasının karşısında mahsus olur, yani görünür ve onun başı aşağı düşer.*

چشم دشمن بسته ز آن و چشم دوست - او همی بیند که آن از بهر اوست
7849- *Muhtazar hasta, mükâfat ve mücazattan kendisine mahsus olan şeyleri görür ki; dostun da, düşmanın da gözü, o şeyleri görmez.*

چشم او روشن گه خونریز شد - حرص دنیا رفت و چشمش تیز شد
7850- *O hastadan dünya hırsı gitmiş, gözlerinin görmesi keskinleşmiş ve o gözler ağlayıp kan dökmesi lazım gelen bir anda, aydınlanmıştı.*

از نتیجه ی کبر او و خشم او - مرغ بی هنگام شد آن چشم او
7851- *Onun kibri ve gazabı neticesi olarak gözlerinin ağlaması, vakitsiz öten horozun ötmesine dönmüştür.*

کاو به غیر وقت جنباند درا - سر بریدن واجب آید مرغ را
7852- *Vakitsiz öten horozun, başını kesmek lazım gelir.*

بنگر اندر نزع جان ایمانت را - هر زمان نزعی است جزو جانت را
7853- *Her an, canımın bir cüzü ölüm halindedir; her an, can verme zamanındadır. Can verme anında, imanını gör, gözet...*

روز و شب مانند دینار اشمر است - عمر تو مانند همیان زر است
7854- *Senin ömrün, altın torbası gibidir. Gece ile gündüz, yani zaman ise, altını sayıcı durumundadır.*

تا که خالی گردد و آید خسوف - می شمارد می دهد زر بی وقوف
7855- *Zaman sarrafı, ömür altınını sayar ve farkında olmaksızın, onları birer birer ademe, yani yokluğa verir. Nihayet, ömür torbası boşalır ve hayatın nuru kalmaz.*

اندر آید کوه ز آن دادن ز پای - گرز که بستانی و ننهی به جای
7856- *Eğer bir dağdan, daima toprak alsan da, yerine bir şey koymasın; sana verdiği o topraktan dolayı o koca dağ eksilir, hatta tükenir.*

تا ز وَ اسْجُدْ وَ اقْتَرِبْ یابی غرض - پس بنه بر جای هر دم را عوض

7857- O halde nefes alıp verirken, her nefes karşılığı olarak zikir ve tespih ilave et ki, “Secde et de, yaklaş!” ayetinden garaz ne olduğunu anlayasın.

Ebu Cehil habisi, “Muhammed’i secde ederken görürsem, ayağımla boynuna vururum” hezeyanını etmişti. Resulullah Efendimiz, bir gün Kâbe civarında namaz kılıyordu. Ebu Cehil’e haber verdiler. Deddiği habaseti yapmak için koştu. Fakat nezd-i Risalet’e yaklaşmadan geri döndü. Rengi sararmış, vücudu titremeye başlamıştı. “Ne oldun?” diye sordular. “Benimle Muhammed arasında, ateş dolu bir hendek gördüm. İri bir yılan da ağzını açmış bana doğru geliyordu” dedi. Bu sözü işiten Resul-u Ekrem s.a.v. : **“Eğer yanıma yaklaşıyorsa melekler onu parça parça edeceklerdi”** buyurdu. O münasebetle, şu ayetler nazil oldu:

Arapça, Sure Alak ayet 9-14

“Habibim! Allah’ın has kulu olan seni namaz kıldığın vakit nehyeden herifi gördün mü? Gördün mü ki o nehyedilen has kul, hidayet üzerine ise yahut halka takva ile emir ediyorsa... Yine gördün mü ki, o nehyeden herif, seni ve Allah’ı tekzibe kalkışıyorsa ve itaatten kaçınıyorsa... Onun tekzip ve kaçınmasını ve seni namaz kılmaktan nehyini Allah’ın gördüğünü bilmiyor mu?”

Denilmiştir ki: **“Arapça metin”** ayetinde hem vait, hem vade, yani hem tehdit, hem müjde vardır. Bu o demektir ki ey zahit! Rabbine ibadet et! O seni görmektedir. Ey fasık! Tövbe ve istiğfar et ki, o seni görmektedir. İşte bunun birincisi müjde, ikincisi bir tehdittir.

Yine bir defa Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz Kâbe civarında namaz kılıyordu. Ebu Cehil geldi: “Ya Muhammed! Ben seni namaz kılmaktan nehyetmemiş miydin?” dedi. Aleyhissalatü Vesselam Hazretleri, onu azab-ı ilahîyle korkutmak istedi. Ebu Cehil, “Beni mi korkutmaya çalışıyorsun? Benim meclisim, Mekke vadisinde oturanların hepsinden büyüktür; benim kavmim ve kabilem, hepsinden kalabalıktır” dedi. Bu münasebetle, şu ayetler nazil oldu:

Arapça, Sure Alak ayet 15-19

“Hayır, onu dinleme ve namaz kılmaktan vazgeçme. Eğer Ebu Cehil seni namaz kılmaktan nehyetmeyi terk eylemezse, onu alnındaki saçlarından, yalancı ve hatakar olan saçlarından yakalayıp cehenneme sürükleyeceğiz. Ebu Cehil meclisinde olanları, (yani kavmini ve kabilesini) davet etsin... Biz de onu cehenneme götürmek için emir vereceğiz. Hayır! Namaz kılmamak hususunda ona itaat etme ve Allah’a secde ederek ona kurbiyet peyda et!”

جز به کاری که بود در دین مکوش - در تمامی کارها چندین مکوش

7858- Dünya işlerinin kemal bulmasına değil, dinde emredilen işlerin ikmaline çalış.

Çünkü dünya işleri dünyada kalır, din işleri ise onları işleyenlerle birlikte ahirete gider.

کارهایت ابتر و نان تو خام - عاقبت تو رفت خواهی ناتمام

7859- Ey kemal bulmamış ve noksan kalmış kimse! Nihayet sen, öbür dünyaya gideceksin. Dünyadaki işlerin yarım ve ekmeğin pişmemiş olarak kalacaktır.

نه به سنگ است و به چوب و نه لبد - و آن عمارت کردن گور و لحد

7860- Taşla, ağaçla, keçeyle kabir ve lahit yaptırmak, mezarı imar etmek değildir.

در منی او کنی دفن منی - بلکه خود را در صفا گوری کنی

7861- Belki safa-yı kalp hususunda kendine bir mezar kazman ve Allah'ın benliğinde, kendi benliğini defnetmen gerektir.

Bazı kimseler sağlıklarında kendileri için türbe ve mezar yaptırırlar. Onları servetlerinin derecesine göre süsletirler. Kabrini yaptırmak, daima ölümünü hatırlamak içindir. Halka gösteriş yapmak için değildir. Tarikat-ı Nakşiyenin asıl müessisi bulunan Şeyh Ahmed-i Yesevi Kuddise sırrahu, bir kabir kazdırmış, ara sıra onun içinde oturmak suretiyle ölümü ve ahireti tefekkür eylemişti. Hatta Nakşîlerde bir tezekkür-ü mevt âdeti vardır ki, geceleri ölümü, kabre girmeyi, sual meleklerine cevap vermeyi vesaireyi tefekkür ederler.

Mevlâna, diyor ki: “Kabir imarından maksat, taşla tuğlayla süslü bir şey yaptırmak değil, kendi benliğini, Hakk'ın benliğine defneylemektir.”

تا دمت یابد مددها از دمش - خاک او گردی و مدفون غمش

7862- Hakk'ın toprağı olup, gamına gömülmen lazım ki, senin nefesin O'nun feyzinden medetler bulsun.

نبود از اصحاب معنی آن سره - گورخانه و قبه‌ها و کنگره

7863- Mezar evi, kubbeler ve türbeler, mana sahipleri indinde makbul değildir.

Hatta mekruh sayılmıştır.

هیچ اطلس دست‌گیرد هوش را - بنگر اکنون زنده اطلس پوش را

7864- Şimdi atlas giyinmiş olan bir diriye bak ki, giydiği atlas, onun şuuruna yardım ediyor mu?

کزدم غم در دل غمدان او - در عذاب منکر است آن جان او

7865- Onun canı, Münker ve Nekir'in azabına uğramıştır; gam akrebi de, onun mağmum olan gönlündedir.

و ز درون ز اندیشه‌ها او زار زار - از برون بر ظاهرش نقش و نگار

7866- O atlas giyen kimsenin zahiri süslü, lakin içerisi düşüncelerle inlemektedir.

چون نبات اندیشه و شکر سخن - و آن یکی بینی در آن دلق کهن

7867- Eski bir aba içinde gördüğün kimse ise, zahiri köhne olduğu halde, düşüncesi ve sözleri şeker gibi tatlıdır.

Zahirin süslü olması batına fayda vermediği gibi, süsden arî olması da zarar vermez. Bunun gibi kabrin dışı süslü olmakla içi münevver olmaz. Harap olmakla da, içindeki muazzep olmaz.

“FİL YAVRULARI HİKAYESİNE DÖNÜŞ”

باز گشتن به حکایت پیل

تا دل و جانتان نگرده ممتحن - گفت ناصح بشنوید این پند من

7868- Nasihat veren zat, onlara dedi ki: "Benim şu nasihatimi dinleyin! Kalbiniz ve ruhunuz mihnet ve meşakkate uğramasın."

در شکار پیل بچگان کم روید - با گیاه و برگها قانع شوید

7869- Ben nasihat borcunu boynumdan çıkardım, yani borçlu bulduğum nasihatimi ifa ettim.

Nasihatin sonu saadetten başka ne olur?

تا رهانم مر شما را از ندم - من به تبلیغ رسالت آمدم

7870- Ben, sizi nedametten kurtarmak için, Tebliğ-i Risalet'e geldim.

طمع برگ از بیخهاتان بر کند - هین مبادا که طمع رهتان زند

7871- Sakının ki, tamah sizin yolunuzu vurmasın ve yiyecek hırsı, sizi istikbal eylesin.

گشت قحط و جوعشان در راه زفت - این بگفت و خیر بادی کرد و رفت

7872- Nasihat veren, bunları söyledikten sonra, "Allah hayırlar versin" diyerek gitti. Seyyahlar da, yolda yiyecek kıtlığı dolayısıyla, fena halde acıktılar.

پور پیلی فربهی نوزادهای - ناگهان دیدند سوی جادهای

7873- Ansızın bu yolda, yeni doğmuş ve semiz bir fil yavrusu gördüler.

پاک خوردندش فرو شستند دست - اندر افتادند چون گرگان مست

7874- Onun üstüne azgın kurtlar gibi üşüştüler. Hayvanı kestiler, pişirdiler, tamamıyla yiyip ellerini yıkadılar.

که حدیث آن فقیرش بود یاد - آن یکی همراه نخورد و پند داد

7875- Nasihat veren zatın sözü, seyyahlardan birinin hatırında olduğu için, o fil yavrusundan yemedi. Arkadaşlarına da, "Yemeyin!" diye, nasihat verdi.

Bu zatın Ebu Abdullah el-Fasi namında biri olduğunu Mevlâna Cami Kuddise sırrahu, Nefehat-ül Üns'ünde hikâye ediyor da diyor ki:

Ebu Abdullah el-Fasi seyahatlerinin birinde gemiye binmişti. Yolda fırtına koptu, gemidekiler Allah'a dua ettiler, bazı nezirlerde bulundular. Ebu Abdullah'a "Sen de bir nezret" diye ısrar eylediler. O da, "Allah bizi şu fırtınadan halas ederse, fil yavrusu eti yemeyeyim" diye nezretti. Nihayet gemi kırıldı ve dağıldı. İçindekiler birer ağaç parçasına sarılıp karaya çıktılar. Birkaç gün yiyeceksiz kaldılar. Sonra bir fil yavrusu gördüler. Onu kesip pişirmek istediler. Ebu Abdullah, "Yapmayın" dediyse de, dinlemediler. Ebu Abdullah nezrini tuttu, fil yavrusundan yemedi. Biraz sonra, yavrunun anası geldi. Yavrusunun kemiklerini gördü ve uyuyanların ağızlarını koklayıp birer birer öldürdü. Ebu Abdullah'ı da kokladı; lakin onda fil eti kokusu olmadığı için onu sırtına aldı, bütün gece yürüdü. Sabahleyin bir mevkide indirip gitti. Orada bulunan bir cemaat, Ebu Abdullah'tan hadiseyi öğrendiler ve karnını doyurdular. İşte fil yavrusu yiyenler hikâyesini hülâsa. Hazreti Mevlâna, diyor ki:

بخت نو بخشد ترا عقل کهن - از کبابش مانع آمد آن سخن

7876- O nasihat veren zatın sözü, Ebu Abdullah'ın fil yavrusunu kebab edip yemesine mani oldu. Eski ve tecrübeli bir akıl, sana yeni bir baht başışlar.

و آن گرسنه چون شبان اندر رمه - پس بیفتادند و خفتند آن همه

7877- Fil yavrusunu yiyenlerin hepsi, uzanıp yattı. Aç olan Ebu Abdullah, sürüyü bekleyen çoban gibi, oturuyordu.

اولا آمد سوی حارس دوید - دید پیلی سهمناکی می‌رسید

7878- Korkunç bir filin geldiğini gördü. Fil iptida bekçinin, yani Ebu Abdullah'ın yanına koştu.

هیچ بویی زو نیامد ناگوار - بوی می‌کرد آن دهانش را سه بار

7879- Üç defa ağzını kokladı. Onun ağzından fil kokusu gelmiyordu.

مر و را نازرد آن شه پیل زفت - چند باری گرد او گشت و برفت

7880- Birkaç defa onun etrafında dolaştıktan sonra gitti. O iri ve kocaman fil, Ebu Abdullah'ı incitmedi.

بوی می‌آمد و را ز آن خفته مرد - مر لب هر خفته‌ای را بوی کرد

7881- Ondan sonra, uyuyanlardan her birini kokladı. O uyuyan kimsenin ağzından, yavrusunun kokusu geliyordu.

بر درانید و بکشتش پیل زود - از کباب پیل زاده خورده بود

7882- Çünkü fil yavrusunun kebabından yemişti. Onu paraladı ve çabucak öldürdü.

می‌درانید و نبودش ز آن شکوه - در زمان او يك به يك را ز آن گروه

7883- O esnada, cemaati birer birer parçalıyordu ve böyle yapmaktan korkmuyordu.

تا همی‌زد بر زمین می‌شد شکاف - بر هوا انداخت هر يك را گزاف

7884- Her birini havaya atıyor ve o adam yere düşüp yarılıyor ve hurdahaş oluyordu.

Hazreti Mevlâna, kıssadan hisselerin ne olduğunu beyan için diyor ki:

تا نیارد خون ایشان نبرد - ای خورنده‌ی خون خلق از راه برد

7885- Ey halkın kanını içen zalim! Bu yoldan çekil ki, o mazlumların kanı senden intikam almasın.

ز آنکه مال از زور آید در یمین - مال ایشان خون ایشان دان یقین

7886- Halkın malı, onların kanı gibidir. Bunu yakinen bil. Çünkü mal, beden kuvvetiyle elde edilir.

پیل بچه خواره را کیفر کشد - مادر آن پیل بچگان کین کشد

7887- Fil yavrularının anaları, kin güderler. Fil yavrusu yiyele, intikam tattırırlar.

Buradaki fil analarından maksat, enbiya ve evliyadır. Yavruları ise, onların manevi evladı demek olan sülehay-i müminindir. Binaenaleyh o müminlere zulüm etmek, hatta ellerini yemek demek olan gıybetlerinde bulunmak, enbiya ve evliya hazeratının intikamının intikamına uğramayı intaç eder.

هم بر آرد خصم پیل از تو دمار - پیل بچه می خوری ای پاره خوار

7888- Ey rüşvet yiye! Sen, fil yavrusu yiyorsun. Filin hasmı, senin ağzındaki koku dolayısıyla, senden intikam alır.

پیل داند بوی طفل خویش را - بوی رسوا کرد مکر اندیش را

7889- Ağzındaki haram lokma kokusu, bir hilekârı manen rezil eder. Çünkü fil, kendi yavrusunun kokusunu bilir.

چون نیابد بوی باطل را ز من - آن که یابد بوی حق را از یمن

7890- Yemen'deki ilahî bir kokuyu Medine'den hisseden Zat-ı Risalet, bendeki batıl bir kokuyu nasıl duymaz?

Nebi-yi Ekrem s.a.v. Efendimiz: **“Ben hakikaten Yemen cihetinden nefes-i Rahman’ı duyuyorum”** buyurdu. Bu nefes-i Rahman’dan maksadın, Yemen’de bulunan Veysel Karani Radiyallahü anh Hazretleri olduğu, hadis şarihleri tarafından bildirilmiştir.

Hazreti Üveys Seyyid-üt Tabiin’dir. Çünkü Resulullah Efendimizi gaibane tasdik eylemiş; sonra Hazreti Ömer ve Cenab-ı Ali, taraf-ı Risalet’ten hediye buyrulan hırka-i saadeti kendisine teslim etmek üzere gönderilmiştir. Bilahare Hazreti Üveys’in Sıffin muharebesinde ve Cenab-ı Murtaza ordusunda bulunup şehit olduğu rivayet edilir.

Hazreti Üveys, Resulullah Efendimizin maneviyatından gaibane olarak feyz almıştı. Bazen evliyaullah hazeratından birinin ruhaniyetinden de böyle feyz almak suretiyle terbiye görüldüğü vakidir. Mesela Şeyh Ebul Hasan-ı Harakani’yi Bayezid-i Bestamî’nin ruhaniyeti terbiye etmişti. Böyle manevi feyz alan zevata, erbab-ı tarikat arasında “Üveysi” tabir edilirdi.

چون نیابد از دهان ما بخور - مصطفی چون برد بوی از راه دور

7891- Hz. Mustafa s.a.v. Efendimiz, Yemenle Medine arası gibi, uzak bir mesafeden nefes-i Rahman’i hissediordu.

Nasıl olur da, bizim ağzımızdaki gıybet, mezemmet vesaire kokusunu duymaz?

بوی نیک و بد بر آید بر سما - هم بیابد لیک پوشاند ز ما

7892- Hz. Muhammed s.a.v. Efendimiz, bizim ağzımızın kokusunu da hisseder. Lakin bizden gizleyip yüzümüze vurmaz. Çünkü bizden iyi ve kötü kokular, semaya çıkar.

Sure-i Fatır’daki:

Arapça, Sure Fatır ayet 10

“Güzel kelimeler Allah’ın dergâh-ı kabulüne yükselir ve Allah salih amelleri, makam-ı mükâfatına refeyler” ayet-i kerimesinde buna işaret vardır.

می‌زند بر آسمان سبز فام - تو همی‌خسبی و بوی آن حرام

7893- Ey gafil! Sen uyuyorsun, fakat yediğin yahut işlediğin bir haramın kokusu, şu yeşil renkli gökyüzüne yükselir.

تا به بوگیران گردون می‌رود - همراه انفاس زشتت می‌شود

7894- Senin kötü nefeslerine yoldaş olarak, yani o nefeslerle birlikte, o haram kokusu da, semada koku almakla mükellef olan meleklerle kadar gider.

Deniliyor ki: İyi olsun, kötü olsun her tabiatın ve her amelin manevi bir kokusu vardır ki, gökteki melekler onları ayırt ettikleri gibi, yerdeki salih insanlar da fark ederler.

در سخن گفتن بیاید چون پیاز - بوی کبر و بوی حرص و بوی آز

7895- Kir kokusu, hırs kokusu, tamah kokusu, söz söylerken, soğan kokusu gibi duyulur.

از پیاز و سیر تقوی کرده‌ام - گر خوری سوگند من کی خورده‌ام

7896- Eğer o kimse, “Ben ne zaman soğan yemişim? Soğandan, sarımsaktan müttekiyane sakınırım” diye yemin etse...

بر دماغ همنشینان بر زند - آن دم سوگند غمازی کند

7897- O yemin, nefesi gammazlık eder de, kokusu, yanında oturan canı pak olanlara akseyleyler.

آن دل کڑ می‌نماید در زبان - بس دعاها رد شود از بوی آن

7898- O kötü kokular dolayısıyla, ettiği dualar reddolunur ve o müstakim olmayan kalp, ziyana uğramış olur.

چوب رد باشد جزای هر دغا - اخسؤا آید جواب آن دعا

7899- Öyle duaların cevabı, “Sesinizi kesin!” hitabı olmuştur. Çünkü fasıkın layıkı red sopasıdır.

Kad Eflaha Suresi’nde buyrulmuştur ki, Cenab-ı Hakk, cehennemdekilere:

Arapça, Sure Müminun ayet 105

“Benim ayetlerim size okunmadı mıydı? Siz de onları tekzip etmediniz miydi?” buyuracak. Onlar da:

Arapça, Sure Müminun ayet 106-107

“Diyeceklerdir ki: Ey Rabbimiz! Bizim şekavetimiz, bize galebe etmişti ve sapık bir kavim olmuştuk. Ey Rabbimiz! Bizi şu cehennemden çıkar. Eğer küfür ve tekzibe avdet eder, (yani yine evvelki gibi kâfirlik edersek) nefsimize zulmetmiş oluruz.”

Arapça, Sure Müminun ayet 108

“Cenab-ı Hakk, buyuracaktır ki: Orada dırlanmayınız, bana da söz söylemeyiniz!”

آن کجی لفظ مقبول خداست - گر حدیثت کج بود معنیت راست

7900- Eğer sözün eğri, manan doğru olursa, o lafız eğriliği makbul-i ilahîdir.

Hadis-i şerifte: **“Allah sizin sözlerinize ve amellerinize bakmaz, belki kalplerinize ve niyetlerinize bakar”** buyrulmuştur.

Cenab-ı Pir, bu bahsi izah için Hazreti Bilal Radiyallahü anhin ezan okurken **“Hayyealessalah”** ve **“Hayyealelfelah”** cümlelerindeki **“Hayye”** kelimesini **“Heyye”** okuduğunu misal olarak gösteriyor ve **“Sevgilinin indinde muhiplerin hatası, yabancıların doğrusundan daha iyidir”** diyor.

“DOSTLARIN HATASI, YABANCILARIN DOĞRUSUNDAN DAHA İYİDİR”

بیان آن که خطای محبان بهتر از صواب بیگانگان است نزد محبوب

حی را هی همیخواند از نیاز - آن بلال صدق در بانگ نماز

7901- O sadık Bilal, ezan okurken “Hayy” kelimesini “Heyye” diye telaffuz ederdi.

Kendisi Habeş asıllı olduğu için, **“Ha”** harfini bir Arap gibi mahrecinden okuyamazdı.

این خطا اکنون که آغاز بناست - تا بگفتند ای پیمبر راست نیست

7902- Münafıklardan bazıları dediler ki: “Ey Peygamber! İslam binasının başlangıcında böyle bir hata doğru değildir.”

يك مودن كاو بود افصح بيار - ای نبی و ای رسول کردگار

7903- Ey Allah’ın Nebisi ve Resulü! Bilal’dan daha fasih bir müezzin tayin et!

لحن خواندن لفظ حی علی الفلاح - عیب باشد اول دین و صلاح

7904- Dinin ve salahın iptidasında, “Hayya alel felah” cümlesinde lahin yapılması, yani doğru ve mahrecinden okunmaması ayıptır.

يك دو رمزی از عنايات نهفت - خشم پیغمبر بجوشید و بگفت

7905- Hz. Peygamberin hiddeti huruşa geldi ve Allah’ın gizli alametlerinden, birkaç remiz söyledi.

بهتر از صد حی و خی و قیل و قال - کای خسان نزد خدا هی بلال

7906- Dedi ki: “Ey münasebetsizler! Bilal’ın ‘Heyye’ demesi, Allah’ın nezdinde mahrecinden söylenilen yüz ‘Hayye’den ve o gibi kıyl-ü kalden daha iyidir.”

وانگویم آخر و آغازتان - وامشورانید تا من رازتان

7907- Fitne çıkarmayın ki, ben de sizin sırrınızı, evvel ve ahirinizi söylemeyeyim.

Bundan sonra Hazreti Mevlâna, diyor ki:

رو دعا می‌خواه ز اخوان صفا - گر نداری تو دم خوش در دعا
7908- *Eğer sen, iyi dua etmesini bilmezsen, git de saf din kardeşlerinden dua iste.*

“HAKK TEALANIN MUSA ALEYHİSSELAMA: BANA GÜNAH ETMEDİĞİN BİR AĞIZLA DUA ET, BUYURMASI”

امر حق تعالی به موسی علیه السلام که مرا به دهانی خوان که بدان دهان گناه نکرده‌ای

بهر آن فرمود موسی را خدا - وقت حاجت خواستن اندر دعا
7909- *Bundan dolayı Cenab-ı Hakk, Musa Aleyhisselama buyurdu ki: “Hacet vaktinde ve dua esnasında...”*

با دهانی که نکردی تو گناه - گفت ای موسی ز من می‌جو پناه
7910- *Ey Kelimullah! Günah etmediğin bir ağızla benden melce iste.*

گفت ما را از دهان غیر خوان - گفت موسی من ندارم آن دهان
7911- *Musa, dedi ki: “Benim öyle ağızım yok” Allah da buyurdu ki: “Bize başka birinin ağızıyla dua et.”*

از دهان غیر بر خوان کای اله - از دهان غیر کی کردی گناه
7912- *Başkasının ağızından Allah’a dua et! Sen onun ağızıyla ne vakit günah ettin?*

در شب و در روزها آرد دعا - آن چنان کن که دهانها مر ترا
7913- *Öyle hareket et ki, başkalarının ağızı, gece gündüz sana dua etsin.*

و آن دهان غیر باشد عذر خواه - از دهانی که نکرده‌ستی گناه
7914- *Senin günah etmediğin ağız, başka birinin özür dileyen ve dua eden ağızıdır.*

روح خود را چابک و چالاک کن - یا دهان خویشان را پاک کن
7915- *Yahut kendi ağızını pak et, kendi ruhunu çevik bir hale getir.*

رخت بر بندد برون آید پلید - ذکر حق پاک است چون پاکی رسید
7916- *Allah’ın ismi temizdir. Temizlik gelince de, pislik yükünü toplar ve dışarıya çıkar.*

شب گریزد چون بر افروزد ضیا - می‌گریزد ضدها از ضدها
7917- *Zıtlar zıtlardan kaçır. Nitekim güneş doğup, ziya parlayınca, gece firar eder.*

نی پلیدی ماند و نی اندهان - چون در آید نام پاک اندر دهان
7918- *Allah’ın ism-i paki ağza gelince, yani zikredilince, ne pislik kalır, ne gam, ne kasvet.*

**“DUA EDENİN ‘ALLAH’ DEMESİNİN, HAKK’IN ‘LEBBEYK’ DEMESİ İLE AYNI
OLDUĞUNUN BEYANI”**

بیان آن که الله گفتن نیازمند عین لبیک گفتن حق است

تا که شیرین می‌شد از ذکرش لبی - آن یکی الله می‌گفتی شبی

**7919- Bir kimse, geceleri “Allah” diye zikrediyordu. Ta ki, o zikirden
dudağı, yani ağız tatlılaştı ve zikrin zevkini aldı.**

گفت شیطاننش خمش ای سخت رو - چند گویی آخر ای بسیار گو

**7920- Şeytan ona vesvese verdi ki: “Ey pek yüzlü ve çok söyleyen! Ne
vakte kadar böyle söyleneceksin?”**

روز شب می‌گویی الله از عتو - این همه الله را لبیک کو

**7921- Gece, gündüz “Allah” deyip duruyorsun. Bu kadar Allah deyişine,
“Lebbeyk” cevabı nerede?**

چند الله می‌زنی با روی سخت - می‌نیاید يك جواب از پیش تخت

**7922- Cenab-ı Hakk’ın canibî ulûhiyetinden sana bir cevap gelmiyor, sen
bu sıkılmaz yüzünle daha ne kadar Allah diyeceksin?**

دید در خواب او خضر را در خضر - او شکسته دل شد و بنهاد سر

**7923- Adamın gönlü kırıldı ve zikri bırakıp yattı. Rüyasında Hz. Hızır’ı
gördü.**

چون پشیمانی از آن کش خوانده‌ای - گفت هین از ذکر چون وامانده‌ای

**7924- Hızır Aleyhisselam, ona dedi ki: “Zikrullah’tan neden geri kaldın,
okuduğun İsm-i İlahî’nin zikrinden niçin pişman oldun?”**

ز آن همی‌ترسم که باشم رد باب - گفت لبیکم نمی‌آید جواب

**7925- Derviş, cevap verdi ki: “Ettiğim zikirlerin karşılığı olarak, bana
bir ‘Lebbeyk’ cevabı verilmiyor... Allah’ın kapısında merdut ve matrut
olmamdan korkuyorum.”**

و آن نیاز و درد و سوزت پیک ماست - گفت آن الله تو لبیک ماست

**7926- Hızır dedi ki: “Senin Allah deyişin, bizim lebbeykimizdir; senin
dertli ve yanık niyazın da, bizim habercimizdir.”**

جذب ما بود و گشاد این پای تو - حيله‌ها و چاره جوییهای تو

**7927- Senin hilelerin ve çare aramaların cezbemizdir ki, seni kendimize
çekmemizden, ayağını çözmemizdendir.**

زیر هر یا رب تو لبیکه‌است - ترس و عشق تو کمند لطف ماست

**7928- Senin korkun ve aşkın, bizim lütfumuzun kemendidir. Senin her
“Ya Rab” deyişinin altında “Lebbeyk”ler vardır.**

ز انکه یا رب گفتنش دستور نیست - جان جاهل زین دعا جز دور نیست
7929- Cahilin canı, bu duadan uzaktır. Çünkü onun “Ya Rab” demesine izin yoktur.

تا ننالد با خدا وقت گزند - بر دهان و بر دلش قفل است و بند
7930- Bir zarara uğradığı vakit, Allah’a inleyip tazarru etmemesi için, ağzına ve kalbine kilit vurulmuştur.

تا بکرد او دعوی عز و جلال - داد مر فرعون را صد ملک و مال
7931- Cenab-ı Hakk, Firavun’a yüzlerce mülk ve mal verdi de, o, ululuk, büyüklük davasına kalkıştı ve “Ene rabbiküm-ül âla” dedi.

تا ننالد سوی حق آن بد گهر - در همه عمرش ندید او درد سر
7932- O mayası bozuk Firavun, Allah’a dönüp inlemesin ve müracaatta bulunmasın diye, bütün ömründe bir defa olsun başı ağrımadı.

حق ندادش درد و رنج و اندهان - داد او را جمله ملک این جهان
7933- Allah, ona bütün dünya mülkünü verdi de, dert vermedi.
Buraya gelince Hazreti Mevlâna, derdin bir nimet olduğunu ve Allah’ın o nimeti sevgili kullarına verdiğini beyan için diyor ki:

تا بخوانی مر خدا را در نهان - درد آمد بهتر از ملک جهان
7934- Dert, cihan mülkünden daha iyi ve daha kıymetlidir ki, onun sevkiyle Allah’a gizlice dua eder ve “Aman Ya Rabbi” dersin.
Hadis-i şerifte: “Allah bir kulunu severse onu belâya uğratır. O kul o belâya sabrederse, Cenab-ı Hakk da onu seçilmiş kullarından eder” buyruluyor.

خواندن با درد از دل بردگی است - خواندن بی درد از افسردگی است
7935- Dertsiz dua soğuktur, bir işe yaramaz. Dertli dua ise, gönül duygusuydur.

Hakikaten de böyle değil midir? Sapaşağlam bir adamın duasıyla, dertli bir kimsenin inleyerek tazarru arasında ne kadar fark vardır. Dertsiz olan, alelusül ellerini kaldırır, birkaç kelime mırıldanır, kalkar gider. Fakat bir hasta türlü ızdırap içinde kıvrılır, aldığı ilaçlar tesir göstermez, doktorlardan ve onların tedavisinden ümidini keser, olanca ümidini Allah’a hasreder. Böylece, bütün kalbiyle, “Aman Ya Rabbi!” der. Elbette böyle bir dua, öbürünün kalbinde duymaksızın ettiği dua ile bir değildir.

یاد کردن مبدا و آغاز را - آن کشیدن زیر لب آواز را
7936- O sesi dudak altına çekmek, yani gizlice ve samim ruhundan dua etmek, bir de mebdeini hatırlayıp meadını düşünmek...
Bu türlü, elbette başka türlü olur. Sure-i Araf’ta:

Arapça, Sure Araf ayet 55

“Rabbimize yalvarıp yakarmak suretiyle yürekler yanarak gizlice dua ediniz Cenab-ı Hakk, duada haddi tecavüz edenleri sevmez” diye buyrulmuştur.

Bu haddi tecavüzün ne olduğuna dair muhtelif sözler söylenilmiştir. “Haykır haykır ve yoluna yoluna duadır” denilmiş yahut peygamberlik istemek, semaya çıkmak talebinde bulunmak gibi, olmayacak şeyler istemek de, haddi tecavüz olarak mütalea edilmiştir.

ای خدا وی مستغاث و ای معین - آن شده آواز صافی و حزین

7937- O sesin, safi ve hazin olarak “Ey feryadıma erişen Allah’ım” ve “Ey yegâne yardımcım” demesi gerektir.

ز انکه هر راغب اسیر ره زنی است - ناله‌ی سگ در رهش بی‌جذبه نیست

7938- Köpeğin uluması bile cezbesiz ve saiksiz değildir. Çünkü her rağbet eden, bir rehzenin esiridir.

Bu beyit, Mesnevî beyitlerinin müşküllerindendir. Şarih, diyor ki: Köpek de cezbesiz değildir. Fakat o cezbeye mani olan rehzen, onun sanatı külliyesidir. Cezbey-i Huda, onu yüksek bir makama ragıp kılsa, sıfatı külliyesi mani olduğu için ölür.”

بر سر خوان شهنشاهان نشست - چون سگ کھفی که از مردار رست

7939- Ashab-ı Kehf’in köpeği gibi ki, o cezbe sayesinde murdarlıktan kurtuldu ve padişahların sofrasının başına oturdu.

آب رحمت عارفانه بی‌تغار - تا قیامت می‌خورد او پیش غار

7940- O köpek Ashab-ı Kehf’in sohbetini ihtiyar eylemiş olduğu için, mağara kapısı önünde çanaksız-çömleksiz olarak Rahmet-i İlahîye suyunu arifler gibi içer.

لیک اندر پرده بی‌آن جام نیست - ای بسا سگ پوست کاو را نام نیست

7941- Köpek postuna bürünmüş, adı-sanı olmayan nice kimseler vardır ki, Ashab-ı Kehf’in köpeğine verilen muhabbet kadehinden hali değildir.

بی‌جهاد و صبر کی باشد ظفر - جان بده از بهر این جام ای پسر

7942- Oğul! O kadehi elde etmek için can ver. Cihatsız, sabırsız zafer olur mu?

صبر کن کالصبر مفتاح الفرج - صبر کردن بهر این نبود حرج

7943- Bu kadeh için sabır ve mücadele etmek, mihnet meşakkat olmaz. Sen de, sabır ve tahammül et ki, sabır, ferah ve sürurun anahtarıdır.

حزم را خود صبر آمد پا و دست - زین کمین بی‌صبر و حزمی کس نجست

7944- Bu tabiat ve beşeriyet pususundan, kimse sabırsız ve ihtiyaçsız sıçrayıp kurtulmadı. Sabır ve hazım, ihtiyatın eli-ayağı gibidir.

حزم کردن زور و نور انبیاست - حزم کن از خورد کاین زهرین گیاست

7945- İhtiyatlı davran, bu zehirli otu yeme ki, ihtiyat ve basiret, peygamberlerin nur-u kuvvetidir.

Basiret nedir? Her hususta ihtiyatlı davranmaktır. Hazreti Mevlâna, Mesnevî’nin başka bir yerinde basireti tarif için buyurur ki: “Bir yere sefer edeceğin

vakit biri gelip de: O yolda hiç su yoktur, haberini verirse, bir başkası da: Hayır... Her yarım saatlik mesafede akar çeşmeler vardır, dese sen ihtiyaten yanına su al. Birincinin dediği doğru çıkarsa susuz kalmazsın, ikincinin dediği gibi ise, yanındaki suyu döker, çeşmelerden taze su doldurursun.”

کوه کی مر باد را وزنی نهد - کاه باشد کاه به هر بادی جهد

7946- Nefsinin hevasına göre sıçrayan sebatsız kimse, saman çöpi gibidir ki, her rüzgârın esmesiyle hareket eder; sebatlı ve temkinli kimse de, dağa benzer. Bir dağ, esen rüzgâra ehemmiyet verir mi?

کای برادر راه خواهی هین بیا - هر طرف غولی همیخواند ترا

7947- Her taraftan gulyabaniler: “Birader! Yol bulmak istiyorsan, bu tarafa gel” diye seni çağırır.

Gulyabani, çöllerde yalnız başına giden kimsenin karşısına çıkıp onun yolunu vuran, cin yahut şeytanmış. Hâlbuki böyle bir mahluğun olmadığına dair bir hadis-i şerif vardır. Yolcuların gördükleri kendi vehimlerinin müşahhasıdır. Hazreti Mevlâna da burada meşhura göre “Gul”den bahsediyor ve onu söylemekle, rehberlik iddiasıyla şunun bunun yolunu vuran şeyh ve zahit taslaklarını anlatmak istiyor. Onların lisanından diyor ki:

من قلاووزم در این راه دقیق - رهنمایم مهرهت باشم رفیق

7948- Ben yol gösterici ve kılavuzum. Bu ince ve tehlikeli yolda, senin refikin ve yoldaşın olayım.

یوسفکم رو سوی آن گرگ خو - نی قلاووز است و نی ره داند او

7949- O, ne kılavuzdur, ne de yol bilir. Ey Yusuf! O kurt tabiatlı heriflerin tarafına gitme.

چرب و نوش و دامهای این سرا - حزم این باشد که نفریید ترا

7950- Bu dünya sarayının yağlı ve tatlı tuzaklarının seni aldatmaması, basiret ve ihtiyattır.

سحر خواند می‌دمد در گوش او - که نه چربش دارد و نی نوش او

7951- Çünkü bu dünyanın ne tadı vardır, ne tuzu... O sihir okur ve kulağa üfler.

Şöyle diyerek ki:

خانه آن تست و تو آن منی - که بیا مهمان ما ای روشنی

7952-Ey nur gibi apaydın kimse! Gel, bize mihman ol! Ev senin, sen de benimsin.

Dünyanın şu davetine karşı:

یا سقیم خسته‌ی این دخمه‌ام - حزم آن باشد که گویی تخمه‌ام

7953- Basiret ve ihtiyat odur ki, ona, “Midem rahatsızdır yahut mezar gibi olan dünyanın hastasıyım” diyesin.

یا مرا خوانده ست آن خالو پسر - یا سرم درد است درد سر بیر

7954- Yahut başım ağrıyor, sen bunu geçirmeye bak. “Dayımın oğlu beni davet etmiştir” diye mazeret de gösterirsin.

که بکار در تو نوشش ریشها - ز انکه يك نوشت دهد با نیشها

7955- Çünkü dünya sana tatlı bir şey verecek olursa, verdiği iğnelerle karışıktır; onu, senin vücudunda yaralar açmak için verir.

ماهیا او گوشت در شستت دهد - زر اگر پنجاه اگر شستت دهد

7956- Sana elli yahut altmış atın verse de, ey balık gibi gafil olan insan! Nihayet, seni oltasına takar.

جوز پوسیده ست گفتار دغل - گر دهد خود کی دهد آن پر حیل

7957- Eğer sana bir şey verecek olsa o hilekâr, yalandan verir. Çünkü yalan söz, içi çürümüş ceviz gibidir.

صد هزاران عقل را يك نشمرد - ژ غرغ آن عقل و مغزت را برد

7958- O çürümüş cevizin takırtısı, yani dünyanın sana olan vaatleri, senin aklını izale eder. Çünkü o, öyle bir hilekârdır ki, yüzbinlerce akli, bir akıl saymaz.

گر تو رامینی مجو جز ویسه‌ات - یار تو خورجین تست و کیسه‌ات

7959- Sana hakiki yar olan kimse, senin hurcun ve kesen gibidir. Eğer sen, Ramin isen Vise'den başkasını arama!

وین برونیها همه آفات تست - ویسه و معشوق تو هم ذات تست

7960- Senin Visen ve sevgilin, gene senin zatındır. Bu harici tekliflerin hepsi, senin için birer afettir.

Ramin, âşığın; vise de, maşukasının adıdır.

تو نگوئی مست و خواهان منند - حزم آن باشد که چون دعوت کنند

7961- Basiret ve ihtiyat odur ki, seni davet edenler için, “Bunlar benim meclubum ve meftunum” demeyesin.

که کند صیاد در مکمن نهان - دعوت ایشان صفیر مرغ دان

7962- Onların davetini, kuşbazların gizlenip kuşları aldatmak için çaldıkları ıslık gibi bil.

می‌کند این بانگ و آواز و حنین - مرغ مرده پیش بنهاد که این

7963- Bu sesi ve bu ötüşü, “Bu yapıyor” diye, ölmüş bir kuşu önüne koyar.

جمع آید بر دردشان پوست او - مرغ پندارد که جنس اوست او

7964- Kuşlar, onu kendi cinsinden sanıp, etrafına toplanırlar. Kuşbaz ise, onları avlar ve derilerini yüzer.

تا نگرده گیج آن دانه و ملق - جز مگر مرغی که حزمش داد حق

7965- Meğerki o kuş, Allah'ın kendisine basiret ve ihtiyat ihsan ettiği bir kuş ola da, o tuzak tanesinin ve hile öksesinin etrafında dolaşmaya...

بشنو این افسانه را در شرح این - هست بی‌حزمی پشیمانی یقین

7966- İhtiyatsızlık, yakinen pişmanlığı mucip olur. Bunun şerhinde şu hikâyeyi dinle.

Buradaki kuşbazdan murat, süleha ve meşayih kisvesine giren ve halka irfan sözleri söyleyerek onları avlamak isteyen mürayi ve münafıklardır ki, onların sözlerine kanmak ve kendilerini evliyaulahtan sanmak, sonunda pişmanlığı mucip olur.

“BİR KÖYLÜNÜN, ŞEHİRLİYİ YALANCIKTAN VE BİRÇOK ISRARLA, KÖYE DAVET EDEREK ALDATMASI”

فریفتن روستایی شهری را و به دعوت خواندن به لابه و الحاح بسیار

شهری با روستایی آشنا - ای برادر بود اندر ما مزی

7967- Ey kardeş! Geçmiş zamanda bir şehirlî, bir köylüyle tanışmıştı.

خرگه اندر کوی آن شهری زدی - روستایی چون سوی شهر آمدی

7968- Köylü şehre gelince, o şehirlinin evine çadır kurardı, yani postu sererdi.

بر دکان او و بر خوانش بدی - دو مه و سه ماه مهمانش بدی

7969- İki ay, üç ay şehirlinin misafiri olur, onun dükkânında ve sofrasında otururdu.

راست کردی مرد شهری رایگان - هر حوایج را که بودیش آن زمان

7970- Köylünün her neye ihtiyacı varsa, şehirlî onu meccanen tedarik ederdi.

هیچ می‌نایی سوی ده فرجه جو - رو به شهری کرد و گفت ای خواجه تو

7971- Köylü, bir gün şehirlîye dedi ki: “Efendi! Sen seyran için, hiç köye gelmiyorsun.”

کاین زمان گلشن است و نو بهار - الله الله جمله فرزندان بیار

7972- Allah aşkına, bütün çocuklarını getir ki, bu mevsim gül ve yeşillik zamanıdır.

تا ببندم خدمتت را من کمر - یا به تابستان بیا وقت ثمر

7973- Yahut yazın, meyve zamanı gel ki, hizmetime kemer bağlayayım, yani hizmetinde bulunayım.

در ده ما باش سه ماه و چهار - خیل و فرزندان و قومت را بیار

7974- Soyunu, sopunu, çocuklarını getir, bizim köyde üç, dört ay otur.

کشت زار و لاله‌ی دل کش بود - که بهاران خطه‌ی ده خوش بود

7975- Bahar mevsiminde, köy muhiti hoş olur. Yeşillik ve gönül çekici lalelik halini alır.

تا بر آمد بعد وعده هشت سال - وعده دادی شهری او را دفع حال

7976- Şehirli, onun talebini defetmek için vaatte bulundu ve bunun üzerinden de, sekiz sene geçmişti.

عزم خواهی کرد کامد ماه دی - او به هر سالی همی گفتی که کی

7977- Köylü her sene, “Ne vakit geleceksin? Kış ayı geldi” derdi.

از فلان خطه بیامد میهمان - او بهانه ساختی کامسالمان

7978- Şehirli, “Bu sene bize falan taraftan bir misafir geldi” diye bahaneler bulurdu.

از مهمات آن طرف خواهم دوید - سال دیگر گر توانم وارheid

7979- “Gelecek sene mühim işlerden kurtulursam, o tarafa gelmek istiyorum” derdi.

بهر فرزندان تو ای اهل بر - گفت هستند آن عیالم منتظر

7980- Köylü dedi ki: “Ey hayır sahibi olan zat! Bizim aile senin çocuklarını beklemektedir.”

تا مقیم قبه‌ی شهری شدی - باز هر سالی چو لکلك آمدی

7981- Yine her sene, leylek gibi gelir ve şehirlinin damı üstüne yuva yapardı.

خرج او کردی گشادی بال خویش - خواجه هر سالی ز زر و مال خویش

7982- Şehirli efendi, her sene kendi altın ve malından ona sarf ederdi ve onu himaye için, adeta kol, kanat açardı.

خوان نهادش بامدادان و شبان - آخرین کرت سه ماه آن پهلوان

7983- Son defada, o cömertlik pehlivanı şehirli, üç ay müddetle köylünün önüne sabahleyin ve akşamüstü sofraya koydu.

چند وعده چند بفریبی مرا - از خجالت باز گفت او خواجه را

7984- Köylü utandığı için, şehirliye: “Efendi! Bu ne kadar vade, beni daha ne kadar aldatacaksın?” dedi.

لیک هر تحویل اندر حکم هوست - گفت خواجه جسم و جانم وصل جوست

7985- Şehirli dedi ki: “Cismim de, canım da gelmek istiyor. Lakin her tahvil, yani bir halden başka bir hale geçiş Allah’ın hükmü altındadır. Her bir hareket kaza ve kadere tabiidir.”

تا کی آرد باد را آن باد ران - آدمی چون کشتی است و بادبان

7986- Ademoğlu, gemi ve yelken gibidir. Rüzgârı sevk eden Allah, ne vakit muvafık rüzgâr gönderirse, o vakit hareket edilir.

گیر فرزندان بیا بنگر نعیم - باز سوگندان بدادش کای کریم
7987- Köylü, tekrar şehirliye yeminler verip: "Ey kerim zat! Çocuklarını da al gel" dedi.

کالله الله زو بیا بنمای جهد - دست او بگرفت سه کرت به عهد
7988- Şehirlinin elini tuttu, üç kere ahit aldı: "Allah rızası için, çabuk gelmeye cehd et" dedi.

لابه‌ها و وعده‌های شکرین - بعد ده سال و به هر سالی چنین
7989- On yıl sonra ve her sene, böyle yalvarmalar ve tatlı vaatleri müteakip...

ماه و ابر و سایه هم دارد سفر - کودکان خواجه گفتند ای پدر
7990- Şehirlinin çocukları, dediler ki: "Baba! Ay, bulut ve gölge bile sefer eder."

رنجها در کار او بس برده‌ای - حقها بر وی تو ثابت کرده‌ای
7991- Onun üzerinde, senin birçok hakkın sabit olmuştur. Onun işleri için, sen çok meşakkat çekmişsindir.

واگزارد چون شوی تو میهمان - او همی‌خواهد که بعضی حق آن
7992- O istiyor ki, sen de ona misafir olasın da, o haklardan bazılarını olsun eda edebilsin.

که کشیدش سوی ده لابه‌کنان - بس وصیت کرد ما را او نهران
7993- "Yalvarıp yakarın da, pederinizi köye getirin" diye bize gizlice tembih etmişti.

اتق من شر من أحسنت الیه - گفت حق است این ولی ای سیبویه
7994- Şehirli, dedi ki: "Dediğiniz doğrudur. Lakin iyilik ettiğin kimsenin şerrinden sakının, denilmiştir."
Bu söz, Hazreti Ali Kerremallahü vechenin kelâmı imiş.

ترسم از وحشت که آن فاسد شود - دوستی تخم دم آخر بود
7995- Dostluk, son nefes ve ahiret günü için, yani bila garaz vela ivaz, Allah için olur. Bir şey olup, bu dostluğun bozulmasından korkuyorum.

همچو دی در بوستان و در زروع - صحبتی باشد چو شمشیر قطوع
7996- Sohbet vardır ki, keskin kılıç gibidir, dostluğu katleder. Bostanlara ve ekinlere kış tesiri yapar.

زو عمارتها و دخل بی‌شمار - صحبتی باشد چو فصل نو بهار
7997- Keza sohbet vardır ki: "İlkbahar mevsimidir ki, o mevsimde binalar yapılır ve birçok menfaat elde edilir."

تا گریزی و شوی از بد بری - حزم آن باشد که ظن بد بری

7998- *Hazım ve ihtiyat odur ki, su-i zanda bulunasın ve kaçasın, kötülükten kurtulasın.*

هر قدم را دام می‌دان ای فضول - حزم سوء الظن گفته است آن رسول

7999- *Resul-u Ekrem s.a.v. "Su-i zan da yerine göre bir ihtiyattır" buyurmuştur. Binaenaleyh, ey boşboğaz kimse! "Attığın her adımın altında, bir tuzak var" zannında bulun.*

هر قدم دامی است کم ران اوستاخ - روی صحرا هست هموار و فراخ

8000- *Ovanın yüzü düzdür ve geniştir. Fakat her adımda bir tuzak vardır, sen küstahça hareket etme.*

چون بتازد دامش افتد در گلو - آن بز کوهی دود که دام کو

8001- *O dağ keçisi, "Tuzak nerede?" diye koşar. Lakin koşarken, tuzağın ilmeği boynuna geçer.*

دشت می‌دید می‌دید کمی - آن که می‌گفتی که کو اینک ببین

8002- *Ey keçî! "Hani nerede?" dediğin şeyi işte gör. Sen ovayı iyi gördün, fakat pusuyu görmedin.*

دنبه کی باشد میان کشتزار - بی‌کمین و دام و صیاد ای عیار

8003- *Ey zeki geçinen! Pusu ve avcı tuzağı olmadan, tarla arasında kuyruk nasıl bulunur?*

Vahşi hayvanları avlamak için tuzak kurarlar, üstüne de yem olarak kuyruk parçası koyarlarmış. Kuyruğu yemek için gelen hayvan tuzağa tutulmuş.

استخوان و کله‌هاشان را ببین - آن که گستاخ آمدند اندر زمین

8004- *Yeryüzünde küstahça, edepsizce hareket edenler olmuştu. Ey insan! Zeminde ve tarih sayfeleri arasında dolaş da, onların kemiklerini ve kafataslarını gör.*

Nitekim Kur'an-ı Kerim'de:

Arapça, Sure Nahl ayet 36

"Yeryüzünde gezip dolaşın ve peygamberlerini tekzip eden, onlara yalancısınız diyen küstahların sonunun ne olduğunu görün" buyrulmuştur.

استخوانشان را بپرس از ما مزی - چون به گورستان روی ای مرتضی

8005- *Ey Murtaza, yani ey Hakk'ın kendisinden razı olduğu zat! Kabristana gidince, oradaki kemiklere geçmişteki hallerini sor.*

چون فرو رفتند در چاه غرور - تا به ظاهر بینی آن مستان کور

8006- *O kabir sarhoşlarının, kibir ve gurur kuyusuna nasıl yuvarlanmış olduklarını apaçık seyret...*

ور نداری چشم دست آور عصا - چشم اگر داری تو کورانه میا

8007- Eğer görür gözün varsa, körcesine yürüme! Gözün görmüyorsa, eline bir asa al...

چون نداری دید می‌کن پیشوا - آن عصای حزم و استدلال را

8008- O basiret ve istidlal اساسına malik değilsen, istidlalden, yani bir şeyi görüp de onun hakikatini anlamaktan aciz isen, görmüş-geçirmiş, gözü ve kalbi münevver bir zata iktida et!

بی‌عصا کش بر سر هر ره مه‌ایست - ور عصای حزم و استدلال نیست

8009- Eğer sende basiret ve istidlal اساسı yoksa değneksiz halde, her yol başında durma.

تا که پا از چاه و از سگ وارهد - گام ز آن سان نه که نابینا نهد

8010- Gözü görmeyen bir kimsenin adım atışı gibi, ihtiyat ile adım at ki, ayağın kuyuya düşmekten ve taşla çarpmaktan kurtulsun.

می‌نهد پا تا نیفتد در خباط - لرز لرزان و به ترس و احتیاط

8011- Gözsüz bir adam, titreye titreye, korku ve ihtiyat ile adımını atar.

“SEBE AHALİSİNİN TUĞYANI, NİMETTEN AZMALARİ; ŞÜKÜR VE VEFANIN FAZİLETİ”

قصه‌ی اهل سبا و طاعی کردن نعمت ایشان را

لقمه جسته لقمه‌ی ماری شده - ای زدودی جسته در ناری شده

8012- Ey dumandan kaçıp, ateşe düşen ve lokma ararken yılanla lokma olan kimse! Bu bela, basiret ve ihtiyacı terk eylediğindendir.

یا بخواندی و ندیدی جز صدا - تو نخواندی قصه‌ی اهل سبا

8013- Sen Ehl-i Sebe kıssasını okumadın mı, yoksa okudun da macerayı mı göremedin?

سوی معنی هوش که راه نیست - از صدا آن کوه خود آگاه نیست

8014- Yaptığın akisten, dağının haberi yoktur. Dağın şuuru, mana cihetine yol bulamaz.

Hazreti Mevlâna, diyor ki: Ey gafil insan! Kur'an'da Ehl-i Sebe kıssasını okumadın mı? Yoksa okudun da hakikatine vakıf olamadın mı? Olamadınsa senin bir dağdan farkın olmamak lazım gelir. Çünkü dağ da, söylenilen bir sözü, manasını anlamaksızın tekrarlar.

چون خمش کردی تو او هم شد خموش - او همی بانگی کند بی‌گوش و هوش

8015- Dağ, daimi surette ve işitip anlamaksızın ses verir. Lakin sen susunca, o da susar.

صد هزاران قصر و ایوانها و باغ - داد حق اهل سبا را بس فراغ

8016- Cenab-ı Hakk, Sebe şehri ahalisine, çok kalp ferahlığı ve yüzbinlerce köşkler, saraylar ve bağlar vermişti.

Sebe: Yemen'de Marep denilen şehrin diğer ismidir. Orası bir müddet Himyeriye Devleti'nin başşehri olmuştu. Civarındaki iki dağın arasına yapılan su bendi, yani baraj dolayısıyla bağlık, bahçelik ve çok mamur bir hale gelmişti. Bunların, ihsan-ı ilahîye küfranda bulunmaları dolayısıyla set yıkıldı, sular şehri harabe haline getirdi. Ahalisinden bir kısmı boğuldu, bir kısmı etrafa dağıldı. Bir kısmı da Sana'ya çekilip orasını hükümet merkezi yaptı.

Bu hadise Kur'an-ı Kerim'de şöyle hikâye edilir:

Arapça, Sure Sebe ayet 15-17

“Sebe’ şehri için oturdukları yerlerde, Allah’ın lütfu keremine alamet ve delalet vardı. O alamet, sağlıklı sollu bostanlar ve bahçeler idi. Onların peygamberi, onlara dedi ki: Rabbinizin verdiği rızıktan yiyin ve ona şükredin. Memleketiniz güzel bir beldedir. Rabbiniz de mağfiret eden merhametli bir mabud-u mutlaktır. Peygamberin bu tavsiyesini kabulden yüz çevirdiler, küfran-ı nimette bulundular. Onların üstüne şiddetli bir sel gönderdik. Sular şehir ve civarını istila etti ve onların sağlıklı sollu bahçelerini, acı meyveli ve dikenli çok meyvesi az ağaçlardan ibaret bahçelere tebdil ettik. Bunu, küfranları dolayısıyla ceza olarak yaptık. Biz ancak kâfir-i nimet olanları cezalandırırız.”

در وفا بودند کمتر از سگان - شکر آن نگزاردند آن بد رگان

8017- O soysuzlar, o nimetin şükürünü ifa etmediler. Çünkü vefakârlıkta, köpeklerden aşağı idiler.

چون رسد بر در همی‌بندد کمر - مر سگی را لقمه‌ی نانی ز در

8018- Bir köpeğe, bir kapıdan, bir lokma ekmek verilirse, o kapının minnettari ve hizmetkârı olur.

گر چه بر وی جور و سختی می‌رود - پاسبان و حارس در می‌شود

8019- Köpeğe cevri-ü meşakkat erişse bile, o kapıdan ayrılmaz. Oranın muhafızı ve bekçisi olur.

کفر دارد کرد گیری اختیار - هم بر آن در باشدش باش و قرار

8020- Hem o kapı, onun karargâhı olur. Başka bir yeri ihtiyar etmeyi, küfür telakki eder.

آن سگانش می‌کنند آن دم ادب - ور سگی آید غریبی روز و شب

8021- Eğer garip bir köpek, bir mahalleye gelecek olsa, o mahallenin köpekleri, onu tedip ederler.

حق آن نعمت گروگان دل است - که برو آن جا که اول منزل است

8022- Ve derler ki: “İlk menzilin olan yere dön! Oradaki yediğin nimetlerin hakkı, gönlünü oraya rehin etmendir.”

حق آن نعمت فرو مگذار بیش - می‌گزندش که برو بر جای خویش

8023- Onu ısıtırılar ve “Eski yerine git! Orada, nail olduğun nimetlerin hakkını ifa etmekten geri kalma...”

چند نوشیدی و وا شد چشمهات - از در دل و اهل دل آب حیات

8024- Ey küfran-ı nimetlerde bulunan kimse! Gönül kapısından ve gönül sahipleri kapısından ne kadar ab-ı hayat içtin de, gözlerin açıldı.

Sekr, vecd ve kendinden geçiş, seyr-i süluk makamâtındandır. Onlar hakkında malumat almak için Şarihi Mesnevî İsmail Ankaravî'nin Minhac-ül Fukara ismindeki kitabına müracaat etmelidir.

از در اهل دلان بر جان زدی - بس غذای سکر و وجد و بی‌خودی

8025- Gönül ehli kapısından sekr, vecd ve kendinden geçiş gıdası senin ruhuna aksetmişti.

گرد هر دکان همی‌گردی چو خرس - باز این در را رها کردی ز حرص

8026- Sonra, hırsından, gönül ehlinin kapısını terk ettin, ehl-i dünya dükkânları etrafında dolaşmaya başladın.

می‌دوی بهر ثرید مرده‌ریگ - بر در آن منعمان چرب دیگ

8027- O tenceresi yağlı nimet sahiplerinin kapısında, artakalası bir tirit için dönüp dolaşıyor ve çanak yalayıcılık ediyorsun.

کار ناوמיד اینجا به شود - چربش اینجا دان که جان فربه شود

8028- Yağlı taamı, ehl-i diller kapısında bil ki, ruhun semirsin. Ümitsiz işler, orada iyi olsun.

“HASTALARIN HER SABAH İSA ALEYHİSSELAMIN SÜM’ASI ÖNÜNDE ŞİFA VE DUA TALEBİYLE TOPLANMALARI”

جمع آمدن اهل آفت هر صبحی در صومعه‌ی عیسی علیه السلام
جهت طلب شفا به دعای او

هان و هان ای مبتلا این در مهل - صومعه‌ی عیسا است خوان اهل دل

8029- İsa’nın süm’ası, yani ibadethanesi, ehl-i dil sofrasıdır. Ey müptela! Sakın bu kapıyı terk etme!

از ضریر و لنگ و شل و اهل دلق - جمع گشتندی ز هر اطراف خلق

8030- Kör, topal, çolak ve fakir halk, her taraftan gelir, toplanırdı.

تا به دم اوشان رهاند از جناح - بر در آن صومعه عیسی صباح

8031- İsa’nın o süm’ası kapısına cem olurlardı ki, Hz. Ruhullah, nefesiyle onları gûnahtan, yani günah cezası olarak uğradıkları hastalıktan kurtarsın...

چاشتگه بیرون شدی آن خوب کیش - او چو فارغ گشتی از اوراد خویش

8032- Hz. İsa, evradını okuyup bitirince, kuşluk zamanı, dışarıya çıkardı.

شسته بر در در امید و انتظار - جوق جوقی مبتلا دیدی نزار
8033- Müptela ve zayıf birçok kimse görürdü ki, ümit ve intizar ile kapısı önünde oturmuşlardı.

حاجت این جملگانتان شد روا - گفتی ای اصحاب آفت از خدا
8034- Derdi ki: “Ey dert sahipleri, ey hastalar! Allah tarafından, cümlelizin haceti kabul olundu.”

سوی غفاری و اکرام خدا - هین روان گردید بی رنج و عنا
8035- Haydi marazsız ve zahmetsiz olarak, Allah’ın mağfireti ve ikramı tarafına gidiniz.

Bundan sonra Hazreti Mevlâna, diyor ki:

که گشایی زانوی ایشان به رای - جملگان چون اشتران بسته پای
8036- O hastaların hepsi, dizleri bağlı develer gibi iken, diz bağları çözülmüş gibi...

از دعای او شدند پا دوان - خوش دوان و شادمان سوی خان
8037- Sevinerek ve koşarak Hz. İsa’nın duası bereketiyle, evlerine giderlerdi.

یافتی صحت از این شاهان کیش - آزمودی تو بسی آفات خویش
8038- Ey kimse! Sen müptela olduğun afetleri çok kere denedin. O din ve tarikat sultanlarının himmetiyle, sıhhat buldun.

چند جانت بی غم و آزار شد - چند آن لنگی تو رهوار شد
8039- Kaç kere, topallığın rahvanlığa tebdil oldu; kaç kere, ruhun gamdan ve mihnetten kurtuldu.
Fakat onları unuttun ve nisyânınla küfran-ı nimette bulundun...

تا ز خود هم گم نگردی ای لوند - ای مغفل رشته‌ای بر پای بند
8040- Ey gafil adam! Ayağına bir iplik bağla da, kendini kaybetmeyesin.
Cenab-ı Pir, bu beyti bir fıkraya telmih ediyor.
Hebennega, Araplar arasında yetişmiş bir ahmaktır ki, bazı garip hareketleriyle şöhret almıştır. Bu aptal adam, ara sıra kendini unuttur, “Ben kimim?” diye ötekine berkine sorarmış. Buna çare olmak üzere ipten bir halka yapıp boynuna geçirmiş, ara sıra o halkayı yoklar, “Haa, benmişim” diye kendisini bulurmuş. Bir gün uyumuş. Kardeşi de, o uyurken halkasını çıkarıp kendi boynuna takmış. Hebennega uyanıp da halkasını kardeşinin boynunda görünce: “Birader! Sen bensin, ama ben kimim?” diye sormuş. Hazreti Mevlâna da, ehlullahın birçok lütfunu gördüğü halde onları unutup küfran-ı nimette bulunanlara hitaben: “Bari ayağına ip bağla da, gördüğün lütufları unuttuğun gibi kendini de unutmayasın” diyor.

یاد نورد آن عسل نوشی تو - ناسپاسی و فراموشی تو
8041- Senin küfran-ı nimetin ve nisyânın, vaktiyle gördüğün kerem ve inayetleri sana unutturdu.

چون دل اهل دل از تو خسته شد - لاجرم آن راه بر تو بسته شد

8042- *Ashab-ı Kulup olan evliyaullahın kalbi, sana karşı kırılmış olduğu için, o lütuf ve kerem yolu sana kapandı.*

همچو ابری گریه‌های زار کن - زودشان دریاب و استغفار کن

8043- *Çabuk, o lütuf sahiplerini bul da, istiğfar ve itizar et. Bulut gibi inleyerek ağla!*

میوه‌های پخته بر خود واگرد - تا گلستانشان سوی تو بشکفت

8044- *Ki onların gül bahçeleri, sana karşı çiçek açsın, kemale gelsin; meyveleri, senin için yarılsın.*

با سگ کهف ار شده‌ستی خواجه‌تاش - هم بر آن در گرد کم از سگ مباش

8045- *Hem de onların kapısında dolaş ve Ashab-ı Kehf'in köpeğiyle kapı yoldaşı isen, sahibinin kapısını beklemekte, bir köpekten aşağı olma!*

که دل اندر خانه‌ی اول ببند - چون سگان هم مر سگان را ناصحن

8046- *Köpekler, mahallerine gelen serseri köpeklerle: "Kalbini ilk evin kapısına bağla, oradan ayrılma!" diye nasihat verirler.*

سخت گیر و حق گزار آن را ممان - آن در اول که خوردی استخوان

8047- *Kemik yemiş olduğun evvelki kapıyı, sıkı sıkı tut. O nimetin şükrünü eda et ve o kapıdan ayrılma!*

وز مقام اولین مفلح شود - می‌گزندش کز ادب آن جا رود

8048- *İlk kapısına gitsin ve oradan felah bulsun, diye o serseri köpeği, tedip için ısırılar.*

با ولی نعمتت یاغی مشو - می‌گزندش کای سگ طاغی برو

8049- *Onu ısırılar da, derler ki: "Ey azgın köpek! Git, velininimetine asi olma!"*

پاسبان و چابک و برجسته باش - بر همان در همچو حلقه بسته باش

8050- *O kapıya, halka gibi bağlan! Orada, çevik ve atik bir bekçi ol!*

بی‌وفایی را مکن بی‌هوده فاش - صورت نقض وفای ما مباش

8051- *Bizim vefakârlığımızı bozmanın mümessili olma! Nafile yere, vefasızlığı faş etme.*

رو سگان را ننگ و بد نامی میار - مر سگان را چون وفا آمد شعار

8052- *Vefakârlık, köpeklerin şiarı olmuştur. Git de, köpekleri utandıracak ve onların adını kötüye çıkaracak harekette bulunma!*

بی‌وفایی چون روا داری نمود - بی‌وفایی چون سگان را عار بود

8053- Vefasızlık, köpekler için ar olduğu halde, sen nasıl oluyor da, vefasızlık gösteriyorsun.

گفت من اوفی بعهد غیرنا - حق تعالی فخر آورد از وفا

8054- Hakk Teala, vefakârlığıyla iftihar etti: “Bizden başka, ahbine çok vefakâr olan kimdir?” dedi.

Sure-i Tevbe'deki şu ayete işaret ediliyor:

Arapça, Sure Tevbe ayet 111

“Hakikaten Allah-u Teala, onlara cenneti vermekle müminlerden nefislerini ve mallarını satın aldı. O müminler Allah yolunda din düşmanlarıyla çarpışır ve öldürürler ve ölürlər. Cenab-ı Hakk, bu alış mukabilinde o müminlere cennet vereceğine dair, Tevrat'da, İncil'de ve Kur'an'da baki ve sabit vaatle bulunmuştur. Allah'tan daha ziyade ahbine vefakâr kim vardır? Ey müminler! Allah ile ettiğiniz alışveriş dolayısıyla sevininiz! Bu alışveriş büyük bir kurtuluştur.”

بر حقوق حق ندارد کس سبق - بی‌وفایی دان وفا با رد حق

8055- Lakin hakları reddeden vefakârlık, Hakk'a karşı vefasızlık demektir.

Hiçbir kimse Allah'ın hukuku üzerine sabık olamaz. Yani evvelemirde Hakk'ın, ondan sonra mahluğun hukukuna riayet lazımdır. Cenab-ı Hakk, Sure-i Lokman'da:

Arapça, Sure Lokman ayet 15

“Ey insan! Anan ve baban, bana bilmeyerek şirk etmek hususunda seni teşvik etseler bile, onlara itaat etme ve onlarla dünyada nezaketle musahabe eyle” buyurmuş. Hakk-ı ilahî olan tevhit hususunda, hukuk-u ebeveyne tercihini emretmiştir.

کرد او را از جنین تو غریم - حق مادر بعد از آن شد کان کریم

8056- Ana hakkı, Hakkullah'tan sonradır ki, o kerim olan Allah, ananı, senin ana karnındaki şekline borçlu etmiştir.

داد در حملش و را آرام و خو - صورتی کردت درون جسم او

8057- Allah, seni, ananın bedeni dâhilinde bir cisim olarak yarattı ve o cismi taşımakta, anana bir meyl-i tabiat verdi.

متصل را کرد تدبیرش جدا - همچو جزو متصل دید او ترا

8058- Anan seni, kendisinin bitişik bir cüzü görüyordu. Fakat haml müddeti tamam olunca, Hakk'ın tedbiri, o bitişik cüzü ayırdı.

تا که مادر بر تو مهر انداخته ست - حق هزاران صنعت و فن ساخته ست

8059- Cenab-ı Hakk, binlerce sanat ve fen yapmıştır ki, anan sana karşı şefkatli ve muhabbetli olmuştur.

هر که آن حق را نداند خر بود - پس حق حق سابق از مادر بود

8060- O halde Allah hakkı, ana hakkından evveldir. Her kim o hakkı bilmezse, eşektir.

با پدر کردش قرین آن خود مگیر - آن که مادر آفرید و ضرع و شیر

8061- O Hakk Teala ki, anayı, onun memesini ve sütünü yaratmış ve onu babaya eş yapmıştır.

آن که دانم و آن که نه هم آن تو - ای خداوند قدیم احسان تو

8062- Ey ihsanı kadim olan Rabbim! Bildiğim ve bilmediğim nimetlerin hepsi de senindir.

İnsan, Allah'ın birçok nimetine mazhar olmuştur. Bunlardan bazılarını bilir, bazılarının farkında değildir. Mesela eline birkaç lokma ekmek geçirmek, bir nimettir. Bu, meydanda olduğu için herkes onu bilir. Bir de lokmayı çiğnemek, yutmak, hazmetmek ve fazlasını defeyleyebilmek, yani afiyet nimeti vardır ki, çokları nail oldukları bu nimeti uzmanın farkında değildir. Bundan dolayıdır ki Kur'an'da:

Arapça, Sure İbrahim ayet 34

“Allah'ın nail olduğunuz nimetlerini sayacak olsanız, tüketemezsiniz” buyrulmuştur. Binaenaleyh Allah'ın hakkı, ana baba hakkından evveldir.

ز انکه حق من نمی‌گردد کهن - تو بفرمودی که حق را یاد کن

8063- İlahî! Sen, “Nimetini hatırla! Çünkü benim hakkım eskimez ve tükenmez” buyurmuşsun.

Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Maide ayet 7

“Ey insanlar! Allah'ın size olan nimetlerini hatırlayınız ve şükrünü eda ediniz” buyurmuştur. Şeyh Sadi, diyor ki: “Yaşayan mahlukâtın nefes alması hayatını uzatır, nefes vermesi de zatını ferahlandırır. Şu halde bir nefes alıp vermede iki nimet vardır. her nimete karşı bir şükür vaciptir. Bir nefeste böyle iki nimet mevcut olunca, her nimet için de de bir şükür lazım gelince, müstağrakı bulunduğumuz ilahî nimetlerin sayılıp tüketilemeyeceği ve onların şükrünün ifa edilebileceği anlaşılır. Mesela bir adam bir nimete karşı “Elhamdülillah” dese o da manevi bir nimet olduğu için, ona da bir şükür icap eder. İkinci, üçüncü, ilanihaye şükürlerin herbiri de birer nimettir. Binaenaleyh, onlara da birer şükür gerektir. Demek ki insan, bir defa “Elhamdülillah” demek nimetinin şükrünü ölünceye kadar ifa edemez. O halde ne yapmalı? Aczini itiraf etmeli. Ya Rabbi! Ben senin nihayetsiz olan nimetlerinin hepsine değil, bir tanesine bile şükretmekten acizim” demelidir.

Şeyh Galip merhum, Hüsn-ü Aşk'ına şu beyitle başlamıştır:

*Hamd ana ki kıldı halka rahmet,
Tahmitde acze verdi ruhsat...*

“Mahlukâtına acıyıp da, nimetlerine karşı şükür ve hamd etmekten aciz kalındığını itiraf etmeye ruhsat veren Allah'a hamd-ü sena olsun” demektir.

با شما از حفظ در کشتی نوح - یاد کن لطفی که کردم آن صبح

8064- Sizi, Nuh'un gemisinde ve dedelerinizin sulbünde muhafaza etmek suretiyle, bir sabah ettiğim lütfu hatırlayın.

دادم از طوفان و از موجش امان - پيله بابایانتان را آن زمان

8065- Sizin aslınıza ve atalarınıza, o zaman tufan dalgalarından eman vermedim.

Yasin Suresi'nde buyruluyor ki:

Arapça, Sure Yasin ayet 41-42

“Kudret ve kuvvetimiz hakkında insanlara bir alamet daha olmak üzere şu vardır ki: Biz onların cedlerini, yüklü bir gemiye, yani Nuh teknesine bindirmiştik ve insanların bilmeleri için, sefine-i Nuh misali binlerce şeyler de yarattık.”

En son müfessir Elmalılı Hamdi Efendi merhum: ***“Ve halaknalehum min mislihi ma yerkebun”*** ayeti için ***“Bütün bu merakib-i bahriye ve berriyeye şamildir”*** diyor ve pek doğru söylüyor ki, saldan drenotlara ve yük arabasından son sistem tayyarelere varıncaya kadar; karada, denizde ve havada binilen şeylerin hepsi de, insanların yaptığı şeylerden olmak itibarıyla Nuh'un gemisinin misalidir.

Şu ayet, Kur'an-ı Kerim'in geleceği haberine dair bir mucizedir ki, bu gün akıllara hayret veren şeylerin ihtira edileceğini on üç asır evvel bildirmiştir.

Sıra gelmişken Tufan'a ve Nuh'un gemisine dair birkaç söz söyleyelim:

Malumdur ki tufan, Nuh Peygamber'in bedduası ile Irak'ta, Elcezire kıtasında sürekli yağmurların yağması, Dicle ve Fırat nehirlerinin taşmasıyla vukua gelmişti. Çünkü Nuh Aleyhisselam putlara tapan Irak ahalisini Hakk'a davete memur edilmişti. Hazreti Nuh, uzun müddet onları imana davet etti. Dinlemediler ve putperestliği terk etmediler. Nihayet Cenab-ı Nuh:

Arapça, Sure-i Nuh ayet 26

“Ya Rabbi! Şu arz üzerinde kâfirlerden kimse bırakma” diye onların aleyhinde dua etti. Bunun üzerine, bir sefine inşasına memur oldu. Onu yaptı, ailesini, ümmeti olan yetmiş, seksen kişiyi ve ehli hayvanatı oraya yükledi. Ve tufan dalgaları üzerinde sefinesiyle çalkalanmaya başladı. Kürdistan'daki Cudi Dağı'nın üzerine gemi oturunca karaya ayak bastı.

Tevrat, tufanın bütün arzı kapladığını, en yüksek dağların tepesini onbeş arşın geçtiğini Nuh'un sefinesinin üçyüz arşın boynunda, elli arşın eninde, otuz arşın derinliğinde olduğu rivayet ediyor. Tevrat'ın Kütüb-ü Semaviye'den olduğu biz Müslümanlarca musaddak ise de, tahrife uğramış olduğu da malum olduğundan, onun her dediğine inanmak mecburiyetinde değiliz.

Kur'an'da tufanın umumi olduğuna dair sarahat yoktur, belki mevzii kaldığına delalet vardır. Sure-i Nuh'da:

Arapça, Sure Nuh ayet 1

“Kendilerine Allah'ın şiddeti gelmeden evvel: Kavmini korkut, diye muhakkak biz Nuh'u kavmine gönderdik” buyrulmuştur. Nuh kavmi, Irak havalisinde oturuyordu. Onlar imana gelmedi diye umumi tufan olup da bütün dünya halkının boğulması hem akla, hem nakle muhaliftir. Çünkü Kur'an'da:

Arapça, Sure İsra ayet 15

“Biz bir kavme peygamber göndermedikçe, onlar da o peygamberi tekzip etmedikçe kimseye azap etmeyiz” denilmektedir. Irak’ta putperestler tevhidi kabul etmediler diye, mesela, Amerika ahalsinin ne kabahati vardır ki, tufana uğrayıp boğulsunlar.

Sonra sefine-i Nuh Kur’an’da:

Arapça, Sure-i Kamer 13

“Biz Nuh ve maiyetini tahtalar ve çivilerden yahut liftten örülmüş halatlardan müteşekkil bahrî bir merkebe bindirdik” diye tarif edilmiştir. Allah-ü a’lem şu tarif, sefine-i Nuh’un halatlarla birbirine bağlanmış yahut çivilerle yekdiğerine rabtedilmiş bir sal olduğunu hatıra getiriyor. Nitekim hala da Diyarbakır ve Irak taraflarında böyle tahtadan yapılmış sallların altına şişirilmiş tulumlar bağlanır, kelek denilen o vasıta ile nehir üzerinde insan ve eşya nakliyatı yapılmış.

موج او مر اوج که را می‌ربود - آب آتش خو زمین بگرفته بود

8066- Ateş tabiatlı tufan suyu, o zemini kaplamıştı. Onun dalgası, dağın tepesini kapıyordu.

Hazreti Mevlâna da, burada meşhura göre beyanatta bulunuyor. Lisan-ı ilahîden deniyor ki:

در وجود جد جد جدتان - حفظ کردم من نکردم ردتان

8067- Ben sizi, o vakit ceddiniz ceddinin cediti, yani en uzak dedelerinizin vücudunda muhafaza eyledim ve reddetmedim.

کارگاه خویش ضایع چون کنم - چون شدی سر پشت پابیت چون زنم

8068- Votka ki, büyüdün ve baş oldun, sana nasıl tekme atarım ve kendi sanatım eserini, nasıl zayi kılarım?

از گمان بد بدان سو می‌روی - چون فدای بی‌وفایان می‌شوی

8069- Sen nasıl oluyor da, bi-vefalara feda oluyorsun; su-i zannın dolayısıyla bi-vefalar tarafına gidiyorsun?

سوی من آیی گمان بد بری - من ز سهو و بی‌وفاییها بری

8070- Ben sehivden ve bi-vefalıklardan beriyim. Öyle iken, benden tarafa gelince su-i zan besliyorsun.

می‌شوی در پیش همچون خود دو تو - این گمان بد بر آن جا بر که تو

8071- Bu su-i zannı, karşısında iki kat olarak eğildiğin şahsın bulunduğu yere götür.

گر ترا پرسم که کو گویی که رفت - بس گرفتی یار و همراهان زفت

8072- İmdi sen, birçok yar ve yoldaş itti haz etmiştin. Şimdi sana, “Onlar nerede?” diye sorsam, “Gittiler” dersin.

Sure-i Ankebut’da buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Ankebut ayet 41

“Allah’tan başka dostlar itti haz eylemiş olanlar, kendine ağdan mesken yapan örümcekler gibidir. Hakikaten evlerin en dayanksızı örümceğin ağdan yaptığı evdir. Bunun böyle olduğunu bilselerdi.”

یار فسقت رفت در قعر زمین - یار نیکت رفت بر چرخ برین

8073- Salih dostun semalara gitti, fasık arkadaşın da, yerin dibine göçtü.

Kur’an’da:

Arapça, Sure İnfitar ayet 13-14

“Hakikaten ebrardan hayırkar olanlar nimetler içindedirler; hakikaten fasık ve facir olanlar da cehennemdedirler” buyrulmuştur.

İşte, ey insan! Kendine dost itti haz ettiklerinin kimi semalara çıktı, kimi de cehennemin dibini boyladı...

بی‌مدد چون آتشی از کاروان - تو بماندی در میانه آن چنان

8074- Sen ise, ara yerde kaldın, kervandan artakalan ve sönmeye mahkum ateşe döndün.

کاو منزله باشد از بالا و زیر - دامن او گیر ای یار دلیر

8075- Ey cesur arkadaş! O Zat-ı Ecell-ü Âla’nın eteğini, yani emir ve nehiy ettiklerini tut ki, o, yüksekten ve alçaktan münezzehtir.

Allah hiçbir mekâna muhtaç olmadığından lâmekândır. Onun için yüksek ve alçaktan münezzehtir. Böyle olmakla beraber, her yerde ve her zaman mevcuttur. Bilhassa mümin, mütteki olan kulunun kalbinde hazır ve nazırdır.

Ararsan Mevlayı kalbinde ara!

Kudüs’te, Mekke’de, Hac’da değildir.

نی‌چو قارون در زمین اندر رود - نی‌چو عیسی سوی گردون بر شود

8076- O, ne İsa gibi gökyüzüne çıkar, ne de Karun gibi yerin dibine geçer.

Şöyle zarif bir rubai vardır. “Hazreti İsa parasızlıktan göğe çıktı; Karun da akılsızlığından yere geçti. Eğer altın ve gümüşle gayeye vasıl olursa idi, İsa yere geçerdi, Karun da gökyüzüne çıkardı.”

Karun, Beni İsrail’den olup fevkalade zengin bir herifti. Servetine mağrur olarak Beni İsrail’in riyasetine geçmek istiyordu. Bundan dolayı bir fahişeye birkaç para verip Hazreti Musa’ya zina isnat etti. Fakat karı, Allah’tan korktu, yalan yerine doğruyu söyledi. Kelimullah’a iftira için Karun’un kendisine para verdiğini söyledi. Bunun üzerine emr-i ilahî, zemine: “Karun’u tut ve yut!” dedi. Toprak yarıldı. Karun, o yarık içinde yere battı, kayboldu.

Servet ve hazineleri de aynı şekilde zemine geçti.

Cenab-ı Hakk, hâşâ, mekân ile mukayyet olmadığı için ne göğe çıkar ne zemine iner. Lakin:

چون بمانی از سرا و از دکان - با تو باشد در مکان و بی‌مکان

8077- Sen, saraydan ve dükkândan kalınca, yani irtihal edip de ikametgâhından ve ticaretgâhından ayrılınca, mekânda ve lâmekânda seninle beraber olur.

“Vehüve meaküm eynema küntüm”, yani “Ey insanlar! Nerede olursanız olunuz, Allah sizinle beraberdir.” Hakk’ın bu beraberliği ulemaca epeyce kıl-ü kali mucip olmuştur. Kimi “Allah ilmiyle beraberdir” demiş, kimi “Allah zatıyla beraberdir” mütalaasında bulunmuştur. O kadar ince düşünmeye lüzum yoktur. Allah her vakit ve her yerde bizimle beraberdir, vesselam.

مر جفاهای ترا گیرد وفا - او بر آرد از کدورتها صفا

8078- Allah, bulanıklıklardan duruluk, yani seyyielerden haseneler izhar eder. Senin cefalarına, vefa ile mukabelede bulunur.

Bu gibi kimseleri, Allah:

Arapça, Sure Furkan ayet 70

“Onlar öyle bir güruhdur ki, Allah onların kötü amellerini iyi amellere ve günahlarını sevaba tebdil eder” diye tarif ettiği zümreye katar, Allah lütuf ve keremiyle, cümlemizi o bahtılardan eyleye...

تا ز نقصان و اروی سوی کمال - چون جفا آری فرستد گوشمال

8079- Sen bir cefada bulununca, noksandan kemal tarafına gelesin diye ve seni tedip için, bir bela gönderir.

بر تو قبضی آید از رنج و تبش - چون تو وردی ترک کردی در روش

8080- Ey salik! Sen seyr-u sülukunda bir virdi terk edersen, hastalık ve mihnet gibi sana bir kabz gelir.

Vird: İster namaz, ister oruç, ister dua, ister salat-ü selam olsun, icrası mutat olan bir ibadettir. Dervişler arasında bunun cem’i olan evrad kelimesi kullanılır ve sabahları okunurdu. Bir kimse böyle bir virdini terk edecek olursa, onu kabz istila eder ki, o hal:

هیچ تحویلی از آن عهد کهن - آن ادب کردن بود یعنی مکن

8081- Eski ahdinde, yani devam edegeldiğin virdinde, hiçbir değişiklik yapma diye, sana bir tedip ve ihtardır.

این که دل گیری است پا گیری شود - پیش از آن کاین قبض زنجیری شود

8082- O kabz, zincir haline gelip de kalbini istila etmeden ve sana ayak bağı olmadan evvel, virdine devam et!

Etmeyecek olursan:

تا نگیری این اشارت را به لاش - رنج معقولت شود محسوس و فاش

8083- Makul olan, yani ancak akıl ile idrak edilen kabz-ı deruni gibi hastalığın meydana çıkar. Hakk’ın bu işaretlerini, ehemmiyetsiz ve beleş tutmayasın.

قبضها بعد از اجل زنجیر شد - در معاصی قبضها دلگیر شد

8084- Suç işlediğin zaman duyulan iç sıkıntıları, kalbi istila eder. O kabzlar, ecelden sonra zincir haline gelir.

عیشه ضنکا و نجزي بالعمی - نعط من أعرض هنا عن ذکرنا

8085- Burada, bizim zikrimizden kaçınana, dar bir maişet verir, geçinmesini güçleştiririz; onu körlükle cezalandırırız.

Taha Suresi'ndeki şu ayete işaretir.

Arapça, Sure Taha ayet 124-126

“Benim zikrimden her kim kaçınırsa, onu kıyamet gününde kör olarak haşrederiz (Ya Rabbi! Beni niçin ama olarak haşrettin? Hâlbuki ben dünyada gözlüydüm) Cenab-ı Hakk, buyurur ki: Öyle idin, lakin sana bizim ayetlerimiz geldi, sen onları unuttun. Onun gibi, bugün sen de unutulursun.”

قبض و دل تنگی دلش را می‌خلد - دزد چون مال کسان را می‌برد

8086- Hırsız herkesin malını alıp götürünce, kabz ve gönül darlığı, onun kalbini akrep gibi sokar.

قبض آن مظلوم کز شرت گریست - او همی‌گوید عجب این قبض چیست

8087- Hırsız, “Acaba bu kabz nedir?” der. Ne olacak? Senin şerrinden ağlayan mazlumun gözyaşlarının tesiridir.

باد اصرار آتشش را دم کند - چون بدین قبض التفاتی کم کند

8088- Hırsız, bu kabza ehemmiyet vermezse, onun ısrarının rüzgârı, o kabz ateşini üfler ve parlatır.

گشت محسوس آن معانی زد علم - قبض دل قبض عوان شد لاجرم

8089- Hülâsa, gönül sıkıntısı, zabıta memurlarının sıkıştırması haline gelir. Onun hırsızlığı, mana halinde iken, yaprak açmış gibi meydana çıkar.

غصه بیخ است و بروید شاخ بیخ - غصه‌ها زندان شده‌ست و چار میخ

8090- Dert ve iç sıkıntısı, suçlular için zindan ve çarmıh olur. İç sıkıntısı, bir köktür ki, dal-budak salıverir.

قبض و بسط اندرون بیخی شمار - بیخ پنهان بود هم شد آشکار

8091- Kök, gizli idi, meydana çıktı. Bir ağacın kökü, zeminde gizli olduğu halde, dalı budağının meydana çıktığı gibi, sen de duyduğun iç sıkıntısı ve ferahlık hallerini bir kök bil ki, onların asarı zuhur edecektir.

تا نروید زشت خاری در چمن - چون که بیخ بد بود زودش بزن

8092- Sendeki kötü bir kök ise, onu çabuk çıkar ki, çemende çirkin bir diken çıkmazın.

ز آنکه سرها جمله می‌روید ز بن - قبض دیدی چاره‌ی آن قبض کن

8093- Kalbindeki kabzı görünce, o kabzın çaresine bak, yani sebebi ne ise, o sebebi defet! Çünkü dalların hepsi kökten biter.

چون بر آید میوه با اصحاب ده - بسط دیدی بسط خود را آب ده

8094- Gönlündeki “bast”ı görünce o bastı sula, yani artmasına çalış. Meyve yetiştirince de, o meyvelerden ashabına ver.

“EHL-İ SEBE KISSASININ BAKİYESİ”

باقی قصه ی اهل سبا

کارشان کفران نعمت با کرام - آن سبا ز اهل صبا بودند و خام

8095- *O Sebe şehri ahalisi, heva ve heves sahibi, bir takım ham kimselerdi. İşleri güçleri, kerim olan zevat-ı kirama, yani enbiya ve evliyanın nimetine karşı küfrandan, nankörlükten ibaretti.*

که کنی با محسن خود تو جدال - باشد آن کفران نعمت در مثال

8096- *Küfran-ı nimet, misalen şöyle olur ki; sen, sana inam ve ihsanda bulunanla mücadele edersin...*

من برنجم زین چه رنجه می شوی - که نمی باید مرا این نیکوی

8097- *Ve dersin ki: “Bana bu iyiliğin lüzumu yok. Ben bu iyilikten müteessir oluyorum, bana niçin eza kılıyorsun?”*

من نخواهم چشم زودم کور کن - لطف کن این نیکویی را دور کن

8098- *Lütfet de, yaptığın bu iyiliği benden uzaklaştır. Ben göz istemiyorum, beni çabuk kör et!*

İşte bir kimsenin gördüğü iyiliğe karşı nankörlük etmesi, kendisine iyilik edene böyle hitap etmesi gibidir.

شیننا خیر لنا خذ زبننا - پس سبا گفتند باعد بیننا

8099- *Sebe halkı, dediler ki: “Ya Rabbi! Şehirlerimizin arasını uzaklaştır, bize ayıbımız hayırlıdır, ziynetimizi al!”*

Kur'an'da ve Sebe Suresi'nde buyruluyor ki:

Arapça, Sure Sebe ayet 18

“Ehl-i Sebe ile civarlarındaki köylere bereket verdik ve Sebe'den Şam'a varıncaya kadar mamur ve birbirine muttasıl köyler kıldık. Onların arasında gece gündüz emin olarak yürüyünüz, seyr-ü seferde bulununuz, dedik.”

Arapça, Sure Sebe ayet 19

“Onlar da: İlahi! Seferlerimizin arasını uzaklaştır, dediler. Böyle demekle nefislerine zulmettiler. Biz de onları tarihi rivayet haline getirdik ve onları parça parça ettik. (Sebe ahalisinden bir kısmı Irak'a gitti, orada Hayre Devleti'ni kurdu. Bir kısmı Şam'a gidip Gassaniye hükümetini teşkil etti. Bir kısmı Huzailer namıyla Mekke'de, bir kısmı da Us ve Hazreç ismiyle Medine'de yerleşti ve binnetice) Sebe şehri ahalisi dağıldı, diye bir mesel söylenilmeye başlandı. Şu hadisede sabır ve şükür edenler için ibret alınacak çok ayetler ve alametler vardır.”

Hazreti Mevlâna, nakledilen ayetin mealini nazmederek Sebelilerin lisanından diyor ki:

نه زنان خوب و نه امن و فراغ - ما نمی خواهیم این ایوان و باغ

8100- *Biz, bu köşk ve bağları istemiyoruz. Bize, ne güzel kadınlar lazım, ne de emniyet ve huzur.*

آن بیابان است خوش کانا دد است - شهرها نزدیک همدیگر بد است

8101- Şehirler ve köyler, birbirine yakındı. Sebeliler: “İçinde canavarlar dolaşan çöl, bizim için daha hoş” dediler.

فإذا جاء الشتاء أنكر ذا - يطلب الإنسان في الصيف الشتاء

8102- İnsanların çoğu, o kadar küfran-ı nimette bulunur ki, yazın kışı ister, kış gelince de, ondan hoşlanmaz.

Şarihlerin beyanına göre bu beytin ve gelecek beytin mealı, meşhur Emrû'l Kays'ın: “İnsan yazın kışı ister, kış gelince de onu beğenmez. Kahrolası insan, ne kadar kâfir-i nimettir ki, bir hale rıza göstermez” kıtasından alınmıştır.

كلما نال هدى أنكره - قتل الإنسان ما أكفره

8103- İnsanların bazıları, kahrolsun ki, ne kadar kâfir-i nimettir. Ne vakit bir hidayet nail olsa, onu inkâr eder.

Hazreti Mevlâna, Abese Suresi'ndeki ayetlere işaret ediyor:

Arapça, Sure Abese ayet 17-32

“İnsanlardan bazıları kahrolsun ki, çok çok küfran-ı nimette bulunur. Meniden halkederek ona anasının karnında iken suret-i beşeriye verdi. Sonra ona doğum yolunu kolaylaştırdı. Sonra onu öldürdü ve kabire koydurdu. Sonra onu istediği zaman diriltecek ve mahşerde neşreleyecektir. Doğrusu o kâfir-i nimet insan, Allah'ın kendisine emretmiş olduğunu hiç ifa etmedi. Bir de o insan yemeğine baksın... Gerçekten biz, yağmuru bol bol yağdırdık. Sonra yeri yardık ve onda taneler bitirdik... Üzümler, yoncalar, zeytinlikler, hurmalıklar, ağaçları göğe doğru yükselen bahçeler... Meyveler ve nice çayırırlar... Bütün bunları sizin ve davarlarınızın menfaati için yarattık.”

İşte insanlar Allah'ın bu kadar lütuf ve ihsanına nail olmuşken, içlerinden bazıları o nimetlere karşı şükretmezler de, küfranda bulunurlar.

“Kutilel insanu ma ekferah” ayetindeki “İnsan”ın Ümeyye ibni Lehep olduğu müfessirler tarafından beyan edilmiştir. Ümeyye, Resul-u Ekrem'in amcazadesi idi ve damad-ı Nebvî olmak şerefini kazanmıştı. Sonra babasının zoruyla haremını bıraktı ve Resul-u Ekrem'e hakarete bulundu. Nihayet bir sefer esnasında, ona bir arslan hücum ederek kafasını kopardı.

اقتلوا أنفسكم گفت آن سنی - نفس زین سان است ز آن شد کشتنی

8104- İnsanın nefsi, böyle kâfir-i nimet olduğu için, ölüme müstahak oldu. Ulu olan Allah-u Teala, “اقتلوا أنفسكم”, yani “nefislerinizi öldürünüz” buyurdu.

Hazreti Musa, Beni İsrail'i Mısır'dan çıkarıp Kızıldeniz'i geçirdikten sonra, hitab-ı ilahî ile teşerrüf etmek üzere Tur dağına gitmiş, kardeşi Harun Aleyhisselamı halife, yani vekil olarak bırakmıştı.

Beni İsrail arasında Samirî namında bir kuyumcu vardı. Bu herif, Yahudilerin elindeki altını ve gümüşü topladı, onları ertti, bir buzağı heykeli yaptı. Heykelin içi boş, ağzı ve kuyruğunun altıda da delik olduğu için bir taraftan giren rüzgâr öbür taraftan çıkarken ses veriyordu. Samirî, “Musa'nın aramaya gittiği mabut budur” diye, Beni İsrail'in çoğunu ona taptırdı.

Hazreti Musa, Tur'dan avdetinde hadiseyi görüce:

Arapça, Sure Bakara ayet 54

“Ey kavmim! Siz bu buzağıyı mabut itti haz etmek ve ona tapmakla hakikaten nefsinize zulmettiniz. Halikınız olan Allah’a tevbe ediniz ve nefislerinizi öldürünüz, dedi.”

Buzağıya tapmamış olanlar, tapınanları öldürürler. Binlerce Yahudinin kafası kesildi. Sonra Hazreti Musa’nın duasıyla tapınanların bakiyesi affedildi.

İmam-ı Kuşeyri Kuddise sırrahu, kitabının tövbe bahsinde diyor ki: “Tövbenin katli nefisle kabul edilmesi ümmet-i Muhammed için de mensuh değildir.”

Beni İsrail, nefislerini zahiren katletmişlerdi. Bu ümmet ise, nefislerini manen öldürürler. Nitekim Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz, **“Mutu kable ente mutu”**, yani **“Ölmeden evvel ölünüz”** buyurmuştur.

Bazıları Beni İsrail’in tevbesini ziyade meşakkatli sanırlar. Hâlbuki vehimleri gibi değildir. Çünkü onların katli bir an içinde olmuş bitmişti. Ümmet-i Muhammed’in nefis mücahadesi ise, daimidir.

در خلد وز زخم او تو کی جہی - خار سه سویه است هر چون کش نهی

8105- Nefis dediğin, üç köşeli dikendir. Her nasıl koysan batar. Onun zahmından nasıl sıçar ve kurtulursun?

دست اندر یار نیکو کار زن - آتش ترک هوا در خار زن

8106- Heva ve hevesi terk ateşini, o diken gibi olan nefse vur ve faili hayır olan Allah’ın lütuf ve keremine sarıl!

که به پیش ما وبا به از صبا - چون ز حد بردند اصحاب سبا

8107- Sebeliler, “Bizim indimizde veba, seher yelinden iyidir” diye taleplerinde hadd-i tecavüz ettiler.

از فسوق و کفر مانع می شدند - ناصحانشان در نصیحت آمدند

8108- Onların iyiliğini isteyenler, nasihat için geldiler, onların rızkına mani olmak istediler.

تخم فسق و کافری می کاشتند - قصد خون ناصحان می داشتند

8109- O nasihatçilerin kanını dökmeye kalkıştılar ve fışk ve küfür tohumunu etkiler.

از قضا حلوا شود رنج دهان - چون قضا آید شود تنگ این جهان

8110- Kaza gelince dünya darlaşır. Helva bile, kaza tesiriyle, ağza zahmet verir.

تحجب الأبصار إذا جاء القضاء - گفت إذا جاء القضاء ضاق الفضاء

8111- Hz. Peygamber: “Kaza gelince, feza darlaşır” buyurmuştur. Kaza gelince, gözler görmez olur.

تا نبیند چشم کحل چشم را - چشم بسته می شود وقت قضا

8112- Göz görmemek için, kaza zamanı kapanır.

Denilmiştir ki: “Kaza gelince göz görmez olur.”

آن غبارت ز استغاثت دور کرد - مکر آن فارس چو انگیزید گرد

8113- *O süvarinin hilesi, yani Allah-u Teala'nın kazası, toz koparıp da gözü görmez hale getirince, o toz, seni Hakk'a iltica etmekten ve ondan yardım istemekten uzaklaştırır.*

ور نه بر تو کوید آن مکر سوار - سوی فارس رو مرو سوی غبار

8114- *Ey insan! O süvarinin tarafına git! Toz canibine gitme. Yoksa süvarinin kazası ve mekri, seni ezer.*

دید گرد گرگ چون زاری نکرد - گفت حق آن را که این گرگش بخورد

8115- *Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "Bu mekir ve kaza kurdu, o kimseyi yedi. Fakat o kimse, kurdun tozunu görünce, niçin tazarruda bulunmadı?"*

با چنین دانش چرا کرد او چرا - او نمی دانست گرد گرگ را

8116- *O kimse, bunca ilmiyle beraber, mekr-i ilahî kurdunun tozunu gördüğü halde, niçin otlamasına devam etti?*

می بدانند و به هر سو می خزند - گوسفندان بوی گرگ با گزند

8117- *Koyunlar bile, muzır olan kurdun kokusunu bilirler ve onu hissedince de, ondan uzaklaşırlar.*

می بداند ترك می گوید چرا - مغز حیوانات بوی شیر را

8118- *Hayvanların beyni arslanın kokusunu bilir ve onu duyunca, otlamayı bırakır.*

با مناجات و حذر انباز گرد - بوی شیر خشم دیدی باز گرد

8119- *Gazab-ı ilahî arslanının kokusunu alınca, geri dön! Münacat eyle, hazer etmeğe ortak ol, dua ile iştigal et.*

گرگ محنت بعد گرد آمد سترگ - وانگشتند آن گروه از گرد گرگ

8120- *Kâfir ve münafık güruhu, mekr-i ilahî kurdunun tozunu gördükleri halde, dönüp iman etmediler de, tozdan sonra iri bir mihnet kurdu geldi.*

که ز چوپان خرد بستند چشم - بر درید آن گوسفندان را به خشم

8121- *O kurt, hışım ve gazapla, koyunları paraladı. O koyunlar ki, akıl çobanından gözlerini kapamışlardı.*

خاک غم در چشم چوپان می زدند - چند چوپانشان بخواند و نامدند

8122- *Çobanları, onları ne kadar çağırmıştı da gelmemişlerdi ve çobanın gözüne gam ve keder toprağı saçmışlardı.*

Burada akıl çobanıyla peygamberler, koyun sürüsüyle de ümmetler kastedilmiştir. Peygamberlerin ümmetleri tehlikeden kurtarmak için hidayete davetlerine karşı, onlar demişlerdi ki:

چون تبع گردیم هر يك سروریم - که برو ما از تو خود چوپان تریم

8123- Git, biz senden ziyade çobanız. Her birimiz birer server iken, sana nasıl tabî oluruz?

هیزم ناریم و آن عار نه - طعمه‌ی گرگیم و آن یار نه

8124- Biz, kurdun gıdasıyız, yarin layığı değiliz. Ateş odunuyuz, utanıp arlanma yok bizde...

Araplar arasında “Ennar-u velel ar” diye bir söz vardır ki, “Utanacak bir hareket olmasın da, isterse ateş olsun” demektir. Mesela kabile eşrafından olan bir müşrik, bir peygambere tabi olmasını kendisi için utanacak bir hareket sayar: “Sana tabi olmak arı olmasın da, isterse bizi korkutmak istediğin cehennem ateşi olsun” derdi.

بانگ شومی بر دمنشان کرد زاغ - حمیتی بد جاهلیت در دماغ

8125- Bunların dimağlarında, cehalet öyle bir taassuptur ki, buna tutulanların şehirlerinde kargalar, şom bir seda ile bağışırlar.

در چه افتادند و می‌گفتند آه - بهر مظلومان همی‌کنندن چاه

8126- Mazlumlara için kuyu kazdılar. Kazdıkları kuyuya kendileri düşüp, ah ettiler.

آن چه می‌کردند يك يك یافتند - پوستین یوسفان بشکافتند

8127- Yusuf'ların derilerini yüzdüler ve yaptıklarının cezasını, birer birer buldular.

چون اسیری بسته اندر کوی تو - کیست آن یوسف دل حق جوی تو

8128- Yusuf kimdir? Senin Hakk arayan kalbindir ki, esir gibi beden mahallesinde bağlı kalmıştır.

پر و بالش را به صد جا خسته‌ای - جبرئیلی را بر استن بسته‌ای

8129- Bir Cebrail'i direğe bağlamış, onun kanıtlarını yüz yerinden bölmüşsün de...

که کشی او را به کهدان آوری - پیش او گوساله بریان آوری

8130- Onun önüne kebab edilmiş buzağıyı getiriyorsun; bazen de, onu çekip samanlığa götürüyorsun.

نیست او را جز لقاء الله قوت - که بخور این است ما را لوت و پوت

8131- Ye ki, bizim rızkımız budur, diyorsun. Hâlbuki o kalbin Allah'a vuslattan başka gıdası yoktur.

می‌کند از تو شکایت با خدا - زین شکنجه و امتحان آن مبتلا

8132- Ettiğin bu işkence ve imtihandan dolayı, dertli olan kalbin, seni Allah'a şikâyet eder.

گویدش نك وقت آمد صبر كن - کای خدا افغان از این گرگ کهن

8133- “Ya Rabbi! Bu eski kurdun elinden el eman” der. Cenab-ı Hakk da ona buyurur ki: “İşte vakit geldi, sabret...”

داد که دهد جز خدای دادگر - داد تو واخواهم از هر بی‌خبر

8134- Senin hakkını, her bi-haberdan alacağım. Adil olan Allah’tan başka, kim adalet gösterebilir?

در فراق روی تو یا ربنا - او همی‌گوید که صبر شد فنا

8135- Kalp, der ki: “İlahî! Senin vech-i mukaddesinin firakıyla sabrım tükendi.”

صالحم افتاده در حبس ثمود - احمدم درمانده در دست یهود

8136- Ben, Yahudilerin elinde kalmış Ahmed ve Semud kavminin hapsine düşmüş Salih gibiyim.

یا بکش یا باز خوانم یا بیا - ای سعادت بخش جان انبیا

8137- Ey peygamberlerin ruhuna saadet bahşeyleyen Allah! Beni ya öldür yahut nezdine davet et yahut da sen gel!

می‌گود یا لیتنی کنت تراب - با فراق کافران را نیست تاب

8138- Kâfirlerin bile, senin firakına tahammülü yoktur. Onun için: “Ne olurdu, ben de toprak olaydım” der.

Amme Suresi’ndeki bir ayete telmih ediliyor.

Arapça, Sure Nebe ayet 40

“Kıyamet öyle bir gündür ki, o gün insan elleriyle evvelce kazandığı amelleri (yani kendisinin işlemiş olduğu hasenat ve seyyiatı) görecek ve kâfir: Ne olurdu ben de toprak olaydım da, azaptan kurtulaydım, diyecektir.”

چون بود بی‌تو کسی کان تو است - حال او این است کو خود ز آن سو است

8139- Kâfirlerin hali budur ki, o, öbür taraftandır. O öyle olunca, sana mensup olanın hali nice olur?

لیک بشنو صبر آر و صبر به - حق همی‌گوید که آری ای نزه

8140- Cenab-ı Hakk, buyurur ki: “Ey pak ve nezih olan kalp! Evet, dediğin gibidir. Lakin dinle ve sabret ki sabır iyidir.”

من همی‌کوشم پی تو تو مکوش - صبح نزدیک است خامش کم خروش

8141- Sabah yakındır, sus ve coşkunluk etme. Ben sensiz çalışırım, sen çalışma!

“KÖYLÜNÜN DAVETİ ÜZERİNE, ŞEHİRLİNİN KÖYE GİTMESİ”

بقیه‌ی داستان رفتن خواجه به دعوت روستایی سوی ده

روستایی خواجه را بین خانه برد - شد ز حد هین باز گرد ای یار گرد

8142- Bahsedilen maarif ve hakayık, haddini geçti. Ey kahraman arkadaş! Geri dön de, köylünün şehirliyi evine götürmesini anlat!

آن بگو کان خواجه چون آمد به ده - قصه‌ی اهل سبا يك گوشه نه

8143- Ehl-i Sebe hikâyesini bir tarafa bırak da, şehirlinin köye nasıl gittiğini söyle.

تا که حزم خواجه را کالیوه کرد - روستایی در تملق شیوه کرد

8144- Köylü, yaltaklanmak hususunda işveler yaptı da, şehirlinin basiret ve ihtiyatını sersemleştirdi.

تا زال حزم خواجه تیره شد - از پیام اندر پیام او خیره شد

8145- Köylünün üst üste haber gönderişi ve köye davet edişi ile şehirli gaflete düştü ve onun su gibi saf olan tedbiri bulandı.

نرتع و نلعب به شادی می‌زدند - هم از اینجا کودکش در پسند

8146- Diğer taraftan şehirlinin çocukları, köylünün davetini takdir ve tasvip ederek ve sevinerek, “Baba, gezer, oynarız ne olur?” diyorlardı.

Hazreti Pir, Yusuf Aleyhisselamın kardeşleri taraflarından söylenilen bir söze telmih ediyor. Bu kardeşler, Yusuf'un kendilerinden ziyade babaları tarafından sevilmesini kıskanmışlar, onu kıra götürüp susuz bir kuyuya atmayı kararlaştırmışlardı. Bu emelin husule gelmesi için Hazreti Yakup'a:

Arapça, Sure Yusuf ayet 12

“Yusuf’u yarın bizimle beraber gönder ki, kır meyvelerinden yesin ve oynasın. Biz onu muhafaza ederiz” demişlerdi.

Hazreti Mevlâna, bu ayetten iktibas ederek, fakat şehirlinin çocuklarının lisanından olmak üzere, cemi mütekellim sigasıyla irat eyleyerek “Nerta venel’ab” olmak üzere söylüyor. Zaten onların “Müfret gaip” sigasıyla okunduğu gibi “Cemi mütekellim” olarak kıraat edildiği de vardır.

نرتع و نلعب ببرد از ظل اب - همچو یوسف کش ز تقدیر عجب

8147- Yusuf gibi bazı kimseleri, “Gezer, oynarız” teklifi, Allah’ın gölgesi bulunan mürşid-i kâmil huzurundan uzaklaştırır.

Hâlbuki:

حيله و مکر و دغاسازی است آن - آن نه بازی بلکه جان‌بازی است آن

8148- O, oyun değil, belki cambazlıktır, yani hayat ile oynamak derecesinde bir harekettir. Hiledir, mekirdir ve hudadır.

Hazreti Mevlâna, dolayısıyla nasihata şuru’ ederek diyor ki:

مشنو آن را کان زیان دارد زیان - هر چه از یارت جدا اندازد آن

8149- Seni dostundan ayıracak olan bir sözü dinleme ki, o söz, sana zarar ve ziyan verir.

بهر زر مگسل ز گنجور ای فقیر - گر بود آن سود صد در صد مگیر

8150- O söz, sureta yüzde yüz menfaat olsa da, kulak asma. Birkaç altın için, hazine sahibinden ayrılma!

گفت اصحاب نبی را گرم و سرد - این شنو که چند یزدان زجر کرد

8151- Şunu işit ki, Cenab-ı Hakk, Peygamberin ashabına, iyi kötü nice şeyler söyleyip, kaç kere onları muaheze eylemişti.

جمعه را کردند باطل بی درنگ - ز انکه بر بانگ دهل در سال تنگ

8152- Çünkü bir kıtlık yılında, davul sesini işitince, hemen mescitten çıkmışlar ve Cuma namazını terk edivermişlerdi...

Bu çıkışları da:

ز آن جلب صرفه ز ما ایشان برند - تا نباید دیگران ارزان خردند

8153- O terk ediş, başkaları evvel gidip ucuz almasınlar, o alışverişte bizden ziyade faydalanmasınlar fikriyle idi.

با دو سه درویش ثابت پر نیاز - ماند پیغمبر به خلوت در نماز

8154- Hz. Peygamber, mescitte, dininde sabit birkaç kişiyle niyazda kaldı.

چونتان ببرید از ربانی - گفت طبل و لہو و بازرگانی

8155- Cenab-ı Hakk, hutbeyi bırakıp çıkanlara tevbihan: “Ticaret davulunun sesi, nasıl oldu da sizi Peygamberin huzurundan ayırdı” buyurdu.

ثم خلیتم نبیا قائما - قد فضضتم نحو قمع هائما

8156- Siz buğday almak için, şaşkın bir halde dağıldınız, sonra Hz. Peygamberi minber üstünde ve ayakta hutbe irat ederken bıraktınız.

Evvelce Bayram namazlarında olduğu gibi, evvela namaz kılınır, sonra hutbe okunurdu. Hicretin sekizinci yahut dokuzuncu senesi içinde Medine’de kıtlık vardı. Hazreti Peygamber, Cuma namazını kıldırılmış, hutbe irat etmek üzere mimbere çıkmıştı. O esnada hariçten bir davul sesi işitildi ki, şehre bir kafilenin geldiğine işaret etti. Evet, ashaptan Dihyet-ül Kelbi, Şam’dan erzak yüklü bir kervanla Medine’ye gelmişti. Bunu anlamayan ve kıtlıktan ezalanan cemaat: “Namazı kıldık, hutbeyi dinlemesek de olur” mütalaasıyla mescitten fırlayıp kervanın konduğu yere koştular. Maksatları bir an evvel zahire tedariki idi. Mescitte ancak 12 kişi kalmıştı. Bunun üzerine Resul-u Ekrem Sallallahü Aleyhi Vesellem:

“Eğer cemaatin hepsi birden çıkmış olsaydı, Cenab-ı Hakk bu vadiden onlara ateş gönderirdi” buyurduğu gibi, Cuma suresinin sonundaki şu ayet de nazil oldu:

Arapça, Sure Cuma ayet 11

“Mescittekiler, ticaret ve lehiv, yani davul sesini işitince, kervana doğru dağıldılar. Habibim, seni mimberde ve ayaküstünde bıraktılar. Onlara söyle ki: Allah’ın indinde makbul olan şey, (yani Peygamberin meclisinde sebat ederek hutbesini dinlemek) davul sesinden de, kervandan zahire almaktan da daha hayırlıdır. Cenab-ı Hakk, rızık verenlerin en hayırlısıdır.”

Şu hadise dolayısıyla Resul-u Ekrem s.a.v. Efendimiz, Cuma hutbelerini Cuma namazından evvel irat etmeye başlamıştır. Fakat Emeviler, intikal tekbirlerini, yani

kıyamdan rükûya, rükûdan secdeye gidilirken söylenilen “Allah-ü Ekber” terkiib-i celilini bile cehretmiyecek kadar namazda değişiklik yaptıkları gibi, bayram hutbelerini de namazdan evvel okumaya başlamışlardı.

Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz, hutbeyi ayakta okur, iki hutbe arasında otururdu. Muaviye bin Ebi Süfyan, saltanatının son zamanlarında hutbeyi oturduğu yerde irat etmeye başladı. Çünkü ihtiyarlamış ve şişmanlamıştı. Beni Ümeyye memurları da, bila özür onu taklit ettiler. Abdulvahap Şarani'nin Keşf-ül Ğumme isimli eserinde deniliyor ki: Ashaptan Kab ibni Ucre Radiyallahü anh, Emeviler'den Abdurrahman bin Ümm-ül Hakem'in oturduğu yerde hutbe okuduğunu görmüş ve “Şu habise bak. Allah, peygamberine: “Mescitten dağılıp da kervana koşanlar, seni ayakta hutbe ederken bıraktılar” dediği halde, bu herif oturduğu yerde hitabet ediyor, demiştir.

Yine Şarani'nin Keşf-ül Ğumme'sinde rivayet edilmektedir ki, bilahere Şam Emevilerinin kolunu teşkil eden Mervan ibnül Hakem Medine valisi iken bayram hutbesini namazdan evvel okumuş, bunun sünnete muhalif olduğu söylenilerek edilen itiraz üzerine: “Hulefa-yı Raşidin zamanında bayram namazı kılanlar oturup hutbeyi dinlerlerdi. Şimdi namaz kılınca savuşuyorlar. Bizi de dinlesinler diye hutbeyi evvel okuyoruz” demişti. Sahih-i Buhari'de de rivayet diye hutbeyi evvel okuyoruz” demişti. Sahih-i Buhari'de de rivayet olunur ki, yine bu Mervan, Medine valisi iken bir bayram günü musallada namazdan evvel hutbe okumaya davrandığı sırada, ashaptan Ebu Said-ül Hudri Radiyallahü anh eteğinden tutup çekmiş, Mervan eteğini kurtarıp hutbeyi okumuş, namazdan sonra: “Siz Resulullah'ın sünnetini değiştirdiniz” diyen Ebu Said'e:

“O sünnet bildiğin artık geçti. Namazdan sonra halk bizi dinlemediği için hutbeyi evvel okuyorum” demişti.

Halkın, Beni Ümeyye hatiplerini dinlemek istemeyişleri onların hutbe esnasında Hazreti Ali'ye lanet okumalarından ileri geliyordu.

Hazreti Mevlâna, sahabe hakkında tevhid-i ilahînin izahına devam ederek diyor ki:

و آن رسول حق را بگذاشتید - بهر گندم تخم باطل کاشتید

8157- Buğday almak için batıl tohumu ektiniz ve Resulullahı dinlemeyerek, onu mescitte bıraktınız.

بین کہ را بگذاشتی چشمی بمال - صحبت او خیر من لہو است و مال

8158- Onun sohbet ve hutbesinin dinlenilmesi, oyundan da, maldan da hayırlıdır. Dikkat et ki, kimi bıraktın? Gözlerini ovuşturarak gaflet uykusundan uyan!

کہ منم رزاق و خیر الرازقین - خود نشد حرص شما را این یقین

8159- Benim Rezzak-ı küll ve Hayr-ul Razikin olduğumu, hırsınız yüzünden yakinen bilemediniz mi?

کی توکلہات را ضایع نہد - آن کہ گندم را ز خود روزی دهد

8160- O Allah ki, buğdaya topraktan gıda verir ve yetiştirirken, senin tevekkülünü nasıl zayi kılar?

کی فرستادہست گندم ز آسمان - از پی گندم جدا گشتی از آن

8161- Buğday için, o Allah'ın ibadetinden ayrıldın. O Allah ki, buğdayın yetişmesine sebep olan yağmuru, gökyüzünden ve bulutlar vasıtasıyla göndermiştir.

“DOĞAN KUŞUNUN, KAZLARI DERE KENARINDAN KIRA DAVETİ”

دعوت باز بطن را از آب به صحرا

تا ببینی دشتهای را قند ریز - باز گوید بط را کز آب خیز

8162- Doğan, kaza der ki: “Sudan kalk da, kırların şeker döktüğünü, oralarda türlü-çeşitli tatlı nimetler bulunduğunu göresin.”

آب ما را حصن و امن است و سرور - بط عاقل گویدش ای باز دور

8163- Akıllı kaz da, ona der ki: “Ey doğan! Uzaklaş. Su, bize kaledir, emniyet ve sürur yeridir.”

هین به بیرون کم روید از حصن آب - دیو چون باز آمد ای بطن شتاب

8164- Şeytan da, doğan gibidir. Kazlar, sakın ha! Su kalesinden dışarıya çıkmayın.

از سر ما دستدار ای پای مرد - باز را گویند رو رو باز گرد

8165- Ve doğana deyin ki: “Git git, geri dön, ey kâhyalığa kalkışan doğan! Elini bizim başımızdan çek!”

Buradaki kazdan murat, din nehrinde yüzen ehl-i iman; doğandan murat da, onları din nehrinden çıkarıp dalalet kırlarına götürmek isteyen şeytandır.

Yine kazlar doğana derler ki:

ما ننوشیم این دم تو کافرا - ما بری از دعوتت دعوت ترا

8166- Biz, senin davetinden beriyiz. Davetin senin olsun ey kâfir! Biz, senin bu davetini dinlemeyiz.

من نخواهم هدیهات بستان ترا - حصن ما را قند و قندستان ترا

8167- Sudan kalemiz bizim, vaat ettiğin kırlardaki şeker, hatta o şekerin çıktığı Hindistan, senin olsun. Biz, senin hediyeni istemeyiz. Bağ ve bostan da, senin olsun.

چون که لشکر هست کم ناید علم - چون که جان باشد نیاید لوت کم

8168- Can tende bulundukça, rızık eksilmez. Nasıl ki ordu bulununca, sancak eksik olmaz.

بس بهانه کرد با دیو مرید - خواجهی حازم بسی عذر آورد

8169- Tedbirli olan şehirli, çok mazeret beyan etti. O merdut şeytan gibi olan köylüye, birçok bahane söyledi.

گر بیایم آن نگرده منتظم - گفت این دم کارها دارم مهم

8170- Dedi ki: “Şimdi mühim işlerim var. Köye gelecek olursam, o işler muntazam surette yapılamaz.”

ز انتظارم شاه شب نغوده است - شاه کاری ناز کم فرموده است

8171- Padişah, bana nazik ve mühim bir iş havale etmiştir ki, geceleri bile uyumuyor, benim bu işi başarmamı bekliyor.

من نتانم شد بر شه روی زرد - من نیازم ترك امر شاه کرد

8172- Ben padişahın emrini terk edemem. Ve onun huzurunda, yüzü kara olamam.

می‌رسد از من همی‌جوید مناص - هر صباح و هر مسا سرهنگ خاص

8173- Her sabah ve akşam, padişahın hususi bir çavuşu geliyor, benden o işi bitirip bitirmediğimi soruyor.

تا در ابرو افکند سلطان گره - تو روا داری که آیم سوی ده

8174- Benim köye gelmem yüzünden, işini bitiremediğim sultanın, kaşlarını çatmasını münasip görür müsün?

زنده خود را زین مگر مدفون کنم - بعد از آن درمان خشمش چون کنم

8175- Ondan sonra, padişahın hışmına ne çare bulayım? Diri diri kendimi topraklara gömeyim de, onun gözü önünden mi kaybolayım.

حیله‌ها با حکم حق نفتاد جفت - زین نمط او صد بهانه باز گفت

8176- Bu tarzda o, yüzlerce bahane serdettiyse de, onun bahaneleri kaza-yı ilahîye muvafık gelmedi.

Bahis dolayısıyla Hazreti Mevlâna, kaza-yı ilahîye çare bulunamayacağını beyana şuru' edip diyor ki:

با قضای آسمان هیچند هیچ - گر شود ذرات عالم حیله پیچ

8177- Eğer âlemin bütün zerreleri çare bulmaya kalkışsa, semavî kazaya karşı hepsi de hiçtir.

نی مفر دارد نه چاره نی کمین - هر چه آید ز آسمان سوی زمین

8178- Gökten yere ne gelse, zemin için ne kaçacak yer, ne çare, ne de pusu bulunur.

او به پیش آتشش بنهاده رو - آتش از خورشید می‌بارد بر او

8179- Güneşten onun üstüne ateş yağar. O ise, ateşe karşı teslimiyet gösterir.

شهرها را می‌کند ویران بر او - ور همی طوفان کند باران بر او

8180- Eğer yağmur yağıp, onun üstünde tufan yapsa ve onun şehirlerini harap etse...

که اسیرم هر چه می‌خواهی بیار - او شده تسلیم او ایوب‌وار

8181- “Ben esirim, her ne istersen getir” diye, Eyüp Aleyhisselam gibi, teslim olur.

چون که بینی حکم یزدان در مکش - ای که جزو این زمینی سر مکش

8182- Ey zeminin bir cüzü, bir zerresi olan insan! Dik kafalılık etme, Allah’ın kazasını görünce, ona muarız olma!

خاک باشی جست از تو، رو متاب - چون خَلَقْنَاکُمْ شَنُودِی مِنْ تَرَابِ

8183- Mademki, “Sizi topraktan yaratık” ayetini işittin, Allah da, senin toprak olmanı istedi. Emr-i ilahîye karşı yüz çevirme.

Cenab-ı Pir, şu ayetlere telmih ediyor:

Arapça, Sure Taha ayet 53-55

“Cenab-ı Hakk öyle bir Kadir-i Mutlaktır ki, arzı size karargâh yaptı ve arz üzerinde sizin için yollar açtı ve gökten yağmur yağdırdı. İşte biz o yağmur sebebiyle muhtelif nebatlardan türlüünü çıkardık. Onlardan yiyecek ve hayvanlarınızı otlatın. Hakikaten bunlarda akıl sahipleri için bir takım alametler vardır. Sizi o arzdan (yani topraktan) yarattık ve sizi ölünce o toprağa iade ederiz. Yine sizi ikinci defa olarak topraktan çıkarıp diriltecek ve haşredeceğiz.”

گرد خاکی و منش افراشتم - بین که اندر خاک تخمی کاشتم

8184- Ey insan! Gör ki, ben toprağa nice tohum ekdim. Sen de bu toprağın bir tozu iken, seni ben yükselttim.

تا کنم بر جمله میرانت امیر - حمه‌ی دیگر تو خاکی پیشه گیر

8185- Sen bir hamle daha yap da, topraklığı, yani tevazuyu kendine sıfat edin. Ben de seni, dünya beylerinin hepsi üzerine emir kılayım.

Tevazu, yani nefsinin aşağı tutmak ve herkese azamet satmamak, Allah’ın kullarında aradığı bir haslettir. Sahih-i Müslim’de “Bir kimse Allah rızası için tevazu ederse, Allah da onu yükseltir” hadis-i şerifi rivayet olunmaktadır.

Keza Ebu Hüreyre: **“Her kim tevazu gösterirse, Allah onu yükseltir; her kim de kibir ve gurur izhar ederse, Allah onu alçaltır”** hadisini rivayet etmiştir. Yalnız dikkat edilecek bir nokta vardır ki, o da tevazunun ehl-i dünyaya sokulmak için değil, sırf Allah rızası için olmasıdır. Bu mana da tevazu bir beyitle şöyle tarif ediliyor: **“Tevazu öyle yüksek bir binadır ki, oradan, daha zeminde iken cennet bahçelerini seyretmek mümkündür.”**

آن گه از پستی به بالا بر رود - آب از بالا به پستی در رود

8186- Su, yüksekten aşağıya akar. Sonra da, aşağıdan yukarıya çıkar.

Su yüksekte bulunan buluttan aşağıya, zemine doğru akar; fakat güneşin tesiriyle buhar olup aşağıdan yukarıya, yani bulut âlemine yükselir. O yükseliş, onun gösterdiği tevazunun mükâfatıdır.

Bunun gibi, insan da manen yükselmek için tevazuda bulunmalıdır. Bir misal daha:

بعد از آن او خوشه و چالاک شد - گندم از بالا به زیر خاک شد

8187- Buğday, çiftçi tarafından tarlaya atılır ve yüksekten iner, toprağın altına girer. Lakin sonra yükselir, dik ve çevik bir başak haline gelir.

زیر آمد شد غذای جان پاک - اصل نعمتها ز گردون تا به خاک

8188- Felekteki nimetlerin aslı ve sebebi yağmur ile güneş, toprağa kadar tenezzül ettiklerinden, onların yetiştirdikleri nebatat, pak olan ruhun gıdasını teşkil eder.

گشت جزو آدمی حی دلیر - از تواضع چون ز گردون شد به زیر

8189- Bunlar, yani yağmurla güneş, tevazu gösterip zemine indikleri için, diri ve kahraman bir insanın cüzü oldular.

بر فراز عرش پران گشت شاد - پس صفات آدمی شد آن جماد

8190- O cemat olan yağmur ve güneş, insan sıfatlarını kazanıp sevinerek arşın üstüne uçarlar.

Ve hal diliyle:

باز از پستی سوی بالا شدیم - کز جهان زنده ز اول آمديم

8191- “Evvela hayat âleminde bu hak-ı süfliye geldikse de, yine aşağılıktan, yücelere yükseldik” derler.

Bu söyleniş, yalnız yağmur ile güneş ziyasına da münhasır değildir.

ناطقان کائنا إلیه راجعون - جمله اجزا در تحرك در سکون

8192- Cihanın bütün cüz ve zerrelere hareket halinde olsun, sükûn halinde olsun “Biz Rabbimize rücu ediyoruz” derler.

غلغلی افکند اندر آسمان - ذکر و تسبیحات اجزای نهان

8193- Cihan cüzlerinin zikri ve tespihleri, semalara gulgule düşürmüş ve oraları çınlatmıştır.

وان من شیء الا یسبح بحمده - ولكن لا تفقهون تسبیحهم

8194- Kalbinin hamdıyla, zikir ve tespih etmeyen hiçbir şey yoktur. Lakin ey insanlar! Siz onların tesbihini anlamazsınız!

Bu beyit, bir ayeti beyan etmektedir. Bu ayet-i kerime mucibince her şeyin, yani insan, hayvan, nebat ve cematın kendine mahsus bir hayatı ve o hayatla birlikte, zikri ve tespihi vardır. Lakin gafil insanlar bu tespihi idrak edemezler.

Hazreti Mevlâna bir çok hakayık beyan ettikten sonra, kaza-yı ilahînin tesirine intikal ederek diyor ki:

روستایی شهریی را مات کرد - چون قضا آهنگ نیرنجات کرد

8195- Allah'ın kazası hileye azmedince, cahil bir köylü, malumatlı bir şehirliyi mat etti.

ز آن سفر در معرض آفات شد - با هزاران حزم خواجه مات شد

8196- Şehirli, binlerce tedbiri ile beraber mağlup oldu. Köye olan o seferinde, birçok afete maruz kaldı.

گر چه که بد نیم سیلش در ربود - اعتمادش بر ثبات خویش بود

8197- Şehirli, kendi azim ve sebatına mutakit ve mağrur olmuştu. Filvaki, sebat ve tedbirde bir dağ gibiydi. Lakin kaza-yı ilahî tesiriyle yarım sel, o koca dağı sürükledi, götürdü.

İbni Atai İskenderani'nin Hikem isminde arifane bir eseri vardır. Orada der ki: "Gafil bir kimse, sabaha çıkınca kendi reyine bakar ve bugün şunu yapayım, der. O nefsinin tedbiriyle meşgul olur. Rabbinin takdirinden gafil bulunur. Akil ise, sabahlayınca, Allah bugün bana ne yapacak ve ne yaptıracak, der. Akil, aklının fazlalığı, uyanıklığının kemali ve yakının ziyadeliği dolayısıyla Allah'a ve onun yardımına bakar.

عاقلان کردند جمله کور و کر - چون قضا بیرون کند از چرخ سر

8198-Kaza-yı ilahî felekten baş gösterince, akil olanlar kör ve sağır olurlar.

Bir tedbirde bulunamazlar. Nitekim: "Kaza gelince, göz görmez olur" denilmiştir.

دام گیرد مرغ پران را زبون - ماهیان افتند از دریا برون

8199- Kaza tesiriyle, balıklar denizden dışarı fırlar; kurulmuş bir tuzak, uçan bir kuşu yakalar ve aciz bırakır.

بلکه هاروتی به بابل در رود - تا پری و دیو در شیشه شود

8200- Cinler ve şeytanlar, şişe içerisinde hapsedilir; belki de Harut, kendi ayağıyla Babil'e gidip baş aşağı bir kuyu içinde asılır.

"DARVANLILAR VE ONLARIN YOKSULLARA BİR ŞEY VERMEDEN, BAHÇELERDEN MEYVE DEVŞİRMEK İÇİN HİLEYE SAPMALARI"

قصه‌ی اهل ضروان و حیلت کردن ایشان تا بی‌زحمت درویشان باغها را قطف کنند

Darvan: Yemen'de Sana'ya iki fersah mesafesi bulunan bir kasaba idi ki, müthiş bir çölün kenarında tesis edilmişti. Orada salih bir kimsenin bir bağı vardı ki, mahsulünü toplayacağı zaman fukarayı çağırır, onlara zekâtını verirdi. Bundan dolayı Cenab-ı Hakk da, o bağın mahsulüne bereket ihsan ederdi.

Şeyh Sadi, Gülistan'ında der ki: "Malının zekâtını çıkarıp ver ki, o mal bereketlensin. Görmez misin? Bağcı asmanın fazla sürgünlerini kesince, ziyade üzüm verir."

O salih kimse öldü. O ne kadar cömert ise, oğulları da o nispetle hasis idiler. Onların, bu hasislikleri neticesinde bağları harap oldu. İşte Hazreti Mevlâna, bunun hikâyesini naklediyor.

پس چرا در حيله جویی مانده‌ای - قصه‌ی اصحاب ضروان خوانده‌ای

8201- Kur'an'da, Ashab-ı Darvan kıssasını okumuşsundur. Onu okuduğun ve neticesini anladığın halde, neden hilekârlığa kalkıyorsun?

که برند از روزی درویش چند - حيله می‌کردند کژدم نیش چند

8202- Akrep iğneli birkaç şahıs, birkaç fakirin rızkını kesmek için hilekârlığa kalkıştılar.

روی در رو کرده چندین عمرو و بکر - شب همه شب می‌سگالیدند مکر
8203- *Birkaç Amr ve Bekir karşı karşıya oturup, gece sabaha kadar bile düşündüler.*

تا نباید که خدا در یابد آن - خفیه می‌گفتند سرها آن بدان
8204- *O kötü kimseler, sırlarını Allah anlayıp da, fukaraya haber vermesin ve mahsul kesileceği sırada, fukara başlarında toplanmasın diye, gizlice konuştular.*
Kalem Suresi'nde Ashab-ı Darvan'dan şu suretle bahsedilmiştir:

Arapça, Sure Kalem ayet 17-32

“Biz müşriklere bir bela verdik. Bahçe sahipleri olan Ashab-ı Darvan'ı müptela kıldığımız gibi... Hani o bahçe sahipleri sabah olunca, o bahçenin mahsulünü kesmeye yemin etmişlerdi. İstisna da etmemişlerdi. (Yani inşallah demişlerdi) Onlar uykuda iken, Habibim; Rabbinden bir afet o bağın üzerine indi. O bağ kapkara kesiliverdi. Biribirine sabahleyin seslendiler. Haydi, mahsulünüzü kesip toplayacaksınız erken davranın! Hemen fırladılar ve birbirlerine fısıldadılar ki: Bugün bahçenize bir fakir sokulmasın... Böylece, zanlarınca fakirleri mahrum etmeye güçleri yeterek, erkenden gittiler. Bağ öyle görünce: Biz dalaletе düşmüşüz, belki bütün mahrum edilmişiz, dediler. İçlerinden en adil olanı, dedi ki: Ben size Hakk'ı tespih ve takdis etseniz demedim mi idi? Bunun üzerine dediler ki: Ey Rabbimiz! Seni tespih ve takdis ederiz. Biz hakikaten zulmetmiştik. Birbirlerine dönerek, yekdiğerini levm ve tayip etmeye başladılar. Vay bizim halimize! Biz hakikaten azgın ve asi imişiz, dediler. Ola ki Rabbimiz, bize o bağa bedel olarak ondan daha hayırlısını ihsan eder. Hakikaten biz Rabbimize bağlandık ve cümle ümidimizi ona çevirdik, diye Allah'ın lütfunu dehalet ettiler.”

دست کاری می‌کند پنهان ز دل - با گل انداینده اسگالیده گل
8205- *Çamur, çamur sıvayana mekir etmeye; el, kalpten gizli iş görmeye kalkıştı.*
Ki buna imkân ve ihtimal yoktu.

إن في نجواك صدقا أم ملق - گفت أ لا يعلم هواك من خلق
8206- *Cenab-ı Hakk: “Seni yaratan, senin heva ve hevesini bilmez mi? Senin münacatın sadık mı, yalan mı, fark etmez mi?” dedi.*
Mekke müşrikleri aralarında bir şey konuşunca, Resul-u Ekrem o sözü onlara bildirdiği için “Gizli söyleşin ki, Muhammed duymasın” demişlerdi de şu ayetler nazil olmuştu:

Arapça, Sure Mülk ayet 13-14

“Ey müşrikler! Sözünüzü gizli söyleseniz de, aşikâre ve cehren konuşsanız da müsavidir. Çünkü Allah, kalplerde olan şeyleri bilir. O Zat-ı Ecell-u Ala latiftir ve habirdir. Her şeyden haberdardır.”

من يعاين اين مثواه غدا - كيف يغفل عن طعين قد غدا

8207- Bir yolcunun dün nerede bulunduğunu gören “Latif” ve “Habir”, bugün sabahleyin sefere çıkışından gafil olur mu?

قد تولاه و أحصى عددا - أينما قد هبطا أو صعدا

8208- Her şeyi görüp, bilen Allah, o yolcunun hangi inişte ve hangi yokuşta olduğundan ve hangi mekâna teveccüh eylediğinden nasıl gafil olur?

استماع هجر آن غمناك كن - گوش را اکنون ز غفلت پاك كن

8209- Ey insan! Şimdi kulağını gaflet pamuğundan temizle, Darvanlılar gibi, fukaranın rızık ayrılığı eninine karşı aldırılmazlık etme!

گوش را چون پیش دستانش نهی - آن زکاتی دان که غمگین را دهی

8210- Fakr-u zaruret gamlısının sefalet hikâyesini dinle ki, bu, ona verilen zekât gibidir.

Zekât ve sadaka vermek, fakirlere yardım etmek, onların zaruretlerini mümkün mertebe hafiflemektir. Zekât gibi insani bir yardım hiçbir dinde yoktur. Mekarimi ahlaktan ibaret olan Müslümanlığa mahsustur. Cahiliye Arapları, misafiri doyurmak, kumarda kazandıkları deve etlerini fukaraya vermek gibi bazı cömertliklerde bulunmakla beraber, daimi surette fukarayı görüp gözetmek hususuna riayet etmezlerdi. Müslümanlık, Müslümanlara sadaka vermeyi tavsiye etti. Verilen bir sadakanın, yedi yüz misli sevap kazandıracağını, hatta Cenabı Hakk isterse, daha fazla da vereceğini bildirdi. Hatta güzel sözün ve rıfk ile muamelenin, yani “Allah versin” gibi tatlı bir ifade ile fakiri savmanın “Al da defol, Allah belanı versin” gibi sadakadan sonraki hışımla muameleden hayırlı olduğunu haber verdi. Sonra Müslümanların sevinç günü olan Bayram’da fukaranın da sevindirilmesi için onlara sadaka verilmesini emretti. Daha sonra, nisaba malik, yani bir senelik masrafı çıktıktan sonra 20 miskal altını yahut 200 dirhem gümüşü yahut o kıymette malı bulunanın, bu mevcudundan kırkta bir, yani yüzde ikibuçuk nispetinde bir miktarını vermesini akıl ve baliğ, kadın ve erkek her Müslümana farz kıldı.

Müslümanlıkta İbadet Tarihi isimli eserimizde, buna dair epeyce tafsilat vardır. Fazla malumat isteyen, oraya müracaat edebilir.

Evet, ey Müslüman! Zekât farzını ifa etmekle:

فاقه‌ی جان شریف از آب و گل - بشنوی غمهای رنجوران دل

8211- Gönül hastalarının dertlerini, sudan ve topraktan yaratılmış canların fakr-u zarureti dinlemiş olursun.

مر و را بگشاز اصغاروزنی - خانه‌ی پر دود دارد پر فنی

8212- Fakr-u zaruret içinde boğulan gönüller, dumanla dolu bir ev gibidir. Sen onların derdini dinlemek suretiyle, o dumanlı eve bir pencere aç ki, dumanı çekilsin.

گر به سوی رب اعلی می‌روی - غم گساری کن تو با ما ای روی

8213- Ey âlem-i bala yolcusu olan mürşid-i kâmil! Allah-ü Azim-üşşan canibine giderken, bize de himmet et ve derdimize çare bul!

که بنگذارد که جان سویی رود - این تردد حبس و زندانی بود

8214- Ruhun bu tereddüdü, onun zindanda hapis olması gibidir ki, o tereddüt, ruhu bir tarafa gitmeye bırakamaz.

هر یکی گویا منم راه رشد - این بدین سو آن بدان سو می‌کشد

8215- Dünya bir tarafa, ahiret fikri ise öbür tarafa çeker ve her biri, “Doğru yol benimki, benim tarafıma gel” der...

ای خنک آن را که پایش مطلق است - این تردد عقبه‌ی راه حق است

8216- Bu tereddüt, Allah yolunda bir tuzaktır. Ayağı serbest olan, yani bu gibi sürüklenişlere bağlı olmayan kimselere ne mutlu!

تارسی از گام آهو تا به ناف - گام آهو را بگیر و رو معاف

8217- Ahunun izini tut ve her kayıttan kurtulmuş olarak git ki, o iz vasıtası ile ahunun göbeğine, yani miske vasıl olasın.

Buradaki ahudan maksat, ya doğrudan doğruya Mürşid-i Kâinat olan Aleyhissalat Efendimizdir yahut onun varis-i ekmeli bulunan insan-ı kâmindir. İzden murat ise, Resulullah'ın sünneti ve evliyaullahın usul-ü tarikatıdır.

ای برادر گر بر آذر می‌روی - زین روش بر اوج انور می‌روی

8218- Birader! Fakr-u zaruret ateşi içinde bulunsan da, bu yolda gidişine âlem-i balaya vasıl olursun.

چون شنیدی تو خطاب لا تخف - نی ز دریا ترس و نی از موج و کف

8219- La tehaf! Yani “korkma” hitabını işitince, ne denizden kork, ne de onun dalgasından ve köpüğünden çekin.

Kur'an'da:

Arapça, Sure Yunus ayet 62

“Malum olsun ki, Allah'ın velileri için korku yoktur. Onlar mahzun da olmayacaklardır” buyrulmuştur.

Şayet “La tehaf” emrini işitmedim ve işitmiyorum diyecek olursan:

نان فرستد چون فرستادت طبق - لا تَخَفْ دان چون که خوفت داد حق

8220- Mademki, Allah sana korku vermiştir, o korkuyu “La tehaf” emri bil. O, mademki sana tabak vermiştir, şüphe etme ki, ekmeği de gönderecektir.

Şeyh Sadi, Bostan'ında yazar ki: Pek fakir bir ailenin süt emer bir çocuğu vardı. Bir gün kadıncağız: “Efendi çocuğun dişleri çıktı. Kendimiz ekmek bulamazken, ona nereden bulup da yedireceğiz” dedi. Kocas da: “Merak etme, diş verene, ekmeği de verir” mukabelesinde bulundu.

غصه‌ی آن کس را کش اینجا طوف نیست - خوف آن کس راست کاو را خوف نیست

8221- Asıl korku, korkusu olmayan “Hikmetin başı, Allah korkusudur” nüktesini bilmeyen kimse içindir. Gam ve gussa, Hakk kapısında dönüp dolaşmayan ve oraya iltica etmeyen bedbaht içindir.

Bir hadis-i kutside: *“Kulumun kalbinde iki korku ve iki emniyeti cem etmem. Eğer benden dünyada korktu ise, ahirette korkmayacaktır. Eğer dünyada benden emin olduysa, ahirette emin olamayacaktır”* buyrulmuştur.

“ŞEHİRLİNİN KÖYE GİTMESİ”

روان شدن خواجه به سوی ده

مرغ عزمش سوی ده اشتاب تاخت - خواجه در کار آمد و تجهیز ساخت
8222- *Şehirli işe başladı ve hazırlandı. Azim kuşu, köy tarafına süratle uçu.*

رخت را بر گاو عزم انداختند - اهل و فرزندان سفر را ساختند
8223- *Şehirlinin hanım ve çocukları, sefer hazırlığı yapmışlar, götürülmesi lazım gelen eşyayı, azim öküzüne yüklemişlerdi.*
Hâlâ Anadolu'nun bazı taraflarında, eşyayı öküzü yüklettikleri ve onları, beygir ve merkep gibi kullandıkları varmış.

که بری خوردیم از ده مژده ده - شادمانان و شتابان سوی ده
8224- *Çocuklar sevinerek ve acele ederek, köye gidiyorlar; “Köyde yemiş yiyeceğiz müjde!” diyorlardı.*

یار ما آن جا کریم و دل کش است - مقصد ما را چراگاه خوش است
8225- *Bizim maksadımız, hoş bir meradır. Oradaki dostumuz da, kerim ve gönül çekici bir zattır.*

بهر ما غرس کرم بنشانده است - با هزاران آرزومان خوانده است
8226- *O kerim dost, binlerce arzu ile bizi davet etmiştir; bizim için, orada kerem ağaçları dikilmiştir.*

از بر او سوی شهر آریم باز - ما ذخیره‌ی ده زمستان دراز
8227- *Biz, uzun kış günleri için, onun nezdinden şehre, zahire götüreceğiz.*

در میان جان خودمان جا کند - بلکه باغ ایثار راه ما کند
8228- *Belki bağı, bostanını bizim yolumuza sarf edecek, kendi canında bize yer verecektir.*

عقل می‌گفت از درون لا تفرحوا - عجلوا أصحابنا کی ترحبوا
8229- *Ey arkadaşlar! İstifade için acele ediniz. Fakat içlerinden akıl, onlara, “Ferahlanmayın!” diyordu.*
Bu beyit ile Sure-i Kasas'ın sonlarındaki:

Arapça, Sure Kasas ayet 76

ayetine işaret edilmiştir ki, bu ayette hitap Beni İsrail'in zenginlerinden olan Karun'adır ve *“Gururlanma, zira Allah, gururlanıp şımaranları sevmez”* mealindedir.

Yine akıl, irşada devam ederek diyor ki: Köylüye itimat etmeyin...

إن ربي لا يُحبُّ الفرحين - من رباح اللّٰه كونوا رابحين

8230- Allah'ın faidelerinden müstefit olun. Şüphe yok ki, Allah, sevinip övünenleri sevmez.

كل آت مشغل ألهاكم - افرحوا هونا بما آتاكم

8231- Size gelen şeylerle, bir miktar ferahlanın. Servet ve nimet olarak gelip de, sizi meşgul eden şeylerin hepsi, sizi Rabbinizden alıkor.

Bu beyitle: “*Seni Rabbinden alıkoyup meşgul eden her şey, senin dünyandır*” hadis-i şerifine işaret olunmuştur. Bu hadis, “Dünya nedir?” sorusunun muhtasar ve müfit bir cevabıdır. Yani dünya denilen ve terkedilmesi tavsiye edilen şey, servet vesaire değildir. Her ne ki, seni Rabbinden alıkoyuyor ve O’nu sana unutturuyorsa, işte dünya odur. Şu halde cennet arzusu ve cehennem korkusu da, insanı meşgul edip onların düşüncesi de, Allah’ı unutturacak dereceye gelirse, onlar dahi dünya sayılır.

او بهار است و دگرها ماه دی - شاد از وی شو مشو از غیر وی

8232- Ey salik! Ancak Allah ile mesrur ol, onun gayrisıyla olma! Çünkü O, bahar mevsimi gibidir. Sair şeyler ise, Kânunusani’ye benzer.

گر چه تخت و ملك تست و تاج تست - هر چه غیر اوست استدراج تست

8233- O’nun, yani Hakk’ın gayrı olan her şey, velev ki senin tahtın, mülkün ve tacın olsun, seni yavaş yavaş helake doğru götüren şeylerdir.

İstidraç: Bir kimseyi mekir ve hud’a ile aldatmak demektir. İstitrac-ı ilahî ise: Bir kul, günah işledikçe onun nimetini artırıp tevbe ve istiğfar etmesini unutturmak, derece derece azap ve ikaba yaklaştırmaktır.

Sure-i Araf’ta:

Arapça, Sure Araf ayet 182-183

“*Ayetlerimizi tekzip eyleyenleri yavaş yavaş ve derece derece ve kendileri farkına varmaksızın helake yaklaştırırız ve onlara bir müddet eman veririz. Hakikaten benim keyd’im, (yani hilim suretinde görünen gazabım) kuvvetlidir*” buyrulmuştur. Bazı tarik-i dünya papazlardan ve Hint fakirlerinden, hulasa gayr-i müslüm ve gayr-i müteşerri kimselerden riyazet kuvvetiyle zuhur eden ve sureta keramete benzeyen harikulade haller de istidraç kabilindendir. Cenab-ı Hakk, o kimseler hakkında:

Arapça, Sure Kehf ayet 104

“*Dünya hayatında çalışmaları dalalet olan öyle kimseler vardır ki onlar iyi ve güzel iş gördüklerini sanırlar.*”

İşte Cenab-ı Hakk, o gibileri derece derece helak ve azaba yaklaştırır. Hazreti Mevlâna ise, müslim ve gayri Müslim, kim olursa olsun, Allah’tan başka her neye ve kime bağlanmış ise, o şey o kimse için istidraçtır, diyor.

اندر این ره سوی پستی ارتقااست - شاد از غم شو که غم دام لقاست

8234- Ey salik! Gamdan sevin ki, gam, vuslat tuzağıdır. Bu yolda alçalarda dolaşmak ve tevazu göstermek, yükselmek demektir.

Tenezzül, salik için hakikatte terakkidir. Kemale vasıl olmaz mahinev bulmazsa noksanı... Evet, ay tamamlanıp kemale ermek için hilal devresinden geçer...

ليک کی درگیرد این در کودکان - غم یکی گنج است و رنج تو چو کان
8235- Gam ve keder bir hazinedir. Senin hastalığın ve meşakkatin de bir hazinedir. Lakin bu fikir, çocuklara nasıl tesir eder, bunun bir hakikat olduğunu nasıl anlarlar.

جمله با خر گور هم تگ می‌دوند - کودکان چون نام بازی بشنوند
8236- Çocuklar, oyun adını işitince, yaban eşekleriyle yarış ederek koşarlar.

در کمین این سوی خون آشامهاست - ای خران کور این سو دامهاست
8237- Ey yaban eşekleri! Bu tarafta, yani dünyada tuzaklar ve pusuya girmiş kan içiciler vardır.

بر جوانی می‌رسد صد تیر شیب - تیرها پران کمان پنهان ز غیب
8238- Oklar uçuşup durmakta... Onları atan yay ise, gayb âleminde gizlidir. Bir gence, ihtiyarlatıcı yüzlerce ok isabet eder.

ز آنکه در صحرای گل نبود گشاد - گام در صحرای دل باید نهاد
8239- Gönül sahrasında adım atmalıdır. Çünkü çamur kırında, yani dünyada, genişlik ve neşe olmaz.

چشمه‌ها و گلستان در گلستان - ایمن آباد است دل ای دوستان
8240- Ey dostlar! Gönül emin bir yerdir. Orada membalar ve gülistan içinde gülistanlar vardır.

فیه أشجار و عین جاریه - عج إلى القلب و سر یا ساریه
8241- Ey salik! Gönüle meylet ve onun sahrasında yürü ki, orada ağaçlar ve akan çeşmeler vardır.

عقل را بی‌نور و بی‌رونق کند - ده مرو ده مرد را احمق کند
8242- Köye gitme ki, köy insanı ahmaklaştırır. Akli, nursuz ve fersiz bırakır.

Burada gönülden maksat, ehl-i dil olan kâmillerdir. Köyden murat da, ahmaklar meclisidir.

گور عقل آمد وطن در روستا - قول پیغمبر شنو ای مجتبی
8243- Ey seçilmiş ve temiz olan salik! Hz. Peygamberin hadis-i şerifini dinle ki: "Köyde ikamet etmek, aklın mezarıdır" buyurmuştur.
Köyde oturuş, aklın mezarıdır. Köyde oturan, mezar da bulunan ölü gibidir.

تا به ماهی عقل او نبود تمام - هر که در رستا بود روزی و شام

8244- Her kim, bir gün ve bir gece köyde kalsa, akli bir ay yerine gelmez.

از حشیش ده جز اینها چه درود - تا به ماهی احمقی با او بود

8245- Tam bir ay, onun ahmaklığı gitmez. Köyün otundan da, bundan başka ne biçilir?

روزگاری باشدش جهل و عما - و انکه ماهی باشد اندر روستا

8246- Köyde bir ay oturan da ise, bir müddet cehalet ve kalp körlüğü husule gelir.

Asr-ı saadette Mekke, Medine, Taif gibi şehirlerde oturanlarda bile, ilim ve irfan namına bir şey yoktu. İnsan eliyle yontulmuş taş ve ağaç parçalarına mabut diye tapacak kadar hamakat gösteriyorlardı.

Şehirliler böyle olunca, köylerde oturanların yahut çölde göçebe halinde gezenlerin idrak derecelerini artık siz mukayese edin. Binaenaleyh, böyle ahmaklar arasında bulunup, onlarla ihtilât etmenin, insanı, muvakkaten de olsa, onlar derekesine düşüreceği bedihidir. Çünkü sohbet tesir eder, insan gördüğünü ve işittiğini taklit eyler. Bu hadislerin zahiri manasıdır. Hazreti Peygamber'in hadisleri cami-ül küll'dür, yani Resulullah az kelime ile birçok mana ifade eder. Bundan dolayı Peygamberimizin hadislerinde bir de batınî ve işarî manalar istinbat olunur. Hazreti Mevlâna, hadis-i şerifte varit olan köyden maksadın, şeyh mukallitleri olduğunu keşif ve beyan ediyor da, diyor ki:

دست در تقلید و حجت در زده - ده چه باشد شیخ واصل ناشده

8247- Köy nedir? Hakikate vasıl olmamış şeyhtir ki, meşayih-i vaslînin sözlerini benimseyerek, onları taklide kalkmıştır.

Her kim bunların meclisinde bir gün bulunursa, bir aylık hamakattan, daha fazla bulunursa ziyade müddet ahmaklıktan kurtulamaz.

چون خران چشم بسته در خراس - پیش شهر عقل کلی این حواس

8248- Akl-ı küll şehrine karşı bu duygular, gözleri bağlı değirmen eşeklerine benzerler.

İstanbul'daki Bayezid Camii avlusunun bir kapısına Buğdaycılar Kapısı derlerdi ki, onun dışında buğday satan esnafın çarşısı ve dükkânları vardı. Bu dükkânlarda birer değirmen taşı bulunur, ya beygir yahut merkeple çevrilir buğday öğütülürdü. Hayvan, gözü bağlı olduğu halde taşın etrafında döner ve taşı çevirip buğdayı un haline getirirdi. Yakın zamanlarda orada böyle bir dükkân kalmıştı. Cenab-ı Pir, böyle mukallit ve mürai bir şeyhe bağlanmış olanı da, değirmen çeviren gözü bağlı beygire yahut eşeğe benzetiyor. Değirmen eşeğinin gözü bağlı olduğu için, kendini yürüyüp gidiyor sandığı gibi; mukallit şeyhlerin gözü kapalı dervişleri de, kendilerini seyr-i sülukta ilerliyor vehmederler, diyor.

هل تو در دانه تو گندم دانه گیر - این رها کن صورت افسانه گیر

8249- Bu bahisleri geç de, şehirlinin köye gitmesi hikâyesine dön! İnci tanesi gibi olan bu hakikatleri bırak da, buğday tanesinden bahset.

Hitap, ya Mevlâna tarafından nefesine yahut kâtib-i Mesnevî olan Hüsameddin Çelebi'yedir.

گر بدان ره نیستت این سو بران - گر به در ره نیست هین بر می‌ستان
8250- Eğer hakikat incilerini elde etmeye muvaffak olamazsan, buğday tanesi gibi olan hikâyeyi dinle. Eğer senin için, o tarafa yol yoksa bu tarafa at sür!

عاقبت ظاهر سوی باطن رود - ظاهرش گیر ار چه ظاهر کج بود
8251- Hikâyenin zahirini takip et. Zahir eğri uçarsa da, nihayet batın cihetine götürür.

بعد از آن جان کاو جمال سیرت است - اول هر آدمی خود صورت است
8252- Her insanın iptidası, hakikaten surettir; ondan sonra can gelir ki, o, siretin cemel ve kemalidir.
Bir insana bakılınca, ilk nazarda onun sureti görünür. Tam ve iyi nazar edilince ve ihtilâтта bulununca, onun sireti ve ruhu anlaşılır. Demek ki zahir, dolambaçlı olsa da, nihayet batına giriş için vesile teşkil ediyormuş. Bir misal daha:

بعد از آن لذت که معنای وی است - اول هر میوه جز صورت کی است
8253- Her meyvenin iptidası, suretten başka nedir? Ondan sonra lezzeti gelir ki, onun manasıdır.

ترك را ز آن پس به مهمان آورند - اولاً خرگاه سازند و خرنند
8254- Evvela oba yaparlar yahut satın alırlar; ondan sonra, Türk'ü oraya misafir ederler.
Hargâh: Göçebe Türklerin ikametgâhı olan obadır.

معنیت ملاح دان صورت چو فلك - صورتت خرگاه دان معنیت ترك
8255- Ey salik! Kendi suretini oba, mananı Türk farz et. Yine mananı gemici ve suretini gemi kıyas eyle!

تا خر خواجه بجنباند جرس - بهر حق این را رها کن يك نفس
8256- Hakk rızası için, bu sözleri bir an bırak ki, şehirlinin merkebi, çingırağını öttürsün.

“ŞEHİRLİNİN VE AKRABASININ KÖYE GİTMESİ”

رفتن خواجه و قومش به سوی ده

بر ستوران جانب ده تاختند - خواجه و بچگان جهازی ساختند
8257- Şehirli ve çocukları, lazım olacak eşyayı hayvanlara yüklediler ve köy tarafına sürdüler.

سافروا کی تغنموا بر خواندند - شادمانه سوی صحرا راندند
8258- Sevinerek, kıra doğru hayvanları sürüyor ve “Sefer ediniz ki, ganimet bulasınız” diyorlardı.
Sefer: İnsanın doğduğu, yerleşip oturduğu bir memleketten, muvakkat bir zaman için başka bir yere gitmesidir ki, bunun sıhhat ve ganimete, yani ticarete sebep olacağı bir hadis-i şerifte beyan buyrulmuştur.

Sefer, dünyevî ve dinî olmak üzere ikiye taksim edilmiştir. Ticaret ve çalışıp kazanmak için yapılan seferler dünyevîdir. Fariza-i haccın ifası, ulema ve urefanın ziyareti gibi maksatlarla çıkarılan seferler ise dinîdir.

Hazreti Mevlâna, seferin faydalarını anlatmak için diyor ki:

بی سفرها ماه کی خسرو شود - کز سفرها ماه کی خسرو شود

8259- Kamer, seferler ederek "Keyhüsrev" olur, yani "Bedr-i tam" halini alır. Sefer etmeksizin hilal, nasıl hüsrev olur, yani dolunay halini bulur?
Keyhüsrev: İran'ın hükümdarlarından biridir. Şevket ve azameti dolayısıyla burada "Bedr-i tam" halinde kullanılmıştır.

وز سفر یابید یوسف صد مراد - از سفر بیدق شود فرزین راد

8260- Satrançtaki beydak, yani piyade taşı, haneden haneye sefer ederek "Ferzin" olur, yani Şah'ın veziri derecesini bulur. Yusuf Aleyhisselam, seferi, yani Arz-ı Kenan'dan Mısır kıtasına götürülmesi dolayısıyla, yüzlerce murada ermiştir.

شب ز اختر راه می آموختند - روز روی از آفتابی سوختند

8261- Hikâyedeki şehrili ile çocukları da, gündüzün güneşin ziyasından yüzlerini yaktılar, geceleyin yıldızdan yol öğrendiler.

از نشاط ده شده ره چون بهشت - خوب گشته پیش ایشان راه زشت

8262- O zahmetli ve çirkin yol, onlara güzel görünmüş, köye gidiş neşvesinden cennet gibi olmuştu.

خار از گلزار دل کش می شود - تلخ از شیرین لبان خوش می شود

8263- Acı söz, tatlı bir dille güzel ve hoş gelir. Diken, gül bahçesi dolayısıyla, gönül çekici olur.

خانه از هم خانه صحرا می شود - حنظل از معشوق خرما می شود

8264- Ebu Cehil karpuzu gibi acı bir şey, insana sevgili elinden hurma gibi tatlı gelir. Dar bir ev, evdeki dost yüzünden, sahra gibi geniş görünür.

بر امید گل عذار ماهوش - ای بسا از نازنینان خار کش

8265- Gül yanaklı ve ay yüzlü bir dilberin vuslatı ümidiyle, nice nazeninler diken zahmetini çekerler.

از برای دل بر مه روی خویش - ای بسا جمال گشته پشت ریش

8266- Ay çehreli sevgilisi için, hamallığa katlanmış ve sırtı yara olmuş ne kadar kimse vardır.

تا که شب آید ببوسد روی ماه - کرده آهنگر جمال خود سیاه

8267- Demirci, geceleyin evine gelip ay yüzlüsünü öpmek için, gündüz demir ve ateşle kendi yüzünü karartır.

ز آنکه سروی در دلش کردست بیخ - خواجه تا شب بر دکانی چار میخ

8268- Esnaftan biri, geceye kadar dükkânda çarmıha gerilmiş gibi oturur ve o zahmete katlanır; çünkü onun kalbinde, bir servi boylu kök salmıştır.

آن به مهر خانه‌شینی می‌دود - تاجری دریا و خشکی می‌رود

8269- Bir tacir evindeki refikasının muhabbetiyle, denizde ve karada sefer eder.

بر امید زنده سیمایی بود - هر که را با مرده سودایی بود

8270- Her kimin bir cemada alakası bulunursa, o alaka, bir diri yüzünden olur.

بر امید خدمت مه روی خوب - آن دروگر روی آورده به چوب

8271- Bir dülgerin keresteye teveccüh etmesi ve onu işlemesi, ay yüzlü bir güzele hizmet ümidiyledir.

Hulasa, bir ümit ile çekilen zahmetler, insana hoş gelir. İşte şehrili ile çocuklarının köye gitmesi neşesi de, yol zahmetini onlara hoş gösteriyordu.

کاو نگردد بعد روزی دو جماد - بر امید زنده‌ای کن اجتهاد

8272- Ey salih! Sen öyle bir dirinin iltifatı ümidiyle çalış ki, o diri, bir iki gün sonra cansız bir hale gelip, toprak olmasın.

Bir iki beyit evvel “Her kimin bir cemata alakası bulunursa o alaka, bir diri yüzünden olur” denilmişti. Burada da deniliyor ki: “Mademki bu bir hakikattir. Sen öyle bir diriye bağlan ve onun şevkiyle öylesine çalış ki, o faniler gibi ölüp toprak olmasın ve cemat halini almasın.”

Maksadın Allah olduğu tabii anlaşılmıştır.

عاریت باشد در او آن مونسى - مونسى مگزین خسى را از خسى

8273- Aşağılık yüzünden, bir saman çöpünü kendine munis olarak seçme. Onun munisliği ariyettir.

گر بجز حق مونسانت را وفاست - انس تو با مادر و بابا کجاست

8274- Eğer Allah’tan başka olan munislerinde vefa varsa, anne ve babana olan ünsiyet ve ülfetin nerededir?

Onlar ölüp gitti, senin de onlara olan munisliğin bitti.

گر کسی شاید به غیر حق عضد - انس تو با دایه و لالا چه شد

8275- Eğer Hakk’tan gayrı biri, dayanmaya ve itimat etmeye layık olsaydı, senin dadı ve lalana olan ülfetin devam etmez miydi?

نفرت تو از دبیرستان نمائد - انس تو با شیر و با پستان نمائد

8276- Senin memeye ve süte olan ülfetin devam etmediği gibi, mektepten nefret ederdin; o nefret de geldi, geçti.

جانب خورشید وارفان آن نشان - آن شعاعی بود بر دیوارشان

8277- Senin onlara meyil ve muhabbetin, onların vücut duvarına akseyledi ve şua geldiği gibi, güneşe rücu etti.

تو بر آن هم عاشق آیی ای شجاع - بر هر آن چیزی که افتد آن شعاع
8278- O ulûhiyet güneşinin şuası, her neye aksetse ey yiğidim, sen, ona âşık olursun.

آن ز وصف حق زر اندود بود - عشق تو بر هر چه آن موجود بود
8279- Mevcudattan her neye âşık olursan, o şey, sıfat-ı ilahîyeden biri ile yaldızlanmıştır.

Seni cezbeden ve kendisini sevdiren ne varsa, senin aşkına sebep, onun hüsnü değil, onda tecelli eyleyen cemal-i ilahîyedir ki, onu adeta yaldızlamış ve parlak göstermiştir.

طبع سیر آمد طلاق او براند - چون زری با اصل رفت و مس بماند
8280- O şeyin altın yaldızı, aslına rücu edip de, o şey bakırdan ibaret kalınca ve çirkinleşince, insanın tabiatı doyar ve boşlayıverir.
O halde:

از جهالت قلب را کم گوی خوش - از زر اندود صفاتش پا بکش
8281- Seni çeken o yaldızlı güzellikten elini, ayağını çek. Kalp bir madeni, cehaletle altın sanıp da "hoş" deme!

زیر زینت مایه‌ی بی‌زینتی است - کان خوشی در قلبها عاریتی است
8282- Çünkü kalp, yani sahte şeylerdeki hoşluk iğretidir. Zahiri ziynetin altında, ziynetsizlik mayası vardır.

سوی آن کان رو تو هم کان می‌رود - زر ز روی قلب در کان می‌رود
8283- Kalpın sathındaki yaldız, sonunda madenine gider. Ey salik! Sen de, onun gittiği madene git!
Eşyada olan güzellik, cemal-i ilahînin muvakkaten aksinden eyleyecektir. Binaenaleyh ey salik, sen de o mukavvat ve fani olan aksedişe bağlanma da, onun gittiği yere teveccüh et...

تو بدان خور رو که در خور می‌رود - نور از دیوار تا خور می‌رود
8284- Güneşin duvara akseden şuası, yine güneşe gider. Sen de o güneşe git ki, layık olan budur.

چون ندیدی تو وفا در ناودان - زین سپس بستان تو آب از آسمان
8285- Ondan sonra, mademki, olukta vefa görmedin, sen suyu yağmurdan iste.

Buradaki oluktan maksat, fani güzellerdir. Yağmur yağınca damlardaki oluklarda su birikir ve akar. Fakat yağmur dinince, olukta su kalmaz. Bunun gibi cemal-i ilahî aksettikçe onun parlaklığı fani güzellerde müşahede edilir, lakin aksediş kesilince, o parlak yüzler suyu kurumuş oluklar gibi kalır.

کی شناسد معدن آن گرگ سترگ - معدن دنبه نباشد دام گرگ
8286- Kuyruğun madeni, yani kasap dükkânı, kurt tuzağı olmaz. Fakat o madeni, koca kurt ne bilir?

Avcılar, kurt ve çakal gibi hayvanları avlamak için tuzak kurarlar. Yem olmak üzere kasap dükkânından aldıkları kuyruk parçasını koyarlarmış. Kurt yahut çakal onu yemek için gelir ve yerken tuzağa tutulurmuş. Hazreti Mevlâna, kuyruk yemek için tuzağa değil, kasap dükkânına gitmeyi tavsiye ediyor. Oradaki kuyruğun altında tuzak yoktur, tehlikesizdir; lakin böyle olduğunu koca kurt, yani cahil ve gafil kimse ne bilir, diyor.

می‌شتابیدند مغروران به ده - زر گمان بردند بسته در گره

8287- Şehirli ve çocukları da, çıkın içinde altın bağlı sandılar ve aldanarak alelacele köye gittiler.

سوی آن دولاب چرخ می‌زدند - همچنین خندان و رقسان می‌شدند

8288- Öylece gülerek, oynayarak gittiler. Köylünün dolabı etrafında, çark urdular.

بوسه می‌دادند خوش بر روی او - هر که می‌آمد ز ده از سوی او

8289- Köyden ve köylünün yanından gelen kimi gördülerse, yüzünü, gözünü öptüler.

پس تو جان را جان و ما را دیده‌ای - که تو روی یار ما را دیده‌ای

8290- Ve “Sen bizim dostumuzun yüzünü görmüşsün. O halde canımızın canı, gözümüzün bebeğisin” dediler.

“LEYLA’NIN MAHALLESİNDE OTURAN BİR KÖPEĞİ, MECNUN’UN OKŞAMASI”

نواختن مجنون آن سگ را که مقیم کوی لیلی بود

بوسه‌اش می‌داد و پیشش می‌گذاخت - همچو مجنون کاو سگی را می‌نواخت

8291- Mecnun, bir köpeği okşuyor, öpüyor ve önünde adeta kendinden geçiyordu.

هم جلاب شکرش می‌داد صاف - گرد او می‌گشت خاضع در طواف

8292- Huzu ve huşu ile onun etrafını tavaf ediyor, ona şeker ve gül suyu ile yapılmış şerbet veriyordu.

این چه شید است این که می‌آری مدام - بو الفضولی گفت ای مجنون خام

8293- Herzevekilin biri, ona dedi ki: “Ey hamdeli! Her vakit yaptığın bu çılgınlık nedir?”

مقعد خود را به لب می‌استرد - پوز سگ دایم پلیدی می‌خورد

8294- Köpeğin ağızı, daima cife yer ve dudağıyla kuyruğunun altını yalar.

اندر آ و بنگرش از چشم من - گفت مجنون تو همه نقشی و تن

8295- Mecnun, ona cevap verdi ki: “Sen nakıştan ve cesetten ibaretsin. İçeriye gir, yani ruh âlemine dal da, ona benim gözümle bak”

پاسبان کوچهی لیلی است این - کاین طلسم بسته مولی است این
8296- Bu köpek, Allah'ın çözülmez bir tılsımı ve Leyla mahallesinin bekçisidir.

کاو کجا بگزید و مسکن گاه ساخت - همتش بین و دل و جان و شناخت
8297- Onun himmetini, kalbini, ruhunu ve irfanını gör ki, mekân olmak üzere nereyi intihap etmiştir.

بلکه او هم درد و هم لهف من است - او سگ فرخ رخ کھف من است
8298- O benim mübarek yüzlü Kıtmirimdir. Belki o, benim dert ve hüzn ortağıdır.

Mecnun kendini Ashab-ı Kehf'e, o köpeği de, onların köpeği olan Kıtmir'e teşbih ediyor.

من به شیران کی دهم يك موی او - آن سگی که باشد اندر کوی او
8299- Leyla'nın mahallesinde oturan bir köpeğin tek kılını, ben nasıl olur da arslanlara değişebilirim?

گفت امکان نیست خامش و السلام - ای که شیران مر سگانش را غلام
8300- Ey köpeklerine arslanların kul, olduğu Zat-ı Akdes! Burada söz imkân yoktur, yani izahat verilmesi mümkün değildir. Sus vesselam.
Hazreti Mevlâna, kıssadan hisseye intikal ederek diyor ki:

جنت است و گلستان در گلستان - گر ز صورت بگذرید ای دوستان
8301- Ey dostlar! Eğer suretten geçer ve mana âlemine giderseniz, orasının cennet ve gülistan içinde gülistan olduğunu görürsünüz.

صورت کل را شکست آموختی - صورت خود چون شکستی سوختی
8302- Ey salik! Kendi suretini kırıp yakacak olursan, her sureti kırmayı öğrenirsin.

Suretini kırmaktan maksat, mevhum benliğini izale etmek, yani “Ölmeden evvel ölünüz” emrine ittiba eylemektir. Bunu yaparsan:

همچو حیدر باب خیبر بر کنی - بعد از آن هر صورتی را بشکنی
8303- Ondan sonra, her sureti kırar ve Cenab-ı Haydar kerremallah-ü veche gibi Hayber kalesinin kapısını koparırsın.

Malum ya, Hazreti Ali, Hayber kalesinin kapısını koparmış, o koca kapıyı elinde kalkan gibi kullanmıştı. Kendisinin de söylediği gibi, o kapıyı ceset kuvvetiyle değil, ruh kuvvetiyle koparmıştı. Çünkü evveleminde kendi varlığını terk eylemiş, Zat-ı ilahîde fani olmuş ve Hakk kuvvetiyle o harikulade harekette bulunmuştu.

که به ده می‌شد به گفتاری سقیم - سغبه‌ی صورت شد آن خواجه‌ی سلیم
8304- O saf şehirli, surete zebun oldu da, yanlış bir söz üzerine köye gitmeye kalkıştı.

همچو مرغی سوی دانه‌ی امتحان - سوی دام آن تملق شادمان

8305- Köylünün yaltaklanması tuzağına, mesrur olarak gitti ve imtihan tanesini yemeye koşan bir kuşa döndü.

غایت حرص است نی جود آن عطا - از کرم دانست مرغ آن دانه را

8306- Kuş, o tuzaktaki taneyi kerem bilir. Hâlbuki o, ihsan ve cömertlik değil, onu koyan kuşbazın kuş tutmak hırsının neticesidir.

سوی آن تزویر پران و دوان - مرغکان در طمع دانه شادمان

8307- Kuşçağızlar taneye tamah ederek, sevinç içinde kuşbazın o hilesi cihetine uçar ve koşarlar.

ترسم ای رهرو که بی‌گاہت کنم - گر ز شادی خواجه آگاهت کنم

8308- Ey hakikat yolcusu olan salık! Eğer şehirlinin köye gidişindeki sevincinden bahsedecek olursam, seni geç bırakıp maarif ve hakayık dinlemekten mahrum kalacağından korkarım.

خود نبود آن ده ره دیگر گزید - مختصر کردم چو آمد ده پدید

8309- Sözü kısa kesiyorum. Yolda bir köy göründü. Lakin o, gidecekleri köy değildi. Binaenaleyh, başka bir yola süluk ettiler.

ز انکه راه ده نکو نشناختند - قرب ماهی ده به ده می‌تاختند

8310- Bir ay kadar köyden köye gezdiler. Çünkü gidecekleri köyün yolunu iyi bilmiyorlardı.

هر دو روزه راه صد ساله شود - هر که در ره بی‌قلاووزی رود

8311- Her kim kılavuzsuz yol giderse, iki günlük yol, yüz yıllık mesafe olur.

Suri yollarda kılavuz nasıl lazım ise, hakikat yolunda bir delil bulmak ve onun iznine tabi olmak da elzemdir.

همچو این سر گشتگان گردد ذلیل - هر که تازد سوی کعبه بی‌دلیل

8312- Her kim delilsiz Kâbe'ye giderse, şehirlî ve çocukları gibi başı döner ve zelil olur.

ریش‌خندی شد به شهر و روستا - هر که گیرد پیشه‌ی بی‌اوستا

8313- Her kim ustasız bir sanat tutacak olursa, şehirde ve köyde maskara olur.

آدمی سر بر زند بی‌والدین - جز که نادر باشد اندر خافقین

8314- Bir insanın anasız, babasız vücuda gelmesi, şark ve garp arasında nadir vaki olmuştur.

Nitekim Adem Aleyhisselam anasız, babasız, İsa Aleyhisselam babasız olarak zuhur etmiştir. Fakat bunlar da, nadir olarak vukua gelmiştir.

نادری باشد که بر گنجی زند - مال او یابد که کسبی می‌کند

8315- Malı, çalışıp kazanan bulur; insanın bir defineye tesadüf etmesi, nadir vuku bulur.

تا که رحمن علم القرآن بود - مصطفایی کو که جسمش جان بود

8316- Hz. Mustafa s.a.v. gibisi nerede ki, Cenab-ı Hakk, ona Kur'an talim etsin.

Arapça, Sure Rahman ayet 1-4

“Merhameti bütün eşyaya şamil olan Cenab-ı Rahman, Habib-i Ekremine talim-i Kur'an eyledi. İnsan cinsini yarattı ve ona beyanı, (yani maksadını anlatmayı) öğretti” ayetlerine işaretir.

واسطه افراشت در بذل کرم - اهل تن را جمله علم بالقلم

8317- Ceset sahibi insanlara, kalem vasıtası ile ilmi öğretti ve kereminin bolluğu ile kalemi, öğretiş ve öğrenişe vasıta olarak yaratmıştır.

İkra Suresi'nin ilk ayetlerine işaret olunmuştur:

Arapça, Sure Alak ayet 1-5

“Ya Muhammed! Bütün eşyayı yaratan Rabbinin ismiyle oku, o Rab ki insanı uyuşmuş, pıhtılaşmış kandan yarattı. Oku ki, senin Rabbin nihayetsiz kerem sahibidir. O Rabbin ki kalem vasıtasıyla insana bilmediği şeyleri talim etti.”

چون حریصان تک مرو آهسته تر - هر حریصی هست محروم ای پسر

8318- Oğul! Her haris mahrumdur. Sen de haris olan gibi, koşarak gitme; aheste ve teenni ile hareket et.

چون عذاب مرغ خاکی در عذاب - اندر آن ره رنجه دیدند و تاب

8319- Şehirli ve çoluk çocuğu da, o yolda, karada yaşayan kuşun suda eziyet çekmesi gibi, meşakkatler ve sıkıntılar çektiler.

وز شکر ریز چنان ناوستا - سیر گشته از ده و از روستا

8320- Köyden ve köylüden gına getirmişler ve öyle usta olmadan şeker yapmaya da doymuşlardı.

“ŞEHİRLİ VE ÇOCUKLARININ KÖYE VASIL OLMASI VE KÖYLÜNÜN ONLARI TANIMASI”

رسیدن خواجه و قومش به ده و نادیده و ناشناخته آوردن روستایی ایشان را

بی نوا ایشان ستوران بی علف - بعد ماهی چون رسیدند آن طرف

8321- Bir ay sonra, kendileri aç, hayvanları otsuz olarak köye vasil oldular.

می کند بعد اللتیا و التی - روستایی بین که از بد نیتی

8322- Köylüyü gör ki, niyeti bozuk olduğundan, davetli misafirlerine neler yaptı?

تا سوی باغش بنگشایند پوز - روی پنهان می کند ز ایشان به روز

8323- Bağına ağız açmasınlar, yani mahsulünü yemesinler diye, şehirli ile çocuklarından yüzünü gizledi, görünmedi.

از مسلمانان نهان اولیتر است - آن چنان رو که همه زرق و شر است

8324- Öyle bir yüz ki, hile ve riyadan ibaret idi. Öyle bir yüzün, Müslümanlara görünmemesi görünmesinden evla idi.

بر سرش بنشسته باشد چون حرس - رویها باشد که دیوان چون مگس

8325- Öyle yüzler vardır ki, şeytanlar sinek ve çingirak gibi onların başına oturmuşlardır.

Sure-i Zuhruf'da buyruluyor ki:

Arapça, Sure Zuhruf ayet 36

“Rahmanın zikrinden her kim yüz çevirir, (yani helal ve haram ve ikab-ı ilahîden korkmaz, onun rahmetinden ümitvar olmazsa) ona şeytanı musallat ederiz. Artık o şeytan dünyada o kimseye yakın arkadaş olur.”

Molla Cami Kuddise sırruhu, Nefehat-ül Üns isimli eserinde diyor ki: “Şeyh Ebul Kasım Nasr-ı Abadi'nin Müslüman bir cini vardı. Bir gün şeyh, mescitte otururken cini geldi, ona: Ey Şeyh! Bu cemaati nasıl görüyorsun, diye sordu. Şeyh: Bazısı uykuda, bazısını uyanık görüyorum, dedi. Cini: Başlarında olanı görüyor musun, sualinde bulundu. Şeyh: Görmüyorum, cevabını verdi. Cın, şeyhin gözlerini sıvadı. Şeyh, cemaatin başları üstünde birer karga oturduğunu, bazılarının gözlerini kanatları ile kapattığını, bazılarınınkini de kâh kapatıp kâh açtığını gördü ve bunlar nedir, diye cine sordu. Cın:

Arapça, Sure Zuhruf ayet 36

ayetini okumadın mı? O kargalar birer şeytandır ki, onların başları üstünde oturmuş, gafleti derecesine göre onu istila eylemiştir, izahında bulundu.

گفت یزدان نسفا بالناسیه - در چنان روی خبیث عاصیه

8326- Böyle habis ve asi çehre için, Cenab-ı Hakk, “Alnının perçeminden yakalar, çekeriz” buyurmuştur.

İkra Suresi'ndeki birkaç ayete işaret edilmektedir. Rivayet olunmuştur ki, Ebu Cehil habisi: “Muhammed'i secde etmiş olduğu halde görürsem ayağımla boynuna vuracağım” demişti. Bir gün Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz namaz kılıyordu. Ebu Cehil'e haber verdiler. Koşarak nezd-i Peygamberîye gitti. Yanına varmadan, betibenzi atmış olduğu halde titreyerek geri döndü. “Ne oldu?” diye sordular. “Benimle Muhammed arasında içerisi ateş dolu bir hendek gördüm. Kocaman bir yılan bana doğru ağzını açmıştı. Kuşlar da onun üzerine kanat germişlerdi” dedi.

Bu haber, Resulullah'a s.a.v. vasıl olunca: **“Eğer yanıma gelse idi, melekler onu parça parça ederlerdi”** buyurdu. Bu münasebetle, şu ayetler nazil oldu:

Arapça, Sure Alak ayet 9-14

“Allah'ın bende-i hassı olan Hazreti Muhammed'i namazdan menetmek isteyen Ebu Cehil'i gördün mü? Bana haber ver, eğer o hidayet üzere ise yahut

takva ile emrediyorsa yahut Hakk'ı inkâr üzere ise ve doğrudan yüz çevirmişse, Allah'ın gördüğünü bilmiyor mu?"

"Elem ya'lem biennallahe yerâ" ayet-i kerimesinde hem vaat, hem tehdit vardır. Yani bu o demektir ki: Ey zahit! Allah'a ibadet et ki, o seni görmektedir. Ey fasık! Tövbe et ki, Hakk seni görüyor. Ey mürai! İhlas ile taatta bulun ki, Allah seni müşahade etmektedir.

Onun için taat ve ibadet esnasında huzur-i ilahîde bulunulduğu ve yaptığı hareketin Allah tarafından müşahade olunduğu düşünülmelidir.

Bu yoldaki ibadetlere ihsan, yani güzelleştirmek tabir olunur ki, ***"İhsan, senin Allah'ı görüyormuş gibi ibadet etmendir. Eğer sen onu görmüyorsan, O seni görmektedir"*** diye tarif buyrulmuştur.

Yine bir gün Resulullah s.a.v. namaz kılıyordu. Ebu Cehil tesadüf ederek: "Ya Muhammed, ben seni namaz kılmaktan menetmedim miydi?" dedi. Hazreti Peygamber, onu azab-ı ilahî ile korkutmak istedi. Ebu Cehil: "Beni mi korkutuyorsun? Benim meclisim bütün Mekke vadisi ahalisinin meclislerinden büyüktür, taraflarım pek çoktur" dedi. O münasebetle de, şu ayetler nazil oldu:

Arapça, Sure Alak ayet 15-18

"Vazgeçsin! Celâlim hakkı için eğer vazgeçmezse, muhakkak onu alın saçından yakalayıp cehenneme sürükleyeceğiz, yalancı, günahkâr perçeminden. O vakit meclisini ve taraftarlarını çağırсын! Biz de cehennem zebanilerini çağıracağız."

همچو خویشان سوی در بشتافتند - چون بپرسیدند و خانه‌ش یافتند

8327- Köylünün evini sorup buldular. Akraba kadar yakın bildikleri kapıya koştular.

خواجه شد زین کژ روی دیوانه‌وش - در فرو بستند اهل خانه‌اش

8328- Köylünün ailesi ise, kapıyı açmadı. Şehirli, bu kötü muameleden deli gibi oldu.

چون در افتادی به چه تیزی چه سود - لیک هنگام درشتی هم نبود

8329- Lakin sertlik gösterecek zaman değildi. Kuyuya düşünce, sertliğin ne faydası olur?

شب به سرما روز خود خورشید سوز - بر درش ماندند ایشان پنج روز

8330- Beş gün köylünün kapısı önünde kaldılar; geceleri ayazda, gündüzleri yakıcı güneşin altında geçirdiler.

بلکه بود از اضطرار و بی‌خوری - نی ز غفلت بود ماندن نی خری

8331- Orada kalmaları gafletten ve eşeklikten değildi. Belki mecburiyetten, yani gıdasızlıktandı."

شیر مرداری خورد از جوع زار - با لئیمان بسته نیکان ز اضطرار

8332- Mecburiyet sevkiyle, iyiler alçaklara bağlanırlar ve hizmet ederler. Arslan av bulamayınca, açlığın sevkiyle, pis bir şey yer.

که فلانم من مرا این است نام - او همی دیدش همی کردش سلام

8333- Şehirli, köylüyü görüyor, selam veriyor: “Ben filanım, adım da şudur” diyordu.

یا پلیدی یا قرین پاکی ای - گفت باشد من چه دانم تو کی ای

8334- Köylü, dedi ki: “Söylediklerin olabilir, yani belki doğru söylüyorsun. Fakat senin kim olduğunu, kirli bir kimse mi, yoksa temiz bir adam mı bulunduğunu, ben ne bileyim?”

تا برادر شد یفر من اخیه - گفت این دم با قیامت شد شبیه

8335- Şehirli, dedi ki: “Şu an, kıyamete benzedi ki, kardeş kardeşten kaçıyor.”

Abese Suresi’ndeki şu ayetlere işaretir:

Arapça, Sure Abese ayet 34-37

“Kıyamet öyle bir gündür ki, insan kardeşinden kaçır. Anasından, babasından, zevcesinden ve çocuklarından bir şey istemesinler diye firar eder. O gün herkes için kendisini başkalarından müstağni kılacak bir hal vardır.”

لوتها خوردی ز خوان من دو تو - شرح می کردش که من آنم که تو

8336- “Ben o kimseyim ki, sen benim soframda fazla fazla yemekler yemiştin” diye, şerh ediyordu.

Kendini tanıtmaya çalışıyordu.

کل سر جاوز الاثنین شاع - آن فلان روزت خریدم آن متاع

8337- Falan gün, sana falan şeyi satın almıştım. İkiyi tecavüz eden bir sır, şuyu bulur.

Binaenaleyh senin gelip bizde kalışın ve bizimle dost oluşun, herkesin bildiği bir şeydir. İkiyi tecavüz edenden maksat, “İki dudaktan bir söz çıktı mı, şayi olur” demektir.

شرم دارد رو چو نعمت خورد خلق - سر مهر ما شنیدستند خلق

8338- Bizim muhabbetimizin sırrını, halk işitmiş ve öğrenmiştir. Boğaz nimet yiyince, yüz utanmak lazım gelir.

نی ترا دانم نه نام تو نه جات - او همی گفتش چه گویی ترهات

8339- Köylü, diyordu ki: “Ne saçmalayıp duruyorsun? Ben ne seni, ne adını, ne de yerini bilirim.”

کاسمان از بارشش دارد شگفت - پنجمین شب ابر و بارانی گرفت

8340- Beşinci gece, bulutlar toplandı ve yağmur yağmaya başladı. O kadar ki, gökyüzü o yağışın şiddetinden taaccüp etti.

حلقه زد خواجه که مهتر را بخوان - چون رسید آن کارد اندر استخوان

8341- O yağmurdan bıçak kemiğe dayanınca, şehirli: “Ev sahibini çağırın” diye, kapının halkasını dövmeye başladı.

گفت آخر چیست ای جان پدر - چون به صد الحاح آمد سوی در
8342- Köylü, yüzlerce ısrardan sonra, kapı dibine geldi: "Evlat, ne istiyorsun?" dedi.

ترك كردم آن چه می‌پنداشتم - گفت من آن حق‌ها بگذاشتم
8343- Şehirli, dedi ki: "Ben eski hukuku bıraktım, bütün zan ve düşüncelerimi terk eyledim."

جان مسکینم در این گرما و سوز - پنج ساله رنج دیدم پنج روز
8344- Şu beş gün içinde, beş yıllık zahmet ve meşakkat çektim. Bu yakıcı sıcakta, zavallı canım çok müteessir oldu.

در گرانی هست چون سیصد هزار - يك جفا از خویش و از یار و تبار
8345- Akabadan, dosttan ve soydan-soptan görülen bir cefa, başkalarının üçyüzbin cefasından ağırdır.

جانش خوگر بود با لطف و وفاش - ز انکه دل ننهاد بر جور و جفاش
8346- Çünkü gönül, hısım ve akrabanın cevr-ü cefada bulunacağını ummaz. Ruh, onların lütuf ve vefasına alışmıştır.

این یقین دان کز خلاف عادت است - هر چه بر مردم بلا و شدت است
8347- İnsanların uğradıkları bela ve mihnet, adet hilafı şeylerden doğar. İnsanın alışmadığı bir şey gayet güç gelir.

گر تو خونم ریختی کردم حلال - گفت ای خورشید مهرت در زوال
8348- Ey muhabbet güneşi zevale uğramış köylü! Benim kanımı döktünse bile, helal ettim.

تا بیابی در قیامت توشه‌ای - امشب باران به ما ده گوشه‌ای
8349- Bu yağmurlu gecede, bize bir köşe ver ki, kıyamette ecir ve sevap bulasın.

هست اینجا گرگ را او پاسبان - گفت يك گوشه است آن باغبان
8350- Köylü, dedi ki: "Bahçıvana mahsus bir köşe, bir kulübe vardır ki, bahçıvan orada kurt için bekçilik etmektedir."

تا زند گر آید آن گرگ سترگ - در کفش تیر و کمان از بهر گرگ
8351- O koca kurt gelirse, onu vurmak için, bahçıvan elinde ok ve yay beklemektedir.

ور نه جای دیگری فرمای جست - گر تو آن خدمت کنی جا آن تست
8352- Eğer sen, bahçıvanın yaptığı hizmeti yapar, yani kurt bekçiliği edersen, orası senindir. Yoksa dilediğin yere, buyur git.

آن کمان و تیر در کفم بنه - گفت صد خدمت کنم تو جای ده

8353- Şehirli, dedi ki: “Sana yüzlerce hizmet ederim. Sen hemen bir yer göster, o yayı ve oku da elime ver.”

گر بر آرد گرگ سر تیرش زنم - من نخسبم حارسی رز کنم

8354- Ben uyumam, bağda üzüm bekçiliği ederim. Şayet kurt baş gösterirse, onu da okla vururum.

آب باران بر سر و در زیر گل - بهر حق مگذارم امشب ای دو دل

8355- Ey ikiyüzlü, içi-dışı başka kimse! Allah rızası için, bu gece bizi yağmur altında, çamur üstüne bırakma.

رفت آن جا جای تنگ و بی مجال - گوشه‌ای خالی شد و او با عیال

8356- O bucak boşaltınca, şehirli, o dar yere çoluk çocuğu ile beraber mecalsiz bir halde girdi.

از نهیب سیل اندر کنج غار - چون ملخ بر همدگر گشته سوار

8357- Sel korkusundan, mağara köşesine sığınmış çekirgeler gibi, birbiri üstüne bindiler.

این سزای ما سزای ما سزا - شب همه شب جمله گویان ای خدا

8358- Bütün gece, hepsi de dediler ki: “İlahî! Uğradığımız şu felaket bize layıktır.”

یا کسی کرد از برای ناکسان - این سزای آن که شد یار خسان

8359- Bu alçaklarla dost olanlara yahut insan olmayanlara insanlık gösterenlere, bu hal layıktır.

ترك گوید خدمت خاک کرام - این سزای آن که اندر طمع خام

8360- Bu hal, tamaha düşüp de, erbab-ı keremin hizmetinden ayrılana yakışır.”

بهتر از عام و رز و گلزارشان - خاک پاکان لیسی و دیوارشان

8361- Pak olan kerem sahiplerinin toprağını ve duvarını yalamak, avamdan ve onların bağıyla bahçesinden evladır.

به که بر فرق سر شاهان روی - بنده‌ی يك مرد روشن دل شوی

8362- Kalbi nurlu bir zatın bendesi olmak, senin için padişahların başına taç olmaktan hayırlıdır.

تو نخواهی یافت ای پیک سبل - از ملوک خاک جز بانگ دهل

8363- Ey muhtelif yollarda giden kimse! Dünya hükümdarlarında, davul sesinden başka bir şey bulamazsın.

روستایی کیست گیج و بی فتوح - شهریان خود ره زنان نسبت به روح

8364- Şehirli, ruha nispetle yol vurucu kimselerdir. Köylü kimdir? Onlar, feyizden mahrum ahmaklardır.

بانگ غولی آمدش بگزید نقل - این سزای آن که بی تدبیر عقل
8365- *Bu felaket, aklın tedbirine uymadan ve gulyabani davetine kapılarak yerinden ayrılan kimseye münasiptir.*

ز آن سپس سودی ندارد اعتراف - چون پشیمانی ز دل شد تا شغاف
8366- *Yaptığı işe, candan gönülden nadim oldu; oldu ama artık soğuk soğuk “ah” etmenin ne faydası var?*

گرگ را جویان همه شب سو به سو - آن کمان و تیر اندر دست او
8367- *Şehirli elinde ok ve yay olduğu halde, her tarafı geziyor ve kurt araştırıp bekçilik ediyordu.*

گرگ جویان و ز گرگ او بی خبر - گرگ بروی خود مسلط چون شرر
8368- *Kurt da, kıvılcım gibi ona musallat olmuştu. O kurdu arıyor, fakat asıl kurttan habersiz bulunuyordu.*
Asıl kurttan maksat, o kulübedeki sivrisinek ve pirelerdi.

اندر آن ویرانه‌شان زخمی زده - هر پشه هر کیک چون گرگی شده
8369- *O haberdeki her sivrisinek ve her pire, birer kurt gibi olmuştu. Şehirli ve çocuklarını ısıırıyordu.*

از نهیب حمله‌ی گرگ عنود - فرصت آن پشه راندن هم نبود
8370- *İnatçı kurdun saldırmamasının korkusundan, sivrisineği kovmaya fırsat yoktu.*

روستایی ریش خواجه بر کند - تا نباید گرگ آسیبی زند
8371- *Kurt, bir zarar vermesin, sonra köylü şehirlinin sakalını yolmasını diye, başka şeyle meşgul olamıyorlardı.*

سر بر آورد از فراز پشت‌های - ناگهان تمثال گرگ هشته‌ای
8372- *Ansızın, saldırıp gelmekte olan bir kurdun karaltısı, tepenin üstünden baş gösterdi.*

زد بر آن حیوان که تا افتاد پست - تیر را بگشاد آن خواجه ز شست
8373- *Şehirli, yaydaki oku salıverdi. Hayvanı vurup, aşağı düşürdü.*

روستایی های کرد و کوفت دست - اندر افتادن ز حیوان باد جست
8374- *Düşerken hayvandan bir yel zuhur etti. Bunu işiten köylü: “Hay!” diyerek ellerini dizlerine vurdu.*

گفت نی این گرگ چون آهرمن است - ناجوانمردا که خر کره‌ی من است
8375- *Dedi ki: “Ey insan olmayan! Vurduğun, benim eşeğimin sıpasıdır. Şehirli cevap verdi ki: “Hayır. O, dev gibi bir kurttur.”*

شکل او از گرگی او مخبر است - اندر او اشکال گرگی ظاهر است

8376- Onda kurtluk şekli zahirdir. Onun şekli, kurt olduğunu haber vermektedir.

می‌شناسم همچنانک آبی ز می - گفت نی بادی که جست از فرج وی

8377- Köylü, dedi ki: "Hayır, kurt değildir. Onun altından zuhur eden yelin sesini tanırım ve suyu şaraptan ayırt eder gibi bilirim."

که مبادت بسط هرگز ز انقباض - کشته‌ای خر کره‌ام را در ریاض

8378- Bahçeler arasında gezen sıpamı öldürdün. İnkıbaz, yani gam ve keder halin asla inbisata ve ferahlığa tahavvül etmesin.

شخصها در شب ز ناظر محجب است - گفت نیکوتر تفحص کن شب است

8379- Şehirli, dedi ki: "İyi araştıır, şimdi gece vaktidir. Geceleyin eşya, bakandan gizlenir."

Bir şey geceleyin teşhis edilemez.

دید صایب شب ندارد هر کسی - شب غلط بنماید و مبدل بسی

8380- Gece her şeyi galat ve değişik gösterir. Herkesin gözü, geceleyin doğru görmez.

این سه تاریکی غلط آرد شگرف - هم شب و هم ابر و هم باران ژرف

8381- Şimdi gecedir, hem hava bulutlu ve yağmurludur. Bu üç karanlık, insanı yanıltır.

می‌شناسم باد خر کره‌ی من است - گفت آن بر من چو روز روشن است

8382- Köylü dedi ki: "O, bana aydınlık ve gündüz gibidir. Ben, sıpamın yel sesini pekâlâ tanırım."

می‌شناسم چون مسافر زاد را - در میان بیست باد آن باد را

8383- Yolcunun, yol ağzını tanıdığı gibi, hem de sıpamın yelini o kadar iyi tanırım ki, yirmi yel sesi arasından ayırt ederim.

Bunun üzerine:

روستایی را گریبانش گرفت - خواجه بر جست و پیامد ناشکفت

8384- Şehirli, artık sabredemedi; yerinden fırladı, köylünün yakasından tuttu.

بنگ و افیون هر دو با هم خورده‌ای - کابل طرار شید آورده‌ای

8385- Ey hilekâr ve mekkar olanların ahmağı! Sen, hem afyon yutmuş, hem esrar içmişsin.

چون ندانی مرا ای خیره‌سر - در سه تاریکی شناسی باد خر

8386- Üç karanlık arasında, eşeğin yelini tanıyorsun da, ey gaddar zalim, beni nasıl bilmiyorsun?

چون نداند همره ده ساله را - آن که داند نیم شب گوساله را

8387- Gece yarısı sıpasını tanıyan, nasıl olur da, on yıllık arkadaşını bilmez?

خاك در چشم مروت می‌زنی - خویشان را واله و عارف کنی

8388- Kendini dalgın ve arif gösteriyorsun da, mürüvvet ve vefanın gözüne toprak saçyorsun.

در دلم گنجای جز الله نیست - که مرا از خویش هم آگاه نیست

8389- Şöyle diyerek ki: “Benim kendimden haberim yoktur; kalbimde Allah’tan başka bir şey mevcut değildir.”

این دل از غیر تحیر شاد نیست - آن چه دی خوردم از آنم یاد نیست

8390- Dünkü yediğim yemek hatırımda değil; bu gönül, hayretten başka bir şeyle şad olmuyor, diyorsun.

Tahayyür ve hayret: Allah’ın aşk ve şevkinden yahut sanayii bediasını müşahede eylemekten husule gelir. Manevi zevklerin yükseklerindendir. Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz: **“İlahi! Sana karşı olan hayretimi artır”** diye dua buyururlardı.

Hazreti Mevlâna, Mesnevî’nin diğer bir yerinde diyor ki: “Ashabı kiramda hayret galip olduğu için aralarında hafız olanlar nadirdi. Kur’an’ın dörtte birini hıfz etmiş olanlar diğer sahabelerden “Aramızda çok değerli ve büyük bir zattır” takdirini işitirdi.

در چنین بی‌خویشیم معذور دار - عاقل و مجنون حقم یاد آر

8391- Ben akil ve Hakk mecnunuyum; bunu hatırla da, böyle kendimden geçmiş olmamı mazur gör, iddiasında bulunuyorsun.

dedikten sonra, köylünün ettiği iddiaları da şu surette sayıp döküyor.

شرع او را سوی معذوران کشید - آن که مرداری خورد یعنی نبیذ

8392- Bir kimse, hurma şarabı gibi bir müskiri içer de, sarhoş olursa, şariat onu mazur görür ve sözleri üzerine hüküm vermez.

همچو طفل است او معاف و معتفی است - مست و بنگی را طلاق و بیع نیست

8393- Sarhoşun ve esrarkeşin kadın boşaması ve bir şey satması, makbul ve muteber değildir. O, çocuk gibi, sözünden muaftır ve azat edilmiş bir köle gibidir.

Nebiz: Hurmadan, kuru üzümünden, baldan, buğday ve arpadan yapılmış bir maidir ki, durdukça tahammür ve çok içilince sekir verir. Nebek ise, esrar demektir.

Gerek nebizle sarhoş olanın, gerek esrar içip dalga geçen talâk ve alışverişi, ekseri fukahaya göre muteber olmaz. Çünkü aklı başında değildir.

صد خم می در سر و مغز آن نکرد - مستیی کاید ز بوی شاه فرد

8394- Yegâne olan şahın, yani benzeri olmayan Allah’ın kokusundan husule gelen sarhoşluğu, yüz küp dolusu şarap, kafada husule getiremez.

اسب ساقط گشت و شد بی‌دست و پا - پس بر او تکلیف چون باشد روا

8395- O halde, böyle bir adama, nasıl teklif olur? At düştü, eli ayağı kırıldı ve tekliften kurtuldu.

Şeriatta mükellef olmanın şartı akıl ile bülüğdür. Aklı başında olmayan ve henüz bülüğ derecesine varmayan şer'an mükellef sayılmaz.

درس که دهد پارسی بو مره را - بار که نهد در جهان خر کره را

8396- Dünyada, eşek sıpasına kim yük yükletir? Şeytan demek olan Ebu Mürre'ye, kim Farisi dersi verir?

گفت حق لیس علی الأعمی حرج - بار بر گیرند چون آمد عرج

8397- Topallık zuhur eden hayvandan, yükü kaldırırlar. Cenab-ı Hakk da: "Kör kimseye, teklif yoktur" demiştir.

پس معافم از قلیل و از کثیر - سوی خود اعمی شدم از حق بصیر

8398- Ben kendi tarafıma karşı kör, Hakk canibine karşı basir oldum. Onun için azdan da affedilmişim, çoktan da...

های و هوی مستیان ایزدی - لاف درویشی زنی و بی خودی

8399- Ey yalancı! Sen dervişlikten ve istiğraktan bahsediyor, Allah sarhoşları gibi "Hay Huy" edip duruyorsun.

امتحان کرد غیرت امتحان - که زمین را من ندانم ز آسمان

8400- Yeri gökten fark edemiyorum, diyorsun. Bu gibi sözlerinden dolayı, Allah'ın gayreti seni imtihan etti.

هستی نفی ترا اثبات کرد - باد خر کره چنین رسوات کرد

8401- Sıpanın yeli, seni böyle rüsva etti. Nefy ettiğin varlığın, vücudunu ispat etti.

Ben bütün varlığımdan geçtim iddiasını ediyordun. Sıpanın yeli sesini tanıyışın o varlığın çok ziyade mevcut olduğunu meydana çıkardı.

این چنین گیرد رمیده صید را - این چنین رسوا کند حق شید را

8402- Cenab-ı Hakk, mekir ve hileyi böyle rüsva eder, kaçmış olan avı, yine böylece yakalar.

هر که گوید من شدم سرهنگ در - صد هزاران امتحان است ای پسر

8403- Babalık! "Ben padişah kapısının çavuşuyum" diyen kimse için yüzbinlerce imtihan vardır.

پختگان راه جویندش نشان - گر نداند عامه او را ز امتحان

8404- Avam-ı nas, o müddeiyi imtihan etmeden bilemezse de, tarikat pişkinleri ondan davasına ait nişan ve burhan sorarlar.

افکند در پیش او شه اطلسی - چون کند دعوی خیاطی خسی

8405- Adi bir kimse, terzilik davası ederse; padişah, onun önüne bir top atlas kumaş atar.

ز امتحان پیدا شود او را دو شاخ - که ببر این را بغلطاق فراخ
8406- *“Bunu, geniş bir kaftan olarak kes” der. Bu imtihandan, o davacıya ızdırıp peyda olur.*

هر مخنث در و غارستم بدی - گر نبودى امتحان هر بدی
8407- *Eğer her kötü için bir imtihan olmasaydı; her korkak, harp esnasında Rüstem olurdu.*
Her korkak: Ben Rüstem gibi çarpışırım, iddiasını ederdi.

چون ببیند زخم گردد چون اسیر - خود مخنث را زره پوشیده گیر
8408- *Korkağı, zırh giymiş farz etsen bile, yara görünce esir oluverir.*

مست حق ناید به خود از نفخ صور - مست حق هشیار چون شد از دبور
8409- *Hakk sarhoşu olan kimse, Lodos rüzgârından nasıl ayrılır? Hakk mesti olan kimse, sura üfleninceye kadar kendine gelemmez.*
Hadis-i şerifte: *“Ben Saba rüzgârıyla muzaffer oldum, Ad kavmi lodos rüzgârıyla helak oldu”* buyrulmuştur. Bedir ve Hendek muharebelerinde de böyle rüzgârlar esmiş ve müşriklerin hezimetine sebep olmuştu.

دوغ خوردی دوغ خوردی دوغ دوغ - باده‌ی حق راست باشد نی دروغ
8410- *Allah'ın şarabı doğrudur, yalan değildir. Ey müddei! Sen ise, o şarabı değil, ayran içmişsin.*

رو که نشناسم تبر را از کلید - ساختی خود را جنید و بایزید
8411- *Kendini Cüneyd-i Bağdadî ve Bayezid-i Bestamî gibi gösteriyorsun; işine git!*

چون کنی پنهان به شید ای مکر ساز - بد رگی و منبلی و حرص و آز
8412- *Ey mekkar herif! Soysuzluğunu, tembelliğini ve hırsını, mekir ve hile ile nasıl gizleyebilirsin?*

آتشی در پنبه‌ی یاران زنی - خویش را منصور حلاجی کنی
8413- *Kendini Hallac-ı Mansur yapıyor, yaran ve dervişanın pamuğunu ateşliyorsun.*

باد کراهی خود شناسم نیم شب - که بنشناسم عمر از بو لهب
8414- *Ömer'i, Ebu Leheb'ten ayırt edemediğim halde, “Sıpamın yel sesini, gece yarısı fark ederim” diyorsun.*

خویش را بهر تو کور و کر کند - ای خری کاین از تو خر باور کند
8415- *Senin gibi bir eşeğin, bu yoldaki sözlerine inanan ve kendisini senin için kör ve sağır eden de eşektir.*

تو حریف رهریانی گه مخور - خویش را از رهروان کمتر شمر

8416- Kendini, Hakk yolunun yolcularından sayma. Sen eşkıya takımındansın, herze yeme.

کی پرد بر آسمان پر مجاز - باز پر از شید سوی عقل تاز

8417- Mekir ve hileden geri dönüp, akıl tarafına uç! Mecaz kanadı, nasıl asumana uçabilir?

عشق با دیو سیاهی باختی - خویشتن را عاشق حق ساختی

8418- Sen kendini Hakk aşığı gösteriyor, hâlbuki kapkara şeytanla aşkbazlık ediyorsun.

دو بدو بندند و پیش آرند تیز - عاشق و معشوق را در رستخیز

8419- Kıyamet gününde, âşık ve maşuku birbirine bağlarlar ve süratle meydana getirirler.

خون رز کو خون ما را خورده‌ای - تو چه خود را گیج و بی خود کرده‌ای

8420- Sen kendini hayran ve bi-hud gösteriyorsun? Sen asumanın kanını, yani şarabı içip de sarhoş olmuş değilsin, bizim kanımızı içmişsin.

عارف بی خویشم و بهلول ده - رو که نشناسم ترا از من بجه

8421- Çekil git ki, ben seni bir türlü tanıyamıyorum. “Ben kendinden geçmiş bir arifim ve köyün Behlülüyüm” diyorsun.

Behlül: Basralı bir ariftir ki halktan saklanmak için deliliğe vurmuş ve kendini mecnun gibi göstermiştir. Bunu Abbasi halifesi Harun Reşid'in kardeşi zannedenler varsa da zanları yanlıştır. Harun, ara sıra Behlül'ü çağırır ve ondan nasihat alırdı. Bir defa mülakatında: “Ya Behlül! Sen akıllı ve müdebbir Ademsin. Gel insan içine karış, sana bir vazife vereyim, halk senin aklından ve tedbirinden faydalansın” demiş, Behlül de: “Müsade et de, düşüneyim ve danışayım” diyerek tuvalete girmişti. Bir müddet sonra Harun'a: “Danıştım, razı olmuyorlar” demiş, Harun'un “Kimler razı olmuyorlar?” sualine “Tuvalettekiler!” dedikten sonra, “Biz nefis yemeklerdik, insan içine karıştık da bu hale geldik. Sakın ha! Sen de bizim gibi olursun dediler” diyerek Harun'un teklifini reddeylemişti.

که طبق گر دور نبود از طبق - تو توهم می‌کنی از قرب حق

8422- Sen, “tabak yapan, tabaktan uzak olmaz” diyerek, kurb-i ilahîyi tevehhüm ediyorsun.

صد کرامت دارد و کار و کیا - این نمی‌بینی که قرب اولیا

8423- Şunu olsun görmez misin: “Evliyaya mahsus olan kurb-i ilahîde, yüzlerce keramet ve harikulade halet vardır.”

Mesela:

موم در دستت چو آهن می‌بود - آهن از داود مومی می‌شود

8424- Demir, Davud Aleyhisselamın elinde, mum gibi yumuşardı. Senin elinde ise, mum demir gibi sertleşiyor.

Davut Aleyhisselamın bu mucizesi, Sebe Suresi'nde şu suretle hikâye buyruluyor.

Arapça, Sure Sebe ayet 10-11

“Hakikaten Davut’a tarafımızdan fazl-u kerem olarak bir mucize verdik ve: Ey dağlar! O Zebur’u okuduğu vakit, siz de akis yapın. Ey kuşlar! Siz de onunla beraber ötün, dedik. Ve ona demiri yumuşattık ki, ateşe sokmaksızın demiri eliyle bükür, kıvrır, istediği şekle sokardı. Yap, bol bol ve geniş zırhlar imal et, biçimini iyi takdir eyle dedik.”

Bu ayet-i kerimeye işaretle Hazreti Mevlâna: “İşte Hazreti Davut’un bu mucizesi, kendisine olan kurb-i ilahî neticesi idi. Ey mürâi ve müzevvir herif! Senin elinde demirin yumuşaması değil, mumun sertleşmesi vaki oluyor ve bu hal senin yalancılığına şahadetlik ediyor” demek istiyor.

قرب وحی عشق دارند این کرام - قرب خلق و رزق بر جمله ست عام

8425- Yaratmak ve rızık vermek suretiyle olan kurb-i ilahî, umumidir. Mahlukatın hepsinde vardır. Lakin büyükler, yani enbiya ve evliya hazeratı-muhabbet-i ilahîye ve ilham-ı Rabbanî kurbiyetini haizdirler.

Kur’an’da:

Arapça, Sure Kaf ayet 16

“Biz insana şah damarından daha yakınız” buyrulmuş ve bütün mahlukât için umumi bir kurbiyet olduğu bildirilmiştir. Evet... Sani’, yani bir şeyi yapan, masnuundan, yani yaptığı şeyden ayrı ve uzak değildir. Şu camii şerifin ne tarafına bakılsa, orada Mimar Sinan Rahmetullahi aleyhin kemal-i sanatı görünür. Bununla beraber kurbun, yani Allah’a yakınlığın envayı ve dereceleri vardır. Hazreti Mevlâna, o dereceleri beyan için diyor ki:

می زند خورشید بر کهسار و زر - قرب بر انواع باشد ای پدر

8426- Hey babalık! Kurbun envayı vardır. Mesela güneş, dağa da, altına da vurur.

Akis umumi olur, fakat tesiri istidada tabidir.

که از آن آگه نباشد بید را - لیک قریبی هست با زر شید را

8427- Lakin altının, güneşe öyle bir yakınlığı vardır ki, o yakınlıktan söğüt ağacı haberdar değildir.

Mevlâna Cami Kuddise sırrahu, Lüccet-ül Esrar isimli kasidesinde der ki:

“Halis altın dediğin nedir biliyor musun? Güneşin aksinden renk peyda eylemiş bir topraktır. Şu halde halis altından taç yaptırıp giyenlerin toprak başına olmuştur.”

Toprak başına olmak... Felaket ve musibete uğramaktan kinayedir.

آفتاب از هر دو کی دارد حجاب - شاخ خشک و تر قریب آفتاب

8428- Kurumuş ve yaş ağaç dalları, güneşe maruzdur. Güneş, ikisinden de gizlenmez.

İkisine de, aynı surette akseder.

غیر زو تر خشک گشتن گو بیاب - شاخ خشک از قربت آن آفتاب

8429- Kuru dal, o güneşin yakınlığından, daha fazla kurumaktan başka ne bulabilir?

که ثمار پخته از وی می‌خوری - لیک کو آن قربت شاخ طری

8430- Lakin o taze dalın kurbiyeti nerede ki, o vasıta ile o daldan olmuş meyveler yersin.

Güneşin kuru ve yaş ağaç dallarına aksi suretiyle bir yakınlığı vardır. Fakat kuru dala olan yakınlığı, onu daha ziyade kurutur ve odun haline getirir. Yaş dala olan yakınlığı ise, onda olgun ve lezzetli meyveler hasıl eder. Binaenaleyh:

که به عقل آید پشیمانی خورد - آن چنان مستی مباش ای بی‌خرد

8431- Ey akılsız kimse! Öyle sarhoş olma ki, aklın başına gelince, o sarhoşluğa pişman olmayasın.

عقلهای پخته حسرت می‌برند - بلك از آن مستان که چون می‌خورند

8432- O mestan-ı ilahîden ol ki, Aşk-ı Rabbani şarabını içtiklerinde, onların idrak ve şuuruna, pişkin ve tecrübeli akıllar bile, hasret çekerler.

گر از آن می شیر گیری شیر گیر - ای گرفته همچو گربه موش پیر

8433- Ey kedi gibi koca bir fare yakalayan! Mestan-ı ilahînin içtiği Aşk-ı Rabbani şarabından gıdalanmışsan, fare değil de arslan tut.

Sofiye tarikinde “Murakabe” derler bir hal vardır ki, bir yerde oturup kalbinden bütün masıvayı çıkarmak ve Allah’tan feyz ve ilhama müterakkip olmaktır.

Cüneyd-i Bağdadi Kuddise sırrahu, demiştir ki: “Ben murakebeyi bir kediden öğrendim. Bir gün baktım ki bir deliğin başına oturmuş, gözlerini o deliğe dikmiş, bir tüyü bile hareket etmeksizin şikârını bekliyordu. Nihayet beklediği fareyi yakaladı. O esnada: Ben senin matlubun olmakta fareden aşağı değilim, sen de benim talibim olmakta kediden aşağı olma, diye kalbime bir ilham vaki oldu. Ondandır beri mürakabeyi adet edindim.”

Burada Hazreti Mevlâna, köylüyü, yani manası olmadığı halde davası olan sahte mürşitleri, kediye benzeterek “Senin tuttuğun nihayet bir faredir. Onu avlayacağına Allah sarhoşlarının içtiği aşk-ı Rabbanî şarabından iç de, fare tutmak yerine, arslan avla!” diyor.

همچو مستان حقایق بر مپیچ - ای بخورده از خیالی جام هیچ

8434- Ey hayal kadehinden, hiç şarabını içmiş, yani hakikat kadehinden hiç nuş etmemiş olan! Hakikat sarhoşları gibi, sallanıp durma!

ای تو این سو نیستت ز آن سو گذار - می‌فتی این سو و آن سو مستوار

8435- Ey sarhoş taklitçisi! Sarhoş gibi, öteye beriye sallanıp düşünüyorsun. Fakat o taklit cihetinden bu tahkik tarafına, senin için geçmek imkânı yoktur.

گه بدین سو گه بدان سو سر فشان - گر بدان سو راه یابی بعد از آن

8436- Eğer bundan sonra, o hakikat tarafına yol bulursan, bazen hakikat bazen mecaz, yani kâh mana, kâh suret âlemlerinde dolaş.

چون نداری مرگ هرزه جان مکن - جمله این سویی از آن سو گپ مزین

8437- Ey mürai! Sen tamamıyla bu suret âleminde sin, mana âleminden dem vurma. Mademki ölümün gelmemiş, beyhude yere can çekişir gibi davranma.

شاید ار مخلوق را شناسد او - آن خضر جان کز اجل نهراسد او

8438- O Hızır canlı olan insan-ı kâmil, ecelden ve ölümden korkmaz, onun mahlukatı tanımaması mümkündür.

Sen ise:

در دمی در خیک خود پرش کنی - کام از ذوق توهم خوش کنی

8439- Tevehhüm zevkiyle dimağın hoş edip, varlık tulumuna üfürüyor ve kendini hava ile şişirip gururlanıyorsun, ama...

این چنین فربه تن عاقل مباد - پس به یک سوزن تهی گردی ز باد

8440- O tulum, bir iğne ile havadan hali olur. Dilerim, hiçbir akıl'in cesedi, bu nevi şişman olmasın.

Ey müzevvir ve mürai! Vehme tabi olarak vücudunu heva ve heves ve taklit rüzgârı ile tulum gibi şişiriyorsun. Bir iğne, o tulumu deler ve içindeki havayı kaçırır. Bir tecrübe ve imtihanda, senin şişirilmiş tulum gibi hava ile dolu olduğun meydana çıkar.

کی کند چون آب ببند آن وفا - کوزه‌ها سازی ز برف اندر شتا

8441- Sen kış günü, buzdan bardaklar yapıyorsun. O buzdan bardaklar, suyu görünce nasıl sebat gösterir? Belki erir ve mahvolur.

Böyle, ehl-i tarik kisvesine girip de irşat davasında bulunan mukallit ve müraileri temsil için Hazreti Mevlâna, bir hikâye naklediyor ve diyor ki:

“BİR ÇAKALIN BOYA KÜPÜNE DÜŞMESİ VE ALACA BULACA OLUP ÇAKALLAR ARASINDA TAVUSLUK DAVASINA KALKIŞMASI”

افتادن شغال در خم رنگ و رنگین شدن و دعوی طاوسی کردن میان شغالان

اندر آن خم کرد یک ساعت درنگ - آن شغالی رفت اندر خم رنگ

8442- Bir çakal, boya küpüne girdi ve bir müddet orada kaldı.

که منم طاوس علیین شده - پس بر آمد پوستش رنگین شده

8443- Tüyleri ve derisi alaca bulaca oldu ve “Ben, illiyyin tavusu oldum” dedi.

İlliyyin: Semaların fevkinde bir makam imiş ki, salih kimselerin amel defteri muhafaza olunmuş. Tavus-u illiyyin, semavi tavus demek oluyor.

آفتاب آن رنگها بر تافته - پشم رنگین رونق خوش یافته

8444- Tüyleri renk, kendisi revnak ve letafet bulmuş, güneş de o renkleri parlatmıştı.

خویشتن را بر شغالان عرضه کرد - دید خود را سبز و سرخ و فور و زرد

8445- Tüylerini yeşil, kırmızı, pembe ve sarı renklerde gördü ve kendisini çakallara gösterdi.

که ترا در سر نشاط ملتویست - جمله گفتند ای شغالک حال چیست
8446- Çakallar, dediler ki: “Ey çakalcağız, bu hal nedir? Senin başında bir neşe ve neşat vardır?”

این تکبر از کجا آورده‌ای - از نشاط از ما کرانه کرده‌ای
8447- O neşe ve neşat dolayısıyla bizden ayrılıyorsun; bu tekebbür ve azameti nereden getirdin?

شید کردی یا شدی از خوش دلان - يك شغالی پیش او شد کای فلان
8448- Çakallardan biri, onun önüne geldi ve dedi ki: “Ey falan! Hile mi yapıyorsun, yoksa manevî bir neşeye kavuşup sülehâdan mı oldun?”

تا ز لاف این خلق را حسرت دهی - شید کردی تا بمنبر بر جهی
8449- Minbere ve kürsüye çıkıp laf-ü güzaf ile ulu görünüp, halkı kendine meftun etmek için hilekârlık ediyorsun.

پس ز شید آورده‌ای بی‌شرمی - بس بکوشیدی ندیدی گرمی
8450- “Çok çalıştın, fakat bir hareket, bir aşk görmeyince, hileye sapıp utanmazlığı ele aldın” dedi.

باز بی‌شرمی پناه هر دغااست - گرمی آن اولیا و انبیاست
8451- Hararet, yani yanıp yakılma ve zevk-i manevî enbiya ve evliyaya, utanmazlık ise, hilekâr olanlara mahsustur.

که خوشیم و از درون بس ناخوشند - که التفات خلق سوی خود کشند
8452- Bu mukallit ve mürailer, halkın iltifatını kendilerine çekmek ve onlardan hürmet görmek için, “Biz hoşuz, sülehadanız” derler. Hâlbuki çok nahoşturlar.

“LAFAZAN BİR HERİFİN, BİR KUYRUK PARÇASI İLE HER SABAH SAKALINI VE
BIYIĞINI YAĞLAYIP, ARKADAŞLARI ARASINDA:
ŞUNU-BUNU YEDİM, DİYE ÖVÜNMESİ”

چرب کردن مرد لافی لب و سبلت خود را هر بامداد به پوست دنبه
و بیرون آمدن میان حریفان که
من چنین خورده‌ام و چنان

هر صبحی چرب کردی سبلتان - پوست دنبه یافت شخصی مستهان
8453- Aşağılık bir kimse, bir kuyruk parçası buldu. Her sabah, onunla bıyıklarını yağladı.

لوت چربی خورده‌ام در انجمن - در میان منعمان رفتی که من
8454- Zenginler arasına gider, “Ben, bir mecliste yağlı bir yemek yedim” derdi.

رمز یعنی سوی سبلت بنگرید - دست بر سبلت نهادی در نوید

8455- Bunu haber verirken elini bıyığına götürür, “Bıyıklarına bakın” diye, remiz yapardı.

وین نشان چرب و شیرین خوردن است - کاین گواه صدق گفتار من است
8456- “Bıyıklarımın yağlı bulunması, benim doğru söylediğimin şahidi... Yağlı ve tatlı yediğimin delilidir” derdi.

که آباد الله کید الکاذبین - اشکمش گفتی جواب بی‌طنین
8457- Aç olan karnı ise, ona: “Allah, yalancıların mekrini yok etsin” mealinde, sessiz bir cevap verirdi.

کان سبیل چرب تو برکنده باد - لاف تو ما را بر آتش بر نهاد
8458- Senin lafın, bizi açlık ateşine yakmaktadır. Hay senin o yağlı bıyıkların yolunsun!

یک کریمی رحم افکندی به ما - گر نبودی لاف زشتت ای گدا
8459- Ey dilenci herif! Senin o çirkin atıp tutman olmasaydı, kerem sahibi bir zat, bize merhamet eder ve bir parça yemek verirdi.

یک طبیبی داروی او ساختی - ور نمودی عیب و کژ کم باختی
8460- Eğer açlık ayıbını göstereydin ve eğrilik, yani yalancılık izhar etmeseydin, bir hekim çıkar da, derdine deva olurdu.

ینفعن الصادقین صدقهم - گفت حق که کژ مجنban گوش و دم
8461- Cenab-ı Hakk, “Kulağını ve kuyruğunu, eğri hareket ettirme! Kıyamet gününde sadıklara sıdk ve istikametleri fayda verecektir” buyurdu.
Maide Suresi’ndeki şu ayete işarettir:

Arapça, Sure Maide ayet 119

“Allah-u Teala, buyurdu: Bugün sadıklara sıdk ve istikametlerinin menfaat vereceği bir gündür. O sadıklar için altından nehirler akan cennetler vardır ki, onlar o cennetlerde müebbet ve muhallet kalacaklardır. Allah onlardan razı olmuştur, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. Bu cennete giriş ve ilahî rızayı buluş büyük bir fevz ve necattır.”

آن چه داری وانما و فاستقم - کهف اندر کژ مخسب ای محتلم
8462- A cenabet! Mağaraya girip eğri yatma, neyin varsa göster ve istikamette bulun.
Hud Suresi’ndeki şu ayete işaret ediliyor:

Arapça, Sure-i Hud ayet 112

“Ey Peygamber-i Ekber! Memur olduğun veçhile istikamette bulun, şirk ve küfürden tevbe edip de seninle birlikte olan müminler de müstakim olsunlar ve isyan hususunda had ve miktarı tecavüz etmeyiniz. Çünkü Allah yaptıklarınızı görücüdür.”

Sure-i Hud'un nüzulünden sonra Aleyhissalatü Vesselam Efendimizin mübarek sakalında beyaz kıllar görülmeye başlamış ve Peygamber Efendimiz: **"Hud suresi sakalımı ağarttı"** buyurmuştu. Çünkü orada, "Doğru ol!" emri vardı.

از نمایش وز دغل خود را مکش - ور نگویی عیب خود باری خمش

8463- Eğer ayıbını söylemezsen, bari sus! Gösteriştin, mekir ve hileden kendini öldür, yani onlardan tamamıyla uzaklaş.

هست در ره سنگهای امتحان - گر تو نقدی یافتی مگشا دهان

8464- Eğer sen, istikamet nakdini buldunsa, ağzını açma ve ondan bahsetme ki, yolda imtihan taşları vardır.

Seni tecrübe ederler.

امتحانها هست در احوال خویش - سنگهای امتحان را نیز پیش

8465- İmtihan taşları önünde de, onların ahvalini imtihan edecekler vardır.

یفتنون کل عام مرتین - گفت یزدان از ولادت تا به حین

8466- Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "İnsan, doğuşundan ölümüne kadar, her sene bir iki defa imtihan olur."

Sure-i Tevbe'deki şu ayete işaret olunmuştur:

Arapça, Sure Tevbe ayet 126

"Kâfirler ve münafıklar görmüyorlar mı ki, onlar (her sene bir yahut iki defa) hastalık, kıtlık vesaire gibi türlü belalara uğramakla fitneye düşmüş oluyorlar. Sonra küfür ve nifaktan tevbe etmiyorlar. Tezekkür ve nasihat da kabul etmiyorlar."

هین به کمتر امتحان خود را مخر - امتحان بر امتحان است ای پدر

8467- Oğul! İmtihan içinde imtihan vardır. Az bir imtihan ile kendini satın alma.

Ufak bir imtihan geçirmekle kâmil oldum vehmine düşme.

"BAUR OĞLU BELAM'IN, TANRI İMTİHANLARINDAN YÜZÜ AK ÇIKACAĞINDAN EMİN OLMASI"

ایمن بودن بلم باعور که امتحانها کرد حضرت او را و از آنها روی سپید آمده بود

Baur oğlu Belam: Belka şehrinde oturan bir zahit idi ki, duası makbul olurdu. Hazreti Musa'nın vefatından sonra, halifesi Yuşa, Beni İsrail'in başına geçmiş, onları Arz-ı Mev'ud'a, yani kendilerine verileceği Allah tarafından vaadedilmiş olan şehirlerin üstüne götürmüş ve fütuhata başlamıştı. O sırada Belka şehrini de muhasara ediyordu. Belka hakimi, muhasara ordusunun bozulmasına dua etmesi için Belam'ı sıkıştırdı. O da dua etti ve bir muvahhit ordusunun hezimetine dua ettiği için ilahî gazaba muhatap oldu. En meşhur rivayetlere göre Belam'ın bu hareketi Kur'an'da ve Sure-i Araf'ta şu ayetle hikâye edilmiştir:

Arapça, Sure Araf ayet 172

“Ey Peygamber-i Ekber! Kavmine (yahut Yahudilere) oku o kimsenin harekâtını ki, ona ayet ve alametlerimizi vermiştik. O, ayetlerden soyundu ve Şeytan onu kizbine tabi kıldı da azgınlardan oldu.”

Bazıları başka bir isim üzerinde durmuşlar ise de, ekseriyet bu şahsın Belam bin Baur olduğunu nakletmişlerdir.

ز امتحان آخرین گشته مهین - بلعم باعور و ابلیس لعین

8468- Baur oğlu Belam ile melun şeytan, son imtihandan hakir ve zelil olmuşlardır.

معددهاش نفرین سبلت می‌کند - او به دعوی میل دولت می‌کند

8469- Bıyığını yağlayan adam, devlet ve nimet davasında bulunuyor, midesi ise onun bıyığından nefret ediyordu.

سوخت ما را ای خدا رسواش کن - کانچه پنهان می‌کند پیداش کن

8470- “İlahî! Onun gizlediği açlığı meydana çıkar; bizi yaktı, sen de onu rüsva et” diyordu.

کز بهاری لافد ایشان در دی‌اند - جمله اجزای تنش خصم وی‌اند

8471- Bedenin bütün cüzleri, onun düşmanıdır. Çünkü o, bahardan dem vuruyor, onlar ise kış içinde kalmış gibidirler.

شاخ رحمت را ز بن بر می‌کند - لاف و داد کرمها می‌کند

8472- Bu adam, kerem lafını edip duruyor. Fakat merhamet dalını dibinden koparıyor.

Tok görünüp, midesini aç bırakıyor.

Bu münasebetle Hazreti Mevlâna, bir nasihat veriyor ve diyor ki:

و آن گه‌ان رحمت ببین و نوش کن - راستی پیش آر یا خاموش کن

8473- Doğruluğu iltizam et yahut sus. Kendinde olmayan bir şeyi, iddia etme. Ondan sonra Hakk'ın rahmetini gör ve onu doya doya iç.

دست پنهان در دعا اندر زده - آن شکم خصم سبیل او شده

8474- Onun karnı, bıyıklarının düşmanı oldu ve gizlice dua etmek üzere el kaldırdı.

تا بجنبد سوی ما رحم کرام - کای خدا رسوا کن این لاف لئام

8475- İlahî! Bu aşağılık herifi rüsva et ki, kerem sahipleri bize merhamet etsinler.

سوزش حاجت بزد بیرون علم - مستجاب آمد دعای آن شکم

8476- O karnın duası, Allah indinde müstecap oldu. İhtiyaç ateşi, herifin içinden dışına vurdu.

چون مرا خوانی اجابتها کنم - گفت حق گر فاسقی و اهل صنم

8477- Cenab-ı Hakk, buyurmuştur ki: “Ey insan! Fasık da olsan, putperest de olsan, bana dua edince sana icabet eder ve hacetini veririm.”

Arapça, Sure Mümin ayet 60

“Bana dua edin ki, size icabet edeyim” vaad-i ilahîsi Kur'an'da mezkûrdur.

عاقبت برهاندت از دست غول - تو دعا را سخت گیر و می‌شخول

8478- Sen duaya sağlam sarıl ve feryat eyle ki, dua, seni gulyabani elinden kurtarır.

گر به آمد پوست آن دنبه ببرد - چون شکم خود را به حضرت در سپرد

8479- Herifin karnı kendini Hakk'a teslim edince, bir kedi geldi, onun bıyıklarını yağladığı kuyruk parçasını kapıp kaçtı.

کودک از ترس عتابش رنگ ریخت - از پس گر به دویدند او گریخت

8480- Kedinin arkasından koşularsa da, kedi kaçtı. Herifin oğlunun, babasının tekdiri korkusundan yüzünün rengi değişti.
Sapsarı oldu.

آب روی مرد لافی را ببرد - آمد اندر انجمن آن طفل خرد

8481- O küçük çocuk, babasının bulunduğu meclise geldi. O atıp tutan lafazan herifin şerefini, bir paralık etti.

Dedi ki: Her sabah dudaklarını ve bıyıklarını yağladığın kuyruk pöstekisi vardı ya...

بس دویدیم و نکرد آن جهد سود - گر به آمد ناگهانش در ربود

8482- Ansızın bir kedi geldi, onu kaptı. Çok koştuk ve kovaladıksa da cehdimiz fayda etmedi.

رحمهاشان باز جنبیدن گرفت - خنده آمد حاضران را از شگفت

8483- Mecliste bulunanlar, şaşıtlar ve güldüler. Onun hakkında, merhamet damarları harekete geldi.

تخم رحمت در زمینش کاشتند - دعوتش کردند و سیرش داشتند

8484- Onu, yemeğe çağırdılar ve karnını doyurdular. Onun zeminine, merhamet tohumu saçtılar.

بی‌تکبر راستی را شد غلام - او چو ذوق راستی دید از کرام

8485- O, kerem sahiplerinin hareketinden doğruluğun zevkini görünce, kibir ve azameti bırakıp sıdk ve istikametin kölesi oldu.

“BOYACI KÜPÜNE DÜŞEN ÇAKALIN, TAVUSLUK İDDİASINDA BULUNMASI”

دعوی طابوسی کردن آن شغال که در خم صباغ افتاد

بر بنا گوش ملامت‌گر بگفت - آن شغال رنگ رنگ آمد نهفت

8486- O renk renk olmuş çakal, kendisini levm eden hemcinsinin yanına geldi ve gizlice onun kulağına dedi ki:

يك صنم چون من ندارد خود شمن - بنگر آخر در من و در رنگ من
8487- Bana ve rengime bak. Hiçbir putperestin, benim gibi putu yoktur.

مر مرا سجده کن از من سر مکش - چون گلستان گشته‌ام صد رنگ و خوش
8488- Ben, gül bahçesi gibi, yüz renkli ve hoş bir mahluk olmuşum. Bana secde et ve kafa tutma!

فخر دنیا خوان مرا و رکن دین - کر و فر و آب و تاب و رنگ بین
8489- Benim yürüyüşümü, ziynet ve letafetimi ve rengimi gör de, bana “fahr-i dünya” ve “rükn-ü din” lakaplarını ver.

لوح شرح کبریایی گشته‌ام - مظهر لطف خدایی گشته‌ام
8490- Ben, lütf-u ilahînin mazharı, kibriya ve azamet levhasının şerhi olmuşum.

کی شغالی را بود چندین جمال - ای شغالان هین مخوانیدم شغال
8491- Ey çakallar! Aklınızı başınıza alın da, bana çakal demeyin. Bir çakalda, bu kadar güzellik bulunur mu?

همچو پروانه به گرداگرد شمع - آن شغالان آمدند آن جا به جمع
8492- Çakallar toplanarak oraya geldiler, mum etrafındaki pervanelere döndüler.

گفت طاوس نر چون مشتری - پس چه خوانیمت بگو ای جوهری
8493- “O halde a elmasım! Sana ne diyelim?” diye sordular. O da: “Müşteri yıldızı gibi parlak erkek tavus deyin” cevabını verdi.

جلوه‌ها دارند اندر گلستان - پس بگفتندش که طاوسان جان
8494- Çakallar, ona dediler ki: “Can tavusları, yani tavusluk ruhunu haiz olanlar, gül bahçelerinde cilveler ederler, nazlı nazlı dolaşırlar.”

بادیه نارفته چون کوهم منی - تو چنان جلوه کنی گفتا که نی
8495- Sen de öyle cilve edebilir misin? Çakal: “Hayır... Çölü geçmeden Mina’dan nasıl bahsedeyim?” dedi.

Mina: Mekke’ye iki saat mesafede bir vadidir. Hacılar Arafat’tan inince orada kurban keserler. Yine çakallar:

پس نه‌ای طاوس خواجه بو العلا - بانگ طاوسان کنی گفتا که لا
8496- “Tavuslar gibi ötebilir misin?” diye sordular. Çakal: “Ötemem” deyince, “O halde ey Ebul Âla efendi, sen tavus değilsin” dediler.

کی رسی از رنگ و دعویها بدان - خلعت طاوس آید ز آسمان

8497- *“Tavusun hilatı, yani; rengârenk tüyleri semadan gelir. Sen, mücerret renk ve iddia ile ona nasıl benzersin!” dediler.*

“FİRAVUNUN ULÛHİYET DAVASINDA BULUNMASI DA, BOYALI ÇAKALIN TAVUSLUK İDDİASINA BENZER”

تشبیه فرعون و دعوی الوهیت او بدان شغال که دعوی طاوسی می‌کرد

برتر از عیسی پریده از خریش - همچو فرعونی مرصع کرده ریش

8498- *Firavun da, sakalına inci dizdirmiş ve eşekliğinden, kendisini İsa'dan yüce göstermeğe, ondan daha yücelere uçmağa kalkmış ve halkına: “Ben sizin yüksek Rabbinizim” hezeyanını etmişti.*

در خم مالی و جاهی در فتاد - او هم از نسل شغال ماده زاد

8499- *Firavun da, dişi bir çakaldan doğmuştu, yani çakal oğlu çakaldı. Fakat mal ve mansıp küpüne düşmüş, o suretle halka gösteriş yapmıştı.*

سجده‌ی افسوسیان را او بخورد - هر که دید آن جاه و مالش سجده کرد

8500- *Her kim onun servet ve saltanatını gördüyse, ona karşı secde etti. O da, o yalancılardan secdesini kabul etti.*

از سجود و از تحیرهای خلق - گشت مستک آن گدای ژنده دل

8501- *O eski aba giyen dilenci, yani Firavun, halkın secdelerinden ve tahayyüründen mest oldu.*

و آن قبول و سجده‌ی خلق ازدهاست - مال مار آمد که در او زهرهاست

8502- *Mal, yılan gibidir ki, onda zehirler vardır. Halkın tazimini ve secdesini kabul ediyse ejderhaya benzer.*

“Mal yılandır, mansıp ise ondan daha ziyade muzırdır” diye bir hadis rivayet edilir ki, Hazreti Mevlâna da, ona işaret eylemiştir.

Şeyh Attar Kuddise sırru Hazretleri, şöyle bir hikâye naklediyor: Horasan'da âlim ve fazıl bir şeyh vardı. Asrının ulema ve fudalas, ona mürit olmuşlardı. Bir gün sevenlerinden zengin bir adam, şeyhi bütün dervişleri ve halifeleriyle birlikte ziyafete davet etti. O da, müritleri ve halifeleri ile birlikte giderken nasılsa bir gurura kapıldı ve “Biz kendimizi Cüneyd'e ve Mansur'a benzetiyoruz. Lakin bu kadar âlim ve fadıl kimse onlara derviş olmamıştı. Eğer Cüneyd ve Mansur zamanımızda olsalardı, onlar da halifelerimiz gibi rikabımızda yürümekle iftihar ederlerdi” dedi. Şeyh bu düşünce de iken önünden giden bir merkep, kuvvetli ve sesli olarak yellenir, onun üzerine şeyh kendinden geçerek atından yıkılır. Başına üşüşüp ayıltmışlar. Şeyh'in aklı başına gelince bir müddet gülmüş, ondan sonra halisane tövbe ve istiğfar etmiş. Sebebini sormuşlar, kemal-i insaf ile gururunu itiraf etmiş ve “Benim bu münasebetsiz düşüncemin cevabı, merkebin hartası oldu” demiş.

تو شغالی هیچ طاوسی مکن - های ای فرعون ناموسی مکن

8503- *Firavun! Aklını başına al da, kendini tavusa nispet eyleme! Sen, bir çakaldan başka bir şey değilsin, tavusluk iddiasına kalkışma.*

عاجزی از جلوه و رسوا شوی - سوی طاوسان اگر پیدا شوی

8504- Eğer tavuslar arasında bulunursan, onların cilvesinden aciz olduğun için, rüsva olursun.

پر جلوه بر سر و رویت زدند - موسی و هارون چو طاوسان بدند

8505- Hz. Musa ve Harun, hakikat tavusları idiler. Cilve kanatlarını, senin başına ve yüzüne vurdular.

Gösterdikleri mucizeler ile sen aciz bıraktılar ve ettiğin davanın batıl olduğunu meydana çıkardılar.

سر نگون افتادی از بالاییات - زشتی‌ات پیدا شد و رسوایی‌ات

8506- Senin çirkinliğin ve rüsvalığın meydana çıktı. İddia ettiğin yükseklikten, yani “Ene rabbikümül âla” davasından tepetaklak yuvarlandın.

پوستین شیر را بر خود میپوش - ای سگ گرگین زشت از حرص و جوش

8507- Ey çirkin kurt köpeği! Hırs ve coşkunlukla, arslan postunu giymeğe kalkışma!

نقش شیر و آن گه اخلاق سگان - غره‌ی شیرت بخواهد امتحان

8508- Seni, arslan olanların kükremesi imtihan eder de, arslan sureti altında köpek ahlakına sahip olduğun anlaşılır.

“AYETİNİN TEFSİRİ” وَ لَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ

تفسیر

يك نشانی سهلتر ز اهل نفاق - گفت یزدان مر نبی را در مساق

8509- Cenab-ı Hakk, peygamberine kelam sevk ederken, münafıklardan kolay bir nişan verdi.

Sure-i Muhammed'de buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Muhammed ayet 29-30

“Kalplerinde maraz ve nifak bulunanlar, onların haset ve adavetlerini Allah'ın meydana çıkaramayacağını mı zanneylediler. Eğer istersek sana gösteririz de, elbette onları yüzlerindeki alametlerinden bilirsin. Mutlaka onları sözlerindeki yanlışlıktan tanırsın. Allah sizin amellerinizi bilir, kasıt ve niyetinize göre cezanızı verir.”

واشناسی مر و را در لحن و قول - گر منافق زفت باشد نغز و هول

8510- Münafık, eğer iri yarı, latif ve heybetli olsa da habibim, hakikatte sen onun münafık olduğunu, sesinin tonundan ve sözündeki hatadan anlarsın...

امتحانی می‌کنی ای مشتری - چون سفالین کوزه‌ها را می‌خری

8511- Toprak çanakları satın alırken, ey müşteri! Onları sınar ve tecrübe edersin.

تا شناسی از طنین اشکسته را - می‌زنی دستی بر آن کوزه چرا

8512- Onların üzerine elinle vurursun, niçin? Çatlak olup olmadığını sesinden anlamak için...

بانگ چاووش است پیشش می‌رود - بانگ اشکسته دگرگون می‌بود

8513- Çatlak çanağın sesi başka türlü olur, sağlamın sesine benzemez. Sesi, çavuşa benzer, çanağın önünde gider.

Onun sağlam yahut çatlak olduğunu anlatır.

همچو مصدر فعل تصریفش کند - بانگ می‌آید که تعریفش کند

8514- Çatlaktan ses gelir ki, onu tarif eder. Fiilin tarif ettiği mastar gibi olur.

Malum ya, sarf ilminde mastar, fiilin aslıdır. Bütün fiiller ondan müştak olur. Fakat ilal edilirken mastar fiile tabi bulunur. Mesela “Veade”nin muzarisi olan “Yev’idü”de “Vav”, “Ya” ile kesre arasında kaldığı için ilal olunurken, vav hasfedilir. “Yeidü” olur. Ona tebean, mastarı olan “Vead” ve “Ade” şekline girer.

İşte münafıkların malul olan fiilleri de, vücutları mastarını değiştirmiş ve kendilerine nifak damgasını vurmuştur.

یادم آمد قصه‌ی هاروت زود - چون حدیث امتحان روی نمود

8515- İmtihan sözü yüz gösterince, Harut ve Marut kıssası hatırıma geldi.

“HARUT İLE MARUT’UN KISSASI VE HAKK TEALA’NIN İMTİHANINA KARŞI, ONLARIN CÜRET GÖSTERMELERİ”

قصه‌ی هاروت و ماروت و دلیری ایشان بر امتحان حق تعالی

خود چه گوئیم از هزارانش یکی - پیش از این ز آن گفته بودیم اندکی

8516- Evvelce, bundan bir parça bahsetmiştik. Fakat ne söylesek, onun ancak binde birini anlatabiliriz.

تا کنون واماند از تعویقها - خواستم گفتن در آن تحقیقها

8517- Orada, bazı hakikatleri söylemek isterdim... Ama şimdiye kadar o tahkikat geri kaldı.

گفته آید شرح يك عضوی ز پیل - حمله‌ی دیگر ز بسیارش قلیل

8518- Burada da, onun mufassal kıssasından bir miktar söylenilecektir. Filin vücuduna nispetle, bir uzvunun şerh edilmesi gibi...

ای غلام و چاکران ماروت را - گوش کن هاروت را ماروت را

8519- Ey yüzünün güzelliğine bizim kul, köle olduğumuz! Harut ile Marut kıssasını dinle...

و ز عجایبهای استدراج شاه - مست بودند از تماشای اله

8520- Cenab-ı Hakk’ın Sübbuhiyet ve Kuddusiyet sanatlarını kendilerinde zuhur eden kuvvet ve kudretini temaşadan ve Şah-ı Hakiki olan Allah’ın acayip istidracını görmekten, mest olmuşlardı.

İstidrac: Derece derece kahr ve helaka düşmek, fakat onu saadet ve keramet gibi telakki eyleyerek gurur ve surur hissetmek, demektir.

تا چه مستیها کند معراج حق - این چنین مستی است ز استدرج حق

8521- Hakk'ın istidracı, yani saadet suretinde kahr ve helake sevki, böyle sarhoşluk neşesi verirse, Mirac-ı ilahînin nasıl bir neşve vereceği düşünülmelidir.

خوان انعامش چها داند گشود - دانهی دامش چنین مستی نمود

8522- Hakk'ın tuzağı tanesi, yani istidracı, böyle mestlik verirse, inam ve ihsan sofrası neler lütfeder?

های و هوی عاشقانه می زدند - مست بودند و رهیده از کمند

8523- Harut ile Marut, nefis ve şehvet kemendinden kurtulmuş birer mest idiler ve âşıkane hay huy edip dururlardı.

صرصرش چون کاه که را می ربود - یک کمین و امتحان در راه بود

8524- Bir pusu ve imtihan ise, yolda idi, geliyordu. Ki onun fırtınası, bir dağı saman çöpü gibi kapıyor ve kaldırıyor.

کی بود سر مست را ز اینها خبر - امتحان می کردندشان زیر و زبر

8525- Allah'ın imtihanı, onları zir-u zeber etti. Mest olanın böyle şeylerden haberi olur mu?

چاه و خندق پیش او خوش مسلکی است - خندق و میدان به پیش او یکی است

8526- Hendek ile meydan, bir sarhoşa müsavi gelir. Ona, kuyu da, hendek de doğru yol kesilmiştir.

بر دود از بهر خوردی بی گزند - آن بز کوهی بر آن کوه بلند

8527- Mesela; dağ keçisi, o yüksek dağ üstünde otlamak için, zararsız ve tehlikesiz koşar.

بازی دیگری ز حکم آسمان - تا علف چمند ببیند ناگهان

8528- Ot toplamak için koşup dururken, ansızın hükm-ü semavî ile yani mukteza-i kaza olarak bir tuzak görür.

ماده بز بیند بر آن کوه دگر - بر کھی دیگری بر اندازد نظر

8529- Diğer bir dağa bakar ve o dağın üstünde, dişi bir keçi görür.

بر جهد سر مست زین که تا بدان - چشم او تاریک گردد در زمان

8530- Gözü kararır ve o anda bulunduğu dağdan öbür dağa sıçrar.

که دویدن گرد بالوعه سرا - آن چنان نزدیک بنماید و را

8531- Atladığı dağ ona, o içindeki kuyunun etrafında dolaşmış kadar, yakın görünür.

تا ز مستی میل جستن آیدش - آن هزاران گز دو گز بنمایدش

8532- Onun sarhoşluğundan, sıçramak meyli hasıl olur ve o binlerce arşınlık mesafe, ona iki arşın miktarı gözükür.

در میان هر دو کوه بی‌امان - چون که بجهد در فتنه اندر میان

8533- Sıçrayınca, o amansız iki dağın ortasına düşer ve helak olur.

خود پناهش خون او را ریخته - او ز صیادان به که بگریخته

8534- Keçi, avcılardan dağa kaçır, fakat sığındığı yer, onun kanını döker.

انتظار این قضای باشکوه - شسته صیادان میان آن دو کوه

8535- Avcılar, iki dağın ortasında otururlar ve bu heybetli kazanın neticesini, yani keçinin dağ arasına düşmesini, beklerler.

ور نه چالاک است و چست و خصم بین - باشد اغلب صید این بز همچنین

8536- İşte, bu keçinin avlanması, çok defa böyle olur. Yoksa o çeviktir, atiktir ve düşmanı, yani avcıyı görür ve bilir.

Bir misal daha:

دام پا گیرش یقین شهوت بود - رستم از چه با سر و سبلت بود

8537- Meşhur Rüstem, kellesi ve kulağı yerinde azametli bir adam gibi görünürse de, onun ayağından yakalayan tuzak, şehvettir.

Rüstem, İranlıların milli ve belki de muhayyel kahramanıdır. Dört yüz sene yaşadığı söylenir. Son zamanlarda Kabil şehrini zaptetmeye kalkışmış, Kabil şahı Rüstem'in kardeşini elde ederek onun vasıtasıyla Rüstem'i davet eylemiş ve geçeceği yola geniş bir çukur kazdırıp içine ucu sivri demirler koydurmuş. Kardeşi, ağabeyisini, o çukura sevk ederek, içine düşürmüştü. Rüstem'in atı son bir gayretle sıçramış ve çukurdan çıkmış ise de, aldığı yaralardan ölmüş. Rüstem de son nefesini vermek üzere bulunurken kardeşinin güldüğünü görünce, bu işte onun parmağı bulunduğu anlamış: "Birader! Şu yayımı kur da elime ver, ölünceye kadar kendimi canavarlara karşı müdafaaa edeyim" demiş. Kardeşi yayı kurup eline verince, Rüstem yayı ona çevirmiş. Fakat kardeşi kaçmış, bir çınar ağacının kovuğuna girmiş. Rüstem can havliyle öyle bir ok atmış ki, çınarın bir tarafından girmiş öbür tarafından çıkmış, içindekini de öldürmüştü. Yalan naklinde yanlışım varsa kusura bakılmasın. İşte Rüstem'i bu helak tuzağına düşüren onun Kabil milkini zaptetmeğe olan şehveti, yani arzusu idi.

مستی شهوت ببین اندر شتر - همچو من از مستی شهوت ببر

8538- Benim gibi, şöhet sarhoşluğundan kesil. Şehvet mesti olanı, deve üstünde gör.

Eskiden bazı mücrimleri deve üstünde bir çarmıha gererler, bazen de omuzlarını delerler, birer mum sokar ve yakarlar; o surette dolaştırıp halka teşhir ederlermiş. Hazreti Mevlâna, o âdete işaret ediyor.

پیش مستی ملک دان مستهان - باز این مستی شهوت در جهان

8539- Sonra, bu cihanda şehvet sarhoşluğu, meleklerin sarhoşluğuna karşı gayet hakir kalır.

Çünkü dünyadaki şehvet sarhoşluğu, cismani; meleklerin sarhoşluğu ise, ruhanidir.

او به شهوت التفاتی کی کند - مستی آن مستی این بشکند

8540- Melek mestliği, şehvet mestliğini kırar. Çünkü erkeklik ve dişilik nedir bilmeyen melek, şehvet sarhoşluğuna nasıl iltifat eder?

خوش بود خوش چون درون دیده نور - آب شیرین تا نخوردی، آب شور

8541- Ey gafil! Sen tatlı su içmeyince, acı su sana, gözdeki nur gibi hoş gelir.

بر کند جان را ز می و ز ساقیان - قطره‌ای از باده‌های آسمان

8542- Asuman şaraplarının bir katresi, yani semavî zevklerin bir damlası, insanı şaraptan da geçirir.

و ز جلالت روحهای پاک را - تا چه مستیها بود املاک را

8543- Meleklerle ve Celal-i İlahîden pak olan ruhlara, nasıl bir mestlik olur, akla ve hayale sığmaz.

خم باده‌ی این جهان بشکسته‌اند - که به بویی دل در آن می‌بسته‌اند

8544- Bu pak olan ruhlar, o manevî şarabın kokusuna gönül bağlamışlar, dünya şarabının küplerini kırmışlardır.

همچو کفاری نهفته در قبور - جز مگر آنها که نومیدند و دور

8545- Ancak, bu ilahî şaraptan uzak kalanlar, kâfirler gibi kabirlerinde gizlenerek, Rahmet-i İlahîyeden meysus olmuşlardır.

خارهای بی‌نهایت کشته‌اند - ناامید از هر دو عالم گشته‌اند

8546- Onlar, iki âlemde de, ümitsizliğe düşmüşler; hadsiz ve hesapsız diken almışlar, yani her biri diken gibi olan kötü amellerde bulunmuşlardır.

بر زمین باران بدادیمی چو میخ - پس ز مستیها بگفتند ای دریغ

8547- Böyle mezalim ve seyyiat icra eyleyen insanları görünce, Harut ile Marut, manevî mestliklerinden dediler ki: "Biz yeryüzünde olsa idik, halka bulut gibi, yağmur yağıdırır, yani adalet ifa ederdik."

عدل و انصاف و عبادات و وفا - گستریدیمی در این بی‌داد جا

8548- Zulüm mahalli olan bu arz üzerinde, adalet, insaf, ibadet ve vefayı neşr eylerdik.

پیش پاتان دام ناپیدا بسی است - این بگفتند و قضا می‌گفت بیست

8549- Onlar, bunu söylediler, kaza-yı ilahî de: "Durun, ayaklarınızın önünde, birçok görünmez tuzak vardır" diyordu.

هین مران کورانه اندر کربلا - هین مدو گستاخ در دشت بلا

8550- Aklını başına al da, küstahça bela çölüne girme ve körcesine Kerbela'ya gitme!

می‌نیابد راه پای سالکان - که ز موی و استخوان هالکان

8551- Ki oralarda, helak olanların kıllarıyla kemiklerinden, salıkların ayakları yol bulamaz.

بر زمین آهسته می‌رانند و هون - گفت حق که بندگان جفت عون

8552- Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "Allah'ın inayetine mazhar olanlar, arz üzerinde yavaş yavaş yürürler."

Sure-i Furkan'daki:

Arapça, Sure Furkan ayet 63

"Rahman olan Allah'ın has kulları ki, arz üzerinde vakar ve tevazu ile yürürler. Onlara cahiller hitap edip de münasebetsiz bir söz söyleyince, aynı suretle mukabele etmezler de, selamette olunuz, derler" ayetine işarettir. Hazreti Mevlâna, gene bir gazelinde:

"Sana müraisin derlerse, dediğinizin ikiyüz kat fazlasıyım de ve yürü. Eğer sana hışmedip de sövecek olurlarsa, onlara dua et ve gönül hoşluğuyla gülerek git" buyurmuştur.

جز به وقفه و فکرت و پرهیزکار - پا برهنه چون رود در خارزار

8553- Yalınayak bir kimse, bir dikenlikte, durup düşünmekten ve sakınmaktan başka bir suretle, nasıl yürüyebilir?

Binaenaleyh salik, seyr-i sülukü esnasında adım attığı yere dikkat etmeli ve düşünerek gitmeli ki, yürüyebilsin.

بسته بود اندر حجاب جوششان - این قضا می‌گفت لیکن گوششان

8554- Kaza-yı ilahî böyle söylüyordu. Lakin Harut ile Marut'un kulakları, coşkunluk hicabı ile tıkalı bulunuyordu.

جز مر آنها را که از خود رسته‌اند - چشمها و گوشها را بسته‌اند

8555- Varlıklarından kurtulmuş olanlardan maadasının, gözleri kapalı ve kulakları tıkalıdır.

Arapça, Sure Bakara ayet 7

"Allah onların kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir. Ve gözleri üstünde bir perde vardır ve onlar için büyük bir azap mukarredir."

جز محبت کی نشاند خشم را - جز عنایت کی گشاید چشم را

8556- Allah'ın inayetinden başka, gözleri kim açabilir, Muhabbet-i Rabbaniyeden başka, Hakk'ın gazabını ne teskin edebilir?

در جهان و الله أعلم بالسداد - جهد بی‌توفیق خود کس را مباد

8557- Dünyada muvaffakiyetsiz ceht, kimse için olmasın. Allah, doğruyu daha iyi bilir.

Mücahede ve onu semeresi olan müşahede tevfik-ı ilahî ile olur. Tevfik-i Hakk olmayınca, edilen cehd, yorgunluktan ibaret kalır.

“FİRAVUNUN MUSA ALEYHİSSELAMI RÜYASINDA GÖRMESİ, DOĞMAMASI İÇİN TEDBİRLERE GİRİŞMESİ”

قصه‌ی خواب دیدن فرعون آمدن موسی را علیه السلام و تدارك اندیشیدن

هر چه او می‌دوخت آن تفتیق بود - جهد فرعونى چو بی‌توفیق بود

8558- Firavun'un cehdi teklifsiz olduğu için, o her ne dikti ise, yırtılıp sökülmekten ibaret kaldı.

وز معبر نیز و ساحر بی‌شمار - از منجم بود در حکمش هزار

8559- Hükmü altında, binlerce müneccim ve sayısız rüya tabircisi ile sihirbaz vardı.

که کند فرعون و ملکش را خراب - مقدم موسی نمودندش به خواب

8560- Musa'nın doğacağını, kendisini de, mülkünü de harap edeceğini Firavun'a rüyasında göstermişlerdi.

چون بود دفع خیال و خواب شوم - با معبر گفت و با اهل نجوم

8561- Firavun, rüyasını düş yoruculara ve müneccimlere söyledi. “Bu hayalin ve uğursuz rüyanın defî nasıl mümkün olur?” diye sordu.

راه زادن را چو ره زن می‌زنیم - جمله گفتندش که تدبیری کنیم

8562- Hepsî, dediler ki: “Tedbir edelim, onun doğması yolunu eşkıya gibi vuralım.”

رای این دیدند آن فرعونیان - تا رسید آن شب که مولد بود آن

8563- Hz. Musa'nın ana rahmine düşeceği gece erişince, Firavun'un kulları, şu tedbiri kabul ettiler:

سوی میدان بزم و تخت پادشاه - که برون آرند آن روز از پگاه

8564- O gün İsrailoğullarını, erkenden meydana, padişahın huzuruna götüreceklerdi.

پس بفرمودند در شهر آشکار - که منادیها کند از شهریار

8565- Şehirde padişah adına tellallar çağırmasını emrettiler. Şöyle diyerek ki:

شاه می‌خواند شما را ز آن مکان - الصلا ای جمله اسرائیلیان

8566- Ey bütün Beni İsrail! Padişah, mekânından meydana gelmiştir ve sizi istemektedir.

بر شما احسان کند بهر ثواب - تا شما را رو نماید بی‌نقاب

8567- Size nikapsız olarak yüz gösterecektir ve mükâfat olarak, inam ve ihsanda bulunacaktır.

دیدن فرعون دستوری نبود - کان اسیران را بجز دوری نبود

8568- O esirler, yani İsrailoğulları, Firavun'a hiç yaklaşamazlardı. Firavun'un yüzünü görmeye mezun değildiler.

بهر آن یاسه بختندی به رو - گر فتادندی به ره در پیش او

8569- Eğer yolda ona rast gelselerdi, o yasağın hükmünce, yüzüstü yerlere kapanırlardı.

درگه و بی‌گه لقای آن امیر - یاسه این بد که نبیند هیچ اسیر

8570- Kanun bu idi: "Hiçbir esir, vakitli vakitsiz Firavun'un yüzünü göremeyecektir."

تا نبیند رو به دیواری کند - بانگ چاووشان چو در ره بشنود

8571- Yolda çavuşların sesini işitip de, Firavun'un gelmekte olduğunu anlayınca, onun yüzüne bakmamak için duvarlara dönerlerdi.

آن چه بدتر بر سر او آن رود - ور ببیند روی او مجرم بود

8572- Şayet Firavun'a bakacak olurlarsa, bakanın başına en kötü ve en şiddetli cezalar gelirdi.

Yusuf Aleyhisselamin Mısır'da vezir olduğu sıralarda, Mısır'ın şimal tarafları Suriye'den gelen Amalika Araplarının eline geçmişti. Yunanlıların Hiksoslar, Arapların Müluk-ür Ruat dedikleri bu Arap Firavunlar zamanında, Yakup hanedanı Yusuf Aleyhisselamin daveti üzerine Filistin'den Mısır'a gelmişler, orada yerleşmişler ve Arap Firavunlarından şefkat görmüşlerdi. Sonra yerli Firavunlar kuvvetlendiler, Arapları Mısır'dan sürüp çıkardılar ve Beni İsrail'e esir muamelesi etmeye başladılar. Çünkü Beni İsrail'de müteaddit izdivaç vardı. Ondan dolayı çocukları çoğalıyor, kendileri artıyor, onların nüfusça çoğalması yerli Firavunları kuşkulandırıyordu. Onların bir ihtilal çıkarmasından korktukları için, onlara daima eziyet ediyorlardı. Hazreti Mevlâna, o eziyetlerin birazından bahsediyor.

Beni İsrail ise:

چون حریص است آدمی فیما منع - بودشان حرص لقای ممتنع

8573- Men olunduklarına, yani Firavun'un yüzüne bakmaya haris idiler. Zira insan, men olunduğu şeye haris olur.

Dördüncü Murat zamanında tütün içmek yasak edilmişti ve içenler idam ediliyordu. Öyle iken ölümü gözüne alanlar ve mezarlara girip orada çubuk içenler olmuştu.

"MUSA ALEYHİSSELAMIN DOĞUMUNA MANİ OLMAK İÇİN, BEN-İ İSRAİL'İN MEYDANA ÇAĞIRILMASI"

به میدان خواندن بنی اسرائیل را برای حیلت منع ولادت موسی علیه السلام

Tellallar çağırıyorlar ki:

کز شهنشه دیدن و جود است امید - ای اسیران سوی میدانگه روید

8574- Ey esirler! Meydan tarafına toplanınız ki, hakkınızda padişahın, yani Firavun'un cud ve sehasını görmek ümidi vardır.

تشنگان بودند و بس مشتاق آن - چون شنیدند مژده اسرائیلیان

8575- İsrailoğulları, bu müjdeyi işitince sevindiler. Çünkü Firavun'u görmeyi çok arzu ediyorlardı.

خویشتن را بهر جلوه ساختند - حيله را خوردند و آن سو تاختند

8576- Hileye aldandılar ve meydan tarafına koştular. Cilve yapmak ve hoş görünmek için kendilerini süslediler.

Temiz ve yeni elbiseler giydiler.

Hazreti Mevlâna, bu hale tarihi bir misal gösteriyor ve diyor ki:

“HİKÂYE”

حکایت

گفت می‌جویم کسی از مصریان - همچنان کاینجا مغول حیل‌دان

8577- Bunun gibi, hilekâr Moğol kumandanı da demişti ki: “Mısırlılardan birini arıyorum...”

تا در آید آن که می‌باید به کف - مصریان را جمع آرید این طرف

8578- Mısırlılar! Bu tarafa toplanınız ki, bana lazım olan, elde edilmiş olsun.

هین در آ خواجه در آن گوشه نشین - هر که می‌آمد بگفتا نیست این

8579- Mısırlılardan her kim gelirse: “Aradığım bu değil; Efendi! İçeriye gir, şu köşeye otur” diyordu.

گردن ایشان بدین حیل‌ت زدند - تا بدین شیوه همه جمع آمدند

8580- Bu suretle, bütün halk toplandı ve bu hile ile onların boyunlarını vurdular.

Meşhur Hülagu, Bağdat'ı istila ve Halife Mutasımbillah ile bütün hanedan-ı hilafeti katlettikten sonra Şam ve Halep taraftarlarına da yürümüş, onları istila ederek birçok Müslümanı öldürmüştü. İhtimal ki Hazreti Mevlâna'nın bahsettiği katliam, o sıralarda vuku bulmuştu.

داعی الله را نبردندی نیاز - شومی آن که سوی بانگ نماز

8581- Çünkü o katledilenler, Allah'ın davetçisi olan müezzinin “Hayya-alessalah” davetine icabet ederek namaza gitmezlerdi.

الحذر از مکر شیطان ای رشید - دعوت مکارشان اندر کشید

8582- Hilekâr Moğol'un daveti, onları helake çekti. Ey reşit olan kimse! Şeytanın mekrinden sakın ki, seni de böyle helake sevk etmesin.

تا نگیرد بانگ محتالیت گوش - بانگ درویشان و محتاجان بنوش

8583- Fukaranın ve muhtaç olanların sesini dinle ki, hilekâr olan cin ve insan şeytanlarının sedası, kulağını doldurmasın.

Evet... Şeytan denilen ve insanları azdırmaya çalışan mahlukât hem cinden, hem de insandan olur. Nitekim Kur'an'da:

Arapça, Sure Nas ayet 5-6

“İnsanın kalbine vesvese veren şeytan cinden de olur, insandan da” buyrulmuştur. Cinden olan şeytanlar, mahut Şeytan'ın nesli, insandan olan şeytanlar da, ona tabi olanlardır. Asıl şeytanlar, azdırmaktan aciz kaldıkları kimselere bu insan şeytanlarını musallat ederler.

در شکم خواران تو صاحب دل بجو - گر گدایان طامعند و زشت خو

8584- Eğer dilenciler, tamahkâr ve kötü huylu kimselerse bile, sen yine gönül sahibini, onların içinde ara.

Zira ehlullah hazaratı fakr-ı surîyi ihtiyar eylemiş oldukları için, sureta fukara gibi görünürler.

فخرها اندر میان ننگهاست - در تگ دریا گهر با سنگهاست

8585- Denizin dibindeki incilerin istirdiyeleri, taşlar arasındadır. İftihar edilecek kimseler de, utanılacak şahıslar arasında bulunur.

Binaenaleyh fakir ve dilenci suretinde gördüğün kimseler içinde bir velinin bulunma ihtimali vardır.

از پگه تا جانب میدان دوان - پس بجوشیدند اسرائیلیان

8586- İsrail, yani Yakupoğulları, bu davete sevindiler ve coştular. Erkenden meydan tarafına koştular.

روی خود بنمودشان بس تازه رو - چون به حیلتشان بمیدان برد او

8587- Firavun, onları hile ile meydana götürünce, yüzünü taze ve mütebessim bir halde gösterdi.

هم عطا هم وعده‌ها کرد آن قباد - کرد دل داری و بخششها بداد

8588- O hükümdar, onlara iltifat etti, bahşişler verdi. İhsan ve atâda ve vaatlerde bulundu.

جمله در میدان بخشید امشبان - بعد از آن گفت از برای جانتان

8589- Ondan sonra da, “canınız hakkı için, bu gece meydanda yatın” dedi.

گر تو خواهی يك مه اینجا ساکنیم - پاسخش دادند که خدمت کنیم

8590- Beni İsrail, ona: “Sana kulluk eder, istersen bir ay burada otururuz” diye cevap verdiler.

“HZ. MUSA’NIN VALİDESİNİN HAMİLE KALACAĞI GECE, BENİ İSRAİL ERKEKLERİNİ KADINLARINDAN AYIRMIŞ OLDUĞU İÇİN, FİRAVUN’UN MESRUR OLARAK ŞEHRE DÖNMESİ”

باز گشتن فرعون از میدان به شهر شاد به تفریق بنی اسرائیل از زنانشان در شب حمل

خازنش عمران هم اندر خدمتش - هم به شهر آمد قرین صحبتش

8591- Firavun'un hazinedarı olan İmran da, onun hizmetinde ve sohbetinde olarak, birlikte şehre geldi.

İmran, Beni İsrail'den olup Firavun'un sadık adamlarından idi... Bilahare doğacak Hazreti Musa'nın da babası bulunuyordu.

گفت ای عمران بر این در خسب تو - هین مرو سوی زن و صحبت مجو

8592- Firavun, dedi ki: "Ey İmran! Sen burada yat, evine gitme ve zevcenle buluşma!"

گفت خسبم هم بر این درگاه تو - هیچ نندیشم بجز دل خواه تو

8593- İmran da, dedi ki: "Senin sarayında yatarım, gönlünün arzu ettiğinden başka bir şey düşünmem."

بود عمران هم ز اسرائیلیان - لیک مر فرعون را دل بود و جان

8594- İmran da, Beni İsrail'den idi. Lakin Firavun'un kalbi ve ruhu gibi, sevgilisi idi.-

کی گمان بردی که او عصیان کند - آن که خوف جان فرعون آن کند

8595- Firavun, onun isyan edeceğini ve can korkusu olan bir harekette bulunacağını nereden bilirdi?

"MUSA'NIN ANASIYLA İMRAN'IN BİRLEŞMESİ VE KADININ MUSA ALEYHİSSELAMA GEBE KALMASI"

جمع آمدن عمران با مادر موسی و حامله شدن مادر موسی علیه السلام

شه برفت و او بر آن درگاه خفت - نیم شب آمد پی دیدنش جفت

8596- Firavun, yatak odasına gitti. İmran da, onun dergâhında, yani sarayında yattı, uyudu. Lakin gece yarısı hanımı, kocasını görmeye geldi.

زن بر او افتاد و بوسید آن لبش - بر جهانیدش ز خواب اندر شبش

8597- Kadın, onun üstüne kapanıp dudağını öptü ve gece yarısı, uykusundan uyandırdı.

گشت بیدار او و زن را دید خوش - بوسه باران کرده از لب بر لبش

8598- İmran uyandı ve karısını gördü, dudağına buseler yağdırdı.

گفت عمران این زمان چون آمدی - گفت از شوق و قضای ایزدی

8599- İmran: "Bu vakit nasıl geldin?" diye sordu. Kadın: "Göreceğim geldiğinden ve Allah'ın kazası sevkiyle geldim" cevabını verdi.

در کشیدش در کنار از مهر مرد - بر نیامد با خود آن دم در نبرد

8600- İmran, muhabbetle onu kucakladı ve o esnada sevişmekten nefsi men etmedi.

جفت شد با او امانت را سپرد - پس بگفت ای زن نه این کاری است خرد
8601- *Kadınla birleşti ve emaneti, yani Hazreti Musa'nın maye-i hilkatini, ona teslim etti. Ondan sonra: "Yahu, bu küçük bir iş değil, gayet gizli tut" dedi.*

آهنی بر سنگ زد زاد آتشی - آتشی از شاه و ملکش کین کشی
8602- *İmran, demiri taşa vurmuş, ondan bir kıvılcım doğmuştu. O kıvılcım öyle bir ateşti ki, Firavun'dan ve onun mülk ve saltanatından kin ve intikam alacaktı.*

من چو ابرم تو زمین موسی نبات - حق شه شطرنج و ما ماتیم مات
8603- *İmran, diyordu ki: "Yahu, ben bulut gibiyim; sen, zemin mesabesindesin. Doğacak çocuk da nebata benzer. Bizi oynatan Allah da satrançtaki şah misalidir ki, biz onun matı ve mağlubuyuz."*

مات و برد از شاه می‌دان ای عروس - آن مدان از ما مکن بر ما فسوس
8604- *Ey hanım! Galibiyeti ve mağlubiyeti şahtan bil, onu bizden bilme ve bize "Hükümdarın emrini tutmadın" diye tan'etme!*

آن چه این فرعون می‌ترسد از او - هست شد این دم که گشتم جفت تو
8605- *Şu Firavun'un korktuğu şey, şimdi seninle birleşince meydana geldi.*

"İMRAN'IN BİRLEŞTİKTEN SONRA: BENİ GÖRMEMİŞ GİBİ OL, DİYE KARISINA TEMBİH ETMESİ"

وصیت کردن عمران جفت را بعد از مجامعت که مرا ندیده باشی

وامگردان هیچ از اینها دم مزن - تا نیاید بر من و تو صد حزن
8606- *Şu hali kimseye açma ve bahsetme ki, bana ve sana zarar gelmesin.*

عاقبت پیدا شود آثار این - چون علامتها رسید ای نازنین
8607- *Ey nazlı kadın! Bunun alametleri erişince, eserleri de görünecektir.*

در زمان از سوی میدان نعره‌ها - می‌رسید از خلق و پر می‌شد هوا
8608- *O esnada, meydandan halkın naraları erişip, havayı doldurdu.*

شاه از آن هیبت برون جست آن زمان - پا برهنه کاین چه غلغله‌است هان
8609- *Firavun, o naraların heybetinden, yalınayak dışarı fırladı ve: "Bu gürültü nedir?" diye sordu.*

از سوی میدان چه بانگ است و غریو - کز نهیبش می‌رمد جنی و دیو
8610- *Meydan tarafından duyulan bu feryat ve gürültü ne idi ki, onun korkusundan cin ve şeytan bile ürküyordu?*

گفت عمران شاه ما را عمر باد - قوم اسرائیلیان اند از تو شاد
8611- İmran, dedi ki: “Şahımızın ömrü uzun olsun. Beni İsrail, sizden memnun oldukları için...”

از عطای شاه شادی می‌کنند - رقص می‌آرند و کفها می‌زنند
8612- Şahımızın lütuf ve atâsından seviniyorlar da, raks ediyorlar ve el çırpıyorlar.

گفت باشد کاین بود اما و لیک - وهم و اندیشه مرا پر کرد نیک
8613- Firavun, dedi ki: “İhtimal ki böyledir; lakin vehim ve endişe, beni iyice kapladı.”

“FİRAVUN’UN O GÜRÜLTÜDEN KORKMASI”

ترسیدن فرعون از آن بانگ

این صدا جان مرا تغییر کرد - از غم و اندوه تلخم پیر کرد
8614- Bu ses, benim ruhumu sıktı; acı bir gam ve kederle, beni ihtiyarlattı.

پیش می‌آمد سپس می‌رفت شه - جمله شب او همچو حامل وقت زه
8615- Firavun ileri geliyor, geri gidiyor; bütün gece doğuracak kadınlar gibi, ızdırap çekiyordu.

هر زمان می‌گفت ای عمران مرا - سخت از جا برده است این نعره‌ها
8616- Her an: “Ey İmran! Bu naralar, beni dehşetle yerimden sıçrattı” diyordu.

زه‌ره نی عمران مسکین را که تا - باز گوید اختلاط جفت را
8617- Zavallı İmran’ın cesareti yoktu ki, zevcesiyle birleşmesini söyleyebilsin.

که زن عمران به عمران در خزید - تا که شد ستاره‌ی موسی پدید
8618- Karısı geldi, gebe kaldı da, Musa’nın yıldızı doğdu, diyebilsin...

هر پیمبر که در آید در رحم - نجم او بر چرخ گردد منتجم
8619- Her peygamber, ana rahmine düşünce, onun yıldızı da gökte zuhur eder ve parlamaya başlar.

“GÖKTE MUSA ALEYHİSSELAMIN YILDIZININ PEYDA OLMASI VE MÜNECCİMLERİN MEYDANDA FERYAT ETMESİ”

پیدا شدن ستاره‌ی موسی علیه السلام بر آسمان و غریو منجمان در میدان

بر فلک پیدا شد آن ستاره‌اش - کوری فرعون و مکر و چاره‌اش
8620- Kör Firavun’un hile ve tedbiri hilafına, Hz. Musa’nın yıldızı, semada göründü.

روز شد گفتش که ای عمران برو - واقف آن غلغل و آن بانگ شو
8621- *Gündüz olunca, Firavun dedi ki: "Ey İmran! Git, o gürültü ve o sesler neydi? Öğren!"*

راند عمران جانب میدان و گفت - این چه غلغل بود شاهنشہ نخفت
8622- *İmran, meydan tarafına at sürdü ve: "Geceki gürültü neydi? Hükümdar uyuyamadı" dedi.*

هر منجم سر برهنه جامه چاک - همچو اصحاب عزا بوسید خاک
8623- *Her müneccim, başı açık, elbisesi yırtık ve matemzedeler gibi üstlerine başlarına toprak saçtıkları halde...*

همچو اصحاب عزا آوازشان - بد گرفته از فغان و سازشان
8624- *Sesleri matemdekiler gibi, feryat etmekten kısılmış ve intizam halleri bozulmuş...*

ریش و مو بر کنده رو بدریدگان - خاک بر سر کرده پر خون دیده‌گان
8625- *Saçları, sakalları yolunmuş, yüzleri yırtılmış, başlarına toprak serpilmiş, gözlerine kan dolmuştu.*

گفت خیر است این چه آشوب است و حال - بد نشانی می‌دهد منحوس سال
8626- *İmran, dedi ki: "Hayrola, bu ne feryat ve bu ne haldir? Uğursuz yıl, kötü bir nişan mı gösteriyor?"*

عذر آوردند و گفتند ای امیر - کرد ما را دست تقدیرش اسیر
8627- *Özür dileyerek dediler ki: "Ey emir! Allah'ın takdiri, bizi esir etti."*

شب ستاره‌ی آن پسر آمد عیان - کوری ما بر جبین آسمان
8628- *Çocuğun yıldızı, semanın altında göründü, bizi kör etti.*

زد ستاره‌ی آن پیمبر بر سما - ما ستاره بار گشتیم از بکا
8629- *O peygamberin yıldızı, gökyüzünde parladı. Biz de ağlamaktan, gözlerimizden yıldız yağmuru yağırdık.*

با دل خوش شاد عمران و ز نفاق - دست بر سر می‌برد کاه الفراق
8630- *İmran, gönlü hoş, lakin zahiren: "Eyvahlar olsun" diyerek, elini başına vurdu.*

کرد عمران خویش پر خشم و ترش - رفت چون دیوانگان بی‌عقل و هوش
8631- *Kendisini gazaplı ve hiddetli gösterip, deliler gibi akılsız ve şuursuz olarak gitti.*

خویشتن را اعجمی کرد و براند - گفته‌های بس خشن بر جمع خواند
8632- Kendisini meyas ve mahzun göstererek, müneccimlerin hepsine, çok sert sözler söyledi.

خویشتن را ترش و غمگین ساخت او - نرده‌های بازگونه باخت او
8633- Kendisini hiddetli ve gamlı gösterip, tersine oyunlar oynadı. Seviniyorken, gamlı gözüktü.

گفتشان شاه مرا بفریفتید - از خیانت و ز طمع نشکافتید
8634- Dedi ki: "Benim şahımı aldattınız. Hıyanet ve tamahtan vazgeçmediniz."

سوی میدان شاه را انگیختید - آب روی شاه ما را ریختید
8635- Padişahı bu meydana kadar sürükleyip, onun şeref ve haysiyetini hiçe saydınız.

دست بر سینه زدید اندر ضمان - شاه را ما فارغ آریم از غمان
8636- Elinizi göğsünüze koyup, "Şahımızı, gamlardan halas edeceğiz" diye kefil oldunuz.

شاه هم بشنید و گفت ای خاینان - من بر آویزم شما را بی‌امان
8637- Hadiseyi, Firavun da işitti ve dedi ki: "Ey hainler! Size aman vermeyerek asacağım."

خویش را در مضحکه انداختم - مالها با دشمنان درباختم
8638- Kendimi sizin tavsiyenizle gülünç bir hale koydum; düşmanlara, bu kadar mal verdim.

تا که امشب جمله اسرائیلیان - دور ماندند از ملاقات زنان
8639- Bu gece, bütün Beni İsrail, karıları ile görüşmekten uzaklaştılar diye...

مال رفت و آب رو و کار خام - این بود یاری و افعال کرام
8640- Mal da gitti, şeref de... İşe gelince, hiçbir şey olmadı. Kerem sahiplerinin dostluğu ve efali böyle mi olur?

سالها ادرار و خلعت می‌برید - مملکتها را مسلم می‌خوردید
8641- Yıllardır vazife ve hilat alıyordunuz, memleketlerin varidatını rahatlıkla yiyordunuz.

رایتان این بود و فرهنگ و نجوم - طبل خوارانید و مکارید و شوم
8642- Sizin reyiniz, hüneriniz ve nücüm ilminiz bu muydu? Siz, bedava yiyici, hilekâr ve uğursuz heriflersiniz!

من شما را بر درم و آتش زنم - بینی و گوش و لبانتان بر کنم

8643- *Ben, sizi parçalatır, ateşlere atar, burnunuzu, kulağınızı ve dudaklarınızı kestirim.*

من شما را هیزم آتش کنم - عیش رفته بر شما ناخوش کنم

8644- *Ben, sizi ateşe odun eder, yiyip içtiklerinizi, fitil fitil burnunuzdan getiririm.*

سجده کردند و بگفتند ای خدیو - گریکی کرت ز ما چربید دیو

8645- *Müneccimler, secdeye kapandılar ve dediler ki: "Ey hükümdar! Şeytan bu defa bize galip geldi."*

سالها دفع بلاها کرده ایم - وهم حیران ز آن چه ماها کرده ایم

8646- *Fakat yıllardır nice belaları defettik. O kadar ki, bizim yaptıklarımıza karşı, vehim bile hayran kaldı.*

فوت شد از ما و حملش شد پدید - نطفه اش جست و رحم اندر خزید

8647- *Bu defa, tedbirimiz hiçe çıktı ve doğacak çocuğun mayesi, babasının sulbünden anasının rahmine sızdı.*

لیک استغفار این روز ولاد - ما نگه داریم ای شاه و قباد

8648- *Lakin ey büyük padişah! Bu hatanın istiğfarı olarak, doğacağı günü hesaplayalım.*

روز میلادش رصد بندیم ما - تا نگردد فوت و نجهد این قضا

8649- *Biz, onun doğacağı günü tarassut edelim ki, bu kaza, elimizden sıçrayıp fevt olmasın.*

گر نداریم این نگه ما را بکش - ای غلام رای تو افکار و هش

8650- *Ey fikirler ve şuurlar reyinin kölesi olan hükümdar! Eğer bunu da beceremezsek, bizi o vakit öldür.*

تا به نه مه می شمرد او روز روز - تا نپرد تیر حکم خصم دوز

8651- *Düşmana saplanacak takdir oku atılmasın diye, dokuz aylık müddeti, müneccimler gün gün saydılar.*

چون زمین با آسمان خصمی کند - سرنگون آید ز خون خود خورد

8652- *Mekân la mekân hamle edince, baş aşağı yuvarlanır ve kendi kanını içer.*

Mekân: Beşeri cihan... Lâmekân, yani mekânsızlık ise âlem-i ilahîdir. Cihan-ı beşeriyetin âlem-i ilahîye karşı hücumları ve tedbirleri, Firavun ile müneccimlerinin tedbirleri gibi daima aksi netice verir ve kader hükmünün infazına hiçbir şey mani olamaz. Kur'an'da:

Arapça, Sure Rad ayet 11

“Allah bir kavme bir fenalık diledi mi, ona kimse mani olamaz” buyrulduğu gibi, hadis-i şerifte de: **“Ya Rabbi! Senin verdiğine mani yoktur. Men ettiğine de verecek yoktur. Kaza ettiğini reddedecek yoktur, hükmettiğini de tebdil edecek yoktur”** buyrulmuştur.

“FİRAVUN’UN MEKİR VE HİLE İLE YENİ DOĞURMUŞ KADINLARI, MEYDANA DAVETİ”

خواندن فرعون زنان نوزاده را سوی میدان هم جهت مکر

بعد نه مه شه برون آورد تخت - سوی میدان و منادی کرد سخت

8653- Dokuz ay sonra Firavun, tahtını dışarıya çıkartıp, meydana naklettirdi ve tellallar çağırttı.

کای زنان با طفلکان میدان روید - جمله اسرائیلیان بیرون شوید

8654- Şöyle diyerek ki: “Ey kadınlar! Çocuklarınızla meydana gidin, ey Beni İsrail kadınları! Hepiniz dışarıya çıkın!”

آن چنان که پار مردان را رسید - خلعت و هر کس از ایشان زر کشید

8655- Nasıl ki geçen sene, Beni İsrail erkeklerine hilat verilmiş ve onlardan her biri ihsan edilen altınları çekmişti...

هین زنان امسال اقبال شماسست - تا بیابد هر کسی چیزی که خواست

8656- Hey kadınlar! Bu sene ikbal ve saadet sizindir. Herkes, dilediği şeye nail olacaktır.

مر زنان را خلعت و صلت دهد - کودکان را هم کلاه زر نهد

8657- Firavun, kadınlara ihsan ve hilat verecek, çocukların başına sırmalı külah giydirecektir.

هر که او این ماه زاییده ست هین - گنجهها گیرید از شاه مکین

8658- Hele, bu ay içerisinde doğurmuş olanlar, gidip büyük padişahın hazineler alsınlar.

آن زنان با طفلکان بیرون شدند - شادمان تا خیمه‌ی شه آمدند

8659- Doğurmuş kadınlar, çocuklarıyla beraber sevinerek çıktılar ve Firavun’un çadırına kadar geldiler.

هر زن نو زاده بیرون شد ز شهر - سوی میدان غافل از دستان و قهر

8660- Yeni doğurmuş her kadın, tertip edilen hile ve kahırdan gafil olarak, şehirden dışarıya çıktı.

چون زنان جمله بدو گرد آمدند - هر چه بود آن نر ز مادر بستدند

8661- Kadınlar, Firavun’un yanında toplanınca, çocuklardan erkek olanlarını analarından aldılar.

سر بریدندش که این است احتیاط - تا نروید خصم و نفزاید خباط

8662- Düşman yetişmesin ve fesat artmasın fikriyle ve güya ihtiyata riayetle, erkek çocukların başını kestiler.

“MUSA ALEYHİSSELAMIN DOĞMASI, FİRAVUN’UN MEMURLARININ İMRAN’IN EVİNE GELMESİ VE MUSA’YI ATEŞE AT, DİYE ANASINA İLHAM OLUNMASI”

به وجود آمدن موسی و آمدن عوانان به خانه‌ی عمران و وحی آمدن به مادر موسی که موسی را در آتش انداز

خود زن عمران که موسی برده بود - دامن اندرچید از آن آشوب و دود

8663- İmran’ın karısı da, Musa’yı o meydana götürmüş, fakat eteğini devşirip, çocuğunu o hengâmede saklamıştı.

آن زنان قابله در خانه‌ها - بهر جاسوسی فرستاد آن دغا

8664- O hilekâr Firavun, ebe kadınları da, casusluk etmek üzere evlere yollamıştı.

غمز کردندش که اینجا کودکی است - نامد او میدان که در وهم و شکی است

8665- “Burada bir çocuk var, anası vehim ve şek içinde olduğu için meydana gelmemiştir” diye Firavun’a ihbarda bulundular.

پس عوانان آمدند او طفل را - در تنور انداخت از امر خدا

8666- Memurlar, İmran’ın evine geldiler. Karısı, çocuğunu emr-i ilahîyle tandırın içine attı.

وحی آمد سوی زن ز آن با خبر - که ز اصل آن خلیل است این پسر

8667- Musa’nın anasına, “Âlim” ve “Habir” olan Allah’tan ilham olundu ki: “Bu çocuk, İbrahim Halil neslindendir.”

عصمت یا نار کونی باردا - لا تکنون النار حرا شاردا

8668- “Ey ateş! Soğu ve yakma” emrinin ismetiyle, tandırdaki ateş yakıcı ve nefret verici olmadı.

زن به وحی انداخت او را در شرر - بر تن موسی نکرد آتش اثر

8669- Kadın, Hakk’ın ilhamı ile Musa’yı kıvılcımlar arasına attı; fakat ateş onun vücuduna tesir etmedi.

پس عوانان بی‌مراد آن سو شدند - باز غمازان کز آن واقف بدند

8670- Memurlar, murada ermeksizin Firavun’un tarafına gittiler. Gammazlar yeniden işten haberdar oldular.

با عوانان ماجرا برداشتند - پیش فرعون از برای دانگ چند

8671- Birkaç para alabilmek için, Firavun’un huzurunda taharri memurları ile konuştular.

کای عوانان باز گردید آن طرف - نیکو بنگرید اندر غرف

8672- *“Ey memurlar! O tarafa dönün de, evin her tarafını iyice arayın”* dediler.

“MUSA’YI NİL’E AT, DİYE ANASINA İLHAM OLUNMASI”

وحی آمدن به مادر موسی که موسی را در آب افکن

باز وحی آمد که در آبش فگن - روی در اومید دار و مو مکن

8673- *Musa’nın anasına tekrar ilham vaki oldu ki: “Onu suya at, ümidini kesme ve saçını başını yolma...”*

Sure-i Kasas’da buyruluyor ki:

Arapça, Sure-i Kasas ayet 7

“Musa’nın anasına şöyle vahyettik: Onu emzir. Öldürülmesinden korkacak olursan onu Nil nehrine bırak. Boğulmasından korkma ve ayrılığından mahzun olma! Biz hakikaten onu sana geri vereceğiz ve onu peygamberlerden kılacağız.” Diğer bir yerde ise, *“Bir sandık içine koyduktan sonra Nil’e bırak”* denilmiştir. Hazreti Mevlâna da, ayetin mealini nazmederek diyor ki:

در فگن در نیلش و کن اعتماد - من ترا باوی رسانم رو سپید

8674- *Onu Nil’e at ve itimat et ki, ben, seni ona yüz aklıyla eriştireceğim.*

Arapça, Sure Kassas ayet 8-13

“Bunun üzerine Firavun’un adamları onu bulup aldılar. Çünkü ileride kendilerine bir düşman ve bir üzüntü olacaktı. Doğrusu Firavun, (veziri) Haman ve askerleri hep günahkârdılar. Firavun’un hanımı, (Çocuğu görünce kocasına) dedi ki: Bu çocuk benim ve senin için göz nuru olsun, onu öldürmeyin; olur ki, bize faydası dokunur yahut kendisini çocuk ediniriz. Onlar işin farkında değillerdi. Musa’nın anasının kalbi endişeden kurtuldu. Eğer vaadimizi tasdik edenlerden olması için kalbine sabır vermese idik, az kalsın onu açığa vuracaktı. Musa’nın anası, Musa’nın kız kardeşine dedi ki: Onun izini takip et... O da uzaktan gözetledi, onlar farkında değillerdi. Biz daha evvel, bütün emziren kadınların sütünü ona haram etmiştik. Bunun üzerine Musa’nın kız kardeşi, Firavun ailesine şöyle dedi: Onun bakımını yapacak ve ona noksanlık yapmayacak bir ev halkını size göstereyim mi? İşte böylece onu annesine geri verdik ki, gözü aydın olsun, kederlenmesin ve Allah’ın vaadinin şüphe götürmez hak olduğunu bilsin. Fakat çoğu bunu bilmezler.”

این سخن پایان ندارد مکرهاش - جمله می پیچید هم در ساق و پاش

8675- *Bu sözlerin sonu gelmez. Firavun’un ve müneccimlerin hileleri, kendi ayaklarına ve dizlerine dolaştı.*

صد هزاران طفل می کشت او برون - موسی اندر صدر خانه در درون

8676- *Firavun, hariçte yüzbinlerce çocuk öldürtmüştü. Korktuğu Musa’ya ise, içeride ve evin baş sedirinde bakılıyordu.*

İşte bu hal Firavun ile müneccimlerin kaza-yı ilahîye karşı yapmak istedikleri hileye tamamıyla bir mukabele idi.

از جنون می‌کشت هر جا بد جنین - از حیل آن کور چشم دور بین
8677- O, kör gözlü olduğu halde, kendini uzak görüşlü zanneden Firavun, çılgınlığından mekir ve hile ile nerede bir çocuk varsa öldürdü.

اژدها بد مکر فرعون عنود - مکر شاهان جهان را خورده بود
8678- İnatçı Firavun'un hilesi, bir ejderha idi ki, dünya padişahlarının mekir ve hilesini yutmuştu.

لیک از او فرعون‌تر آمد پدید - هم و را هم مکر او را در کشید
8679- Lakin Hz. Musa, ondan zorlu çıktı ki, hem onu, hem de onun mekrini mahvetti.

اژدها بود و عصا شد اژدها - این بخورد آن را به توفیق خدا
8680- Firavun, bir ejderha idi; Musa'nın asası da, bir ejderha oldu ve tevfik-i ilahîyle onu yuttu.

دست شد بالای دست این تا کجا - تا به یزدان که إليه المنتهی
8681- El, elden üstündür; nereye kadar? Allah'a kadar ki, nihayet O'ndadır.

کان یکی دریاست بی‌غور و کران - جمله دریاها چو سیلی پیش آن
8682- Çünkü Cenab-ı Hakk, dibi ve sahili bulunmayan bir deryadır ki, bütün denizler, O'nun huzurunda bir selden ibarettir.

حیله‌ها و چاره‌ها گر اژدهاست - پیش إلا الله آنها جمله لاست
8683- Hile ve tedbirler, ejderha bile olsalar "İllallah"ın huzurunda, "La"dır.

"La ilahe illallah" cümle-yi celilesine müteaddit mana verilmiştir. Bazılarına göre o cümleyi celile, "La mabude illallah", yani "Allah'tan başka ibadete şayan bir ilah yoktur" demektir. Bazılarına göre "La maksude illallah", yani "Allah'tan başka murat ve maksut yoktur" manasındadır. Bazılarına göre ise "La mevcude illallah", yani "Ezeli ve ebedi bir varlıkla muttasıf olup, başka birinin var etmesine muhtaç olmayan ancak Allah'tır" mealindedir.

Mevlâna diyor ki, bütün mevcudatın varlığının, Vücut-u İlahî karşısında yok olduğu gibi, mevhum varlıklı mevcudatın mekir ve tedbirleri de, kaza-yı ilahîye karşı "La"dır.

چون رسید اینجا بیانم سر نهاد - محو شد و الله اعلم بالرشاد
8684- Sözüm buraya gelince mahvoldu, yani sükûta mecbur oldum. Doğruyu en iyi bilen, Allah'tır.

Hazreti Mevlâna, Firavun bahsi dolayısıyla nasihata şuru edip buyuruyor ki:

آن چه در فرعون بود آن در تو هست - لیك اژدهات محبوس چه است
8685- Ey dünyaperest olan gafil! Firavun'da olan kötü ahlak, tamamıyla sende de mevcuttur. Lakin senin ejderhan kuyuda mahpustur.

Firavun, zengin ve müstebit bir hükümdar olduğu için onun nefsi ejderhası istediği gibi saldırıyordu. Senin nefis ejderhan ise, fakr ve ihtiyaç kuyusunda mahpus olduğu için Firavun gibi saldırıyamıyor. Eğer onun kudret ve şevketi sende olsaydı, belki sen ondan beter olurdun, demek isteniliyor.

ای دریغ این جمله احوال تو است - تو بر آن فرعون بر خواهیش بست

8686- Vah yazık ki, Firavun'a dair söylenilen sözlerin hepsi, senin ahvalindir. Sen onları, Firavun'a atfetmek istersin.

Dikkat edecek olsan, nefsinin bir Firavun, onun heva ve hevesinin de Firavun'un veziri olduğunu anlardın.

گر ز تو گویند وحشت زایدت - ور ز دیگر آن فسانه آیدت

8687- Senin kötü ahvalinden bahsederlerse, canın sıkılır, hoşuna gitmez; başkasından söz ederlerse, sana masal gibi gelir.

چه خرابت می‌کند نفس لعین - دور می‌اندازدت سخت این قرین

8688- Melun nefis, seni ne kadar harap ediyor ve sana pek yakın olan nefsin, seni Allah'tan nasıl uzaklaştırıyor?

آتش را هیزم فرعون نیست - ور نه چون فرعون او شعله زنی است

8689- Senin nefis ateşini parlatmak için, Firavun'un ateşine atılan odun atılmamakta... Yoksa o nefis de, Firavun gibi ateş saçar ve halkı yakardı.

**“YILAN TUTANIN, SOĞUKTAN UYUŞMUŞ BİR EJDERHAYI ÖLÜ ZANNEDEREK
İPLERLE SARMASI VE BAĞDAT'A GETİRMESİ”**

حکایت مارگیر که ازدهای فسرده را مرده پنداشت و در ریسمانه‌اش پیچید و آورد به بغداد

يك حکایت بشنو از تاریخ گوی - تا بری زین راز سر پوشیده بوی

8690- Tarih söyleyenden bir hikâye dinle de, bu üstü örtülü sırdan bir korku olsun, al!

مارگیری رفت سوی کوهسار - تا بگیرد او به افسونهایش مار

8691- Bir yılan tutucu, efsunları ile yılan tutmak için dağa gitti.

Hazreti Mevlâna, yılan tutucunun yılan aramak suretiyle talepte bulunması ve nihayet onu bulması hususunda nazarı dikkatimizi çekerek, bizi daima talep ve taharride bulunmaya teşvik için diyor ki:

گر گران و گر شتابنده بود - آن که جوینده ست یابنده بود

8692- Ağır davransa da, sürat gösterse de, arayan elbette aradığını bulur.

در طلب زن دایما تو هر دو دست - که طلب در راه نیکو رهبر است

8693- Ey salik! Sen daima iki elinle talepte bulun ki, talep, bir salik için iyi bir kılavuzdur.

لنگ و لوك و خفته شكل و بى ادب - سوى او مى غيژ و او را مى طلب

8694- Topallamak, dört ayaküstüne yürümek suretiyle veya uyurcasına terbiyesizcesine olsa da, Allah'ın yolunda sürün ve O'nu ara.

Taat ve ibadatı adap ve erkanına riayetle ifa edemiyorum, kıldığım namazı huzuru kalple kılamıyorum, diye kulluk vazifesini ifa etmekten ve daima Hakk'a vasıl olmayı aramaktan geri kalma. Yapabildiğin kadar yap, tarik-ı ilahîde süratle mesafe alamıyorsan, hiç olmazsa topallayarak ve sürünerek Hakk'a talepte bulun...

گفت و گه به خاموشی و گه - بوی کردن گیر هر سو بوی شه

8695- Kâh sözle, kâh sükût ile Şah-ı Hakikat'in, yani Allah'ın c.c. rayiha-i füyuzunu kokla!

Cenab-ı Pir, Mesnevî'nin diğer bir yerinde der ki: Abdest alırken yüzüne su vurduğün vakit "Ya Rabbi! Bana içinde türlü nimet bulunan cennetin kokusunu duyur" diye dua et ki, o koku, senin ruhunu o cennete çekip götürsün."

Arayanın aradığını bulacağına dair Hazreti Mevlâna, bir misal irat ediyor:

گفت آن یعقوب با اولاد خویش - جستن یوسف کنید از حد بیش

8696- Yakup Aleyhisselam, oğullarına dedi ki: "Yusuf'u haddinden ziyade, yani çok çok arayınız!"

هر حس خود را در این جستن به جد - هر طرف رانید شکل مستعد

8697- Siz de, bu talep ve arayışta her hissini, yani gözünüzü ve kulağınızı, müstait bir şekilde kullanıp her tarafta onu arayınız.

گفت از روح خدا لا تئأسوا - همچو گم کرده پسر رو سو به سو

8698- Allah'ın rahmetinden ümidi kesmeyin. Sen de, oğlunu kaybeden baba gibi her tarafa git!

Vakıa malumdur. Hazreti Yusuf, Mısır'da vezir olmuş, ziraatı artırmış ve Mısır'ı zahire ambarı haline getirmişti. Diğer memleketlerde ise şiddetli ve sürekli bir kıtlık vardı. Onun için zahire almak üzere her taraftan Mısır'a geliyorlardı. Bu alışverişten de Mısır ticaretini yükseltiyordu. Hazreti Yakup'un bulunduğu Kenan diyarında da kıtlık zuhur ettiği için oğullarının on tanesini Mısır'a yollamış, en küçük oğlu Bünyamin'i yanında alıkoymuştu. Kardeşleri Mısır'a gelince, Hazreti Yusuf onları tanıdı. Onlar ise, köle diye sattıkları Yusuf'un Mısır'da vezir olacağına ihtimal vermediklerinden tanıyamadılar. Yusuf Aleyhisselam onlara kim olduklarını, kaç kardeş bulunduklarını sorduktan sonra: "Biz dahaki gelişinizde küçük kardeşinizi de getirin, şayet getirmezseniz size zahire vermem" dedi ve biraderlerinin buğday bedeli olmak üzere getirdikleri metayı yükleri arasına koydurdu.

Kardeşleri, yurtlarına gidince keyfiyeti babalarına anlattılar ve "Bünyamin'i götürüp onun namına da bir yük zahire alalım" dediler. İkinci seferlerinde onu da götürdüler. Hazreti Yusuf, kendisini Bünyamin'e tanıttı ve "Seni alıkoymak için bir tedbirde bulunacağım" diyerek, zahire ölçtükleri kıymetli bir ölçeği onun yüküne koydurdu. Kardeşleri zahirelerini alıp giderken arkalarından seslendiler: "Durun yüklerinizi arayacağız, melikin ölçeği çalınmış" dediler ve "Sizce hırsızın cezası nedir?" diye sordular. Hazreti Yakup'un şeraitinde çalmanın cezası kölelikti. Yani hırsız, malını çaldığı adama köle olurdu. Ölçeği Bünyamin'in yükünden çıkardılar ve onu köle diye alıkoydular. Yakupoğulları Kenan'a geldiklerinde hadiseyi babalarına anlattılar. Hazreti Yakup:

Arapça, Sure Yusuf ayet 87

“Ey oğullarım gidin, Yusuf’tan ve kardeşinden haber alın ve Allah’ın rahmetinden ümit kesmeyin. Çünkü kâfir kavimlerden başkaları Allah’ın rahmetinden ümit kesmezler” dedi.

Yakupoğullarının bu sefer gidişleri ve talepteki niyetleri sadık olduğu için Hazreti Yusuf onlara kendisini tanıttı ve “Babamı da alın, hepiniz Mısır’a gelin” dedi. İşte sadık talepleridir ki, kendilerine aradıklarını buldurtmuştu. Yine Hazreti Yakup lisanından buyruluyor ki:

از ره حس دهان پرسان شوید - گوش را بر چار راه آن نهید

8699- Ağzınızla, kardeşlerinizi soruşturunuz. Dört yana kulak verip onu araştırınız.

هر کجا بوی خوش آید بو برید - سوی آن سر کاشنای آن سرید

8700- Nereden güzel bir koku, yani iyi bir haber duyarsanız, o tarafı koklayın. Ne taraftan o aşinanın kokusunu alırsanız, o tarafa yürüyün.

هر کجا لطفی ببینی از کسی - سوی اصل لطف ره یابی عسی

8701- Nerede bir kimseden lütuf görürseniz, belki o lütfun aslına yol bulursunuz.

این همه جواهر دریایی است ژرف - جزو را بگذار و بر کل دار طرف

8702- Bütün bu hoşluklar, azim bir deryadandır. Sen cüzü bırak da, küll tarafını tut.

جنگهای خلق بهر خوبی است - برگ بی برگی نشان طوبی است

8703- Halkın didişmesi ve çekişmesi, güzellik içindir. Yapraksızlık ziyneti, Tuba ağacının nişanıdır.

Bir hadis-i şerifte: **“Tuba, cennette bir ağaçtır. Onu Allah, Yed-i Kudretiyle dikmiş ve ruhundan ona üflemiştir. O ağaç hile, yani mücevharat ve hilel, yani hilleler yetiştirir”** buyrulmuştur.

Hilye: Kadınların kullandıkları ziynetleridir. Hilel ise hillenin cemidir ki, rida ve izhar denilen iki parçadan ibaret bir takım Arap elbisesidir. Rida, silecek gibi omuza atılır, izhar da peştamal gibi bele kuşanır.

Hazreti Mevlâna, diyor ki: Halkın uğraşması ve boğuşması, güzellikler ve ziynetler içindir. Fakat Tuba ağacının yaprakları yoktur. Onun ziyneti ziynetsizlik, yani yapraksızlıktır ki, yaprak ve yemiş yerine mücevherat ve hilleler yetiştirir.

خشمهای خلق بهر آشتی است - دام راحت دایما بی راحتی است

8704- Halkın gazap ve hiddeti, hatta savaşları sulha nail olmak içindir. Rahatı tuzağa düşürecek, yani elde ettirecek olan rahatsızlıktır.

Meşhur bir mısra vardır:

Hazır ol cenge eğer, isterisen sulh-ü salah.

Evet, sulh ve salah isteyen kimse, harbi gözüne almalı ve onun levazımını hazırlamalı. Onları hazırlamak için rahatsız olmalı ki, sulh rahatına kavuşmalı.

Kur’an-ı Kerim’de:

Arapça, Sure Enfal ayet 60

“Ey Müslümanlar! Düşmanlara karşı muktedir olduğunuz kadar kuvvet hazırlayın” buyrulmuş, taraf-ı Risaletten de: **“Haberiniz olsun ki kuvvet remi’den ibarettir”** diye tefsir edilmiştir. Asr-ı saadette en mühim silah ok olduğu için kuvvet kelimesi “Remi” ile izah olunmuştur.

Remi kelimesi, atmak demektir. Ok atmak için atmasını bilmek, bilmek için talim ve idman ederek ok atıcılığı öğrenmek lazımdır. Bugün hiçbir orduda ok kullanılmadığı için bugünkü silahları bırakıp da, “Sünneti veçhile ok kullanalım” demek, akıllı bir Müslümanın hatırına gelmez. Böyle diyecek olanlar varsa, onların hali dinde salâbet ve sünnete riayet değil, ancak ve ancak hamakattır. Müslümanlığın başka hiçbir tavsiyesi olmasa, şu hadis-i şerif, dinin terakkiyi önlemeyip, bilakis terakkiyi emrettiğine en kuvvetli bir delildir. Dini terakkiye mani gibi görenler ve göstermek isteyenler, hareketlerinde samimi iseler ahmaktırlar. Gösteriş ve huluskârlık için söylüyorlarsa, münafıklardır.

Yine Mevlâna, diyor ki:

هر زدن بهر نوازش را بود - هر گله از شکر آگه می‌کند

8705- Her sille, okşamak içindir. Her şikâyet, insanı bir şükre agâh eder.

Kabahat eden bir kimseyi dövmek, ona ıslahı hal ettirip sonra sevmek ve okşamak içindir. Her şikâyet de, bir niğmetin fevtinden ileri gelir ki, o şikâyet, o nimete sahip olanı şükrettirir.

بوی بر از جزو تا کل ای کریم - بوی بر از ضد تا ضد ای حکیم

8706- Ey kerim ve hakim kimse! Cüzden küll’e, zıttan zıtta intikal et.

جنگها می‌آشتی آرد درست - مارگیر از بهر یاری مار جست

8707- Doğrusu cenkler, sulh getirir. Yılan tutucu, kendi menfaati için, yılan arar.

بهر یاری مار جوید آدمی - غم خورد بهر حریف بی‌غمی

8708- İnsan, menfaati için yılan arar; gamsız bir arkadaş olan, mal ve mansıp için gam yer, yani kederlenir.

Hazreti Ali Kerremallahü veche, buyurmuştur ki: “Dünya yılan gibidir. Dokunulduğunda yumuşaktır, nakşı hoşâ gider; lakin zehiri öldürür.”

آدمی کوهی است چون مفتون شود - کوه اندر مار حیران چون شود

8709- İnsan, dağ gibidir. Öyle sebatı varken, nasıl fitneye düşer de, yılan gibi olan mal ve mansıba hayran olur.

خوشتن نشناخت مسکین آدمی - از فزونی آمد و شد در کمی

8710- Zavallı insan, kendini layıkıyla tanıyamadı. Fazilet âleminden geldi, lakin bu noksan âlemine düştü.

Kur’an’da buyruluyor ki:

Arapça, Sure Tin ayet 4-6

“Biz hakikaten insanı en güzel bir şekilde yarattık. Sonra onu aşağıların aşağısına çevirdik. Ancak iman edip, amel-i salihada bulunanlar müstesna. Onlar için nimet tahmil edilmeyecek ecir ve sevap vardır.”

خوشتن را آدمی ارزان فروخت - بود اطلس خویش بر دلّی بدوخت

8711- İnsan, kendisini ucuz sattı. Atladı, nefsinin bir hırkaya yamandı gitti.

Ebu'l Feth-il Besta, demiştir ki: “İnsanın dünyada en ziyade olan şeyi noksanıdır. Ey cismine hizmet eden! Ne vakte kadar onun hizmetinde bulunacaksın? Nefs-i natıkana, yani ruhuna teveccüh ederek onun faziletlerini ikmale çalış ki, sen cismine değil ruhunla insansın.”

صد هزاران مار و که حیران اوست - او چرا حیران شده ست و مار دوست

8712- Yüzbinlerce yılan, insanın hayranı iken, o insan, niçin yılanın, yani mal ve mansıbın hayranı ve dostu olmuştur?

مارگیر آن اژدها را بر گرفت - سوی بغداد آمد از بهر شگفت

8713- Hikâyedeki yılan tutucu, uyuşmuş o ejderhayı tutup, halka şaşkınlık vermek üzere Bağdat'a geldi.

اژدهایی چون ستون خانه‌ای - می‌کشیدش از پی دانگانه‌ای

8714- Ev direği gibi bir ejderhayı, başına kalabalık toplamak için çekip getirdi.

کاژدهای مرده‌ای آورده‌ام - در شکارش من جگرها خورده‌ام

8715- “Ölü bir ejderha getirdim. Onu tutuncaya kadar, ben ne zahmetler çektim” diyordu.

او همی مرده گمان بردش و لیک - زنده بود و او ندیدش نیک نیک

8716- Yılandı, onu ölmüş sanıyordu. Hâlbuki diri idi de, o fark edememişti.

او ز سرماها و برف افسرده بود - زنده بود و شکل مرده می‌نمود

8717- Yılan, soğuktan ve kardan donmuştu, diri idi. Fakat ölü şeklinde görünüyordu.

عالم افسرده ست و نام او جماد - جامد افسرده بود ای اوستاد

8618- Âlem, donmuş olduğu için, adı cemattır. Ey üstat! Camit, donmuş demektir.

باش تا خورشید حشر آید عیان - تا ببینی جنبش جسم جهان

8719- Sabret, mahşer güneşi doğsun. Sen o vakit, âlem cisminin ayrı ayrı kımıldanışını seyret!

چون عصای موسی اینجا مار شد - عقل را از ساکنان اخبار شد

8720- Mademki, Musa'nın asası yılan oldu. Bütün âlemi de, buna kıyas et.

Zira cemadatın da kendine mahsus bir hayatı vardır.

پاره‌ی خاک ترا چون مرد ساخت - خاکها را جملگی شاید شناخت

8721- Sen bir toprak parçası iken, seni nasıl insan yaptı? Bütün toprakları ve cemadatı da, öyle tanımak lazımdır.

Kur'an-ı Kerim'de:

Arapça, Sure İsra ayet 44

"Cenab-ı Hakk'ı tespih ve takdis etmeyen hiçbir şey yoktur" buyrulmuştur.

O halde bütün hayvanat, nebatat ve cemadat kendilerine mahsus birer hayat ile diridir ve kendilerine mahsus bir lisan ile Hakk'ı zikir ve tespih etmektedirler.

مردہ زین سویند وز آن سو زندہ اند - خامش اینجا و آن طرف گویندہ اند

8722- Cemadat, bu âleme göre cansız, hakikat âlemine göre canlıdır. Burada susup duruyorlar, ama orada söylemektedirler.

چون از آن سوشان فرستد سوی ما - آن عصا گردد سوی ما اژدها

8723- Allah onları, o taraftan bizim tarafa gönderince, Musa'nın asası, ejderha olur.

کوهها هم لحن داودی کند - جوهر آهن به کف مومی بود

8724- Dağlar da, Davud'un sedasını terennüm eder; demir cevheri, Davud'un elinde mum gibi yumuşar.

Sure-i Sebe'de:

Arapça, Sure Sebe ayet 10

"Biz hakikaten Davut'a fazla keremde bulunduk: Ey dağlar ve ey kuşlar! Davut ile birlikte tespih edin, dedik ve ona sert demiri yumuşattık."

Hazreti Davut, demiri bal mumu gibi eğer, bükerek ve zırh yapardı. Onları sattırır, parasıyla geçinirdi. Hâlbuki Hazreti Davut, muazzam bir hükümdar idi...

باد حمال سلیمانی شود - بحر با موسی سخن دانی شود

8725- Rüzgâr, Hz. Süleyman'ın hamalı olur, yani onu üstünde taşır. Şap denizi, Musa Aleyhisselamın dilinden anlar.

Nitekim asasıyla vurunca yarıldı ve açılan yollardan Beni İsrail geçti ve sonra Firavun, ordusu ile o yollarda boğuldu.

ماه با احمد اشارت بین شود - نار ابراهیم را نسرین شود

8726- Ay, Hz. Ahmet Aleyhisselamın işaretini görür ve ortasından ikiye ayrılır. Ateş, İbrahim Aleyhisselama karşı gülistan olur.

Bi'seti Muhammediyenin sekizinci senesi Zilhiccesi içinde ve ayın bedr-i tam halinde bulunduğu bir gecede, Mina'da Resul-u Ekrem'den Kamer'i ikiye ayırmasını istediler. Aleyhissalatü Vesselam Efendimiz, mübarek parmağıyla işaret buyurunca kamer ikiye ayrıldı. Bir müddet öyle durduktan sonra, yavaş yavaş birleşti. Bu hadise Kur'an'da:

Arapça, Sure Kamer ayet 1

“Kıyamet yaklaştı ve kamer iki parça oldu” ayetinde beyan buyrulmuştur. Bazı müfessirler, buradaki “en Şakka” kelimesine **“Kıyamette ay iki parça olacaktır”** manasını vermişlerdir. Lakin beyhude külfet etmişlerdir. Bunun sıhhat-ı vukuuna en sağlam delil, bu ayet Mekke’de okunduğu, mümin ve müşrik tarafından duyulduğu zaman müşriklerden hiç birinin “Böyle bir şey olmadı” dememiş olmalarıdır. Eğer inşikak hadisesi vuku bulmasaydı, Resulullah’ı tekzip etmeye haris olan Mekke müşrikleri acaba neler söylemez ve neler yapmazdı? Hazreti İbrahim de Nemrut’un emriyle ateşe atılmış, fakat ateş:

Arapça, Sure Enbiya ayet 69

“Ey ateş! İbrahim’e serin ve selamet ol!” emr-i ilahîsini işitmiş ve anlamış; ateş gül bahçesi halini almıştı. İşte bunların hepsi cemadatın kendine mahsus bir hayatı ve şuuru olduğuna delalet eder.

خاك قارون را چو ماری در کشد - استن حنانه آید در رشد

8727- Toprak, Karun’u yılan gibi dâhiline çeker. Hannane direği, rüşte gelir ve inler.

Karun, Beni İsrail’den gayet zengin bir herifti. Hazreti Musa’ya iftira ettiği için olanca servetiyle beraber yere geçti. Buna dair şöyle bir rubai vardır:

“Hazreti İsa, parasızlıktan semaya çıktı. Karun da akılsızlıktan yere geçti. Eğer altın ve gümüşle insan, insan olsaydı İsa yere geçer, Karun da semaya çıkardı.” Hannane direği ise, Medine mescidinde mihrab-ı Nebevi yanına dikilmiş ve hurma ağacından yapılmış bir direk idi ki, Aleyhisselat Efendimiz hutbe irat ederken ona dayanırlardı. Hicretin sekizinci senesinde idi ki, cemaat çoğalmıştı. Arkada kalanlar, Resulullah’ın sesini layıkıyla işitemiyorlardı. Cenab-ı Peygamber, Medinelilerden bir kadına, **“Senin dülger bulunan kölene emret de, bana üstünde oturmak için, yüksekçe bir yer yapsın”** buyurdu. Dülger üç basamaklı, bir mimberin üçüncü basamağında durur ve orada otururdu. İlk defa mimbere çıktığı vakit, evvelce dayandığı direktan yanık bir ses işitildi. Bunun üzerine Resulullah mimberden indi ve o direği kucaklayıp iniltisini dindirdi. Sonra, cennette bir hurma ağacı olsun diye, onu mimberin altını kazdırıp oraya gömdürdü. İşte “Sütun-u Hannane”, yani “İnleyen direk” budur. Keza:

سنگ بر احمد سلامی می‌کند - کوه یحیی را پیامی می‌کند

8728- Taş, Hz. Ahmet Salavatullahi Aleyh Efendimize selam verir. Dağ da, Yahya Aleyhisselama söz söyler.

Hazreti Peygamber: **“Ben Mekke’de bir taş bilirim ki, bana selam verirdi”** buyurduğu gibi, Hazreti Ali Kerremallahü veche de: Biz Mekke’de Peygamber-i Zîşan Efendimizle beraber bir gün yürürken rast geldiği her ağaç ve her taş ona “Esselamü Aleyke Ya Resulullah” diyordu.

Yahya Aleyhisselamı da Yahudiler şehit etmek için takip ediyorlardı. Dağın biri, “Ya Nebiyallah! Bana gel, seni dâhilime alayım” diye seslendi. Hazreti Mevlâna, bundan sonra melekler lisanından bazı insanlara hitaben diyor ki:

ما سمیعیم و بصیریم و خوشیم - با شما نامحرمان ما خامشیم

8729- Biz iştiriz, görürüz ve hoşuz. Lakin sizin gibi namahremlere karşı, sükût ederiz.

از جمادی عالم جانها روید - غلغل اجزای عالم بشنوید

8730- Cematlıktan, canlar âlemine gidiniz de, âlemin cüzlerinin tespih gulgulesini iştiriniz.

فاش تسبیح جمادات آیدت - وسوسه‌ی تاویلها نربایدت

8731- O vakit, cemadatın tespihi aşikâr olarak sana akseder de, tevil vesveselerine kapılamazsın.

Arapça, Sure İsra ayet 44

“Mevcudattan hiçbir şey yoktur ki, Allah’ı hamd ile tespih etmesin, lakin siz onların tespihini anlamazsınız” nazm-ı celili mucibince cemat, nebat, hayvan ve insan, yani bütün mevcudat Allah’ı tespih ve takdis eder. Zahir ve Mutezile uleması cemadatın, nebatatın ve hayvanatın tespihini akıllarına sığdıramadıkları için teville kalkışmışlardır. Her biri, Halıkın varlığına ve birliğine delalet eder ve basiret sahiplerine “Sübhanallah” dedirtir, demişlerdir. Sofiye hazaratı ise, tespihi olduğu gibi kabul etmişler ve her şeyin Allah’ı tespih ettiğine kail olmuşlar, tevil caiz görmemişlerdir.

Hazreti Mevlâna, böyle tevilci âlimlere hitaben diyor ki:

چون ندارد جان تو قندیله - بهر بینش کرده ای تاویلها

8732- Senin ruhunda kandiller, yani nur-u basiret olmadığından, görmek ve mana çıkartmak için teviller yapıyorsun da, diyorsun ki:

که غرض تسبیح ظاهر کی بود - دعوی دیدن خیال غی بود

8733- Cemadatın tespihinden maksat, nasıl olur da, zahiri tespih olur? Onları tespih edici görmek, sapıklık hayalidir.

بلکه مر بیننده را دیدار آن - وقت عبرت می‌کند تسبیح خوان

8734- Belki her gören kimseyi, cemadatın görünüşü, ibret almaya sevk eder de, “Sübhanallah” dedirtir.

پس چو از تسبیح یادت می‌دهد - آن دلالت همچو گفتن می‌بود

8735- Mademki o, sana “Sübhanallah” demeyi hatırlatır, işte bu delalet ve bu hatırlatma, onun “Sübhanallah” demesi gibi olur.

Mutezile mezhebinde olanlarla zahir ulemasından bazıları: Tespih etmek için, ruh ağız ve dil sahibi olmak ve tekellüme muktedir bulunmak lazımdır. Hayvanatta ruh, ağız ve dil varsa da tekellüm kudreti yoktur. Nebatat ve cemadatta ise ne ruh vardır, ne ağız, ne dil, ne de tekellüme kudret. Binaenaleyh bunlar nasıl “Sübhanallah” diyebilirler. Belki o teşbihten maksat, manzalararının basiret sahiplerine ibret vermesi ve onlara “Sübhanallah” dedirtmesidir, diye teville kalkışmışlardır.

Hazreti Mevlâna, diyor ki:

این بود تاویل اهل اعتزال - و آن آن کس کاو ندارد نور حال

8736- İtizal erbabının tevili budur. Kendisinde hal ve basiret nuru olmayan kimsenin vay haline...

Ashab-ı İtizal ve Mutezile denilen kimseler, itikatta Vasıl bin Ata'ya tabi olanlardır. Vasıl, Hasan Basri Radiyallahü anının talebesinden idi. Bir gün Hasan Basri Hazretleri ders verirken, biri geldi:

“Ya İmam! Bazı kimseler günah-ı kebireyi irtikâp edenlere kâfir diyorlar, bazıları da küfürle taat fayda vermediği gibi iman ile masiyet de zarar vermez fikrinde bulunuyorlar. Biz nasıl itikat edelim” diye sordu. Hasan Basri cevap vermek için düşünürken Vasıl bin Ata atıldı ve “Ben günahı kebair işleyene mutlak kâfir demem, mutlak mümin de demem. O, küfür ile iman arasında bir menzile sahibidir. Ne mümindir, ne kâfirdir!” diyerek Hasan Basri'nin dersinden kalktı, mescidin direklerinden birinin yanına çekilip bu sözünü izaha başladı. Bunun üzerine Hasan Basri: “Vasıl bizden ayrıldı” dedi. Hasan Basri'nin “Kada'tezele” demesinden dolayı, Vasıl ile ona tabi olanlara “Mutezile” denildi.

Bunların Ehli Sünnetle olan ihtilafları başlıca dört akidededir. Evvela Allah'ın sıfatlarını nefyederler ve Zat-ı Bari'den başka kadim olan yok derler.

Saniyen: Kader ve Kazaya inanmazlar: “Kul fiilinin Halikıdır. Bundan dolayı kendi fiilinin mükâfatını ve mücazatını görür” derler.

Salisen: Küfür ile iman arasında bir menzile ispat etmek isterler.

Rabian: Ashap arasında vukua gelen “Cemel” ve “Sıffin” muharebelerine karışmış olanlar için “İki taraftan biri muhti ve fasıktır, lakin hangi taraf olduğu yakinen belli değildir” mütalaasında bulunurlar.

Bunlar vesair itikat mezhepleri hakkında mufassal malumat almak için akait kitaplarına mücacaat etmelidir. Mevlâna, diyor ki: Bu tevilciler kendi hesaplarına göre hareket ediyorlardı.

چون ز حس بیرون نیامد آدمی - باشد از تصویر غیبی اعجمی

8737- İnsan, hissinden harice çıkmayınca ve suret âleminden kurtulmayınca, tasviri gaipten ve umur-u batineden habersiz olur.

این سخن پایان ندارد مارگیر - می کشید آن مار را با صد زحیر

8738- Bu sözün, yani cemadat meselesinin sonu gelmez. Biz hikâyemize dönelim. O yılan tutucu, o uyuşmuş kocaman yılanı, yüz zahmet ve meşakkatle sürüdü.

تا به بغداد آمد آن هنگامه جو - تا نهد هنگامه ای بر چار سو

8739- Dört yol ağzında hengâme kurmak ve halkı başına toplamak için, Bağdat'a kadar geldi.

بر لب شط مرد هنگامه نهاد - غلغله در شهر بغداد اوفتاد

8740- O adam, Şat nehri kenarına hengâmesini kurdu; kocaman bir yılan getirilmiş olduğu da, Bağdat içinde çalkalanmaya başladı.

مارگیری ازدها آورده است - بو العجب نادر شکاری کرده است

8741- “Bir yılan tutucu, bir ejderha getirmiş, nadir ve taaccübe şayan bir av yakalamış” deniliyordu.

جمع آمد صد هزاران خام ریش - صید او گشته چو او از ابلهیش
8742- *Yüzbinlerce ahmak toplandı ve yılanı tutan gibi, aptallıklarından onun avı oldu.*

منتظر ایشان و هم او منتظر - تا که جمع آیند خلق منتشر
8743- *Şehirdeki dağınık ahali toplansın diye, gelen halk da, yılanı da bekliyordu.*

مردم هنگامه افزون تر شود - کدیه و توزیع نیکوتر رود
8744- *Yılanının beklemesi, ahalinin fazla toplanması, bahşişinde o nispetle çok olması içindi.*

جمع آمد صد هزاران ژاژخا - حلقه کرده پشت پا بر پشت پا
8745- *Yüzbinlerce herzevekil toplandı ve ayak ayaküstünde olmak üzere, halkalar teşkil etti.*

مرد را از زن خبر نی ز ازدحام - رفته در هم چون قیامت خاص و عام
8746- *Kalabalıktan, erkeğin kadından haberi yoktu. Kıyamette olacağı gibi, havas ve avam birbirine girmişti.*

چون همی حراقه جنبانید او - می کشیدند اهل هنگامه گلو
8747- *Yılanı, yılanın örtüsünü kımıldatınca, hengâmede bulunanlar görebilmek için boyunlarını uzattılar.*

و ازدها کز زمهریر افسرده بود - زیر صد گونه پلاس و پرده بود
8748- *Soğuktan uyumuş olan o ejderha, bir takım paçavralar ve perdeler altında idi.*

بسته بودش با رسنهای غلیظ - احتیاطی کرده بودش آن حفیظ
8749- *Kalın halatlarla bağlanmış, muhafızı bulunan yılanı ihtiyatkârlık etmişti.*

در درنگ انتظار و اتفاق - تافت بر آن مار خورشید عراق
8750- *Seyirciler beklerken, Irak güneşi, o yılanın üstünde parladı.*

آفتاب گرم سیرش گرم کرد - رفت از اعضای او اخلاط سرد
8751- *Sıcak memleketin güneşi, ejderhayı ısıttı. Onun azasından uyuşukluk zail oldu.*

مرده بود و زنده گشت او از شگفت - ازدها بر خویش جنبیدن گرفت
8752- *Adeta, ölü iken dirildi ve kımıldanmaya başladı.*

خلق را از جنبش آن مرده مار - گشتشان آن يك تحیر صد هزار
8753- *Ölü zannedilen o yılanın hareketiyle, halkın hayreti birken yüzbin oldu.*

با تحیر نعره‌ها انگيختند - جملگان از جنبشش بگریختند

8754- Seyirciler, şaşkınlıklarından naralar attılar ve yılanın kımıldaması korkusuyla, hepsi kaçtılar.

می‌گسست او بند وز آن بانگ بلند - هر طرف می‌رفت چاقاچاق بند

8755- Yılan, bağlarını kopardı ve halkın bağışmasından öteye beriye saldırdığı için, iplerin her biri bir tarafa gitti.

بندها بگسست و بیرون شد ز زیر - ازدهایی زشت غران همچو شیر

8756- O çirkin ejderha, kükremiş arslan gibi bağlarını kopardı ve örtülerin altından çıktı.

در هزیمت بس خلاق کشته شد - از فتاده کشتگان صد پشته شد

8757- Korkup, kaçarken seyircilerden birçoğu öldü. Düşenlerden ve ölenlerden tepeler meydana geldi.

مارگیر از ترس بر جا خشک گشت - که چه آوردم من از کهسار و دشت

8758- Yılan, "Ben dağdan ve kırdan ne getirmişim?" diye korkusundan kaskatı kaldı, kaçamadı.

گرگ را بیدار کرد آن کور میش - رفت نادان سوی عزرائیل خویش

8759- O kör koyun gibi olan yılan tutucu, kurdu uyandırdı ve bilmeyerek Azrail'ine doğru gitti.

Burada kurttan maksat, ölümdür.

ازدها يك لقمه کرد آن گیج را - سهل باشد خون خوری حجاج را

8760- Ejderha, o ahmak yılan, bir lokma ederek yuttu. Evet, kan içmek "Haccac" için pek kolaydır.

Burada da ejderha, hunharlık münasebetiyle meşhur Haccac bin Yusuf'a benzetilmiştir. Haccac, Emeviye Devleti'nin adamlarından idi. Kufe valiliğinde bulunmuş, orada etmediği mezalim kalmamıştı. Abdullah bin Zübeyr üzerine gönderilen ordunun kumandanlığını etmiş, attırdığı mancınık taşlarıyla Kâbe'yi yıkmış ve İbni Zübeyr'i öldürmüştü. Muhammed bin Eşas vakasında eli bağlı olarak öldürttüğü kimselerin sayısı yüzüymibebşbin kişi idi. Hicaz ahalisine türlü işkenceler yapmış, sahabe-i kiramdan bazılarını şehit, bazılarını tahkir etmişti. En son şehit ettiği meşahiri ulemadan ve kibar-ı tabiinden Sait bin Cübeyr Rahmetullahtır ki, ondan sonra çıldırmış ve Hicretin doksan beşinci yılında ellidört yaşında olduğu halde ölmesiyle, Müslümanlar o adamın belasından kurtulmuştur. Ölümünden sonra zindandan, kadın ve erkek olarak seksenbin kişi çıkarılmıştı ki, hiç birinin cürmü yoktu.

Hasan Basri: "Akvam-ı saire bütün zalimleri ile gelecek olsalar, biz de yalnız Haccac ile karşı çıksak onlara galebe ederdik" demiştir. Hazreti Ali Kerremallahü vechenin Iraklılar hakkında: "Onlara Ğulam-ı Sekafi'yi musallat et!" diye bir inkısarı vardır ki, oradaki Ğulam-i Sekafi Haccac'tır. Çünkü o, Taifli olup Sakif kabilesinden idi.

خویش را بر استنی پیچید و بست - استخوان خورده را در هم شکست

8761- Ejderha, yılanıyı yuttuktan sonra kendini bir direğe sardı ve direği sıkarak yuttuğu yılanının kemiklerini kırdı.

Bu hikâyedeki Margir'den maksat, nefsin heva ve hevesine tabi olan gafil insandır. Ejderhadan murat olan insandaki "Nefsi emmare"dir. Nefsin en azgın derecesine "Emmare" derler ki, mübalağa ile emreden demektir. Dünyada bir kimseye ehemmiyet vermeyen ve kendi arzusundan başka hiçbir söz dinlemeyen en zalim ve en cabbar hükümdarlar bile "Nefsi emmare"nin zebun olmuşlar ve icra ettikleri mezalimi yine o "Nefsi emmare"nin emr-i ısrarıyla yapmışlardır. Nefsin ikinci derecedeki haline "Levvame" denilir ki, ayıplayan manasınadır. Bu dereceye gelmiş olan nefis, arasıra, sahibini yaptığı işlerden dolayı ayıplar. Üçüncü derecesi "Mutmainne"dir ki, Hakk'a itimat eden mealindedir. Dördüncü derecesi "Raziye", beşincisi "Merziye"dir ki, birincisi Allah'ın her hükmüne razı olan, ikincisi de Hakk'ın kendisinden razı olduğu nefis mefhumundadır ve:

Arapça, Sure Fecr ayet 27-28

"Ey mutmain olmuş ve Allah'a tamamıyla itaat eylemiş olan nefis! Sen ondan, o da senden razı olduğu halde Rabbine avdet et!" daveti bunun hakkındadır.

Hazreti Mevlâna, kıssa'yı anlattıktan sonra kıssanın beyanına şüru ile diyor ki:

نفست از در هاست او کی مرده است - از غم بی آلتی افسرده است

8762- Nefis, bir ejderhadır; o, nerden öldü ki? Ölmüş görünse bile ölmemiştir. Aletsizlik, vasıtasızlık gamından uyumuş ve donmuştur.

گر بیابد آلت فرعون او - که به امر او همی رفت آب جو

8763- Eğer nefis, Firavunluk aletini, yani onun gibi istediğini yapabilecek vasıtayı bulsaydı, Nil nehri bile onun emriyle akar ve dururdu.
O vakit Firavun'dan beter olurdu.

آن گه او بنیاد فرعونى کند - راه صد موسى و صد هارون زند

8764- Firavunluk vasıtasını bulmuş olan nefis, Firavun gibi temerrüde kalkar ve yüzlerce Musa ve Harun'un yolunu vurur.

Firavunluk vasıtasını bulmak, servet ve kuvvet sahibi olup dediğini yaptıracak bir mevkide bulunmak demektir. Cenab-ı Hakk "İnsan, gına ve servet sahibi olunca hakikatte tuğyan eder, yani azar" buyurduğu gibi,

Arapça, Sure Şura ayet 27

"Eğer Allah kullarının rızkını genişletse idi ve her istediklerini verse idi yeryüzünde azar ve tuğyan ederlerdi" buyuruyor.

Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz de **"Allah sübhanehu bir kuluna muhabbet edince, sizin hastanızı su içmekten himaye ettiğiniz gibi, o kulunu dünyadan, yani dünya malına sahip olmaktan himaye eder"** buyurmuştur.

Hazreti Ali Kerremallahü vecheye isnat edilen şu beyit ne kadar güzeldir: **"Servet ve saman sahibi olmak için didinip durma! Onu elde edememek, günah işlememeye sebeptir."**

İşte Firavunluk servet ve kudretini bulmuş olan azgın bir nefis, Musa ve Harun gibi halkı hidayete sevk etmek isteyenlerin azmine ve teşebbüsüne mani olur. Nasıl

ki Karun, Beni İsrail'den ve Hazreti Musa'nın ümmetinden olduğu halde, servetinin verdiği tuğyan ile Hazreti Musa'ya isyan etmişti.

کرمک است آن اژدها از دست فقر - پشه ای گردد ز جاه و مال صفر

8765- Nefis ejderhası, fakr-u zaruret halinde ufak bir kurt haline girer. Mal ve mansıp ise, bir sivrisineği sakar haline getirir.

Sakar: Avcı kuşlardan ve doğan çeşitinden “Çakır” dedikleri yırtıcı kuştur.

اژدها را دار در برف فراق - هین مکش او را به خورشید عراق

8766- Nefis ejderhasını, firak karları altında, yani mahrumiyet için bulundur; onu, Irak güneşi karşısına götürme.

İstedğini vermek suretiyle canlandırmaya kalkma...

تا فسرده می بود آن اژدهات - لقمه ای اویی چو او یابد نجات

8767- O ejderhaya güneş gösterme ki, donmuş bulunsun. Eğer o canlanırsa, sen onun bir lokması olursun.

مات کن او را و ایمن شو ز مات - رحم کم کن نیست او ز اهل صلات

8768- Onu oyunda mat et ki, sen mat olmaktan emin olasın. Haline merhamet etme ki, o ihsana layık değildir.

کان تف خورشید شهوت بر زند - آن خفاش مردهریگت پر زند

8769- Çünkü şehvet güneşinin harareti aksedince, o artakalası nefis baykuşu çırpınmaya başlar.

چون که آن مرد اژدها را آورد - در هوای گرم و خوش شد آن مرید

8770- Yılanı, o ejderhayı Bağdat'a getirince, Irak'ın sıcak ve hoş havasıyla ejderha dirildi ve bir şeytan-ı merid oldu.

لاجرم آن فتنه ها کرد ای عزیز - بیست همچندان که ما گفتیم نیز

8771- Azizim! Yılanı getiren adam, şüphesiz bu kadar fitneye, hatta bizim söylediklerimizin yirmi derece fazlasına sebep oldu.

Nefsini besleyen ve onun hevasına tabi olan bir kimsenin yalnız kendine değil, bütün halka zararı dokunacağını, Hazreti Mevlâna, bu beytiyle anlatıyor.

تو طمع داری که او را بی جفا - بسته داری در وقار و در وفا

8772- Sen o nefse cefa etmeksizin, riyazet ve mücadele çektiyormuksun, vefa ile bağlanacağını mı umuyorsun?

Nefsi en ziyade yıldırان ve kurt gibi iken kuzu haline getiren açlıktır. Bundan dolaydır ki Aleyhisselatı Vesselam Efendimiz, evlenmek için hâli vakti müsait olmayan gençlere oruç tutmalarını tavsiye buyurmuştur.

هر خسی را این تمنا کی رسد - موسیقی باید که اژدرها کشد

8773- Her soysuz ve aşağılık kimseye, nefsi zaptetmek nasip olur mu? Ejderhayı öldürmek için, Musa olmak lazımdır.

Nasıl ki Musa Aleyhisselam, Firavun'un sihirbazlarının meydana getirdikleri yılanları, esasını bırakmakla mahvetmişti.

صد هزاران خلق ز اژدرهای او - در هزیمت کشته شد از رای او
8774- *Hız. Musa'nın ejderha şekline giren asısından korktukları için, yüzbinlerce halk, kaçarken ayakaltında kalmış ve ezilmişti.*

“FİRAVUN’UN, MUSA ALEYHİSSELAMI KORKUTMAK İSTEMESİ”

تهدید کردن فرعون موسی را علیه السلام

گفت فرعونش چرا تو ای کلیم - خلق را کشتی و افکندی تو بیم
8775- *Firavun, Musa'ya dedi ki: "Ey Kelim! Neden halkı öldürdün ve onlara korku saldın?"*

در هزیمت از تو افتادند خلق - در هزیمت کشته شد مردم ز زلق
8776- *Halk senden kaçarken, ayakları kayıp düştü ve çiğnenip öldü.*

لاجرم مردم ترا دشمن گرفت - کین تو در سینه مرد و زن گرفت
8777- *Şüphesiz ki insanlar, seni düşman bildiler. Erkek ve kadının kalbinde, senin kinin yer tuttu.*

خلق را میخواندی بر عکس شد - از خلافت مردمان را نیست بد
8778- *Halkı, kendine davet ediyordun, iş aksine oldu. Artık, ahalinin sana muhalefeti zaruridir.*

من هم از شرت اگر پس میخزم - در مکافات تو دیگی میپزم
8779- *Ben senin şerrinden geri çekiliyorsam da, herhalde sana mükâfat olarak bir tencere kaynatırım.*
Elbette bir hile ile mukabelede bulunurum.

دل از این بر کن که بفریبی مرا - یا بجز فی پس روی گردد ترا
8780- *Beni aldatabileceğini yahut gölgenden başka sana bir kimsenin tabî olup, arkandan geleceğini umma...*

تو بدان غره مشو کش ساختی - در دل خلقان هراس انداختی
8781- *"Bir iş becerdim ve halkın kalbine bir korku düşürdüm" diye mağrur olma!*

صد چنین آری و هم رسوا شوی - خوار گردی ضحکه‌ی غوغا شوی
8782- *Yaptıklarından yüz defa fazlasını da yapsan, sonunda rüsva ve zelil olursun. Halk seninle eğlenir ve gülüşür.*
Çünkü:

همچو تو سالوس بسیاران بدند - عاقبت در مصر ما رسوا شدند
8783- *Senin gibi, nice mürai vardı bizim Mısırımızda, nihayet rüsva oldular.*

“MUSA ALEYHİSSELAMIN FİRAVUN’A CEVABI”

جواب موسی فرعون را در تهدیدی که می‌کردش

گفت با امر حقم اشراك نیست - گر بریزد خونم امرش باک نیست

8784- Musa Aleyhisselam, dedi ki: “Emr-i ilahîye karşı, benim şerikliğim yoktur. Kendim için ve kendimden bir şey söylemiyorum. O’nun emri, benim kanımı dökse de beis yoktur.

راضیم من شاکرم من ای حریف - این طرف رسوا و پیش حق شریف

8785- Ey akılsız Firavun! Senin dediğin gibi, halka rüsva olayım. Buna razıyım ve hatta şükrederim. Nezd-i ilahîde şerif olayım da...

پیش خلقان خوار و زار و ریش‌خند - پیش حق محبوب و مطلوب و پسند

8786-Halkın karşısında hakir, zayıf ve eğlence olsam da, Huzur-u Hakk’da mahbup, matlup ve makbul olurum.

از سخن می‌گویم این ور نی خدا - از سیه رویان کند فردا ترا

8787- Bunu söz temsili olarak söylüyorum. Yoksa yarın kıyamette Allah, beni değil, seni kara yüzlü edecektir.

عزت آن اوست و آن بندگانیش - ز آدم و ابلیس برمی‌خوان نشانش

8788- Şu izzet ve galibiyet, Allah’ın ve onun has kullarınındır. Bunun nişanını Ademle Şeytan’da anla.

Kur’an-ı Kerim’in müteaddit yerinde izzet ve galibiyetin Allah’a, peygamberlere ve müminlere beyan buyrulmuş, ezcümle Münafıkun Suresi’nde:

Arapça, Sure Münafıkun ayet 8

“Medine’ye bir dönersek en aziz olan, en zelil ve hakir bulunanı oradan mutlaka çıkarsın diyorlar. Hâlbuki izzet Allah’ındır, peygamberinindir ve müminlerindir; lakin böyle olduğunu münafıklar bilmezler” denilmiştir.

Bu ayet-i kerimenin manasının daha iyi anlaşılabilmesi için biraz tarihî malumat vermek lazım. Mekke ile Medine arasında ve Kudeyt denilen köyün yakınlarında “Müreyyih” isimli bir su vardı. Bu suyun başında Beni Müstalik namında bir Arap kabilesi oturuyor ve Haris bin Ebi Zitar namındaki bir şeyhin idaresinde bulunuyordu.

Bu şeyh, adam toplayıp Medine’ye hücum etmek ve Müslümanlığı ortadan kaldırmak hevesine kapılmıştı. Fakat daha o davranmadan evvel, Resulullah s.a.v. Efendimiz hicretin beşinci yılı Şabanın ikinci günü bin kişilik bir kuvvetle Beni Müstalik üzerine yürüdü. On kişi yere serilince, diğerleri kaçtılar. Kadın erkek yediyüz kişi esir edildi. Beşbin koyun ile on bin deve de ganimet olarak alındı. Bu gazadaki mücahitler arasında epeyce de münafık vardı. Bunlar halis Müslüman olmadıklarından Allah rızası için değil, ganimetten hisse almak için gelmişlerdi. Dönüşte bir su başına konuldu. Orada bir muhacir ile ensardan biri arasında su çekmek nöbetinde kavga çıktı. Hazreti Ömer’in hizmetinde bulunan Cehcahi Gıfari isminde bir muhacir, Sinan bin Ferde namındaki bir ensariye tokat attı. Ensari Medinelileri imdada çağırdı. Cehcahi de muhacirlerden yardım istedi. Bir dinin efradı, bir peygamberin ümmeti olan bu muhterem adamlar, birbirlerinin üstüne atılmak üzere koştular. Muhacirler ile ensarilerin koşup gelmeleri üzerine az kaldı kanlı bir facia olacaktı. Resulullah Efendimiz, koşup geldi:

—**Yine mi cahiliyet davasına kalkıştınız**, diye oradakileri takdir etti. Koşuşanlar nadim oldular. Sinan bin Ferde, hakkını Cehcahi'ye helal etti. Bu suretle kızgınlık zail oldu.

Çapuculuk etmek için bu muharebeye birçok münafığın da iştirak ettiğini söylemiştim. Bu ikiyüzlü heriflerin Abdullah bin Übey ibni Selül isminde bir başları vardı ki, Sinan bin Ferde onun hizmetinde bulunuyordu. İbni Selül, Medine'nin eşrafından bulunduğu cihetle, hizmetçisinin dövülmesi azametine dokundu:

—Şimdiye kadar böyle hakarete uğradığınızı bilmiyorum. Şu bir avuç muhacirler geldiler, aramıza sığındılar, sonra sığıntı olduklarını unuttular, bize hakarete kalkıştılar. Tevekkeli, besle köpeği de seni yesin dememişler. Siz onları yurdunuza aldınız, mallarınızın yarısını kendilerine verdiniz, hatırları için muharebelere gidip çocuklarınızı yetim bıraktınız. Onlar çoğaldı, siz azaldınız, bari bundan sonra sizden yüz bulamasınlar da Muhammed'in başından dağılıp gitsinler. Biz de Medine'ye gidince aziz olanlar, zelil olanları tutup kasabadan dışarıya atsinlar! diyerek kendi gibi münafıkları vesair Medine Müslümanlarını kışkırtmak istedi. Bereket versin ki melun maksadı hasıl olmadı. Biraz evvel Resulullah'ın takdirini ve nasihatini işitenler İbni Selül'ün hezeyanlarına kulak vermediler. Hatta Zeyd bin Erkam namında bir genç, işittiklerine tahammül edemeyerek Resulullah Efendimize haber verdi. Cenab-ı Peygamber, bir fitne çıkarmamak için:

—**Sakin yanlış işitmiş olmayasın**, buyurdu. Zeyd:

—Vallahilazim böyle söyledi, diye verdiği haberi yeminle teyit etti. Biraz sonra da İbni Selül huzur-u Nebeviye geldi.

—Allah hakkı için ben böyle söylemedim. Zeyd yalancıdır, bana iftira bulunuyor, dedi. Herifteki münafıklığa bakın ki, ettiği bir hezeyanı itirafa cesaret edemiyor da, kendi yalancılığını başkasına isnat eyliyordu. Mamafih gösterdiği telaştan ve malum olan münafıklığından o sözleri söylemiş olduğu anlaşıldı ve Resulullah tarafından:

—**Tevbe ve istiğfar et**, buyruldu.

Hazreti Ömer, İbni Selül'ün bu edepsizliğine dayanamadı, hiddetle yerinden fırladı:

—Ya Resulullah! İzin ver şu münafığın boynunu vurayım, dediyse de, Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz mücadele etmediler. Orduda çıkan dedikodunun önünü almak için hemen hareket emrini verdiler ve devesine binip ertesi sabaha kadar sürdüler.

Medine eşrafından ve dini bütün Müslümanlardan Üseyd bin Huzayr yolda Hazreti Peygamber'e:

—Niçin bu sıcakta yola çıktınız, diye sordu. Sallallahü Aleyhi Vessellem Hazretleri:

—İbni Selül'ün söylediklerini işitmedin mi, buyurdu. Üseyd bin Huzayr:

—Ya Resulullah, Vallahil Azim sen ne vakit istersen İbni Selül'ü Medine'den çıkarırsın. İnsanların en azizi sensin, mahlukâtın en zelili de odur, dedi.

Menzile konulduğu vakit, İbni Selül'ün oğlu Hübab, huzur-u Peygamberiye geldi:

—Ya Resulullah! Babam bir terbiyesizlikte bulunmuş. Emret kafasını kesip getireyim, dedi. Peygamber Efendimiz, bu sağlam Müslümanı taltif etti. **“Babana asi olma”** diye nasihat verdi.

Ordu Medine civarında Akik mevkiine yaklaştığı sırada, İbni Selül'ün oğlu, önde giden babasının devesini çöktürdü ve:

—Peygamberin aziz, kendinin de alçak bulunduğunu itiraf edeceksin. Sonra Resulullah izin vermeyince Medine'ye girmeyeceksin, dedi. İbni Selül:

—İtiraf etmezsem ne olacak, diye sorunca, oğlu:

—Hemen kafanı koparacağım, dedi. Münafıkların reisi, halis Müslüman olan oğlundaki ciddiyeti görünce:

—Evet, aziz olan Allah ile peygamberi ve müminlerdir, demeye mecbur olarak oğlunun elinden kafasını kurtarabildi. Resulullah Efendimiz de, Hübab’a:
—Allah senden razı olsun, fakat babanı bırak, emrini verdi. İbni Selül de peygamberin müsadeseyle Medine’ye girebildi.
İşte ayette beyan buyrulan hadise budur.

Arapça, Sure Mücadele ayet 20-21

“Hakikaten Allah’a ve Peygamberine muhalefet edenler, işte o kimseler, en zelil kimseler arasında olacaklardır. Cenab-ı Hakk, takdir etmiş ve levh-i mahfuza yazmıştır ki: Elbette ve mutlak ben galip geleceğim, peygamberlerim de galip geleceklerdir. Hakikaten Allah kavidir ve galiptir” ayeti vardır ki, bu da izzet ve galibiyetin Allah’a ve peygamberlerine mahsus olduğunu bildirmektedir.

Biraz evvel bahsettiğin Beni Müstalik gazasında on kişinin öldürülmesi üzerine, başta şeyhleri olmak üzere kabile efradının birçoğu kaçmış, kadın ve erkek olarak yediyüz kişi esir edilmişti. Şeyhin esirleri arasında bulunan kızı Cüveyriye, ashaptan Sabit bin Kays bin Şemmasi’nin hissesine düşmüştü. Bu kadın Peygamberin huzuruna geldi:

—Ya Resulullah! Beni Müstalik şeyhi Haris bin Ebi Zırar’ın kızıyım. Bir şeyh kerimesi iken şimdi esir bulunuyorum. Seyyidim Sabit bin Kays ile mükatebe yaptım. Bedelimin edası için bana yardım et, diye rica etti.

Mükatebe: Bir esirin efendisi ile muayyen bir bedel üzerinden anlaşması idi. Esir çalışır çabalar, bu bedeli yavaş yavaş öder, bedelini tamamen verince de esaretten kurtulurdu.

Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz:

—**Bundan daha hayırlısını ister misin, bedelini vermekle beraber seni de nikâhlıyayım, razı oluyor musun**, buyurdu. Cüveyriye rıza gösterince, “Ezvac-ı Tahirat” arasına alındı.

Mekarim-i ahlak numunesi olmak üzere yaratılmış olan Hazreti Peygamber’i layıkıyla tanımayanlar, ihtimal ki “Peygamber Cüveyriye’yi güzelce gördü de, izdivaca rağbet etti” derler. Resul-u Ekrem, yirmibeş yaşında iken evlenmiş, kendisinden onbeş yaş büyük ola Haticet-ül Kübra Radiyallahü anhayı almış ve elli yaşına kadar onunla iktifa ederek cariyeye bile almamıştı. Ondan sonra vukua gelen izdivaçlarından her birinin dinî, içtimaî birer sebebi vardı. Cüveyriye’yi alınca da ashab-ı kiram:

—Peygamberin hareminin kabilesi efradı esir kalmamalı diyerek ellerindeki esirleri azat ettiler. Sonra Cüveyriye’nin babası, bedelini verip kızını kurtarmak için Medine’ye geldi. Kerimesinin peygamber haremi olmuş, kabilesi efradının esaretten kurtulmuş olduğunu görünce, Müslüman oldu. Onun İslam’ı üzerine, kabilesi efradının hepsi de imana geldi. Demek ki Resulullah Efendimizin bir kadını tezevvüç etmesi, bir kabile halkının İslam’ına sebep olmuştu.

Hazreti Mevlâna, gene Kelimullah lisanından Firavun’a diyor ki:

شرح حق پایان ندارد همچو حق - هین دهان بر بند و بر گردان ورق

8789- Hakk’ın Zat-ı Akdesi gibi, izzet ve galibiyetinin tarifi de nihayetsizdir. Ey Firavun! Dilini tut ve bahsi değiştir.

“FİRAVUN’UN MUSA ALEYHİSSELAMA CEVABI”

پاسخ فرعون موسی را علیه السلام

گفت فرعونش ورق در حکم ماست - دفتر و دیوان حکم این دم مراست
8790- *Firavun, Musa'ya dedi ki: "Şimdi hüküm ve hakem divanının defteri, benim emrim altındadır."*

مر مرا بخریده‌اند اهل جهان - از همه عاقلتری تو ای فلان
8791- *Dünya, yani Mısır halkı, beni hükümdarlığa kabul etmiştir. Ey Musa! Sen onların hepsinden daha akıllı mısın ki, beni beğenmiyorsun?*

موسیا خود را خریدی هین برو - خویشتن کم بین به خود غره مشو
8792- *Ey Musa! Kendini beğenmişsin. Zatını görme ve nefsine mağrur olma!*

جمع آرم ساحران دهر را - تا که جهل تو نمایم شهر را
8793- *Ben dünyanın sihirbazlarını toplar ve onların marifetleriyle, senin cehaletini bütün şehre gösteririm.*

این نخواهد شد به روزی و دو روز - مهلتم ده تا چهل روز تموز
8794- *Bu sihirbazların toplanıp gelmesi, bir-iki günde olmaz. Bana kırk gün ve Temmuz kadar mühlet ver.*
Firavun'un mühlet istemesi Taha Suresi'nde şöylece hikâye buyruluyor:

Arapça, Sure Taha ayet 56-58

"Andolsun ki biz ona ayetlerimizin hepsini gösterdik de, (Buna rağmen) o, yine tekzip etti, dayattı... Dedi: Ey Musa! Sen sihrinle bizi yerimizden çıkarmak için mi geldin? Şimdi biz de sana (Senin sihrin) gibi bir sihir yapacağız. Şimdi sen kendinle bizim aramızda bir buluşma yeri ve vakti tayin et ki, ne senin ne bizim caymayacağımız düz (geniş) bir yer olsun."

"MUSA ALEYHİSSELAMIN FİRAVUN'A CEVABI"

جواب موسی علیه السلام فرعون را

گفت موسی این مرا دستور نیست - بنده‌ام امهال تو مأمور نیست
8795- *Musa Aleyhisselam, dedi ki: "Bunun için bana izin yoktur. Ben emir kuluyum, sana mühlet vermeye mezun değilim."*

گر تو چیری و مرا خود یار نیست - بنده فرمانم بدانم کار نیست
8796- *Sen hükümdarsın, galipsin; benim yardımcım, dostum yok. Fakat Allah'ın fermanının bendesiyim, başka bir şeyle mukayyet değilim.*

می‌زنم با تو به جد تا زنده‌ام - من چه کاره‌ی نصرت من بنده‌ام
8797- *Ben sağ oldukça, seni ciddiyetle imana davet edeceğim ve mucizatımla sana vuracağım. Nusret ve galibiyetle ne alakam var? Ben Hakk'ın kuluyum.*

می‌زنم تا در رسد حکم خدا - او کند هر خصم از خصمی جدا
8798- *Allah'ın hükmü nazil oluncaya kadar, ben sana vuracağım, yani müracaat ve davette bulunacağım. Hasmı hasımdan ayıracak olan Allah'tır.*

“FİRAVUN’UN MUSA’YA CEVAP VERMESİ VE MUSA ALEYHİSSELAMA VAHİY GELMESİ”

جواب فرعون موسی را و وحی آمدن موسی را علیه السلام

گفت نی نی مهلتی باید نهاد - عشوه‌ها کم ده تو کم پیمای باد

8799- Firavun, dedi ki: “Hayır hayır! Bana mühlet vermek lazımdır. Bu hususta bahane bulma ve faydasız hareket etme.”

حق تعالی وحی کردش در زمان - مهلتش ده متسع مهراست از آن

8800- O zaman Hakk Teala, Musa Aleyhisselama vahyetti ki: “Firavun’a uzun bir mühlet ver ve ondan korkma!”

تا بکوشد او که نه من خفته‌ام - تیز رو گو پیش ره بگرفته‌ام

8801- Ki, o çalışsın. Ben uyumuş değilim, onun yapacağı mekri görürüm. Sen, ona hızlı yürü de, ben yolunun ilerisini tutmuşum.

Evet, Cenab-ı Hakk uykuda değildir. Nitekim ayet-i kerimede buyruluyor ki:

Arapça, Sure Bakara ayet 225

“Onu uyuklamak da tutmaz, uymak da...” Bundan dolayı hiçbir şeyden gafil değildir.

حیله‌هاشان را همه بر هم زنم - و آن چه افزایند من بر کم زنم

8802- Onların hilelerini, ben perişan ederim. Onların artırdıklarını, yani mekirlerini, ben eksiltirim.

آب را آرند و من آتش کنم - نوش و خوش گیرند و من ناخوش کنم

8803- Onlar su getirirlerse, ben o suyu ateş yaparım. Tatlı ve hoş bulduklarını da, nahoş bir hale getiririm.

مهر پیوندند و من ویران کنم - آن که اندر و هم نارند آن کنم

8804- Onlar muhabbet bağlarsa, ben o muhabbeti harap ederim. Vehimlerine getirmediikleri şeyleri de, vukua getiririm.

تو مترس و مهلتش ده دم دراز - گو سپه گرد آر و صد حیلست بساز

8805- Sen korkma da, Firavun’a uzun bir mühlet ver!

“MUSA ALEYHİSSELAMIN, FİRAVUN’A SİHİRBAZLARI ŞEHİRLERDEN TOPLAMASI İÇİN, MÜHLET VERMESİ”

مهلت دادن موسی علیه السلام فرعون را تا ساحران را جمع کند از مداین

گفت امر آمد برو مهلت ترا - من بجای خود شدم رستی ز ما

8806- Musa Aleyhisselam, dedi ki: “Emir geldi, haydi git! Sana mühlet verildi. Ben yerime gidiyorum, o vakte kadar bizden kurtuldun.”

Bu mühlet meselesi de, Taha Suresi’nde şöyle hikâye buyrulmuştur:

Arapça, Sure Taha ayet 59

“Musa, dedi ki: Sizinle karşılaşma zamanımız, zinet günü ve insanların toplanacağı kuşluk vaktidir.”

Yevm-üz Ziyne: Mısırlıların süslenip bayram ettikleri bir gündü.

او همی شد و اژدها اندر عقب - چون سگ صیاد دانا و محب

8807- Hz. Musa gidiyor, ejderha olmuş olan asası da, bir avcının sahibini bilen ve seven köpeği gibi, onu takip ediyordu.

چون سگ صیاد جنبان کرده دم - سنگ را می کرد ریگ او زیر سم

8808- Avcı köpeği gibi kuyruğunu sallıyor, taşları tırnağının altında ezip kum haline getiriyordu.

سنگ و آهن را به دم درمی کشید - خرد می خایید آهن را پدید

8809- Taş ve demiri nefesiyle çekiyor, demiri parça parça edip âşıkâre çiğniyordu.

در هوا می کرد خود بالای برج - که هزیمت می شد از وی روم و گرج

8810- Başını kaldırınca, kendini burçların üstüne yükseltir ve ondan Rumlar da, Gürcüler de, yani bütün insanlar korkar ve kaçar.

ژغژغ دندان او دل می شکست - جان شیران سیه می شد ز دست

8811- Dişlerinin gıcirtısı, ödlerini kopartıyor; kara arslanların bile, canı elden gidiyordu.

چون به قوم خود رسید آن مجتبی - شوق او بگرفت باز او شد عصا

8812- Allah'ın seçilmiş kulu ve kelimi olan Hz. Musa, kavminin yanına gidince, ejderhayı boğazından yakaladı ve o müthiş canavar tekrar asa oldu.

Hazreti Musa, Medyen'den ve kayınpederi Şuayp Aleyhisselamın nezdinden Mısır'a giderken kendisine ilk tecelli vuku bulmuş ve risaletle Firavun'u davete memur olmuştu. O esnada, Cenab-ı Hakk tarafından buyruluyor ki:

Arapça, Sure Taha ayet 17-21

“Ya Musa, o sağ elindeki ne? Musa, dedi: O benim asamdır. Ona dayanırım. Onunla davarlarımı yaprak silkerim. Onda bana mahsus başkaca hacetler de vardır. Cenab-ı Hakk, buyurdu: Ya Musa! Onu (elinden) bırak... O da bunu bıraktı. Bir de ne görsün: Koşup duran bir yılan (olmuş)tur o! (Cenab-ı Hakk) buyurdu: Tut onu, korkma. Biz onu yine evvelki şekline çevireceğiz.”

Bu emr-i ilahî üzerine Hazreti Musa'ya itminan geldi ve o koca yılanın ağzından tutunca asa oldu. Şu tecrübe dolayısıyla Hazreti Musa, artık ondan korkmuyor, ejderha olup da herkese dehşet verdiği sırada çenesinden yakalıyor ve başı çatal bir asa oluyordu.

Hazreti Musa, menziline gelince:

تکیه بر وی کرد و می‌گفت ای عجب - پیش ما خورشید و پیش خصم شب

8813- Asaya dayandı ve dedi ki: “Şaşılacak şey! Bizim nübüvvetimiz, bizim indimizde güneş kadar zahir ve bahir, hasmın karşısında ise, gece kadar karanlık...”

ای عجب چون می‌نبیند این سپاه - عالمی پر آفتاب چاشتگاه

8814- Acaba bu Firavun ordusu, âlemin kuşluk güneşi ile dolu ve parlak olduğunu niçin görmüyorlar?

چشم باز و گوش باز و این ذکا - خیره‌ام در چشم بندی خدا

8815- Gözleri açık, kulakları açık ve bu zekâlarıyla beraber, hakikati görüp işitmiyorlar. Allah’ın gözleri bağlamasındaki kudretine hayranım...

Cenab-ı Hakk, Kur’an-ı Kerim’de: “Allah, o müşrik ve münkirlerin kalplerini ve kulaklarını mühürlemiştir, gözlerinde de perde vardır. Onlar için büyük bir azap da mukadderdir” buyurduğu gibi:

Arapça, Sure Araf ayet 179

“(O müşrik ve münkirlerin) kalpleri vardır, lakin o kalp ile hakikati idrak edemezler; gözleri vardır, o gözlerle göremezler; kulakları vardır, bu kulaklarla işitemezler” de demiştir. O vakitler öyle olduğu gibi, şimdi de böyledir. Hala da idraksiz kalpler, görmez gözler, işitmez kulaklar mevcuttur.

Çünkü:

Arapça, Sure Rad ayet 33

“Allah’ın dalalete sevk ettiğini kimse hidayete çıkaramaz.”

Yine Hazreti Musa lisanından deniliyor ki:

من از ایشان خیره ایشان هم ز من - از بهاری خار ایشان من سمن

8816- Ben onların gafletine hayranım, onlar da benim risalet ve davetime hayrandır. Onlar bir baharın yetiştirdiği dikendir; ben ise, aynı baharın çemeniyim.

Rad Suresi’nde buyruluyor ki:

Arapça, Sure Rad ayet 4

“Arzda birbirine komşu kıtalar vardır. Üzüm bağları, ekinler, çatalı ve çatalsız hurmalıklar vardır ki, hepsi bir su ile sulanıyor. (Böyle iken) biz onlardan bazısını, yemişlerinde (ve tadlarında) bazısından üstün kılıyoruz. İşte bunlarda da aklını kullanacak zümreler için elbet ayetler vardır.”

Sofiyece Allah’ın mahlukâta karşı iki feyzi vardır. Birine “Feyz-i akdes”, diğerine “Feyz-i mukaddes” derler. Feyzi akdes: Cenab-ı Hakk’ın bütün kâinata olan umumi tecellisidir ki, bunda hiçbir şey diğerinden ayırt edilmez. Feyz-i mukaddes: Her şeyin istidadına göre o umumi tecelliden istifadesidir.

Şeyh Sadi der ki: “Yağmurun tabiatındaki letafette hilaf yoktur. Saf, temiz, tatlı bir sudur. Öyleyken onun yağmasıyla bağda laleler, çorak yerde ise diken biter.”

İşte yağmur feyz-i akdesin, lale ile diken yetişmesi de feyz-i mukaddesin misali olabilir. Musa ile Firavun’un mevcudiyetleri de yine feyz-i mukaddes misallerindendir.

Yine Kelimullah tarafından deniliyor ki:

پیششان بردم بسی جام رحیق - سنگ شد آبش به پیش این فریق

8817- Firavunîlerin önüne birçok şarap kadehi götürdüm. Fakat o güruhun önünde, kadehteki mayı taş kesildi.

دستهی گل بستم و بردم به پیش - هر گلی چون خار گشت و نوش نیش

8818- Bir gül demeti yaptım, onlara götürdüm; lakin götürdüğüm güllerin her biri, diken ve tatlı sözlerimin hepsi, onlara iğne oldu.

آن نصیب جان بی‌خویشان بود - چون که با خویشان پیدا کی شود

8819- Götürdüğüm şarap kadehleriyle gül demetleri, kendisinden geçenlerin, yani Allah'ın emrine karşı iradesini tamamıyla teslim etmiş olanların nasibiydi. Tamamıyla benliklerini muhafaza eden Firavunîlere, o kadehler ve demetler, nasıl nasip olur?

Sure-i İsra'da buyruluyor ki:

Arapça, Sure İsra ayet 82

“Kur'an'dan müminler için şifa ve rahmet olanı indiriyoruz. Fakat o Kur'an, zalimler için hasar ve zarardan başka bir şey artırmaz.”

Müminler Kur'an'dan maddi ve manevi şifa ve rahmet bulurlar, zalimler ve münkirler ise ondan hasara uğrarlar. İşte Hazreti Musa'nın manevi şarabıyla gül demetinden, Firavun'un ve etbainin istifade edemeyişi bundan dolayı idi.

خفتهی بیدار باید پیش ما - تا به بیداری ببیند خوابها

8820- Bizim indimizde, uyurken uyanık kimse lazımdır ki, uyanıkken rüyalar görsün.

Enbiya ve evliya hazaratı, öyle kimseler ister ki, dünyaya karşı uykuda ve ahirete karşı uyanık bulunsun. Bundan maksat, onların dünya işlerini külliyyen terk etmeleri değildir. Dünyevi vazifelerini ifa ederlerken bile ahireti unutmamalarıdır. Öyleleri uyanıkken de, bazılarınca ancak rüyada görülebilecek şeyleri, mesela misal ve berzah âlemlerini müşahede edebilirler. Resulullah s.a.v. Efendimiz: **“Benim gözlerim uyur, kalbim uyumaz”** buyurmuştur. Keza başka bir hadiste: **“İnsanlar uykudadır, öldükleri vakit uyanırlar”** denilmiştir. Yani **“Ölmeden ve ecel gelmeden evvel ölün”** emrine ittiba ederek, şu mevhum varlıklarından geçmiş olanlar, uyku ve gaflet âlemi olan dünyada uyanmış bulunanlardır.

دشمن این خواب خوش شد فکر خلق - تا نخسبد فکرتش بسته ست حلق

8821- Halkın düşüncelere dalması, bu hoş uykunun düşmanıdır. O uykuyu uyumayınca, halkın fikri bağlı kalır.

حیرتی باید که روبد فکر را - خورده حیرت فکر را و ذکر را

8822- Zihninden, düşüncüyü süpürmek için hayret lazımdır. Çünkü hayret, fikri de, zikri de götürür.

Hayret, ya asar-ı ilahîyenin müşahedesinden yahut Rabbani aşk ve şevkin akla galebesinden hasıl olan şaşkınlıktır. Hayretin ziyadeliğine “Heyecan” tabir olunur. Hayret gelip geçici olduğu halde, heyecan sürekli olur.

Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz: **“Ya Rabbi! Sana karşı olan hayretimi artır”** diye dua buyururdu.

Hazreti Mevlâna da: “Hayret gelince zikri ve fikri götürür” diyor.

هر که کاملتر بود او در هنر - او به معنی پس به صورت پیشتر

8823- Hünerde fazla kemali olan, surette ileri, manada geridir.

Şöyle bir kıta vardır: “Bir meclisin baş sedirine çıkmak nesep dolayısıyla değildir. Belki insanlar arasında, aşağı oturmak, edep ve terbiyeden ileri gelir.”

راجعون گفت و رجوع این سان بود - که گله واگردد و خانه رود

8824- Cenab-ı Hakk, Kur'an'da kulları lisanından “Raciun” demiştir. O rücu, mesela, bir sürü koyunun meradan ağıla dönmesi gibidir.

Sure-i Bakara'da buyrulmuştur ki:

Arapça, Sure Bakara ayet 154-157

“Allah yolunda şehit olanlar için: Onlar ölümlerdir, demeyin, belki onlar diridirler. Lakin siz (o hayatın nasıl olduğunu) bilemezsiniz. (Ey müminler!) sizi biraz korku, açlık, mal, can ve mahsullerin eksilmesinden bir şeyle imtihan edeceğiz. (Habibim bu imtihanlara uğrayıp da) sabredenlere müjde ver. Ki onlar kendilerine bir musibet gelince: Biz hakikaten Allah'ın kullarıyız ve hakikaten biz, O'na rücu edeceğiz, diyenlerdir. Onlar (yok mu?) Onların üzerine Rabb-i Zîşanlarından mağfiret ve rahmet, (yani mahal-i rahmet olan cennet) vardır. Yine onlar, hidayeti bulanların ta kendileri olacaklardır.”

Kibar-ı tabiinden Said bin Cübeyr Rahimehullah, demiştir ki: İstirca, yani “İnna lillahi ve inna ileyhi raciun” teslimiyeti ancak ümmet-i Muhammed'e mahsus bir fazilettir. Öyle olmasaydı Yakup, Yusuf'u kaybedince “Ya esefa ala Yusuf”, yani (Vah Yusuf'a yazık oldu) demezdi, “İnna lillahi ve inna ileyhi raciun” derdi.

Hazreti Ömer Radiyallahü anh, bu ayeti okudukça: “Ne güzel iki denk, ne güzel ilave” buyurdu.

İdlan, hayvanın iki tarafına bağlanan; ilave de, semerin üstüne konulan yük demektir. Hazreti Ömer, idlan ile vaadedilen “Salavat ve rahmeti”, ilave ile de “Hidayet”i murat ederdi.

İşte Hazreti Mevlâna, müminlerin Hakk'a rücuunu koyunların ağıla avdet etmesine benzetiyordu.

چون که واگردید گله از ورود - پس فتد آن بز که پیش آهنگ بود

8825- Sürü geri dönünce, giderken en önde olan keçi, en geride kalır.

Onun gibi surette ileri olanlar da manada geri bulunurlar.

پیش افتد آن بز لنگ پسین - أضحك الرجعی وجوه العابسين

8826- Sürü geri dönünce, giderken en arkada kalan total keçi, en öne geçer. Geri dönüş ve makam-ı aslîye avdet ediş, somurtmuş olanları güldürür.

از گزافه کی شدند این قوم لنگ - فخر را دادند و بخریدند ننگ

8827- Bu kavmin, yani ehlullah hazeratı, neden total olup, surette geri kaldılar? Niçin iftiharını bırakıp, arı kabul ettiler? Bunları nafile yere yapmadılar.

Sürünün dönüşünde total keçinin öne geçmesi gibi ricat esnasında öne geçmek için yaptılar.

پاشکسته میروند این قوم حج - از حرج راهی است پنهان تا فرج

8828- Hacca gidenlerin içinde, kırılmış ve dikenlerden yaralanmış ayaklarıyla yürüyenler bulunur. Çünkü meşakkatten, ferah ve meserret tarafına gizlice yol vardır.

Her meşakkatin sonu ıstıhat ve meserrettir. Nitekim Kur'an'da:

Arapça, Sure İnşirah ayet 6

“Harbe gidemeyen kör için günah yoktur, total için de günah yoktur, hasta için de günah yoktur” ayet-i kerimesine işaret vardır.

دل ز دانشها بشستند این فریق - ز انکه این دانش نداند آن طریق

8829- Evliyaullah hazeratı, gönül levhasını suri ilimden yıkamışlardır. Çünkü o ilimler, bu seyr-i süluk yolunu bilmezler.

Zannedilmesin ki, Mevlâna burada bizleri ilimden men ve cehle teşvik ediyor. Belki ehlullah gönül levhasını ilimden yıkamıştır, demekle onlardan birçoğunun evvelce okumuş, öğrenmiş ve fakat, ahirete faydası olmayan ilimlerle meşgul olmayı artık bırakmış olduklarını anlatıyor.

دانشی باید که اصلش ز آن سر است - ز انکه هر فرعی به اصلش رهبر است

8830- Bu yol için, aslı Allah tarafından olan bir ilim lazımdır. Çünkü her ferî, aslına yol gösterir, kılavuzluk eder.

هر پری بر عرض دریا کی پرد - تا لدن علم لدنی می برد

8831- Her kanat, geniş bir deniz üstünde nasıl uçabilir? Allah ilmi olmalı ki, insanı Allah'a götürsün.

Sahibini yükselttiği için, Mevlâna, ilimleri kanada, seyr-i süluku da bir denize benzetiyor ve “Her kanat, geniş bir deniz üstünde nasıl uçabilir?” diyor.

Evet... Serçenin de, kartalın da kanadı vardır. Fakat serçe kanadı, bir denizi aşamaz. Onun gibi, her ilim de ancak mevzuuna göre bir kanat olabilir. Onun içindir ki, bu mevzu da ancak Allah ilmi bize kılavuzluk eder ve aslına bizi kavuşturur.

پس چرا علمی بیاموزی به مرد - کش ببايد سينه را ز آن پاک کرد

8832- O halde, sonunda kalpten temizlenmesi lazım gelen bir ilmi, bir adama niçin öğretiyorsun?

پس مجو پیشی از این سر لنگ باش - وقت واگشتن تو پیش آهنگ باش

8833- Ey salik! Bu âlemde, öne geçmeye heves etme ve topallayıp geri kal ki, Allah'a rücu zamanında önde bulunasın.

آخرون السابقون باش ای ظریف - بر شجر سابق بود میوهی طریف

8834- Ey zarif kimse! Geride gibi görünen ilerilerden ol. Nitekim taze meyve ağaçtan evveldir.

Aleyhisselatüvesselam Efendimiz: “Biz zaman itibarıyla sona kalmışız, fakat manevî mevki ve mertebe itibarıyla öne geçmiş olanlarız” buyurmuştur.

Evet... Zat-ı Akdes-i Nebevi, peygamberlerin en sonuncusu olmakla beraber, kurb-i ilahîde en ileriye gitmiş olanıdır. Yani Hatem-ül Enbiya, fakat resullerin en eftalidir. Kendisi öyle olduğu gibi ümmet-i merhumesi de, hayrul ümem, yani ümmetlerin en hayırlısıdır. Bu, son gibi görünüşle beraber ilk oluş, meyve çekirdeğinin dikilmesiyle ağacın yetişmesine ve yemiş yemesine benzer. Görünüşte ağaç evvel, meyve sonra ise de, hakikatte meyve, yani çekirdek evvel, ağaç sonradır.

گر چه میوه آخر آید در وجود - اول است او ز انکه او مقصود بود

8835- Vakıa, ağacın meyvesi sonradan vücuda gelir. Fakat ağaçtan maksut olan yemiş olduğu için, o evveldir.

چون ملائک گوی لا علم لنا - تا بگیرد دست تو علمتنا

8836- Ey salik! Sen de, melekler gibi “La ilmelenâ” de ki; “Vema allemtenâ” yardımcın olsun.

Sure-i Bakara’da hikâye buyurulduğu üzere Cenab-ı Hakk, meleklerle: “Ben arz üzerinde bana halife olacak birini yaratacağım” haberini vermiş, melekler: “Ya Rabbi! Orada fesat çıkaracak ve kan dökecek bir mahluk mu yaratacaksın? Biz seni hamd ile tespih ve takdis ediyoruz” demişler ve Allah’tan: “Ben sizin bilmediğiniz şeyi bilirim” cevabını almışlardı. Sonra Adem Aleyhisselam yaratıldı ve ona bütün mahlukât ve eşyanın isimleri öğretildi. Sonra o eşya meleklerle gösterilip: “Bana halife müstahak olduğunuz iddasında sadık iseniz, şunların isimlerini bana haber veriniz” buyruldu. Bu teklif üzerine melekler:

Arapça, Sure Bakara ayet 32

“Ya Rabbi! Seni tenzih ve takdis ederiz. Biz, bize öğretmiş olduklarından başka bir şey bilemeyiz. Hakikat âlim ve hakim olan sensin, dediler.” Sonra Hazreti Adem’e o eşyanın isimlerini meleklerle haber vermesi emir olundu. Adem Aleyhisselam da, onları meleklerle bildirdi. Bunun üzerine Hakk Sübhanehu, meleklerle: **“Ben sizin göklerin ve yerin gaybını ve sizin izhar ettiğinizi ve gizlediğinizi bilirim demedim mi idi?”** dedi ve onlara Adem’e secde etmelerini emreyledi.

İşte Hazreti Mevlâna bu vakıaya telmih ediyor ve bir salik için, ilim davasında bulunmak değil, aciz ve noksanını itiraf etmek lazım geldiğine işaret ediyor. İlahî irfan hususunda, Rabbanî bir talimle bütün nebilere âlem olan Resulullah s.a.v. Efendimiz: “İlahi! Seni tenzih ve takdis ederim. Biz seni, sana layık olan bir marifetle tanıyamadık” buyurmuştur. Necip ümmetinin yüksek âlimleri de bilmediklerini itiraftan çekinmemişlerdir.

Harun Reşid’in şeyhülislamı bulunan İmam-ı Ebu Yusuf’a bir gün Halife bir mesele sormuş, Ebu Yusuf: “Bilmiyorum” demiş. Harun’un mabeyincisi: “Ya Eba Yusuf! Emir-ül Müminin Hazretleri sana bu kadar maaş ve tahsisat veriyorken ona karşı bilmiyorum demeye utanmıyor musun?” itirazında bulunmuş; Ebu Yusuf da: “Emir-ül Mümininin bana verdikleri ilmime göredir. Cehlime göre verecek olsaydı, hazinesi yetişmezdi!” diyerek bildiklerine nispetle bilmediklerinin pek çok olduğunu itiraf etmişti.

Keza, İmam-ı Gazali gibi bir allame: “Bildiklerime nispetle bilmediklerimi ayaklarımın altına alabilseydim, başım göklere değdi” demek insafını göstermişti.

گر درین مکتب ندانی تو هجا - همچو احمد پری از نور حبی

8837- Eğer bu süluk mektebinde hecelemeği bilmezsen yahut bildiklerini unutacak olursan, Hz. Ahmet Aleyhisselam gibi, akıl ve zekâ kanatlarıyla uçarsın.

Cenab-ı Peygamber ümmi idi, okumuş yazmış değildi. Fakat ilahî talim ve akıl, zekâ kanatlarıyla yükselmiştir. Bağdatlı Ruhi, meşhur terakib-i bendinde der ki:

Unutup bildiğini arif isen nadan ol!

Bizim v ahdedde ne ilim ve ne âlim isterler.

Derler ki, Nasrettin Hoca'ya bir alim gelmiş: "Sana kırk sual soracağım, tek kelime ile cevap verebilir misin?" diye sormuş. Hoca da: "Hay hay!" demiş. Âlim suallerini sorup bitirince, Hoca: "Bilmiyorum?" diyerek bahsi kazanmış.

Bazı yerlerde bilmemek, bilmekten ziyade muvaffakiyet kazandırır. Kureyş müşrikleri, Medine hahamlarına adam gönderip Hazreti Peygambere sormak üzere sual istemişlerdi. Hahamlar, ona Zülkarneyn kıssasını, Ashabı Kehf'i ve ruhun hakikatini sorun. İkisine cevap verir de, üçüncüsünden bahsetmezse peygamberdir, demişlerdi. Sordular. İki suale Kur'an'da mufassal cevaplar verildi. Üçüncüsü için:

Arapça, Sure İsra ayet 85

"Habibim! Ruh, Rabbimim emrindendir de" buyrulmuş izahat verilmedi. Şu izah edilmeyiş de, Resulullah'ın nübüvvetine Yahudilerce delil oldu. Çünkü Tevrat'ta da ruhtan bahsedilmemişti.

گر نباشی نامدار اندر بلاد - کم نه‌ای و الله أعلم بالعباد

8838- Eğer memleketlerde meşhur değilsen, merak etme, kaybolmazsın. Doğruyu en iyi bilen Allah'tır.

Şöhretin afet olduğu bir hadis-i şerifde beyan buyrulmuştur. Onun için ehlullahın çoğu, o afetten kurtulmak maksadıyla gizlenmeyi ihtiyar etmişlerdir.

Hazreti Mevlâna bu gizlenmeyi tabii görüyor ve onu ispat için bir misal irat ile diyor ki:

اندر آن ویران که آن معروف نیست - از برای حفظ گنجینه‌ی زری است

8839- Altın hazinesini, bilinmeyen viranelerde gizlerler.

موضع معروف کی بنهند گنج - زین قبل آمد فرج در زیر رنج

8840- Hazineyi, hiç bilinen yere koyarlar mı? Bunun gibi, kurtulmanın da, hastalık ve meşakatlere gizlenmesi buna benzer.

Definelerin, ekseriya harabelerde bulunduğu, oralarda herkesin nazarından saklandığı gibi, maneviyat hazinesi olan evliyaullahtan çoğu da, eski püskü libaslar içinde ve fakr-u zaruret suretinde gizlenmişlerdir.

خاطر آرد بس شکال اینجا و لیک - بسکد اشکال را استور نیک

8841- Burada, hatıra çok müşkül şüpheler gelir. Lakin iyi bir binek hayvanı, kösteklerini koparır.

Zeki bir salık de kendisine ayak bağı olacak o müşkülleri defeder.

Cenab-ı Pir, bir beyit yukarıda "Hazineyi bilinen bir yere koymazlar" demişti. Buna karşı hatıra bir müşkül gelir, hazineler bazen bilinen yerlere de konulur. Mesela devlet vezneleri, bankalar vesaire gibi... Hususiyle enbiya ve kibar-ı evliya malum ve maruftur, diye itiraz edilebilir. Cevap verilir ki: Enbiya

halkı davetle mükelleftir. Davet edecek zatın maruf olması lazımdır. Enbiyadan sonra onlara varis olan kibar-ı evliya da halkı irşada memurdur. Onların da maruf olması icap eder. İşte akıl ve zeki bir salık, buna benzer şekilde, hatırına gelen vesveseyi defedebilir.

هست عشقش آتشی اشکال سوز - هر خیالی را بروبد نور روز

8842- Allah'ın aşkı, müşkülleri yakan ateştir. Nitekim gündüzün nuru, her türlü hayali siler, süpürür, yok eder.

Demek ki böyle hatıra gelen müşküllerden, şüphelerden kurtulmanın ilacı, aşk-ı ilahî ateşi imiş ki, o ateş bu gibi vesveseleri yakar, kül eder, hiçbir şey bırakmazmış.

هم از آن سو جو جواب ای مرتضی - کاین سؤال آمد از آن سو مر ترا

8843- Ey Hakk'ın makbulü ve razı olduğu kimse! Bu gibi suallerin cevabını, o suallerin geldiği tarafta, yani canib-i ilahîde ara.

گوشه‌ی بی‌گوشه‌ی دل شه رهی است - تاب لا شرقی و لا غرب از مہی است

8844- Gönlün köşesiz köşesi Allah'a gider bir caddedir; onun nuru da, şarkı garbı olmayan bir aydandır.

Kalbin bir halk tarafına, bir de Hakk tarafına iki vechi vardır. İşte “Kuşe-i bikuşe-i dil” Hakk tarafına olan vechidir ki: “Beni arz ve sema istiab edemedi ve lakin mümin, mütteki, temiz ve müteşerri kulumun kalbi istiab etti” hadis-i kutsisindeki kalp odur.

Bayezid-i Bestamî Kaddesallahü sırrahu demiştir ki: “Arş ve onun ihata ettiği şeyler yüzbin defa büyütülse de, bir arifin kalbi köşelerinden birine konsa, arif ondan bir sıkıntı hissetmez”, yani arifin kalbi böylesine geniştir. O geniş kalp de şarkı ve garbı olmayan bir aydan, yani Hakikat-ı Muhammediye'den nur alır ve onunla münevver olur.

تو از این سو و از آن سو چون گدا - ای که معنی چه می‌جویی صدا

8845- Ey mana dağı! Sen bir dilenci gibi, bu tarafta ve o tarafta ne diye akis arayıp duruyorsun?

هم از آن سو جو که وقت درد تو - می‌شوی در ذکر یا ربی دو تو

8846- O sedayı ve aksi, derde düşünce iki büklüm olup, “Ya Rabbi” diye yalvardığın taraf yok mu, işte o tarafta ara...

وقت درد و مرگ از آن سو می‌نمی - چون که دردت رفت چونی اعجمی

8847- Dert ve ölüm zamanında, o tarafının namını yâd edersin de, derdin zail olunca niçin acemi olursun?

وقت محنت گشته‌ای الله گو - چون که محنت رفت گویی راه کو

8848- Mihnet vaktinde Allah dersin, mihnet geçince ise, “Yol nerede?” diye sorarsın.

این از آن آمد که حق را بی‌گمان - هر که بشناسد بود دایم بر آن

8849- Mihnetin gitmesi ve afiyetin gelmesi, Hakk'ı, şüphesiz tanıyan kimsenin, her vakit onu zikretmesi içindir.

Mihnet ve meşakkat vaktinde Allah mecburen zikredilir. Afiyet zamanında da öylece zikredilmesi için o mihnet ve meşakkat zail olup, sıhhat ve afiyet gelir.

و انکه در عقل و گمان هستش حجاب - گاه پوشیده ست و گاه بدریده جیب

8850- Akıl ve zannında perde olan kimse, kâh gafletle örtülü, kâh yakası yırtılmıştır.

Cenab-ı Hakk'ı şüphesiz tanımış olan, mihnette de, afiyette de Allah'ı zikreder. Fakat gaflet içinde bulunan kimse böyle değildir. Gaflet perdesi bazen açılır ve Hakk'ı zikreder, bazen de o perde gözünün önüne gerilir de, zikri ilahîyi unuttur. Bu da akıl ve idrakinin eksikliğinden ileri gelir. Zira:

عقل جزوی گاه چیره گاه نگون - عقل کلی ایمن از ریب المنون

8851- Cüzi ve eksik olan akıl, kâh galip kâh mağluptur. Külli ve tam olan akıl ise, zamanın hadisatından emindir.

عقل بفروش و هنر، حیرت بخر - رو به خواری نه بخارا ای پسر

8852- Oğul! Böyle cüzi aklı ve faidesiz hüneri sat da, hayreti satın al. Tevazu ve zillate git, Buhara'ya gitme!

Buhara'ya gitmek, ticarete gitmek için sefere çıkmak manasınadır.

ما چه خود را در سخن آغشته‌ایم - کز حکایت ما حکایت گشته‌ایم

8853- Biz niye bu derece söze daldık? Hikâye söyleyelim derken, kendimiz hikâye olduk gitti.

من عدم و افسانه گردهم در حنین - تا تقلب یابم اندر ساجدین

8854- Ben yoğu hikâye ediyorum. Şimdi ise, sacitler arasında dönüp dolaşayım diye hanin ve enin etmekteyim.

Sure-i Şuara'da buyrulmuştur.

Arapça, Sure Şuara ayet 217-219

“(Ey Peygamber-i Ekber) Aziz ve Rahim olan Rabbine tevekkül et. O (Rabbi Zişan) ki (teheccüd namazına) kalktığında seni ve namaz kılanlara imamet ettiğini görendir.”

Kadı Beyzavi, diyor ki: Ümmet için beş vakit namaz farz olup da gece namazı sünnet haline gelince, Resul-u Ekrem s.a.v. ashabın kalkıp namaz kılop kılmadıklarını teftiş için gece vakti evlerini dolaşmış ve o evleri Kur'an kıraati ve zikir ve tespih sesiyle arı kovanları gibi uğuldar bir halde bulmuştu.

این حکایت نیست پیش مرد کار - وصف حال است و حضور یار غار

8855- İş adamı, yani seyri sülûk erbabı indinde, şu söylenilen sözler hikâye değil, yarıgar, yani sadık ve şefik olan yarın huzurudur.

Her mürşidin vasfı, halidir.

آن اساطیر اولین که گفت عاق - حرف قرآن را بد آثار نفاق

8856- Hakk'a asi olan Nazır bin Haris'in "esatir-i evvelin" demesi, Kur'an için bir nifak eseri oldu.

Nazır bin Haris, Kureyş'in ileri gelenlerinden ve Müslümanlığın şiddetli düşmanlarından idi. Bu herif, ticaret için İran'a gitmiş, orada Rüstem ve İsfendiyar masallarını öğrenmişti. Hazreti Peygamber Kur'an okuyup da, peygamberlerine iman etmeyen eski kavimlerin nasıl helak olduklarını anlatırken: "Muhammed size eski masalları söylüyor, gelin ben daha iyilerini anlatayım" diye halkı başına toplar ve İran esatirini anlatırdı. Sonra Bedir'de yakalandı ve idam edildi.

لامکانی که در او نور خداست - ماضی و مستقبل و حال از کجاست

8857- Nur-i ilahînin bulunduğu lâmekân âleminde mazi, müstakbel ve hal yoktur.

ماضی و مستقبلش نسبت به توست - هر دو يك چیزند پنداری که دوست

8858- Geçmiş ve gelecek itibarı, sana nispetledir. Senin iki sandığın mazi ve müstakbelin, ikisi de birdir.

İnsanlar, zamanı mazi, hal ve istikbal diye üçe ayırırlar. Lakin bakılırsa hal denilen şimdiki an yoktur. Çünkü şimdi dediğimiz de mazi olmuştur. O halde maziyle müstakbel kalır. Bunlar da biz mahlukâta nispetledir, Hakk'a nispetle değildir. Onun mazi ve müstakbeli yoktur. Bir an-ı daim, yani devam edip giden zaman vardır. Hazreti Mevlâna, bunu bir misalle izah için diyor ki:

يك تنی او را پدر ما را پسر - بام زیر زید و بر عمرو آن زبر

8859- Bir kimse, bir başkasının babası, bizim oğlumuz olur. Keza dam, Zeyd'in altında ve Amr'ın üstünde bulunur.

Farz edelim ki bizim bir oğlumuz, bir de torunumuz var. Oğlumuz hem bizim çocuğumuz, hem de torunumuzun babasıdır. Keza Zeyd'i evinin damına çıkmış, Amr'ı da evin içinde olarak mütalaa edelim. O halde dam, Zeyd'in altında Amr'ın üstündedir. Bunlar gibi zamanın mazi ve müstakbel sıfatları da itibaridir.

نسبت زیر و زبر شد ز آن دو کس - سقف سوی خویش يك چیز است و بس

8860- Damın altı ve üstü tabiri, o iki kişiden, yani Zeyd'in dam üstünde, Amr'ın dam altında bulunmasından zuhur etmiştir; yoksa dam, ancak bir şeydir.

نیست مثل آن مثال است این سخن - قاصر از معنای نو حرف کهن

8861- Bu söz, onun misli değil, bir misaldir. Yeni manaları eski harflerle ifade edebilmek ne mümkün?

Misl ve misal arasında fark vardır. Misl, bir şeyin tıpkısı demektir; misal, onu az çok hatırlatan manasıdır. Bir şeyin misali, onun misli olmaz. Mesela "Falan kişi arslan gibidir" denilmekle, o falanın tamamıyla arslan olması icap etmez. Zikredilen baba, oğul ve torun ile damın altı ve üstü misalleri de ancak böyledir. Onların tıpkı ve aynı değildir. Çünkü harf ve lafız böyle ince ve hassas manaları ifade etmekten acizdir.

چون لب جو نیست مشکا لب ببند - بی لب و ساحل بدهست این بحر قند
8862- Ey kırba, Allah'ın bu şükür denizi sahilsiz ve kenarsızdır. Dere kenarı gibi değildir. Binaenaleyh, ağzını bağla.
Esrar-ı ilahîyi harf ve lafız yardımı ile anlayacağım diye çalışma.

“SİHİRBAZLARI ÇAĞIRMAK İÇİN, FİRAVUN’UN ŞEHİRLERE ADAM GÖNDERMESİ”
فرستادن فرعون به مداین در طلب ساحران

آن چنان دیدند کز اطراف مصر - جمع آردشان شه و صراف مصر
8863- Firavun'un müşavere ettikleri, Mısır'ın her tarafından, o kıtanın hükümdarı ve mutasarrıfı bulunan Firavun'un sihirbazları toplamayı, reyinde bulundular.

گفته ما هم ساحران داریم ما - هر یکی در سحر فرد و پیشوا
8864- Dediler ki: “Bizim de, sihirbazlarımız vardır ki, her biri sihirde tektir ve muktedir.”

او بسی مردم فرستاد آن زمان - هر نواحی بهر جمع جادوان
8865- Firavun, o vakit, sihirbazları toplamak için nahiyelere birçok adam yolladı.

هر طرف که ساحری بد نامدار - کرد پران سوی او ده پیک کار
8866- Her nerede meşhur bir sihirbaz varsa, onun yanına on tane davetçi gönderdi.

دو جوان بودند ساحر مشتهر - سحر ایشان در دل مه مستمر
8867- Genç ve meşhur iki sihirbaz vardı ki, onların sihri, ayın kalbine tesir ederdi.

شیر دوشیده ز مه فاش آشکار - در سفرها رفته بر خمی سوار
8868- Aşikâre olarak, aydan süt sağarlardı. Küpe binerek seferlere gitmişlerdi.

شکل کرباسی نموده ماهتاب - آن بپیموده فروشیده شتاب
8869- Ayın nurunu kumaş olarak göstermişler ve ölçüp alalacele satmışlar.

سیم برده مشتری آگه شده - دست از حسرت به رخها بر زده
8870- Karşılığında, gümüş para almışlardı. Müşteri, sonra işe vakıf olmuş ve hayretinden elini yüzüne vurmuştu.

Enbiyanın mucizesi, evliyanın kerametiyle sihirbazların sihri harikulade hallerdendir. Lakin aralarında mühim bir fark vardır. Mucize ve kerametın vukuu hakikidir. Sihir ise yapılan şeyi başkalarına tahayyül ettirmekten ve hayali hakikat gibi göstermekten ibarettir.

Firavunun sihirbazları, bir takım ip ve değnekleri ortaya atmışlar, onları seyircilere hareket ediyormuş gibi göstermişlerdi. Hâlbuki:

Arapça, Sure Taha ayet 66

ayet-i kerimesiyle de beyan buyrulduğu gibi, Hazreti Musa'nın asası hakikaten bir boğa yılanı olmuş, meydanda kıvranan ve dolaşan değnekleri yutmuştu. Eğer o da hayali bir gösteriştense ibaret olsaydı, iplerin ve değneklerin yalnız yılan şekilleri bozulup mahiyetlerinin meydana çıkması lazım gelirdi.

Süleyman Aleyhisselam, Seba melikesi Belkıs'ın meşhur tahtını sarayına getirmek istemiş, veziri olan Asaf bin Berhiya keramet kuvvetiyle, bir an içinde, o tahtı Yemen'den Kudüs'e getirmişti.

صد هزاران همچنين در جادوى - بوده منشى و نبوده چون روى

8871- Aydan süt sağlamak, mehtabı kumaş diye satmak ve küpe binip sefere gitmek gibi yüzbinlerce şey göstermekte, o iki sihirbaz yekta idi. Diğer sihirbazlar, onlara çıkışmazdı.

چون بدیشان آمد آن پیغام شاه - کز شما شاه است اکنون چاره خواه

8872- Vakta ki, onlara padişahın şu haberi geldi: "Firavun, şimdi sizden çare istiyor."

از پی آن که دو درویش آمدند - بر شه و بر قصر او موکب زدند

8873- Ondan dolayıdır ki, padişahın sarayına Musa ve Harun namında, iki fakir geldi ve hükümdara meydan okudu.

نیست با ایشان بغیر يك عصا - که همی گردد به امرش ازدها

8874- Onlarda bir asadan başka bir şey yok. Fakat o asa, Musa'nın emriyle bir ejderha oluyor.

شاه و لشکر جمله بی چاره شدند - زین دو کس جمله به افغان آمدند

8875- Şah da, ordusu da, hep aciz kaldılar; bu iki kişinin elinden el-aman çağırıldılar.

چاره ای می باید اندر ساحری - تا بود که زین دو ساحر جان بری

8876- Sihirbazlıkla buna bir çare lazım ki, o iki sihirbazın elinden can kurtarılın.

آن دو ساحر را چو این پیغام داد - ترس و مهری در دل هر دو فتاد

8877- Lakin haberci, bu haberi verince o iki sihirbazın kalbine korku düştü ve Musa Aleyhisselam hakkında, kalplerinde bir muhabbet peyda oldu.

عرق جنسیت چو جنبیدن گرفت - سر به زانو بر نهادند از شگفت

8878- Cinsiyet damarları hareket etti. Taaccüplerinden, başlarını dizlerine koydular, düşünmeye başladılar.

چون دبیرستان صوفی زانو است - حل مشکل را دو زانو جادو است

8879- Nasıl ki, sofinin mektebi ve dershanesi de dizdir. Müşköl halletmek hususunda iki diz, adeta sihirbazdır.

Tasavvuf erbabı, bir meselenin hallinde diz çöker ve dizlerine doğru eğilip kalbine teveccüh eder. O teveccüh esnasında kalbine her ne ilham olursa onunla amel eyler. Şu halde iki diz, ehli tasavvuf için sihr-i helal yapan bir sihirbaz olur.

Sihr-i helal, yani haram değil, helal olan sihir, dinleyenlere sihir gibi tesir eden söz demektir. Nitekim bir hadisi şerifte: **“Söz vardır ki, insana sihir gibi tesir eder”** buyrulmuştur.

“O İKİ SİHİRBAZIN BABALARININ MEZARINA GİDİP, RUHUNA TEVECCÜH ETMELERİ VE İŞİN HAKİKATİNİ, BABALARININ RUHUNDAN SORMALARI”

خواندن آن دو ساحر پدر را از گور و پرسیدن از روان پدر حقیقت موسی علیه السلام را

Bu serlevhadan kardeş oldukları anlaşılan iki sihirbaz:

بعد از آن گفتند ای مادر بیا - گور بابا کو تو ما را ره نما

8880- Analarına hitaben dediler ki: “Anne gel, babamızın kabri nerede? Bize göster.”

بردشان بر گور او بنمود راه - پس سه روزه داشتند از بهر شاه

8881- Anaları, onlara rehberlik edip, babalarının kabrini gösterdi. Ondan sonra, şah için üç gün oruç tuttular.

بعد از آن گفتند ای بابا بما - شاه پیغامی فرستاد از و جا

8882- Daha sonra dediler ki: “Baba! Firavun, korkusundan bize haber gönderdi.”

که دو مرد او را به تنگ آورده‌اند - آب رویش پیش لشکر برده‌اند

8883- İki kişi onu sıkıştırmış; ordusunun önünde, şeref ve haysiyetini izale etmiş.

نیست با ایشان سلاح و لشکری - جز عصا و در عصا شور و شری

8884- Onların yanında asker ve silah yokmuş; ancak bir asa varmış ki, fitne ve şer, o asada imiş...

تو جهان راستان در رفته‌ای - گر چه در صورت به خاکی خفته‌ای

8885- Sen, surette toprak altında yatmakla beraber, doğrular âlemine gitmişsindir.

آن اگر سحر است ما را ده خبر - و ر خدایی باشد ای جان پدر

8886- Ey babamızın ruhu! Eğer onların yaptıkları sihir ise, bize haber ver. Yok, ilahî bir mucize ise...

هم خبر ده تا که ما سجده کنیم - خویشان بر کیمیایی بر زنیم

8887- Onu da haber ver ki, biz karşısında secde edelim ve kendimizi o iksire vurup, halis altın olalım.

نالامیدانیم و اومیدی رسید - راندگانیم و کرم ما را کشید

8888- Biz ümitsizleriz, çünkü haram olan sihirle meşgulüz. Fakat şimdi, bir ümit erişti. Biz, rahmet-i ilahîye matruduyuz; Hakk'ın keremi bizi çekti.

“ÖLMÜŞ SİHİRBAZIN, OĞULLARINA CEVABI”

جواب گفتن ساحر مرده با فرزندانش

گفتشان در خواب ای اولاد من - نیست ممکن ظاهر این را دم زدن

8889- Babaları, rüyada oğullarına dedi ki: “Evladım! Buna açıkça cevap vermek mümkün değildir.”

لیک بنمایم نشانی با شما - تا شود پیدا شما را این خفا

8890- Lakin size bir nişan göstereyim ki, bu gizlilik size aşikâr olsun.

نور چشمانم چو آن جا که روید - از مقام خفتنش آگه شوید

8891- Gözümün nurları, oraya, yani payitahta gidince, Musa'nın yattığı yeri öğrendiniz.

آن زمان که خفته باشد آن حکیم - آن عصا را قصد کن بگذار بیم

8892- O hakimın uykuda bulunduğu esnada korkmayın, asayı almaya kastedin.

گر بدزدی و توانی ساحر است - چاره‌ی ساحر بر تو حاضر است

8893- Eğer çalmaya muktedir olabilirsiniz, o adam sihirbazdır. Sihirbaza karşı, çare bulmayı bilirsiniz.

ور نتانی هان و هان آن ایزدی است - او رسول ذو الجلال و مهتدی است

8894- Eğer çalamazsanız, bilmiş olun ki, o ilahî bir zattır. Rabbi Zülcelalın peygamberidir ve hidayet bulmuştur.

گر جهان فرعون گیرد شرق و غرب - سر نگون آید خدا را گاه حرب

8895- Firavun, dünyanın şarkını ve garbını istila etse de, sonunda gene Allah onu üstün eder ve Firavun tepetaklak olur.

این نشان راست دادم جان باب - بر نویس الله اعلم بالصواب

8896- Babasının canı yavrularım! Size bu doğru nişanı verdim, bunu yazın. Doğruyu, Allah herkesten iyi bilir.

جان بابا چون بخسبد ساحری - سحر و مکرش را نباشد رهبری

8897- Yavrularım! Sihirbaz uyuyunca, sihir ve mekrin tesiri kalmaz.

چون که چوپان خفت گرگ ایمن شود - چون که خفت آن جهد او ساکن شود

8898- Nitekim çoban uyuyunca, kurt emin olur. Çünkü uyuduğu zaman, cehdi ve muhafazası durur.

لیک حیوانی که چوپانش خداست - گرگ را آن جا امید و ره کجاست

8899- Lakin bir hayvanın çobanı Allah olur ve onu muhafaza ederse, kurdun ona yol bulması ne mümkün?

جادویی که حق کند حق است و راست - جادویی خواندن مر آن حق را خطاست

8900- Allah'ın yaptığı bir sihir, yani mekr-i ilahî haktır ve doğrudur, hatta o hak ve hakikate sihir demek hatadır.

İnsanların hile ve hudasına karşı Cenab-ı Hakk'ın icra ettiği fevkaladelîğe "Mekr-i ilahî" denir. Nitekim:

Arapça, Sure Ali İmran ayet 54

"Müşrikler Allah'a mekretmeye kalkıştılar, Allah da onların mekrine mukabelede bulundu" ayeti ile bu husus tasrih olunmuştur. İnsanların fevkalade ve gayri hakkani işlerde muvaffakiyetine ise "İstidraç" tabir olunur. İbni Abbas Radiyallahü anhüma, bu ayet-i kerimenin tefsirinde demiştir ki: "Bir kul, küfür ve isyanı artırırsa Allah onu derhal muahaze etmez, belki nimetini ve rahatını artırır. Lakin derece derece helake yaklaştırır, sonra helak eder. İşte istidraç budur."

"KUR'AN-I KERİM'İN ASA-YI MUSA'YA, MUHAMMED MUSTAFA ALEYHİSSELAMIN VEFATININ MUSA ALEYHİSSELAMIN UYKUSUNA, KUR'AN'I DEĞİŞTİRMEYE KALKIŞANLARIN DA, MUSA ALEYHİSSELLAMI UYKUDA BULUNCA ASASINI ÇALMAYA KALKIŞAN İKİ SİHİRBAZA BENZETİLMESİ"

تشبیه کردن قرآن مجید را به عصای موسی و وفات مصطفی علیه السلام را نمودن به خواب موسی و قاصدان تغییر قرآن را به آن دو ساحر بچه که قصد بردن عصا کردند چون موسی را خفته یافتند

مصطفی را وعده کرد الطاف حق - گر بمیری تو نمیرد این سبق

8901- Allah'ın lütfu Muhammed Mustafa Aleyhisselama vaat etmişti ki: "Sen ölsem de, Kur'an ve onun kanunu bulunduğu İslam dini ölmez."

Nitekim:

Arapça, Sure Hicr ayet 9

"Kur'an'ı hakikaten biz inzal ettik ve onu behemahal ve mutlaka hıfz edecek olan da yine biziz" ayet-i kerimesinde bu vaad tasrih edilmiştir. Binaenaleyh onu ortadan kaldırmak hevesinde olanlar, ümitlerini kessinler ki, dünya durdukça Kur'an ve iman duracaktır.

من کتاب و معجزهات را رافعم - بیش و کم کن را ز قرآن مانعم

8902- Habibim! Ben seni, iki âlemde de hıfz ederim. Sözünü kınayanları terk eder, onları hor ve hakir bir hale koyarım.

Resul-u Ekrem s.a.v. Efendimize müşrikler ve münafıklar tarafından bir suikast vuku bulmasın diye, ashaptan bazıları geceleri bab-ı Risalette nöbet beklerlerdi. Maide Suresi'ndeki:

Arapça, Sure Maide ayet 67

"Allah seni insanların şerrinden muhafaza eder" ayet-i kerimesi nazil olunca, Cenab-ı Peygamber nöbetçilere: **"Allah beni muhafaza edecektir, onun hıfzı da bana kâfidir"** buyurdu ve onlara izin verdi.

Keza Cenab-ı Hakk, sevgili peygamberinin özünü muhafaza ettiği gibi, sözünü de, mevzu ve uydurma hadislerden hıfz eyledi. İslam uleması, Peygamberimizin hadislerini birer birer tetkik ettiler, uydurma hadisler için “Mevzuat” namıyla kitaplar yazdılar. Onların peygamber sözü olmadığını ümmete bildirdiler.

کس نتاند بیش و کم کردن در او - تو به از من حافظی دیگر مجو

8903- Kimse Kur'an'a bir harf ilave etmeye ve bir harf eksiltmeye muktedir olamayacaktır. Sen, benden iyi bir muhafız arama!

Cenab-ı Hakk, muhafaza edicilerin en hayırlısıdır. O, merhametlilerin de en merhametlisidir.

رونقت را روز روز افزون کنم - نام تو بر زر و بر نقره زرم

8904- Senin şeref ve şanını, günden güne artıracam. Senin adını, altın ve gümüş üstüne bastıracam.

İslam hükümetlerinden bazıları, kelime-i tevhid yazılı sikkeler bastırmışlardı.

منبر و محراب سازم بهر تو - در محبت قهر من شد قهر تو

8905- Senin için mescitler, minberler ve mihraplar yaptıracağım; muhabbette senin kahrın, benim kahrımdır.

Sana itaat eden bana itaat etmiş, sana isyan eyleyen bana isyan eylemiştir. Senin sevdiğin benim de mahbubum, senin sevmediğin benim de sevmediğimdir. Cenab-ı Hakk, habibine mescitler, minberler ve mihraplar yaptıracağını vaat etmiş ve o vaad-i ilahî yerine gelmiştir.

نام تو از ترس پنهان می‌گوند - چون نماز آرند پنهان می‌شوند

8906- Şimdi, yani İslam'ın iptidalarında Müslüman olanlar, müşriklerden korktukları için senin adını gizli söylüyorlar ve namaz kılacakları vakit gizleniyorlar.

از هراس و ترس کفار لعین - دینت پنهان می‌شود زیر زمین

8907- Melun müşriklerin korkusundan, dinin yeraltlarında gizleniyor.

Fakat:

من مناره پر کنم آفاق را - کور گردانم دو چشم عاق را

8908- Ben, ufukları minarelerle dolduracağım; onların üstünde, senin nam-ı şerifini halka duyuracağım. Sana asi ve düşman olanların, iki gözünü kör edeceğim.

چاکرانت شهرها گیرند و جاه - دین تو گیرد ز ماهی تا به ماه

8909- Senin bendelerin şehirler istila edecek ve mansıp sahipleri olacaktır. Senin dinin, balıktan aya kadar, dünyayı tutacaktır.

“Balıktan aya kadar”, “Yerden göğe kadar” mevkiinde kullanılan bir tabirdir. Avam halk arasında saçma bir akide vardır. Güya arzımız bir öküzün boynuzu üstünde, öküz de bir balığın sırtında dururmuş; küremizi muallakta tutmayı Kudretullah'a çok görenler, onu öküzün boynuzuna yerleştirmiş, öküzü de balığın sırtına bastırmış, balığı da denize, denizi de rüzgârın üstüne kondurmuşlar.

Hazreti Pirin “Balıktan aya kadar” demesi, sözü meşhura göre söylemiş olmak içindir.

تا قیامت باقیش داریم ما - تو مترس از نسخ دین ای مصطفی

8910- Ey Mustafa! Sen, dinin hükmünü kaybedip, ortadan kalkacağından korkma! Biz, onu kıyamete kadar baki kılacağız.

ای رسول ما تو جادو نیستی - صادقی هم خرقه‌ی موسیستی

8911- Ey bizim Peygamber-i Ekberimiz! Sen sihirbaz değilsin, sadık bir Resulullahsın, Musa Kelimullah ile hem hırkasın.

Ona nasıl risalet kisvesini giydirdi isem, sana da öylece giydirdim.
Sad Suresi’nde hikâye ediliyor ki:

Arapça, Sure Sad ayet 4

“Müşrikler, kendi içlerinden, azab-ı ilahî ile korkutucu bir peygamber gelmesine şaşıtlar da: Bu, yalancı bir sihirbaz, dediler.”

Mevlâna’nın beyti bu isnata karşı ilahî bir cevaptır.

هست قرآن مر ترا همچون عصا - کفرها را در کشد چون ازدها

8912- Kur’an, senin için Musa’nın asası gibidir ki, ip ve değnek gibi olan küfriyatı, ejderha gibi yutar.

تو اگر در زیر خاکی خفته‌ای - چون عصایش دان تو آن چه گفته‌ای

8913- Sen, eğer toprak altında yatmışsan, söylediklerini, yani Kur’an ve hadisi, Musa’nın asası gibi bil!

قاصدان را بر عصایت دست نی - تو بخسب ای شه مبارک خفتنی

8914- Senin dinine kastedenler, senin asana, yani Kur’an ile hadise el uzatamayacaklardır. Ey Şah-ı Risalet! Müsterih olarak, mübarek bir uyku ile uyu!

تن بخفته نور تو بر آسمان - بهر پیکار تو زه کرده کمان

8915- Sen uykudasın, fakat nurun gökyüzünde düşmanlarına yayını kurmuş, müdafaaya hazırdır.

فلسفی و آن چه پوزش می‌کند - قوس نورت تیر دوزش می‌کند

8916- Senin yay gibi olan nurun, feylesofu ve ağzının gevelediği din aleyhindeki felsefeyi, okla susturur.

Ve neşrettiği hezeyanları iptal eder.

آن چنان کرد و از آن افزون که گفت - او بخفت و بخت و اقبالش نخفت

8917- Cenab-ı Hakk, vaat ettiğini, hatta daha fazlasını yaptı. Hz. Peygamber, hücre-yi mütahharasında uyudu, fakat baht ve ikbali uyumadı.

Hazreti Mevlâna, bundan sonra hikâyenin nakline avdetle, ölmüş sihirbaz tarafından oğullarına diyor ki:

جان بابا چون که ساحر خواب شد - کار او بی‌رونق و بی‌تاب شد

8918- Babalarının canı yavrularım! Sihirbaz uyuyunca, onun sihri batıl ve sönük olur.

Lakin peygamber böyle değildir. Onun uykusu da uyanıklığı gibidir. Nitekim Hatem-ül Enbiya s.a.v. Efendimiz: **“Benim gözlerim uyur ama kalbim uyumaz”** buyurmuştur.

هر دو بوسیدند گورش را و رفت - تا به مصر از بهر این پیکار زفت

8919- Her ikisi de, babalarının kabrini öptüler ve o büyük harp için, yani Hz. Musa ile imtihan olmak için, Mısır payitahtına gittiler.

چون به مصر از بهر آن کار آمدند - طالب موسی و خانه‌ی او شدند

8920- O iş için, Mısır payitahtına gelince, Musa’yı ve evini aradılar.

اتفاق افتاد کان روز ورود - موسی اندر زیر نخلی خفته بود

8921- Tesadüfen onların geldikleri gün, Hz. Musa, bir hurma ağacının altında yatmış ve uyumuştur.

پس نشان دادندشان مردم بدو - که برو آن سوی نخلستان بجو

8922- Sordukları kimseler, onlara Musa’yı tarif ettiler ve “Hurmaliğa gidin, orada arayın” dediler.

چون بیامد دید در خرما بنان - خفته‌ای که بود بیدار جهان

8923- Hurmalığa gelince, bir ağacın altında uyumuş birini gördüler ki, o, dünyanın en uyanık zatı idi.

بهر نازش بسته او دو چشم سر - عرش و فرشش جمله در زیر نظر

8924- O, naz için iki gözünü kapamıştı. Lakin arşın ve ferşin, sema ve zeminin hepsi, onun nazarı altında idi.

ای بسا بیدار چشم خفته دل - خود چه بیند دید اهل آب و گل

8925- Ne kadar gözü açık ve kalbi uykuda kimseler vardır. Su ve çamurdan ibaret olan mahlukatın gözü, neyi görür?

Ancak hayvanların gördüğünü...

آن که دل بیدار دارد، چشم سر - گر بخسبد بر گشاید صد بصر

8926- Kalbi uyanık olan, baş gözünü kaparsa; ona, yüzlerce basiret gözü açılır.

Rivayet edilir ki, Bayezid-i Bestamî Kuddise sırrahu bir gün bir mescit kapısının dışarısında bir şeytanın oturduğunu görmüş ve ne beklediğini sormuş. Şeytan, içeride namaz kılan birisini azdırmak istiyorum, fakat yanında kalbi uyanık biri uyumuş, ondan korkuyorum, cevabını vermiş. Hadis-i şerifte de: **“Âlimin uykusu cahilin ibadetinden hayırlıdır”** buyrulmuştur.

گر تو اهل دل نه ای بیدار باش - طالب دل باش و در پیکار باش

8927- Eğer sen, ehl-i dil değilsen uyanık bulun, gönül talibi ol, bunun için mücahede et!

ور دلت بیدار شد می‌خسب خوش - نیست غایب ناظرت از هفت و شش

8928- Eğer kalbin uyanık ise, güzelce uyu. Artık, senin nazarından ne yedi kat gök kaybolur, ne de altı cihet!

گفت پیغمبر که خسبد چشم من - لیک کی خسبد دلم اندر وسن

8929- Hz. Peygamber, buyurmuştur ki: "Benim gözüm uyur, lakin kalbim nasıl uyur? Yani uyumaz."

شاه بیدار است حارس خفته‌گیر - جان فدای خفتگان دل بصیر

8930- Bekçi, farz et ki uyumuş, fakat padişah uyanık ya... Gönül gözleri açık olduğu halde uyuyanlara, can feda!

وصف بیداری دل ای معنوی - در نگنجد در هزاران مثنوی

8931- Ey manevî kimse! Gönül uyanıklığının vasfı ve tarifi böyle binlerce Mesnevî'ye sığmaz.

چون بدیدندش که خفته ست او دراز - بهر دزدی عصا کردند ساز

8932- İki sihirbaz, Hz. Musa'yı uzanmış ve uyumuş görünce, asasını çalmaya teşebbüs ettiler.

ساحران قصد عصا کردند زود - کز پیش باید شدن وانگه ربود

8933- Sihirbaz kardeşler, asayı çalmaya kastettiler ve arka tarafına geçip, oradan kapmaya niyetlendiler.

اندکی چون پیشتر کردند ساز - اندر آمد آن عصا در اهتزاز

8934- Azıcık ilerleyince, asa kımıldamaya başladı.

آن چنان بر خود بلرزید آن عصا - کان دو بر جا خشک گشتند از و جا

8935- Asa, kendiliğinden öyle hareket etti ki, sihirbazlar oldukları yerde korkudan donup kaldılar.

بعد از آن شد ازدها و حمله کرد - هر دوان بگریختند و روی زرد

8936- Ondan sonra, ejderha oldu ve saldırdı. Sihirbazların ikisi de, yüzleri sararmış olduğu halde kaçtılar.

رو در افتادن گرفتند از نهیب - غلط غلطان منهزم در هر نشیب

8937- Korkudan yüzükoyun yere düştüler; her inişte sendeleyip, yuvarlandılar.

پس یقین شان شد که هست از آسمان - ز انکه می‌دیدند حد ساحران

8938- Bunun, semavî bir mucize olduğunu anladılar. Çünkü sihirbazların marifeti hududunu görmüşlerdi.

بعد از آن اطلاق و تبشان شد پدید - کارشان تا نزع و جان کندن رسید
8939- *Ondan sonra, ishale uğradılar ve şiddetli bir sıtmaya tutuldular. Adeta, can çekişme ve ölme derecelerine geldiler.*

پس فرستادند مردی در زمان - سوی موسی از برای عذر آن
8940- *Ondan sonra, Hz. Musa'ya özür dilemek için bir adam gönderdiler.*

که امتحان کردیم و ما را کی رسد - امتحان تو اگر نبود حسد
8941- *Şöyle diyerek ki: "Seni imtihan ettik. Eğer bizde, sana karşı haset bulunmasaydı, seni imtihan etmek bize düşer miydi?"*

مجرم شاهیم ما را عفو خواه - ای تو خاص الخاص درگاه اله
8942- *Ey dergâh-ı ilahînin haslarının hası olan peygamber! Biz Şah'ın, yani Allah'ın mücrimliyiz, bizim affımıza dua et...*

عفو کرد و در زمان نیکو شدند - پیش موسی بر زمین سر می زدند
8943- *Musa Aleyhisselam, onları affetti. Derhal iyi oldular ve Musa'nın önünde yerlere kapandılar...*

گفت موسی عفو کردم ای کرام - گشت بر دوزخ تن و جانتان حرام
8944- *Hz. Musa dedi ki: "Ey kerim kimseler! Sizi affettim. Sizin cesediniz ve ruhunuza cehennem haram oldu."*

من شما را خود ندیدم ای دو یار - اجمی سازید خود را ز اعتذار
8945- *Ey iki kardeş! Ben sizi zahiren görmemiş gibi olayım, siz de beni görmemiş gibi davranın.*

همچنان بیگانه شکل و آشنا - در نبرد آید بهر پادشا
8946- *Kalben aşına, fakat zahiren yabancı şeklinde, Firavun namına benimle mücadeleye gelin!*

پس زمین را بوسه دادند و شدند - انتظار وقت و فرصت می بدند
8947- *Sonra, sihirbazlar yer öptüler ve gittiler, imtihan gününün vüruduna ve fırsat zamanına muntazır oldular.*

**"MEMLEKETLERDEN SİHİRBAZLARIN GELİP FİRAVUN'UN HUZURUNA
TOPLANMALARI VE HİLAT GİYMELERİ, ELLERİNİ GÖĞÜSLERİNE KAVUŞTURUP,
ONUN DÜŞMANINI KAHREDECEKLERİNE SÖZ VERMELERİ VE BU İŞİ BİZE BIRAK,
DEMELERİ"**

جمع آمدن ساحران از مداین پیش فرعون و تشریفها یافتن و دست بر سینه
زدن در قهر خصم او که این بر ما نویس

تا به فرعون آمدند آن ساحران - دادشان تشریفهای بس گران
8948- *O sihirbazlar, Firavun'un karşısına kadar geldiler. Firavun, onlara ağır, yani sırmalı hılatlar verdi.*

و عده‌هاشان کرد و پیشین هم بداد - بندگان و اسبان و نقد و جنس و زاد
8949- Firavun, onlara vaatlerde bulundu. Hem de peşince köleler, atlar, paralar ve türlü zahireler verdi.

بعد از آن می‌گفت هین ای سابقان - گر فزون آید اندر امتحان
8950- Sonra, onlara dedi ki: “Ey sihirde ileri gitmiş üstatlar! Eğer imtihanda galip gelerseniz...”

بر فشانم بر شما چندان عطا - که بدرد پرده‌ی جود و سخا
8951- Size o kadar lütuf ve atâda bulunacağım ki, miktarı cömertlik perdesini yırtacaktır.
Akılların almayacağı derecede kerem ve ihsanda bulunacağım.

پس بگفتندش به اقبال تو شاه - غالب آییم و شود کارش تباه
8952- Sihirbazlar, dediler ki: “Senin gibi bir şahın sayesinde galip geliriz, onun da işi bitmiş olur.”

ما در این فن صفریم و پهلوان - کس ندارد پای ما اندر جهان
8953- Biz, bu sihir fenninde safları yarıp, yırtan pehlivanlarız. Dünyada hiç kimse, bu hususta bizimle adım atamaz.

ذکر موسی بند خاطر‌ها شده‌ست - کاین حکایت‌هاست که پیشین بده‌ست
8954- Musa Aleyhisselamın zikredilmesi, hatırları oraya bağlıyor, bu hikâyeler evvelce olup biten şeylere aittir, zannını veriyor.

ذکر موسی بهر رو پوش است لیک - نور موسی نقد تست ای مرد نیک
8955- Hâlbuki Musa Aleyhisselamın zikredilmesi, işi açıkça söylemekten kaçınmak içindir. Yoksa Musa’nın nuru, bugün senin kendi nakdin ve halindir, ey iyi kimse!
Hazreti Mevlâna, burada bir hakikatin beyanına şuru ederek diyor ki:

موسی و فرعون در هستی تست - باید این دو خصم را در خویش جست
8956- Ey salik! Musa ve Firavun, senin varlığında mevcuttur. Bu iki hasmı, kendinde aramak gerektir.

Şeyh-ül Ekber Muhyiddin-i Arabi Kuddise sırruhu, buyuruyor ki: “Benim ruhum Musa, aklım Harundur. Nefsim Firavun, onun heva ve hevesi de Haman’dır.”

Evet, insanın ruhu Musa, akli Harun Aleyhisselam gibidir. Nefsi Firavun’a, heva ve hevesi de Firavun’un veziri bulunanan Haman’a benzer. Kur’an-ı Kerim, asa-yı Musa, sihr-i Firavun, evham ve hayalat ve İslam’a yönetilen kafirane neşriyattır ki, onlara karşı koyacak olan Kur’an’ın mucizatıdır.

تا قیامت هست از موسی نتاج - نور دیگر نیست دیگر شد سراج
8957- Kıyamete kadar Musa ve Firavun’dan numune vardır. Kandil ayrı olmakla beraber, hidayet nuru başka değildir.

این سفال و این پلیته دیگر است - لیک نورش نیست دیگر ز آن سر است
8958- *Bu çanak, yani içinde zeytinyağı bulunan yağdanlık ile fitil başkadır. Lakin onun verdiği aydınlık başka değil, Allah tarafındandır.*

گر نظر در شیشه داری گم شوی - ز آنکه از شیشه است اعداد دوی
8959- *Eğer içinde yağ yanan kandile bakarsan, yolunu kaybedersin. Çünkü şişelerde ikilik vardır.*
Musa ve Firavun ile senin vücudun, suret itibarıyla ayrıdır.

ور نظر بر نور داری واره‌ی - از دوی و اعداد جسم منتهی
8960- *Eğer nura bakarsan ikilikten de, mütenahi olan adet kaydından da kurtulursun.*

از نظرگاه است ای مغز وجود - اختلاف مومن و گبر و جهود
8961- *Ey varlığın hülasası olan insan! Mümin, ateşperest ve Yahudi'nin ihtilafı, manaya değil de, surete bakmalarından ileri gelmiştir.*
Zira:

Arapça, Sure Ali İmran ayet 19

“Allah indinde din, İslam’dan ibarettir” nazm-ı celili mucibince Hazreti Adem’dan Fahri Kâinat s.a.v. Efendimize kadar bütün peygamberlerin tebliğ ettikleri din birdir. Hepsi de Allah’ın varlığını ve birliğini bildirmişlerdir. Aralarındaki cüz’i farklar zamanın icabı ve ümmetlerin istidadı dolayısıyladır. Fakat Yahudiler olsun, Mecusiler olsun bu nükteyi fark edemediklerinden dalaletе düşmüşlerdir. Hazreti Mevlâna, bu bahsi izah için bir hikâye naklediyor.

“FİLİN NASIL BİR HAYVAN OLDUĞUNDA VE ŞEKLİNDE İHTİLAF EDİLMESİ”

اختلاف کردن در چگونگی و شکل پیل

پیل اندر خانه‌ی تاریک بود - عرضه را آورده بودندش هنود
8962- *Bir fil, karanlık bir yerde bulunuyordu. Hintliler, onu seyrettirmek için getirmişlerdi.*

از برای دیدنش مردم بسی - اندر آن ظلمت همی‌شد هر کسی
8963- *İnsanlar onu görmek için, o karanlık yere gidip çıkıyorlardı.*

دیدنش با چشم چون ممکن نبود - اندر آن تاریکی‌اش کف می‌بسود
8964- *Karanlıkta gözle görülmek mümkün olmadığı için, ellerini sürüyorlar ve o şekilde fili anlamak istiyorlardı.*

آن یکی را کف به خرطوم اوفتاد - گفت همچون ناودان است این نهاد
8965- *Seyircilerden birinin eli, filin hortumuna tesadüf ettiği için, “Fil bir oluğa benzer” dedi.*

آن یکی را دست بر گوشش رسید - آن بر او چون باد بیزن شد پدید
8966- *Birinin eli, filin kulağına erişti. Fil ona, yelpaze gibi zahir oldu.*

آن یکی را کف چو بر پایش بسود - گفت شکل پیل دیدم چون عمود
8967- Biri elini filin ayağına sürdü de, "Filin şeklini, direk gibi gördüm" dedi.

آن یکی بر پشت او بنهاد دست - گفت خود این پیل چون تختی بده ست
8968- Biri elini filin sırtına koyduğu için, "Fil, taht gibi bir şey" dedi.

همچنین هر يك به جزوی که رسید - فهم آن می کرد هر جا می شنید
8969- Böylece, seyircilerden her biri, neresini elledi, nasıl sandı ise, fili ona göre anlatmaya koyuldu.

از نظرگه گفتشان شد مختلف - آن یکی دالش لقب داد این الف
8970- Onların sözleri, görüşleri yüzünden birbirine aykırı oldu. Kimi ona dal, kimi de elif diye isim verdi.

در کف هر کس اگر شمعی بدی - اختلاف از گفتشان بیرون شدی
8971- Eğer o seyircilerden her birinin elinde bir mum, yani hidayet nuru bulunsa idi, sözlerinde ihtilaf olmazdı.

چشم حس همچون کف دست است و بس - نیست کف را بر همه‌ی او دسترس
8972- His gözü, ancak avuç gibidir; filin bütününü görmek, onun için mümkün değildir.

چشم دریا دیگر است و کف دگر - کف بهل وز دیده‌ی دریا نگر
8973- Denizi görecek göz başkadır, köpüğü gören göz başkadır. Sen köpük gözünü bırak da, deniz gözüyle bak.
Ki denizi, yani hakikat bahrini müşahede edesin.

جنبش کفها ز دریا روز و شب - کف همه‌بینی و دریا نی عجب
8974- Gece gündüz dalgaların hareketi denizdendir. Sen, köpüğü görürsün de, denizi görmezsin. İşte bu şaşılacak şeydir.

Şiddetli bir fırtına esnasında dalgalar ve köpükler, denizin yüzünü kaplar; insan bakınca dalgaları ve köpükleri görür de denizi müşahede edemez. Hâlbuki o dalgalar ve o köpükler denizden hasıl olmuştur. Fırtına dinince onlar kaybolur, deniz meydana çıkar.

Bütün mevcudat da, Bahr-i Vücut olan Allah'tan zuhura gelmiş dalgalar ve köpükler gibidir. Varlık fırtınası onları coşturmuş ve asıl deniz görünmez olmuştur. Ne vakit o fırtına sükûn bulur, yani bütün mükevvenat fena bulursa, o vakit denizden başka bir şey kalmayacaktır. Nitekim Kur'an'da beyan olunduğu üzere âlemin yok oluşundan sonra Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Mümin ayet 16

"Bugün mülk kimindir?" diye soracak, cevap verecek hiç kimse bulunmayacağı için Zat-i Ehadiyet: "Yegâne ve Kahhar olan Allah'ındır" cevabını verecektir.

ما چو کشتیها بهم بر می‌زنیم - تیره چشمیم و در آب روشنیم

8975- Biz insanlar, o denizin tahkikiyle, gemiler gibi birbirimize yaklaşır ve uzaklaşırız. Parlak bir suda olduğumuz halde, gözümüz bulanık olduğundan, bizi hareket ettiren denizi görmeyiz.

ای تو در کشتی تن رفته به خواب - آب را دیدی نگر در آب آب

8976- Ey ceset gemisinde uyumuş olan! Beden gemisini harekete geçiren suyun, yani ruhun muharrik olduğunu anladın; bir de suyun suyuna, yani ruhun da muharriki bulunan irade-i ilahîye bak!

آب را آبی است کاو می‌راندش - روح را روحی است کاو می‌خواندش

8977- Suyun, bir suyu vardır ki, onu sevk eder; ruhun da, bir ruhu vardır ki, onu çeker çevirir.

Suyun suyundan maksat, ilahî iradedir. Nitekim Cenab-ı Hakk:

Arapça, Sure Enbiya ayet 30

“Biz her şeye sudan hayat verdik” buyurmuştur.

Ruhun ruhundan murat da hayat-ı ilahîyenin mazharı ve Allah'ın ilk mahlûğu bulunan nur-u Muhammedîdir ki, o bütün mevcudatı hidayete davet eder.

موسی و عیسی کجا بد کافتاب - کشت موجودات را می‌داد آب

8978- Hakikat güneşinin, mevcudata can suyu verdiği sırada, Musa ve İsa neredeydi?

Onlar daha zuhura gelmemişti.

آدم و حوا کجا بود آن زمان - که خدا افکند این زه در کمان

8979- Cenab-ı Hakk'ın, bu kirişi yaya taktığı, yani mevcudata vücut ihsan ettiği sırada, Adem ve Havva neredeydi?

Onlar da henüz yaratılmamıştı.

این سخن هم ناقص است و ابتر است - آن سخن که نیست ناقص آن سر است

8980- Cenab-ı Hakk'ı denize, suya, ok atana benzetmek suretiyle söylediğimiz sözler noksanıdır. Noksan olmayan söz ise, o taraftadır, yani canib-i ilahîdedir.

گر بگوید ز آن بلغزد پای تو - ورنه گوید هیچ از آن ای وای تو

8981- Eğer bir kâmil, o taraftan sana söylerse, aklın kabul etmediği için o sözden ayağın sürçer. Fakat söylenmezse, ondan cahil kalacağın için, vay senin haline!

Gerek Kur'anda, gerek hadiste “Muhkemat” ve “Müteşabihat” denilen iki beyan tarzı vardır.

Muhkemat: Açık ifadelerdir ki, onları herkes anlar.

Müteşabihat: Tevile muhtaç olan beyandır ki, onları da herkes değil, erbabı idrak eder. Mesela Hudeybiye muahdesinde bulunan ashab-ı kiram:

—Ölmek var, dönmek yok, diye Mekkelilerle harp etmek üzere Aleyhisselat Efendimizin mübarek elini tutup biat etmişlerdi. Bu hadise, Kur'an-ı Kerim'de hikâye edilirken:

Arapça, Sure Fetih ayet 10

“Habibim! Sana biat edenlerin elleri üstünde, Allah’ın eli vardır” buyruldu. Cenab-ı Hakk uzuvlardan münezzeh olduğu için, burada “Yed”, yani “El” tabiri müteşabihattandır. Onun için eski âlimlerin aynen kabul edip de manasını ilm-i ilahîye havale ettikleri müteşabihatı sonradan gelen âlimler tevile lüzum gördüler ve “Yed” kelimesine “Kudret” manasını verdiler. O ayet-i kerime **“Allah’ın kudreti, onların kudreti üstündedir”** demektir, dediler.

ور بگوید در مثال صورتی - بر همان صورت بچسبی ای فتی

8982- Eğer o kâmil-i mükemmil, sana Cenab-ı Hakk’tan bir misal ile bahsedecek olursa, hemen o misalin suretine yapışır kalırsın.

Mesela Resul-u Ekrem s.a.v. miraçtan bahsederken: **“Rabbimi en güzel bir surette gördüm. Ellerin, küreklerimin üstüne koydu. Onların serinliğini, göğsümde hissettim ve evvelkilerin de sonrakilerin de ilimlerini öğrendim”** buyurmuştur. İşte bu hadis de müteşabihattandır. Bunu işiten bir gafil, onun suretine bağlanır kalır ve Allah’ı, iki eli bulunan güzel bir insan şeklinde vehmeder.

لیک پایت نیست تا نقلی کنی - یا مگر پا را از این گل بر کنی

8983- Lakin senin akıl ayağın yoktur ki, suretten manaya intikal edesin yahut o ayağı bu dünya balçığından kurtarasın.

چون کنی پا را حیانت زین گل است - این حیانت را روش بس مشکل است

8984- Ayağını o balçıktan nasıl kurtarabilirsin ki, hayatın o balçıktandır. O hayatın terk edilmesi ise, gayet zordur.

چون حیات از حق بگیری ای روی - پس شوی مستغنی از گل می روی

8985- Ey fakir ve muhtaç insan! Hakk’tan bir hayat bulacak olursan, dünyadan müstağni olur, bu balçığı o vakit terk edersin.

شیر خواره چون ز دایه بگسلد - لوت خواره شد مر او را می هلد

8986- Süt emen bir çocuk, memeden ayrılıp sütün kesilince, yemek yer ve sütnineyi bırakır.

Sen ise:

بسته‌ی شیر زمینی چون حبوب - جو فطام خویش از قوت القلوب

8987- Ey hububat gibi zeminin sütününe bağlanıp kalmış olan! Kalplerin gıdasına alış da, bu sütün kesilmeye bak!

حرف حکمت خور که شد نور ستیر - ای تو نور بی حجب را نپذیر

8988- Ey hicapsız nuru kabul edemeyen! Hikmet harfini ye ki, o kapalı bir nurdur.

تا پذیرا گردی ای جان نور را - تا ببینی بی حجب مستور را

8989- Ey can! Sen o nuru kabul edecek olursan, örtülü olanı da, hicapsız görürsün.

چون ستاره سیر بر گردون کنی - بلکه بی گردون سفر بی چون کنی
8990- O vakit, bir yıldız gibi felekte seyredersin; belki feleksiz ve keyfiyetsiz bir sefere çıkarsın.

آن چنان کز نیست در هست آمدی - هین بگو چون آمدی مست آمدی
8991- Öylece yokluk âleminden, varlık âlemine geldin. Söyle bakalım, nasıl geldin? Mest olarak geldin.

راههای آمدن یادت نماند - لیک رمزی بر تو بر خواهیم خواند
8992- Geldiğin yollar, hatırında kalmadı. Lakin sana o gelişten bir remiz söyleyeceğiz.

هوش را بگذار و آن گه هوش دار - گوش را بر بند و آن گه گوش دار
8993- Şimdiki aklını bırak ta, hakiki akla ulaş. Bu kulağı tıka da, hakiki kulak kesil!

نی نگویم ز آنکه خامی تو هنوز - در بهاری تو ندیدستی تموز
8994- Hayır... Söylemeyeceğim. Çünkü sen daha hamsın. Seyr-u sülukun baharında bulunuyorsun, onun Temmuzunu görmemişsin.
Hazreti Mevlâna, münasebet dolayısıyla yeni bir bahse giriyor ve diyor ki:

این جهان همچون درخت است ای کرام - ما بر او چون میوه های نیم خام
8995- Ey kerem sahibi dinleyiciler! Malumunuz olsun ki, bu dünya bir ağaç gibidir. Biz de, onun üstünde tamamıyla olmamış meyveler gibiyiz.

سخت گیرد خامها مر شاخ را - ز آنکه در خامی نشاید کاخ را
8996- Ham meyveler, ağacın dallarına iyice tutunurlar. Çünkü hamlık mertebesindeki meyve, köşke ve saraya layık değildir.
Meyveler, tamamıyla olmadan evvel koparılmadığı ve köşke, saraya, hatta evlere götürülüp yenilmediği için, ağaç dallarında dururlar ve oradan ayrılmazlar. İşte insanların dünyaya ve hayata sarılmaları, olmamış meyveler gibi ham olduklarındandır.

چون بیخت و گشت شیرین لبگزان - سست گیرد شاخها را بعد از آن
8997- Meyve yetişip, tatlılaşıp, olgunlaşınca dalları gevşek tutar.
Hatta tamamıyla olmuşları, kendi kendine dallardan düşer. Bunun gibi:

چون از آن اقبال شیرین شد دهان - سرد شد بر آدمی ملک جهان
8998- O ikbal ve saadetten ağız tatlanınca, insana dünya mülkü soğuk gelir.

سخت گیری و تعصب خامی است - تا جنینی کار خون آشامی است
8999- Dünya dalına sıkı sıkı sarılmak ve bir şeyde taassup göstermek, hamlıktır. Ey salık! Sen böyle oldukça, işin kan içmekten, yani zahmet ve meşakkat çekmekten ibarettir.

چیز دیگر ماند اما گفتنش - با تو روح القدس گوید بی منش

9000- Söylenecek bir şey daha kaldı; ama onu sana ben değil, Ruh-ül Kudüs söyler.

Ruh-ül Kudüs, yani Cebrail Aleyhisselam peygamberlerden başka kimseye nazil olmaz. Fakat bir ilham vardır ki, o ya melek, ya şeytan tarafından olur. Mesela durup dururken ve hiç hatırdı yokken insanın aklına bir şey geliverir. Eğer o şey hayır ve hasenata dairse “İlham-ı melekiye”dir. Şerre ve seyyiate ait ise “İlham-ı Şeytaniye”dir.

نی تو گویی هم بگوش خویشتن - نه من و نه غیر من ای هم تو من

9001- Kendi kulağına, gene kendin söylersin. Ortada, hakikatte ne ben varım, ne benden başkası... Sen de, bensin zaten, canım efendim...

Bu beytin anlaşılması zorcadır. Salikin kalbi Allah'ın nuru ile münevver olunca kendisi Fenafillah derecesinde bulunduğu, yani Hakk'tan başka bir şey görmediği için, söyleyeyen de, dinleyen de Hakk olur. Hele bunun ilerisi bulunan “Bekabillah” mertebesine yükselince, kendisine kâh cem, kâh fark halleri galebe eder. Cem halinde her şeyi, hatta kendi sözünü dahi Hakk'tan işitir. Fark halinde ise “Sen - ben - o” kayıtları bulunur. Bu muğlak bahis, benim gibi bir aciz tarafından değil, evliya-yı kâmil tarafından ifade olunabilir.

همچو آن وقتی که خواب اندر روی - تو ز پیش خود به پیش خود شوی

9002- Bu, rüyaya benzer. Uyuduğun vakit, kendinden geçer, fakat yine kendinden kendine gelmiş olursun.

بشنوی از خویش و پنداری فلان - با تو اندر خواب گفته ست آن نهان

9003- Kendinden işittiğin halde, sana rüyada, “falan kimse” bir sır söylemiştir, sanırsın.

Hâlbuki söyleyen de, dinleyen de sensin.

تو یکی تو نیستی ای خوش رفیق - بلکه گردونی و دریای عمیق

9004- Ey hoş arkadaş! Sen bir kattan ibaret değilsin. Sen bir âlemsin ve derin bir denizsin.

Hazreti Ali'ye Kerremallahü veche isnat edilen bir beyitte buyrulmuştur ki: “Ey İnsan! Kendini ufak bir şey mi sanıyorsun? Âlem-i ekber, yani bütün mevcudat sende münderiçtir” demektir.

Bütün mükevvenata “Âlem-i ekber”, insana da “Âlem-i esğar” ve “Fihrist-i kâinat” derler. Bir kitabın münderecatı, fihristinde tamamıyla ve hulasatan nasıl mevcut ise, umum avalim de insanda mevcuttur.

آن تو زفتت که آن نه صد تو است - قلزم است و غرقه گاه صد تو است

9005- Ey insan-ı kâmil! Senin o muazzam varlığın, belki dokuz yüz katlı, dibi kıyısı olmayan bir denizdir. Yüzlerce âlem, o denize dolar, onda gark olur.

خود چه جای حد بیداری است و خواب - دم مزن و الله أعلم بالصواب

9006- Bu bahsi anlatmak, uyanıklığın da, uykunun da, ne haddinedir. Binaenaleyh, zan ve kıyas ile hakikat-i insaniyeden dem vurma. Doğruyu bilen, ancak Allah-u Tealadır.

دم مزن تا بشنوی از دم زنان - آن چه نامد در زبان و در بیان

9007- Ey salik! Sen ses çıkarma ki, beyan ve lisana gelmeyen esrarı, onu ifadeye kadir olan ariflerden işitesin.

دم مزن تا بشنوی ز آن آفتاب - آن چه نامد در کتاب و در خطاب

9008- Sen sükût et ki, senin için ruh söylesin.

دم مزن تا دم زند بهر تو روح - آشنا بگذار در کشتی نوح

9009- Ses çıkarma ki, Resul-ü Ekrem'in varisi olan arif-i ekmel, kitap ve hitaba sığmayan esrardan bahsetsin. Nuh'un gemisi varken, yüzmeyi bırak.

Çünkü öyle bir arifin huzurunda bulunmak, Nuh Aleyhisselamın gemisine girip de tufandan kurtulmak gibidir. Öyle bir arifi dinleyecek ve istifade eyleyecek yerde söze karışmak, Nuh'un gemisi dururken, yüzmeye çabalamak kadar manasızlık olur.

“NUH ALEYHİSSELAMIN, OĞLUNU GEMİYE DAVET ETMESİ; OĞLUNUN DİK BAŞLILIK EDİP, DAĞA ÇIKIP KURTULURUM, SENİN MİNNETİNİ ÇEKMEM, DEMESİ”

همچو کنعان کاشنا می‌کرد او - که نخواهم کشتی نوح عدو

9010- Ses çıkarma ki, Kenan'a benzeme... Kenan: “Düşman olan Nuh'un gemisini istemem” diyerek yüzüyordu.

Nuh Aleyhisselamın Ham, Sam, Yafes ve Kenan namında dört oğlu vardı. İlk üçü babalarının nübüvvetini tasdik ettikleri halde, Kenan inanmamış ve putperest olduğu için pederini düşman vehmetmişti. Tufanda, kardeşleri gemiye girmişken o girmemiş, hatta babasının davetine red cevabı vermiş ve nihayet tufan dalgaları arasında boğulmuştu. Hazreti Nuh'un, oğlu Kenanla muhaveresi Sure-i Hud'da şöyle hikâye buyrulmuştur:

Arapça, Sure Hud ayet 42-43

“Nuh ayrı bir yere çekilmiş olan oğluna seslendi: Oğulcağızım! Bizimle beraber gemiye bin, kâfirlerle birlikte olma! (Kenan) dedi ki: Bir dağa çıkar ve sığınırım, o beni sudan korur. (Hazreti Nuh da) dedi ki: Bugün Allah'ın emrinden koruyacak kimse yoktur, ancak Rabbimizin merhamet ettikleri kurtulacaktır. Ve aralarına bir dalga girdi, (Kenan da) boğulanlardan oldu.”

Kâfir olduğu için peygamber evladı olmak, onu kurtaramadı. Hazreti Mevlâna da bu konuşmayı şu suretle tasvir ediyor:

هی بیا در کشتی بابا نشین - تا نگردي غرق طوفان ای مهین

9011- Hey aciz oğul! Gel, babanın gemisine bin ki, tufan dalgasına gark olmayasın.

گفت نی من آشنا آموختم - من بجز شمع تو شمع افروختم

9012- Kenan, dedi ki: “Hayır, gemine binmem. Ben yüzme öğrenmişim, ben senin şemandan başka bir şema yakmışım.”

Senin dininden başka bir dine inamışım.

هین مکن کاین موج طوفان بلاست - دست و پا و آشنا امروز لاست
9013- *Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "Aklını başına topla! Bu, bela tufanının dalgasıdır. El, ayak ve yüzmek bugün için ve bu dalgalara karşı, hiçtir."*

باد قهر است و بلای شمع کش - جز که شمع حق نمی‌پاید خمش
9014- *Bugün Allah'ın kahır rüzgârı esmektedir ve mumları söndürücü bir beladır. Bugün Hakk'ın nurundan, yani dininden başkası sönmeye mahkumdur. Sükût et.*

گفت نی رفتم بر آن کوه بلند - عاصم است آن که مرا از هر گزند
9015- *Kenan, dedi ki: "Hayır... Gemine girmem, şu yüksek dağa çıkarım. Orası, beni her türlü zarardan kurtarır."*

هین مکن که کوه کاه است این زمان - جز حبیب خویش را ندهد امان
9016- *Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "Etme evladım! Bugün bir dağ, bir saman çöpü vaziyetindedir. Allah, bugün sevdiklerinden başkasına aman vermeyecektir."*

گفت من کی پند تو بشنوده‌ام - که طمع کردی که من زین دوده‌ام
9017- *Kenan, dedi ki: "Ben, senin nasihatini nasıl dinlerim? Sen, benim senin dininde olduğumu mu zannediyorsun?"*

خوش نیامد گفت تو هرگز مرا - من بری‌ام از تو در هر دو سرا
9018- *Senin sözlerin, bana asla hoş gelmemiştir. Ben, dünyada da, ahirette de, senden beriyim.*

هین مکن بابا که روز ناز نیست - مر خدا را خویشی و انباز نیست
9019- *Oğlum etme ki, bugün naz günü değildir. Allah'ın, hakikaten şeriki ve benzeri yoktur. İstedğini yapmakta muhtardır.*

تا کنون کردی و این دم نازکی است - اندر این درگاه گیرا ناز کیست
9020- *Şimdiye kadar nazlandın durdun. Fakat şimdi, nazik bir zamandır. Bu dergâhta, yani huzur-u ilahîde nazlanmak ve kibirlenmek kimin haddinedir?*

لم یلد لم یولد است او از قدم - نی پدر دارد نه فرزند و نه عم
9021- *Allah, ezelde "Lemyelid velemyuled"dir. Ne babası, ne oğlu, ne de amcası vardır.*

ناز فرزندان کجا خواهد کشید - ناز بابایان کجا خواهد شنید
9022- *O doğurmamış ve doğmamış olan Allah, çocukların nazını nasıl çeker, babalarının niyazını nasıl dinler?*

نیستم مولود پیرا کم بناز - نیستم والد جوانا کم گراز

9023- *Ben doğmuş değilim, ey ihtiyar nazlanma! Ben, baba da değilim; ey genç, sen de nazlanma!*

نیستم شوهر نیم من شهوتی - ناز را بگذار اینجا ای ستی

9024- *Ben koca değilim, şehvetim de yok... Ey hanım, burada nazı bırak!*

جز خضوع و بندگی و اضطرار - اندر این حضرت ندارد اعتبار

9025- *Tezellül, kulluk ve aczdan başka, burada itibar edilecek şey yoktur, demekte...*

گفت بابا سالها این گفته‌ای - باز می‌گویی به جهل آشفته‌ای

9026- *Kenan, dedi ki: "Baba, bu sözleri yıllardan beri söylemekte sin, şimdi de tekrar ediyorsun. Ne kadar cahilmişsin!"*

چند از اینها گفته‌ای با هر کسی - تا جواب سرد بشنودی بسی

9027- *Bu sözleri, ne zamandan beri herkese söylüyor ve soğuk cevaplar işitiyorsun.*

این دم سرد تو در گوشم نرفت - خاصه اکنون که شدم دانا و زفت

9028- *Senin bu soğuk sözlerin, benim de kulağıma girmed i. Hususan, büyüdüğüm ve ilim sahibi olduğum bir devrede dinler miyim?*

گفت بابا چه زیان دارد اگر - بشنوی يك بار تو پند پدر

9029- *Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "A evladım! Bir defa olsun babanın nasihatini dinlesen, ne zarar edersin?"*

همچنین می‌گفت او پند لطیف - همچنان می‌گفت او دفع عنیف

9030- *H z. Nuh, böyle latif nasihatler veriyor; Kenan ise, böyle sert cevaplarla onu karşı lıyordu.*

نه پدر از نصیح کنعان سیر شد - نه دمی در گوش آن ادبیر شد

9031- *Ne babası, Kenan'a nasihat vermeye doyuyordu, ne de o nasihatler, felaketi gelmiş olan o evladın kulağına g iriyordu.*

اندر این گفتن بدند و موج تیز - بر سر کنعان زد و شد ریز ریز

9032- *Onlar böyle konuşturlarken, ş iddetli bir dalga gelip Kenan'ın başına vurdu. Onu parça parça etti.*

Bir hadis-i ş erifte: *"Benim ş eriatim, Nuh'un gemisine benzer. Her kim ona tutunursa kurtulur ve her kim ondan ayrılırsa boğulur"* buyrulmuştur.

Kenan'ın babasının gemisine girmed iği için boğulduğı gibi, İslamiyet gemisinden ayrılanlar da, dalalet dalgaları arasında boğulacaklardır.

نوح گفت ای پادشاه بردبار - مر مرا خر مرد و سیلت برد بار

9033- *Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "Ey sabır ve hilim sahibi olan Malik-el Mülk! Benim eş eğim öldü ve senin kahr selin, yükümü götürdü."*

Hazreti Pir'in böyle bir tabir kullanılması şu vakıya telmih olsa gerektir:

Azerbeycanlı biri, eşeğine çanak, çömlek yükletmiş, dağ kenarındaki bir patikada gidiyormuş. O esnada hava bozmaya, şimşekler çakmaya başlamış. Eşek dağdan yuvarlanmış, tabiatıyla, üstündeki çanak çömlek kırılmış. O sıkıntı içinde iken bir şimşek çakınca, Azerbeycanlı dayanamamış, Bari Huda'ya "Eşeğim mürdettin, yüküm durd ettin, şimdi de çırağan yakup meni ariysen? Özüm burdayem" demiş.

و عده کردی مرا تو بارها - که بیابد اهلت از طوفان رها

9034- Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "İlahi! Bana, senin ehlin tufandan kurtulacaktır, diye mükerreren vaat etmiştin."

دل نهادم بر امیدت من سلیم - پس چرا بر بود سیل از من گلیم

9035- Ben de, safderun senin vaadine gönül bağlamıştım. Şimdi, neden dolayı sel, benim gülcüğümü kapıp götürdü?

Hud Suresi'nde buyruluyor ki:

Arapça, Sure Hud ayet 45

"(Kenan'ın helakı üzerine) Nuh, Rabbine dua edip dedi ki: Ey Rabbim! Hakikatte oğlum da benim ailemden idi. Senin vaadin ise, şüphesiz haktır ve sen hüküm verenlerin en hakimisin."

گفت او از اهل و خویشانت نبود - خود ندیدی تو سپیدی او کبود

9036- Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "O, senin ehlinden ve akrabandan değildi. Görmedin mi ki, sen iman nuru ile beyazsın; o, zulmet küfrüyle mosmor ve simsiyahtır."

Yine Sure-i Hud'da, Nuh Aleyhisselamın bu tazarruu üzerine Cenab-ı Hakk, buyurdu ki:

Arapça, Sure Hud ayet 46-47

"Ya Nuh! (Kenan) katiyen senin ailenden değildir. Çünkü onun salih olmayan ameli vardı. Şu halde bilmediğin bir şeyi benden isteme. (Senin caiz olmayan şeyleri sual etmekte) cahiller takımından olmamanı sana tavsiye ederim. Nuh, dedi ki: Ey Rabbim! Bilmediğim bir şeyi sormaktan sana sığınırım, bana mağfiret ve merhamet etmeyecek olursan (son derece) ziyana uğramış olanlardan olurum."

Hazreti Mevlâna, bu hususta bir misal getiriyor ve diyor ki:

چون که دندان تو کرمش در فتاد - نیست دندان برکنش ای اوستاد

9037- Senin dişine kurt düşünce, yani diş çürüyünce, o artık diş değildir. Ey üstat! Onu çıkart.

تا که باقی تن نگردد زار از او - گر چه بود آن تو شو بیزار از او

9038- Ki vücudun, onun vereceği ızdıraptan inlemesin. Vakıa, senin dişindi, artık ondan beri ol!

گفت بیزارم ز غیر ذات تو - غیر نبود آن که او شد مات تو

9039- Nuh Aleyhisselam, dedi ki: "İlahi! Senin zatından başka, her şeyden beriyim. İlahî! Sende fani olan, ağyar sayılmaz."

تو همی‌دانی که چونم با تو من - بیست چندانم که با باران چمن

9040- Ya Rabbi! Seninle benim nasıl olduğumu, sen bilirsin. Yağmurların çimene verdiği feyzin yirmi mislini, yani ondan pek fazlasını, sen verirsin.

زنده از تو شاد از تو عایلی - مغتذی بی‌واسطه و بی‌حایلی

9041- Ben fakirim ki, seninle hayat bulmuşum, seninle mesrurum; vasıtasız ve illetsiz, gıdamı veren sensin.

متصل نه منفصل نه ای کمال - بلکه بی‌چون و چگونه و اعتلال

9042- Ey kemal sahibi Rabbim! Sana muttasıl olmadığım gibi, munfasıl da değilim. Seninle keyfiyetsiz ve illetsiz bir haldeyim.

Bitişik yahut ayrı olmak için, iki şeyin bulunması lazımdır. Vücut-u ilahî karşısında hiçbir şey yoktur ki, birleşme ve ayrılma olabilsin.

ماهیانیم و تو دریای حیات - زنده‌ایم از لطف ای نیکو صفات

9043- Ey bütün iyi sıfatların sahibi olan Allah'ım! Sen, bir hayat denizisin. Biz de, senin lütfunla yaşayan balıklarız.

تو نگنجی در کنار فکرتی - نه به معلولی قرین چون علتی

9044- Sen tefekküre sığmadığın gibi, illetle, yani sebeple de izah edilemezsin.

İllet, sebep demektir. O sebebin hasıl ettiği şey de, maluldür. Mesela ateş bir illettir. Üstündeki kabın içinde bulunan suyun ısınması ve kaynaması ise maluldür. İllet ayrılınca malul de olmaz. Fakat Cenab-ı Hakk'ın insanlara olan yakınlığı ve onları yaşatması, ateşin suyu kaynatması gibi değildir.

پیش از این طوفان و بعد از این مرا - تو مخاطب بوده‌ای در ماجرا

9045- Bu tufandan evvel de, her macerada muhatabım sen idin, tufandan sonra da, yine sen olacaksın.

با تو می‌گفتم نه با ایشان سخن - ای سخن بخش نو و آن کهن

9046- Ey yepyeni sözler bağışlayan ve eski sözlere sahip olan Rabbim! Ben şimdiye kadar kavmime değil, sana söylüyordum.

نی که عاشق روز و شب گوید سخن - گاه با اطلال و گاهی با دمن

9047- Âşık gece gündüz, kâh atlale, kâh dimene söylemez mi?

Atlal, bir menzilde kalan divar harabeleri; dimen ise, süprüntülükte biten yeşillik manasınadır. Arap şairleri, ekseriye sevgilinin karargâhında kalmış olan bu gibi şeylere manzumelerinde hitap ederler.

Hadis-i şerifte buyrulmuştur ki: **"Süprüntülükte biten yeşillikten sakınıınız."**

Bununla soysuz bir aile içinde yetişmiş bir kızı almayınız, manasını kastetmiştir.

روی با اطلال کرده ظاهر را - او که را می‌گوید آن مدحت که را

9048- Âşık, sureta atlale teveccüh ederek, onlara söz söyler. Fakat o metih ve senayı kime eder?
Şüphesiz ki sevgiliye...

شکر طوفان را کنون بگماشتی - واسطه‌ی اطلال را برداشتی

9049- Halka havale eylediğin tufana şükür ki, onları, yani o süprüntüleri izale etti. Böylece, karşımda menzil harabesi gibi olan o vasıtaları yok ettin.

ز انکه اطلال لثیم و بد بدند - نه ندایی نه صدایی می‌زدند

9050- Çünkü onlar, alçak ve kötü harabelerdi. Ne sesleniyor, ne de sesimize karşılık veriyorlardı.

من چنان اطلال خواهم در خطاب - کز صدا چون کوه واگوید جواب

9051- Ben öyle bir atlal isterim ki, hitap ettikçe dağ gibi akisler yapsın ve açıktan açığa cevap versin.

تا مثنا بشنوم من نام تو - عاشقم بر نام جان آرام تو

9052- Ki ben, senin adını mükerrer olarak işiteyim. Çünkü ruha istirahat veren adına aşığım.

İstedim ki ben Allah dedikçe, karşımda, o atlal mesabesinde olan kavim de, benim nidama dağlar gibi ses versinler, yani onlar da Allah desinler. Bu suretle o nam-ı şerifini bir benim nidam, bir de onların sedasıyla işiteyim.

هر نبی ز آن دوست دارد کوه را - تا مثنا بشنود نام ترا

9053- Senin adını iki defa işitmiş olmak için, her peygamber dağı severdi.

Musa Aleyhisselam Tur dağına sevdiği gibi, Aleyhisselatü Vesselam Efendimiz de Mekke civarındaki Hira dağına severdi. Hatta nübüvvetten evvel oraya gider ve birkaç gün halvet ederdi. Medine’de iken araya Uhud dağına gider, civarında medfun bulunan amcası Hazreti Hamza ile Uhud harbindeki şehitleri ziyaret ederdi. Hatta **“Uhud bizi sever, biz de onu severiz”** mealinde bir hadis-i şerif vardır.

Keza Kudüs civarındaki dağlar, Hazreti Davut Zebur okuduğu vakit, onun nidasına seda verirlerdi.

آن که پست مثال سنگلاخ - موش را شاید نه ما را در مناخ

9054- O alçak ve taş ocağı gibi olan dağ, fareye layıktır; bize karargâh olmak için değildir.

من بگویم او نگردد یار من - بی‌صدا ماند دم گفتار من

9055- Ben söyleyeyim de, o dağ benim yarım olmasın, benim sözümü tekrarlamasın ve sözlerim akissiz kalsın; bu layık mıdır?

با زمین آن به که هموارش کنی - نیست هم دم با قدم یارش کنی

9056- İlahi! Öyle bir dağı yerle bir etmen ve hem dem olmadığı için onu ayaklar altında bırakman evladır.

گفت ای نوح ار تو خواهی جمله را - حشر گردانم بر آرم از ترا
9057- *Cenab-ı Hakk, buyurdu ki: "Ey Nuh! İstersen boğulanların hepsini dirilterek, yeniden topraktan çıkarayım."*

بهر کنعانی دل تو نشکنم - لیک از احوال آگه می‌کنم
9058- *Bir Kenan için, senin kalbini kıramam. Lakin ahvalden seni haberdar ederim ki, kâfir bir oğul, senin ehlinden değildir.*

گفت نی نی راضی‌ام که تو مرا - هم کنی غرقه اگر باید ترا
9059- *Nuh, dedi ki: "Hayır... Hayır, Ya Rabbi! Ben kazana razıyım. Eğer iraden taalluk eylediyse, beni de onlar gibi tufana gark et."*

هر زمانم غرقه می‌کن من خوشم - حکم تو جان است چون جان می‌کشم
9060- *Hatta her vakit ve tekrar tekrar gark et. Senin hükmün ruhtur, candır... Ben o ruhu nasıl öldürürüm?*

ننگرم کس را و گر هم بنگرم - او بهانه باشد و تو منظرم
9061- *Ben kimseye bakmam, bakacak olsam bile, o baktığım bahanedir; gördüğüm sensin...*

عاشق صنع توام در شکر و صبر - عاشق مصنوع کی باشم چو گبر
9062- *İlahi! Ben senin sun'una aşığım, ona karşı şükür ve sabrederim. Kâfir gibi nasıl masnu'un aşığı olurum.*

عاشق صنع خدا با فر بود - عاشق مصنوع او کافر بود
9063- *Allah'ın sun'una âşık olan, muhteremdir; onun masnu'una âşık olan ise, kâfirdir.*

"KÜFRE RAZI OLMAK KÜFÜRDÜR, HADİSİ İLE BENİM KAZAMA RAZI OLMAYAN BENDEN BAŞKA BİR RABB ARASIN, HADİS-İ KUTSİSİNİN MANALARINI BİRLEŞTİRMEK"

توفیق میان این دو حدیث که الرضا بالكفر كفر و حدیث دیگر من لم یرض بقضائي فلیطلب ربا سوائي

دی سؤالی کرد سائل مر مرا - ز انکه عاشق بود او بر ماجرا
9064- *Dün biri, bana bir sual sordu. Çünkü o maceraya ve mübahaseye meraklı idi.*

گفت نکته‌ی الرضا بالكفر كفر - این پیمبر گفت و گفت اوست مهر
9065- *Dedi ki: "Küfre razı olmak, küfürdür, nüktesini Peygamber söylemiştir ve onun buyruğu senettir."*

باز فرمود او که اندر هر قضا - مر مسلمان را رضا باید رضا
9066- *Tekrar Resulullah, buyurmuştur ki: "Her kazaya Müslümanın rıza göstermesi lazımdır."*

نه قضای حق بود کفر و نفاق - گر بدین راضی شوم باشد شقاق

9067- Kûfür ve nifak da, Allah'ın kazası değil midir? Lakin ben, bu kazaya razı olursam, günaha girmiş olurum.

ور نیم راضی بود آن هم زیان - پس چه چاره باشدم اندر میان

9068- Eğer kazaya rıza göstermezsem, o da bana zarar verir. O halde, ikisinin arasında, bana çare nedir?

Evet. Küfre rıza göstermek küfürdür ve Cenab-ı Hakk, buyurmuştur ki: **“Her kim benim nimetlerime şükretmezse, verdiğim belaya sabretmezse, kazama, yani verdiğim hükme razı olmazsa, kendisine benden başka bir Rab arasın”** hadisleri vardır. Sureta bu iki hadis birbirini nakzeder gibi görünür. Çünkü küfrün de, imanın da halıkı Allah'tır. Nitekim:

Arapça, Sure Enam ayet 102

“Habibim de ki: Herşeyi yaratan Allah'tır” ayeti ve emsali ayetler bunu sarahaten göstermektedir. Diğer taraftan, **“Küfre rıza küfürdür.”**

Hazreti Mevlâna, bu mühim meseleyi şu suretle hallediyor:

گفتمش این کفر مقضی نه قضاست - هست آثار قضا این کفر راست

9069- O sual sorana dedim ki: “Bu küfür, kaza değil, makzidir. Doğruca kazanın eseridir.”

پس قضا را خواجه از مقضی بدان - تا شکالت دفع گردد در زمان

9070- Efendi! Kaza ile makziyi bil ki, derhal müşkülün hallolsun.

Kaza, hüküm; makzi, mahkum manasınadır. Müminin imanı ve kâfirin küfrü, kazanın kendisi değil, kaza-yı ilahînin eseridir. Hakim Senai Kuddise sırrahu, der ki: **“Küfür de, iman da: Allah birdir, şeriki, naziri yoktur, diye Hakk'ın yolunda koşar durur”.** Şu halde ilahî kaza eseri olması itibarıyla küfre rıza göstermek küfür değildir.

Hazreti Mevlâna, bu bahsi izah ediyor:

راضیم در کفر ز آن رو که قضاست - نه از این رو که نزاع و خبث ماست

9071- Ben, Allah'ın hüküm ve kazası olmak itibarıyla küfre razıyım, bizim nizamız ve habasetimiz cihetiyle olan küfre razı değilim.

کفر از روی قضا هم کفر نیست - حق را کافر مخوان اینجا مه ایست

9072- Kaza cihetinden küfür, küfür değildir. Allah'a kâfir deme ve burada durma!

کفر جهل است و قضای کفر علم - هر دو کی یک باشد آخر حلم و خلم

9073- Küfür cehalettir, küfre hükmetmek, yani onu var etmek ilimdir. Mesela, “hulm” ve “hilm” kelimeleri şeklen bir olmakla beraber, manaları ayrılır.

Hulm, rüya demektir. Hilm ise, yavaşlık manasınadır. Bunların ikisi bir olmadığı gibi, küfürle, kaza-i küfür de bir değildir.

Hazreti Mevlâna buna bir misal getiriyor:

زشتی خط زشتی نقاش نیست - بلکه از وی زشت را بنمودنی است

9074- Bir resmin çirkin olması, ressamının acemiliğine delalet etmez. Belki onun maksadı, çirkinliği göstermektir.

قوت نقاش باشد آن که او - هم تواند زشت کردن هم نکو

9075- Bir ressamın, çirkin resim ve karikatür yapması, onun sanatındaki maharetini gösterir ki, hem güzel, hem çirkin resim yapabiliyor demek olur.

Dikkat edilecek olursa görülür ki mahlukât-ı ilahîyenin gerek mahsusatı, gerek mâkulatı ezadan, yani birbirine zıt şeylerden ibarettir. Mesela sıcaklık, soğukluk, aydınlık, karanlık, akıllılık, delilik, güzellik, çirkinlik, müminlik, kâfirlik gibi...

Bunların hepsi de Hakk'ın halkedişi eseridir. İçlerinde iyi olmayanlar, ressamın çirkin karikatür yapması gibidir ki, bu hal, ressamın yalnız güzel resim yapmakta değil, çirkin resim yapmakta da mahareti olduğunu gösterir. Onun gibi, halkedilmiş kötülükler de Allah'ın sanat hilkatindeki kemal kudretini göstermektedir. Sani-i âlem, yalnız iyilikleri halkedip de kötülükleri yaratmamış olsaydı, hem iyiliklerin kıymeti bilinmezdi, hem de, hâşâ, "Allah kötülükleri yaratmaya muktedir değildir" gibi bir vehim husule gelirdi. Nasıl ki Mecusiler bir "Yezdan" ile bir "Ahriman"a ibadet ederler ve Yezdan'ı hayır halıkı, Ahriman'ı ise şer halıkı zannederler. Binaenaleyh kötülükler de iyilikler gibi Hakk'ın halkedişi eseridir. Bu itibar ile küfür de iman gibi, Hakk'ın kazası eseri olduğundan, ona da rıza göstermek gerektir. Lakin kâfirden zuhuru itibarıyla müşküldür. Bunun için dikkat edilmek lazımdır. Bundan dolayı Hazreti Mevlâna, diyor ki:

گر گشایم بحث این را من به ساز - تا سوال و تا جواب آید دراز

9076- Eğer bu bahsi layıkıyla tafsil edecek olsam, uzun uzadıya sualler ve cevaplar varit olur.

Evet, mesele uzatılacak olsa araya mütekeliminin "İrade-i cüziye"si ve mutasavvifenin "İlim maluma tabidir" düsturu girer. Birçok kıl-ü kal yapılmış olur. Öyle olduğu halde, neticesi hayretten başka bir şey olmaz. Böyle olmakla beraber:

ذوق نکته‌ی عشق از من می‌رود - نقش خدمت نقش دیگر می‌شود

9077- Aşk nüktesinin zevki de, benden zail olur. Hakikatleri anlatmak suretiyle, yapmak istediğim hizmet başka bir kalıba girer; söz, tasavvuftan kelim bahislerine intikal eder.

Cenab-ı Pir, bu gibi derin bahislerin hayretle neticeleneceğini anlatmak için bir fıkra naklediyor ve diyor ki:

"HAYRETİN, MÜBAHASE VE DÜŞÜNCEYE MANİ OLDUĞUNA DAİR MİSAL"

مثل در بیان آن که حیرت مانع بحث و فکر است

آن یکی مرد دو مو آمد شتاب - پیش يك آيينه‌دار مستطاب

9078- Kır saçlı biri, berber dükkânına alelacele geldi.

گفت از ریشم سپیدی کن جدا - که عروس نو گزیدم ای فتی
9079- *“Yiğidim! Sakalımdan ağarmış kılları ayakla ki, yeni evlendim” dedi.*

ریش او ببرید و کل پیشش نهاد - گفت تو بگزين مرا کاری فتاد
9080- *Beraber sakalını tamamıyla tıraş ederek, onun önünde koydu ve dedi ki: “Benim bir işim zuhur etti, sen kendin ayıkla.”*

این سؤال و آن جواب است آن گزين - که سر اینها ندارد درد دین
9081- *İşte, bu siyah kıllar sual ve beyaz kıllar da cevaptır. Sen istediğin gibi seç.*

Din dertlisi olan arifler, böyle şeylerle uğraşamazlar. Burada kır sakallı kimseden murat, kıl-ü kal sahipleri; berberden maksat da, arifibillah olanlardır. Sakalın tıraş edilmesi, arifin kestirme cevap vermesi “Ben böyle şeylerle uğraşamam, sualler, cevaplar, itirazlar ve defilerle sen uğraş” demesidir.
Bir fıkra daha:

آن یکی زد سیلیی مر زید را - حمله کرد او هم برای کید را
9082- *Biri, Zeyd’in ensesine bir sille vurdu. O da, mukabele için ona hamle etti.*

گفت سیلی زن سؤالت می‌کنم - پس جوابم گوی و آن گه می‌زنم
9083- *Silleyi vuran, dedi ki: “Sana bir sual soracağım, cevabını ver; ondan sonra, sen de bana vur.”*

بر قفای تو زدم آمد طراق - يك سؤالی دارم اینجا در وفاق
9084- *Senin ensene vurunca, bir şakırtı oldu. Şimdi bir sualım var, ona muvafık cevap ver.*

این طراق از دست من بوده‌ست یا - از قفا گاه تو ای فخر کیا
9085- *Ey büyüklerin medar-ı iftihar! O şakırtı benim elimden mi, yoksa senin ensenden mi peyda oldu?*

گفت از درد این فراغت نیستم - که در این فکر و تفکر بیستم
9086- *Silleyi yemiş olan, dedi ki: “Ensem acısı, o şakırtının nereden çıktığını düşünmek için bana meydan vermedi.”*

تو که بی‌دردی همی‌اندیش این - نیست صاحب درد را این فکر هین
9087- *Dertli olmadığın için, onu sen düşün. Haberin olsun ki, dertli olanda bu düşünce yoktur.*

İtikat meselesine dair muhtelif mezhepler erbabı arasında cereyan eden mubahaseler sırasında bazen öyle bahisler açılmıştır ki, enseye vurulan sillenin şakırtısı vuranın elinden mi çıktı, yoksa vurulan enseden mi zuhur etti, suali kadar manasızdır. Hazreti Mevlâna da bu fıkrayı o bahislerin münasebetsizliği dolayısıyla irat eylemiştir.

“HİKÂYE”

حکایت

در صحابه کم بدی حافظ کسی - گر چه شوقی بود جانیشان را بسی

9088- Ashab-ı kiramın ruhlarında ziyadesiyle iştiyak olmakla beraber, aralarında Kur'an'ı hıfz eylemiş olanları nadirdi.

ز انکه چون مغزش در آگند و رسید - پوستها شد بس رقیق و واکنید

9089- Çünkü bir meyvenin içi kemalini bulunca, kabuğu incelir ve yarıılır.

قشر جوز و فستق و بادام هم - مغز چون آگندشان شد پوست کم

9090- Ceviz, fıstık ve badem içi olgunlaşınca, kabukları incelir.

مغز علم افزود کم شد پوستش - ز انکه عاشق را بسوزد دوستش

9091- İlmin hakikati de kemale gelince, kabuğu yok olur. Çünkü aşığı, sevgilisi yakar.

وصف مطلوبی چو ضد طالبی است - وحی و برق نور سوزندهی نبی است

9092- Allah'ın matlubu ve mahbubu olmak, talibi bulunmanın zıttı olduğu için, vahiy ve nur şimşeği, Resulullahı yakardı.

Buhari'de Hazreti Aişe RadiAllahuha ve an ebihanın şöyle dediği rivayet edilmiştir. **"Haris bin Hişam: Ya Resulullah! Sana vahiy nasıl geliyor diye sordu. Peygamber Efendimiz, buyurdu ki: Bazen çan sesi gibi gelir. O türlü bana şiddetli olur. Melek benden vahyi keser, ben de onun dediğini hıfzetmiş olurum. Bazen de, melek bana insan suretinde görünür ve bana sarahaten söyler."**

Resulullah Efendimiz, birinci suretteki vahiyde çok zahmet çekerti. Adeta kendinden geçer ve kış günlerinde terlerdi. İkinci şekilde onlar olmazdı. Hazreti Mevlâna'nın "Vahiy şimşeği Resulullahı yakardı" demesi birinci şekle işarettir.

چون تجلی کرد اوصاف قدیم - پس بسوزد وصف حادث را گلیم

9093- Kadim olan Allah'ın evsafı tecelli edince, hadis olan insanın vasıflarını yakar.

Onun benliğini izale eder.

ربع قرآن هر که را محفوظ بود - جل فینا از صحابه می شنود

9094- Ashap arasında Kur'an'ın dörtte birini ezberlemiş olanlar, yine ashaptan, "O, aramızda büyük ve muhterem bir kimsedir" methini iştirlerdi.

Ashab-ı kiramın şu hâli, hafızalarının kuvvetsizliğinden değildi. Bir ayetin hükmüyle amel edip onun hikmet ve esrarına tamamıyla vakıf olmayınca, diğer bir ayetin hıfzına çalışmazlardı. Bir rivayete göre, ashap onar ayetten ziyadesini öğrenmezlerdi. O ayetleri öğrenip hıfz ve muciplerince amel ettikten sonra diğer ayetleri teallüm ederlerdi.

Şeyh İbni Ata Kuddise sırrahuya "Kur'an'dan ne kadar okuyorsunuz?" diye sormuşlar. "Ondört sene evveline kadar günde bir hatim inerdim. Ondört seneden beri ise, Sure-i Enfal'e kadar gelebildim" cevabını vermiş. İbn-i Ata'nın ondört

senede Kur'an'ın ancak üçte birini okuyabilmesi, okuduklarının manalarını iyice anlamak ve hükümleriyle amel olmak içindi.

جمع صورت با چنین معنی ژرف - نیست ممکن جز ز سلطانی شگرف

9095- Kur'an'ın suretini, yani elfazını böyle derin manalarıyla cem ve hıfz edebilmek, ancak azim ve manevî bir sultan olan Hz. Peygamber ve onun kâmil varisleri için mümkündür.

در چنین مستی مراعات ادب - خود نباشد و بود باشد عجب

9096- Böyle mestlik ve istiğrak halinde, edebe riayet ve harekesine, secavendine dikkat olamaz. Olursa, şaşılacak bir şey olur.

Şeyh Ümmü Sinan Kuddise sırrahu, Tebareke Suresi'ni okurken bazı hareke yanlışlığı yapar ve bu hal, halifesi Seyyid Seyfullah'ın hayretini mucip olurmuş. Seyfullah Efendi, bir gece rüyasında büyük bir saray görmüş ki, ötesinde berisinde bazı sıva dökükleri varmış. Fakat bir takım kuşlar ağızlarında harç olduğu halde gelip o dökülen yerleri sıvıyorlarmış. Rüyasını şeyhine söylemiş. O da: "Seyfullah! Galiba sen benim okuduğum Tebareke'ye itiraz etmişsin. Gördüğün o saray Tebareke Suresi'dir. Sıva dökükleri benim yaptığım hareke yanlışlarıdır. Allah meleklerini yollar, dökük yerleri sıvadır" diye tabir etmiş. Bundan Kur'an'ı yanlış okumanın ziyanı yoktur, manası anlaşılmasın. Onun manasıyla meşgul olanlar, tecvit ve kıraat usulleriyle pek meşgul olmazlar; yani ayn harfini çatlatmak kafı patlatmak hususunda pek taassup göstermezler, demek isteniliyor.

اندر استغنا مراعات نیاز - جمع ضدین است چون گرد و دراز

9097- İstiğna mertebesinde olanlar için niyaza riayet etmek, yuvarlak bir şeyle, uzun bir şeyi, zıt oldukları halde, bir arada cem eylemek olur.

خود عصا معشوق عیان می‌بود - کور خود صندوق قرآن می‌بود

9098- Asa, kör olanların sevgilisidir. Kör, Kur'an'ın sandığı, mahfazasıdır.

Hazreti Mevlâna, Kur'an'ın manasını bırakıp da elfazına sarılanları, değnekle yürüyen körlere, hafız olan körleri de Mushaf mahfazasına benzetiyor. Böyle olmakla beraber:

باز صندوقی پر از قرآن به است - ز آن که صندوقی بود خالی به دست

9099- Kur'an ile dolu olan bir sandık, yani Kur'an'ın yalnız elfazını ezberlemiş olan bir hafız, boş bir sandıktan evladır.

باز صندوقی که خالی شد ز بار - به ز صندوقی که پر موش است و مار

9100- Yine, yükten ve eşyadan hali olan bir sandık, fare ve yılan dolu bir sandıktan iyidir.

Dikkat buyrulursa Hazreti Mevlâna, Kur'an ehlini bir takım derecelere taksim etmiştir. Birinci derecede olanlar: Kur'anın hem elfazını, hem manasını bilen Verese-i Muhammediye'dir. İkinci derecede olanlar: Kur'an'ın elfazını, lügatını, bilip de, esrar ve hakayıkından gafil olanlar. Üçüncü derece olanlar: Kur'an'ın yalnız elfazını hıfz etmiş ve Mushaf çekmecesini gibi kalmış olanlar. Beşinci derecede olanlar da: Kalpleri Kur'an'dan hâli ve fare, yılan gibi fasit fikirler ve yanlış itikatlarla dolu olanlar...

حاصل اندر وصل چون افتاد مرد - گشت دلالة به پیش مرد سرد

9101- Hülâsa, bir kimse emel edindiği bir visale nail olunca, artık kılavuz kadın, ona soğuk görünür.

چون به مطلوبت رسیدی ای ملیح - شد طلب کاری علم اکنون قبیح

9102- Ey güzel kimse! Matlubuna vasıl olunca, artık ilme talepkar olmak çirkindir.

Mesela buradan Medine'ye gitmek matlubumuz, fakat yolu bilmiyoruz. Oraya gidebilmek için yolunu bilenlerden sorar, öğreniriz. Fakat Medine'ye vardiktan sonra "Medine'ye nereden gidilir?" diye öğrenmek istemek, elbette manasız bir hareket olur.

چون شدی بر بامهای آسمان - سرد باشد جست و جوی نردبان

9103- Sen göklerin damına, yani asumanın fevkine vasıl olursan, merdiven aramak soğuktur.

Buradaki, "Bamu asuman"dan maksat, Kur'an hakikatlerinin ilmidir. Merdivenden murat da, ona vasıl olacak sarf, nahiv, meani, beyan, bedi, gibi âlet ilimleridir. Zaten bunlara âlet ilimleri denilmesi, Kur'an'ın anlaşılmasına vasıta olmaları dolayısıyladır. Kur'an'ın elfaz ve meanisine ve esrar ve hakikatlerine vakıf olduktan sonra, artık yalnız kelimelere taalluk eden kaidelerle uğraşmak soğuk olur. Meğerki başkalarına öğretmek için ola...

جز برای یاری و تعلیم غیر - سرد باشد راه خیر از بعد خیر

9104- Bir dosta yahut başkalarına öğretmekten maada, bir hayır ümidiyle böyle âlet ilimleriyle meşgul olmak soğuktur, manasızdır.

آینه‌ی روشن که شد صاف و جلی - جهل باشد بر نهادن صیقلی

9105- Saf ve parlak bir aynaya cila vermeye kalkışmak, cehaletten ileri gelir.

پیش سلطان خوش نشسته در قبول - زشت باشد جستن نامه و رسول

9106- Padişahın huzuruna kabul edilmiş ve orada hoşça oturmuş olan bir kimsenin, padişaha göndermek için name ve elçi araması, çirkin bir şeydir.

"BİR AŞIĞIN, MAŞUKU HUZURUNDA AŞK MEKTUBU OKUMASI VE MAŞUKUN BU HAREKETİ MAKBUL GÖRMEYEREK, MATLUBA VASIL OLDUKTAN SONRA DELİL ARAMAK ÇİRKİNDİR VE MALUMA ERDİKDEN SONRA İLİM İLE İŞTİĞAL EYLEMEK KÖTÜ BİR ŞEYDİR, DEMESİ"

داستان مشغول شدن عاشقی به عشق نامه خواندن و مطالعه کردن عشق نامه در حضور معشوق خویش و معشوق آن را ناپسند داشتن که طلب الدلیل عند حضور المدلول قبیح و الاشتغال بالعلم بعد الوصول الى المعلوم مذموم

آن یکی را یار پیش خود نشاند - نامه بیرون کرد و پیش یار خواند

9107- Bir kimseyi, sevgilisi karşısına oturttu. O kimse, cebinden bir kâğıt çıkarıp sevgilinin huzurunda okumaya başladı.

بیتها در نامه و مدح و ثنا - زاری و مسکینی و بس لابه‌ها

9108- *O kâğıtta beyitler, meth-ü senalar, feryatlar, aczler ve birçok niyazlar vardı.*

گفت معشوق این اگر بهر من است - گاه وصل این عمر ضایع کردن است

9109- *Sevgili, dedi ki: "Eğer bunlar benim için ise, vuslat zamanında böyle şeylerle meşgul olmak, ömrü zayı etmektir."*

من به پیشست حاضر و تو نامه خوان - نیست این باری نشان عاشقان

9110- *Ben, senin karşında bulunuyorum; sen ise, name okuyorsun. Bu hareket, âşıklık alameti değildir.*

گفت اینجا حضری اما و لیک - من نمی‌یابم نصیب خویش نیک

9111- *Âşık, dedi ki: "Evet, burada hazırsın. Lakin ben, senden nasibimi iyice alamıyorum."*

آن چه می‌دیدم ز تو پارینه سال - نیست این دم گر چه می‌بینم وصال

9112- *Geçen sene, sende gördüğüm hali ve zevki, şimdi visalde iken bulamıyorum.*

چشمه می‌بینم و لیکن آب نی - راه آبم را مگر زدره زنی

9113- *Çeşmeyi görüyorum, lakin suyu yok. Suyumun yolunu, galiba bir yol kesen kesti.*

گفت پس من نیستم معشوق تو - من به بلغار و مرادت در قتل

9114- *Sevgili, dedi ki: "O halde, senin maşukun ben değilim. Ben, Bilgar deryasında bulunuyorum, senin muradın Katu'da dolaşıyor."*

Bilgar ve Katu birbirine gayet uzak iki memleketmiş.

عاشقی تو بر من و بر حالتی - حالت اندر دست نبود یا فتی

9115- *Ey yiğit! Sen bana değil, benim aşkımdan husule gelen halet ve zevke âşıksın. Hâlbuki hal geçici bir şeydir, daima elde bulunmaz.*

پس نیم کلی مطلوب تو من - جزو مقصودم ترا اندر زمن

9116- *O halde, senin tamamıyla istediğin ben değilim. Âlemde istediğin şeyin bir kısımcağızı da, bende var.*

خانه‌ی معشوقه‌ام معشوق نی - عشق بر نقد است بر صندوق نی

9117- *Ben senin için sevgili değil, sevgilinin evi gibiyim. Hâlbuki aşk nakde olur; nakdin durduğu çekmeceye değil.*

هست معشوق آن که او یک تو بود - مبتدا و منتهایت او بود

9118- *Sevgili, tek olandır. Gelişin de ondandır, gidişin de onadır.*

چون بیابانی اش نمائی منتظر - هم هویدا او بود هم نیز سر

9119- *Onu bulunca, başka şeye muntazır olmazsın. O, senin için hem zahir, hem batındır.*

میر احوال است نه موقوف حال - بنده‌ی آن ماه باشد ماه و سال

9120- *Hakiki âşık, hale hakimdir, mahkum değil... Aylar ve yıllar, onun bendesi olur.*

چون بگوید حال را فرمان کند - چون بخواهد جسمها را جان کند

9121- *Söyleyince, hale ferman eder; isteyince, cisimleri can haline getirir.*

منتها نبود که موقوف است او - منتظر بنشسته باشد حال جو

9122- *Hale mahkum olansa, hal gelince derecesi artan, halsiz kalınca rütbesi düşen bir kimsedir.*

کیمیای حال باشد دست او - دست جنباند شود مس مست او

9123- *Hale hakim olan zatın eli, hal kimyasıdır ki, elini oynatınca bakır, onun mesti olur, yani altına tahavvül eder.*

گر بخواهد مرگ هم شیرین شود - خار و نشتر نرگس و نسرين شود

9124- *Yine o zat-ı şerif isterse, ölüm tatlılaşır, diken ve neşter, nergis ve beyaz gül gibi latif olur.*

آن که او موقوف حال است آدمی است - گه به حال افزون و گاهی در کمی است

9125- *Hale bağlı olan insandır ki, hal cihetiyle bazen yükselir, bazen alçalır.*

Sofîye ıstılahında gelip geçici olan zevke ve neşeye hal derler. Hal devam etmez. Devamlı olan neşeye, makam derler. Ehl-i hâl olanların zevki de mütehavvildir. Bazen inbisat, bazen inkıbaz duyarlar.

صوفی ابن الوقت باشد در مثال - لیک صافی فارغ است از وقت و حال

9126- *Sofî, hale nail olmakta İbn-ül Vakit'tir. Lakin safî, vakitten ve halden de kurtulmuştur.*

Tasavvufta "Sofî" ve "Safî" denilen kimseler vardır. Sofî "İbn-ül vakt" olur. Yani vakit neyi icap ediyorsa, derhal onu yapar. Bugün yapılacak iş yarına, şimdi yapılacak işi birazdana bırakmaz. Bundan dolayı, ona "İbn-ül vakt" derler. Sofiden yüksek olan "Safî" ise, halden ve vakitten feragat etmiştir. O, vakte değil, vakit ona tabidir.

حاله‌ها موقوف عزم و رای او - زنده از نفخ مسیح آسای او

9127- *Haller, vakitler, onun azmine ve reyine bağlıdır. Onun, İsa'nın nefesine benzeyen nefesiyle diridir.*

Hazreti Mevlâna, bundan sonra o sevgili lisanından aşığına hitaben diyor ki:

عاشق حالی نه عاشق بر منی - بر امید حال بر من می‌تنی

9128- *Sen benim aşığım değil, hal aşığısın. Hal ümidiyle benim etrafımda dolaşıyorsun.*

آن که يك دم كم دمی كامل بود - نیست معبود خلیل آفل بود

9129- *Bir an eksilen, bir an artıp kemal bulunan hal, İbrahim Aleyhisselamın mabudu değildir, çünkü batmaktadır.*

Bu beyitle Enam Suresi'ndeki ayetlere işaret vardır. Orada buyruluyor ki:

Arapça, Sure Enam ayet 74-78

"Bir zaman İbrahim, atası Azer'e: Sen putları tanrı mı ediniyorsunuz? Doğrusu ben seni de, kavmini de apaçık bir sapıklık içinde görüyorum, demişti. Biz, İbrahim'e kesin ilme erenlerden olması için göklerin ve yerin büyük mülkünü de öylece gösteriyorduk. İşte o, üstünü gece bürüyüp, örtünce bir yıldız görmüş: Bu mu benim Rabbim, demiş; o sönüp gidince ise şöyle demişti: Ben böyle sönüp batanları sevmem. Sonra ayı doğar halde görünce de: Bu mu benim Rabbim, demiş; fakat o da batıp gidince: Andolsun, demişti: Eğer Rabbim bana hidayet etmemiş olsa imiş, muhakkak sapanlar güruhundan olacaktım... Sonra güneşi doğar vaziyette görünce de: Bu mu imiş benim Rabbim? Bu hepsinden de büyük, demiş, batınca da (şöyle) söylemişti: Ey kavmim! Ben sizin (Allah'a) eş katageldiğiniz nesnelerden katiyen uzağım."

İşte Hazreti Mevlâna'nın mezkûr beyti bu ayetlere telmihtir.

و انکه آفل باشد و گه آن و این - نیست دل بر لا اُحِبُّ الْآفِلِينَ

9130- *Gurup eden ve kâh şöyle, kâh böyle olan dilber değildir. Ben üful edenleri sevmem.*

آن که او گاهی خوش و گه ناخوش است - يك زمانی آب و يك دم آتش است

9131- *Kâh hoş, kâh nahoş olan; bir zaman su, bir zaman ateş gibidir.*

Böyle mütehavvil ve mütebeddil olan:

برج مه باشد و لیکن ماه نی - نقش بت باشد ولی آگاه نی

9132- *Kamerin belki burcudur, lakin kamer değildir. Güzel bir nakışdır, fakat nakkaşından haberi yoktur.*

Böyle tahavvül edip, değişenlere, bazen doğup, bazen üful eyleyenlere gönül bağlamak, sonunda pişmanlığı mucip olur.

هست صوفی صفا جو ابن وقت - وقت را همچون پدر بگرفته سخت

9133- *Safa-yı kalbe sahip olan sofi, İbn-ül Vakt'tir ki, vakte pederi gibi sımsıkı sarılmıştır.*

هست صافی غرق نور ذو الجلال - ابن کس نی فارغ از اوقات و حال

9134- *Safi ise, Zülcelâl Velcemal olan Allah'ın aşkı ile müstağraktır. Kimsenin oğlu, yani; tabi değildir. Vakitlerden ve hallerden feragat etmiştir.*

غرقه‌ی نوری که او لم یولد است - لم یلد لم یولد آن ایزد است

9135- Doğmamış bir nurun müstağrakıdır. Doğurmamak ve doğmamak, Allah'ın sıfatıdır.

رو چنین عشقی بجو گر زنده‌ای - ورنه وقت مختلف را بنده‌ای

9136- Eğer diri isen, git böyle bir aşkı ara. Yoksa muhtelif vakitlerin bendesi olur kalırsın.

منگر اندر نقش زشت و خوب خویش - بنگر اندر عشق و در مطلوب خویش

9137- Kendi nakşının çirkin ve güzel olmasına bakma, yine kendinin aşkına ve matlubuna bak.

Nasıl olursan ol, suretine nazar etme, talebinin ulvü ve matlubunun yüksek olmasına bak!

منگر آن که تو حقیری یا ضعیف - بنگر اندر همت خود ای شریف

9138- Ey şerif olan kimse! Kendinin hakir yahut zayıf olmasına bağlanma, ancak himmetine ve kalbindeki niyetine nazar et.

“İnsanın kıymeti, himmetiyle mütenasiptir.” Himmeti ne kadar yüksek ise, kendisi de o kadar yüksektir. Bu yükseklik ise, imanın kemalinden ileri gelir. Zira “Himmetin yüksekliği imandandır.”

تو به هر حالی که باشی می‌طلب - آب می‌جو دایما ای خشک لب

9139- Sen ne halde olursan ol, talepten vazgeçme! Ey susamış ve dudağı kurumuş kimse! Daima su ara!

Hazreti Mevlâna bu beyitlerle bizi yeis ve ümitsizliğe düşmekten alıkoymak istiyor. Zira Allah'ın lütuf ve kereminden ancak kâfirler meyus olurlar. Gene bir beyti ile diyor ki: “Topal, aksak, uyur ve terbiyesiz bir halde bile, Allah yolunda sürün ve onu talep et!”

Bundan şu anlaşılıyor ki: “Benim gibi asi ve günahkâr bir mahlûğun Allah'a yaklaşması nasıl mümkün olur?” dememelidir. Onun rahmetini, mağfiretini ve hidayetini ümit ederek, elden geldiği kadar yolunda bulunmalıdır. İlahî Rıza'nın nerede ve nede olduğu bilinmez. Bazen cüz'i bir şeyle, mesela yürekten bir ah çekmekle O'nun merhamet denizi cuş-u huruşa gelir ve o kulunun günahlarını affeder.

کان لب خشکت گواهی می‌دهد - کاو به آخر بر سر منبع رسد

9140- O kurumuş dudak, nihayet sahibinin çeşme başına erişeceğine şahadet eder.

خشکی لب هست پیغامی ز آب - که به مات آرد یقین این اضطراب

9141- Dudağının kurumuş olması, “Bu ızdırap, seni bize ulaştıracaktır” diye, suyun gönderdiği bir haberdır.

کاین طلب‌کاری مبارک جنبشی است - این طلب در راه حق مانع‌کشی است

9142- Bu aramak ve talip olmak yok mu, mübarek bir harekettir. Bu talep, Hakk yolunda zuhur edecek manileri def eder.

این طلب مفتاح مطلوبات تست - این سپاه و نصرت رایات تست

9143- Bu arama, senin talep ettiklerinin anahtarıdır. Senin ordun, sancakların ve muzafferiyetindir.

Çünkü Cenab-ı Hakk, evvela senin talebini kabul eder, ondan sonra sana talebi ilham eyler; **“Bana dua edin ki, size icabette bulunayım”** diyor. Dua etmesini, kullarına O emrediyor.

این طلب همچون خروسی در صیاح - می‌زند نعره که می‌آید صبح

9144- Bu talep, horoz gibidir ki, gece yarısı öter ve “Sabah oluyor” diye naralar atar, müjdeler verir.

Bunun gibi bir kalpte talep hasıl olması, matluba erişecek için bir müjdedir.

گر چه آلت نیستت تو می‌طلب - نیست آلت حاجت اندر راه رب

9145- Aletin yoksa yani Allah’a yaklaşmak için vesile olacak taat ve ibadette bulunmamışsan da, yine talepten geri durma. Allah yolunda, alete ihtiyaç yoktur.

Bir hadis-i şerifte: **“Cenab-ı Hakk, sizin suretlerinize ve amellerinize bakmaz, belki kalplerinize ve niyetlerinize nazar eder”** buyrulmuştur.

هر که را بینی طلب‌کار ای پسر - یار او شو پیش او انداز سر

9146- Oğul! Her kimi Allah talibi görürsen, onun dostu ol ve onun önünde eğil!

کز جوار طالبان طالب شوی - و ز ظلال غالبان غالب شوی

9147- Zira talepkar olanların komşuluğundan, sen de talip olursun; nefis ve hevaya galip olanların sayesinde, sen de onlara galebe edersin.

گر یکی موری سلیمانی بجست - منگر اندر جستن او سست سست

9148- Eğer bir karınca, Süleymanlık talebine kalkışırsa, onun talebine istihfaf ile bakma, belki onda var olan himmet yüksekliğini, takdir ile gör.

Böylece, karınca olsan bile Süleymanlık talebinde bulun.

هر چه داری تو ز مال و پیشه‌ای - نه طلب بود اول و اندیشه‌ای

9149- Elinde mal, sanat ve hünere dair ne varsa, onların evveli düşünce ve talep değil miydi?

Mesela sen bir kuyumcusun, birçok da sermayen var. O sanatı ve o serveti nasıl elde ettin? Kuyumcu olmayı düşünmekten ve onu talep etmekle değil mi? Binaenaleyh halis bir talepte bulunmaktan ve derunî olarak Allah’a dua etmekten hâli kalma ki matlubuna vasil olasın.

Hazreti Mevlâna, bu mevzuya dair bir hikâye naklediyor:

“DAVUD ALEYHİSSELAM ZAMANINDA: YA RABBİ, BANA MEŞAKKATSİZ HELAL RIZIK VER, DİYE DUA EDEN BİR KİMSENİN HİKÂYESİ”

حکایت آن شخص که در عهد داود علیه السلام شب و روز دعا می‌کرد که مرا روزی حلال ده بی‌رنج

آن یکی در عهد داود نبی - نزد هر دانا و پیش هر غبی
9150- *Davud Peygamber zamanında bir kimse, her âlim ve her cahil ve her ahmağın nezdinde...*

این دعا می‌کرد دایم کای خدا - ثروتی بی‌رنج روزی کن مرا
9151- *“Ya Rabbi! Bana zahmetsiz bir servet nasip et” diye dua ederdi.*

چون مرا تو آفریدی کاهلی - زخم خواری سست جنبی منبلی
9152- *Sen beni tembel, çalışmaz, gevşek bir halde yarattın.*

بر خران پشت ریش بی‌مراد - بار اسبان و استران نتوان نهاد
9153- *Sırtı yaralı ve zayıf merkeplere, atların ve katırların taşıdığı yük vurulmaz.*

کاهلم چون آفریدی ای ملی - روزیم ده هم ز راه کاهلی
9154- *Ya Rabbi! Mademki beni tembel yarattın, rızkımı da tembellik yolu ile yani çalışmadan ihsan et!*

کاهلم من سایه خسبم در وجود - خفتم اندر سایه‌ای این فضل و جود
9155- *Ben tembelim, varlık âleminde gölgede yetişmişim; senin ihsan ve cömertliğinin gölgesinde yatmışım.*

کاهلان و سایه خسبان را مگر - روزی بنوشته‌ای نوعی دگر
9156- *Tembeller ve zahmetsiz yaşamaya alışmış olanlar için, galiba başka türlü bir rızık takdir etmişsin ki, onlara, çalışmadıkları halde rızıkları geliyor.*

هر که را پای است جوید روزی - هر که را پا نیست کن دل سوزی
9157- *Ayağı olan rızkını arar, ayağı olmayana, yani çalışacak hali bulunmayana, merhamet eyle!”*

رزق را می‌ران به سوی آن حزین - ابر را می‌کش به سوی هر زمین
9158- *O hazin kimsenin rızkını, onun tarafına yolla. Ve arzın her tarafına bulut gönderip, yağmur yağdır.*

چون زمین را پا نباشد جود تو - ابر را راند به سوی او دو تو
9159- *Arzın ayağı olmadığı için, senin cömertliğinin bulutu, onun tarafına iki kat sürer.*

طفل را چون پا نباشد مادرش - آید و ریزد وظیفه بر سرش
9160- *Çocuğun ayağı olmadığı, yani daha yürümeye başlamadığı için, anası başucuna kadar gelir ve yiyeceğini yedirir.*

روزی خواهم به ناگه بی‌تعب - که ندارم من ز کوشش جز طلب
9161- *Ben, zahmetsiz bir rızık istiyorum, fakat talebimden başka çalışmam yok.*

Kur'an'da:

Arapça, Sure Necm ayet 39

“Hakikaten insan için kendi çalıştığından başkası yoktur” denilerek, her türlü rızkın çalışmaya bağlı olduğu bildirilmiştir. Onun için canlı mahlukâtın her biri, karnını doyurmak için çalışmaktadır. Hikâyemizdeki adam ise, tembel olduğunu, çalışmadığını söyleyerek Allah'tan zahmetsiz, meşakkatsiz rızık istiyor. Fakat rızıklar mütenevvi olduğu gibi çalışmalar da muhteliftir. Bu adam ise, dua etmek suretiyle rızkını elde etmek istiyor. Onun duası ve talebi de, bir nevi çalışma idi. Onun için, beyan edileceği vechile rızkı ayağına kadar geldi. Lakin şurası var ki bu nevi çalışma taklit edilecek bir hareket değildir. Elinden her ne geliyorsa, onu yapmayı ve onun ücretiyle karnını doyurmayı bırakıp da sırt üstü yatmak ve “Ya Rabbi! Rızkımı gönder!” diye dua etmek, hâşâ, Allah'ı kendisine vekilharç tayin etmek gibi olur. İnsan Cenab-ı Allah'tan çalışacak kuvvet ve onun mukabilinde doyuracak ücret istemeli. Ondan sonra yiyeceğini helali minallah olarak, besmele ile yemelidir. Hazreti Mevlâna'nın bu hikâyeyi nakletmesi, halkı tembelliğe teşvik için değil, halis talebin tesirini anlatmak içindir.

مدت بسیار می کرد این دعا - روز تا شب شب همه شب تا ضحی

9162- O adam, uzun müddet, sabahtan akşama kadar, akşamdan da, ertesi gün kuşluk zamanına kadar, bu duayı ediyordu.

خلق می خندید بر گفتار او - بر طمع خامی و بر پیکار او

9163- Herkes onun sözüne, hamcasına tamahına ve bu yolda uğraşmasına gülüyordu.

که چه می گوید عجب این سست ریش - یا کسی داده ست بنگ بی هیش

9164- Diyorlardı ki: “Acaba, bu budala ne söylüyor? Yoksa biri ona, şuurunu yok eden esrar mı içirdi?”

راه روزی کسب و رنج است و تعب - هر کسی را پیشه ای داد و طلب

9165- Rızık, zahmet ve meşakkatle kazanılır. Allah, herkese bir sanat ve bir talep vermiştir.

اطلبوا الأرزاق في أسبابها - ادخلوا الأوطان من أبوابها

9166- Rızıkları, sebepleri vasıtasıyla arayın; memleketlere, kapılarından girin, denmiştir.

Kale kapıları nasıl ki bir memlekete girmek vasıtası ise, çalışmak ta rızkı elde etmenin sebebidir.

شاه و سلطان و رسول حق کنون - هست داود نبی ذو فنون

9167- O sırada, padişah ve Hakk'ın resulü, mütefennin bulunan Davud Peygamber idi.

Davut Aleyhisselam Beni İsrail'den İşa'nın oğludur. Hazreti İsa'dan 1071 yahut 1086 yıl evvel doğmuştur. Şem'un tarafından Talut hükümdar tayin edilerek Calut ile harbe gittiği esnada Hazreti Davut sapan taşı ile Calut'u öldürmüş ve muharebenin kazanılması sebep olmuştu. Bunun üzerine Talut'un kızı ile nişanlandı. Fakat Talut, damadının kazandığı şöhret ve hürmetten kuşkulandı. Onu öldürmeye

niyetlendi. Hazreti Davut gizlendi. Talut öldürülünce, milattan 1040 yahut 1056 yıl önce hükümdar oldu. Bir müddet Talut'un oğluyla uğraştı. Nihayet rakipsiz kaldı ve Kudüs, Suriye ile Elcezire'nin bir kısmında müstakil bir hükümdar oldu. Lakin oğlu İshalum, pederine isyan etti. Kardeşi Amenun'u öldürdü. Babasıyla ettiği muharabede maktul düştü. Hazreti Davut'a nübüvvet verildi ve Zebur kitabı inzal olundu. Sesi gayet güzel olduğu için Zebur'u okuduğu vakit, dağlar akis yapar, kuşlar başına üşüşüp cıvıldaşır. Milattan evvel 1001 yahut 1016 tarihinde vefat ederek, yerine küçük oğlu Süleyman Aleyhisselam geçti. Gariptir ki, Yahudiler Hazreti Davut'u peygamber değil, Beni İsrail meliki sayarlar. Beyt-i Mukaddes'in temelini Davut Aleyhisselam attırmış, Süleyman Aleyhisselam ikmal etmiştir. Cenab-ı Davut hükümdar olduğu halde helal lokma yemek için zırh yapar, sattırır, parasıyla geçinirdi. Hazreti Mevlâna'nın onun hakkında "Nebi-yi Zifünün" tabirini kullanması bundan dolayı olsa gerektir.

با چنان عزی و نازی کاندرا اوست - که گزیدستش عنایتهای دوست
9168-Kendisine olan izzet ve naz dolayısıyla, Cenab-ı Hakk onu intihap etmişti.

معجزاتش بی‌شمار و بی‌عدد - موج بخشایش مدد اندر مدد
9169- Onun mucizeleri sayısızdı. Allah'ın ona olan lütfu ve ihsanı, dalgalar gibi birbiri ardınca geliyordu.

هیچ کس را خود ز آدم تا کنون - کی بدهست آواز صد چون ارغنون
9170- Adem Aleyhisselamdan beri, onunki gibi bir ses, kimseye nasip olmamıştı.

که به هر وعظی بمیراند دویست - آدمی را صوت خویش کرد نیست
9171- Her bir vaaz edişinde onun güzel sesi, iki yüz kişiyi yok eder, yani öldürürdü.

شیر و آهو جمع گردد آن زمان - سوی تذکیرش مغفل این از آن
9172- Arslan ve ceylan gibi hayvanlar da, vaaz meclisine gelirlerdi. Arslan ve ceylan, birbirlerinden habersiz kalırlardı. Arslan onu paralamaya kalkışmazdı.

کوه و مرغان هم رسایل با دمش - هر دو اندر وقت دعوت محرمش
9173- Dağ ve kuşlar, onun sesiyle hemahenk olurdu; ikisi de, davet vaktinde onun mahremi bulunurlardı.
 Sure-i Enbiya'da:

Arapça, Sure Enbiya ayet 79

buyrulmuştur ki: **"Biz hakikaten, dağları ve kuşları Davut ile beraber tespih etmek üzere ram etmiştik"** mealindedir.

این و صد چندین مر او را معجزات - نور رویش بی‌جهات و در جهات
9174- Onun, bunun gibi daha yüzlerce mucizesi vardır. Yüzünün nuru, cihetlere sığmaz ve fakat her tarafı parlatırdı.

با همه تمکین خدا روزی او - کرده باشد بسته اندر جستجو

9175- Bu kadar yücelikle beraber Allah, onun bile rızkını çalışmaya bağlamıştı.

بی‌زره بافی و رنجی روزی‌اش - می‌نیاید با همه پیروزی‌اش

9176- O kadar yüceliğe sahipken, zırh yapmadıkça, yani bu meşakkati çekmedikçe, rızkı gelmiyordu.

Tefsir-i Medarik'de yazılıdır ki: Davut Aleyhisselam her gün tebdil-i kıyafet ederek halk arasında dolaşır ve: "Davut nasıl bir adamdır, memnun musunuz?" diye sorardı. Cenab-ı Hakk, iki meleği insan suretinde gönderdi. Davut, onlara da sorunca: "Davut çok iyi adamdır, fakat Beytülmal'den yemese ve ehl-i iyaline yedirmese!" dediler. Bunun üzerine Cenab-ı Hakk'tan kendisini, Beytülmal'den müstağni bırakacak bir sebep haketmesini istedi ve kendisine zırh yapması talim olundu. Buhari'de, Ebu Hüreyre'den rivayet olunan: **"Hiçbir kimse elinin emeğiyle yediği yemekten daha hayırlı bir yemek yememiştir. Allah'ın peygamberi olan Davut Aleyhisselam da hükümdar olduğu halde elinin emeğiyle kazandığından yedi"** hadisi de, tefsirdeki rivayeti teyit etmektedir.

O zahmetsiz rızık isteyen kimse için halk derlerdi ki:

این چنین مخدول واپس مانده‌ای - خانه کنده‌ی دون و گردون رانده‌ای

9177- Böyle, bayağı ve perişan, yardımdan mahrum, çok geri kalmış, evine ve bucağına kapanmış, felekzede olmuşsun.

این چنین مدبر همی‌خواهد که زود - بی‌تجارت پر کند دامن ز سود

9178- Bu durumda bulunan bir kimse istiyor ki, ticaret etmeksizin, kazanç ile eteğini doldursun.

این چنین گنجی بیامد در میان - که بر آیم بر فلك بی‌نردبان

9179- Böyle bir ahmak, ortaya atılmış da, "Gökyüzüne merdivensiz çıkayım" diyor.

این همی‌گفتش به تسخر رو بگیر - که رسیدت روزی و آمد بشیر

9180- Biri, istihza ederek derdi ki: "Rızık erişti ve müjdecı geldi, hemen git al..."

و آن همی‌خندید ما را هم بده - ز آنچه یابی هدیه‌ای سالار ده

9181- Bir diğeri de gülerek: "Ey köy ağası! Gelen hediye, bize de ver" derdi.

او از این تشنیه مردم وین فسوس - کم نمی‌کرد از دعا و چاپلوس

9182- O ise, halkın böyle ayıplamasından ve eğlenmesinden bakarak duasını, niyazını eksiltmeden sürdürdü.

تا که شد در شهر معروف و شهیر - کاو ز انبان تهی جوید پنیر

9183- Nihayet o kimse, "Boş torbada peynir arıyor" diye, şehir içinde şöhret aldı ve tanındı.

شد مثل در خام طبعی آن گدا - او از این خواهش نمی‌آمد جدا
9184- O dilenci adam, "Ham bir tamahkâr" diye, darb-ı mesel oldu. Buna rağmen, talebinden caymadı.

"O DUA EDENİN EVİNE, BİR SIĞIRIN KOŞUP GELMESİ; PEYGAMBER ALEYHİSSELAM, CENAB-I HAKK DUADA ISRAR EDENLERİ SEVER, BUYURMUŞTUR. CENAB-I HAKK'TAN BİR ŞEYİ ISRAR İLE İSTEMEK, İSTEYEN İÇİN, İSTEDİĞİ ŞEYDEN DAHA İYİDİR"

دویدن گاو در خانه‌ی آن دعاکننده به الحاح، قال النَّبِيُّ عليه السلام إنَّ الله يحب الملحين في الدعاء زیرا عین خواست از حق تعالی و الحاح خواهنده را به است از آن چه می‌خواهد آن را از او

Hadis-i şerifte buyrulmuştur ki: **"Cenab-ı Hakk, duada, duasında ısrar edenleri sever."**

Şeyh Sadi Kuddise sırrahu, Gülistan kitabının mukaddemesinde der ki: "Günahkâr kullardan biri, kabulü ümidiyle ellerini Cenab-ı Hakk'ın dergâh-ı kabulüne açar. Hakk Sübhanehu ona nazar-ı icabetle bakmaz. O kul, tekrar dua eder. Allah yine kabul etmez. Kul üçüncü defa münacaat ve tazarruda bulunur. Bu sefer Allah Azimüşşan, buyurur ki: **"Ey meleklerim! Kulunun duasını kabul ettim ve istediğini verdim. Çünkü bir kulunun uzun uzadıya dua edip inlemesinden utanırım."** Şeyh Sadi, bu fıkradan sonra: "Allah'ın lütuf ve keremini gör ki, günaha giren kuldur, fakat hayâ eden Allah'tır" demektir.

تا که روزی ناگهان در چاشت‌گاه - این دعا می‌کرد با زاری و آه
9185- Nihayet o adam, bir gün kuşluk vaktinde, yine ağlayıp inleyerek, bu çeşit bir dua edip dururken:

ناگهان در خانه‌اش گاوی دوید - شاخ زد بشکست در بند و کلید
9186- Ansızın evine, bir sığır koşup geldi. Boynuzuyla vurup, kapının kilidini kırdı.

گاو گستاخ اندر آن خانه بجست - مرد در جست و قوایم‌هاش بست
9187- Sığır, küstahçasına evin içine girince, ev sahibi sıçradı, sığırın ayaklarını bağladı.

پس گلوی گاو ببرید آن زمان - بی‌توقف بی‌تامل بی‌امان
9188- Durmaksızın, düşünmeksizin ve aman vermeksizin boğazını kesti.

چون سرش ببرید شد سوی قصاب - تا اهابش بر کند در دم شتاب
9189- Sığırın başını kesince, çabucak derisini yüzün diye, kasabı çağırmaya gitti.

"MESNEVÎ NAZIMININ ÖZÜR DİLEMESİ VE MEDET TALEBİNDE BULUNMASI"

عذر گفتن نظم کننده و مدد خواستن

ای تقاضاگر درون همچون جنین - چون تقاضا می‌کنی اتمام این
9190- *Ey derunumda bir cenin gibi, bu manaları oynatıp duran Allah! Mademki, şu Mesnevî'nin tamamlanmasını istiyorsun...*

سهل گردان ره نما توفیق ده - یا تقاضا را بهل بر ما منه
9191- *Onun nazmını kolaylaştır ve yol gösterip, ikmaline muvaffak eyle. Ya da, bu talebi bırak, bizi onunla mükellef kılma!*

چون ز مفلس زر تقاضا می‌کنی - زر ببخشش در سر ای شاه غنی
9192- *Mademki, müflis bir kimseden altın istiyorsun. Ey gani olan Malik-el Mülk! Ona gizlice altın ver.*

بی‌تو نظم و قافیه شام و سحر - ز هره کی دارد که آید در نظر
9193- *Senin iraden ve tevfikin olmayınca, gece ve gündüz nazım ile kafiye'nin doğması ne mümkün?*

نظم و تجنیس و قوافی ای علیم - بنده‌ی امر تواند از ترس و بیم
9194- *Ey âlim olan Allah! Nazım da, cinas da, kafiye de korkudan senin emrine kuldur.*
Kur'an'da:

Arapça, Sure İsra ayet 44

“Allah’ı hamdile tespih ve takdis etmeyen hiçbir şey yoktur. Fakat (ey insanlar) siz onların tespihini iyi anlamazsınız” buyrulmuştur. Nazım, cinas, kafiye gibi şeyler de “Şey” kelimesine dâhil oldukları için onların da Allah’ı tespih ve takdis etmeleri لازم gelir. Bu münasebetle Hazreti Mevlâna, bilcümle eşyanın hal diliyle Hakk’ı tespih ettiklerinin beyanına girerek diyor ki:

چون مسبح کرده‌ای هر چیز را - ذات بی‌تمییز و با تمییز را
9195- *İlahi! Temyiz sahibi olan ve olmayan her şeyi, müsebbih kılmışsın.*
Müsebbih: Tespih eden demektir.
Temyiz sahibi olan mahlukât: Melek, cin ve insandır. Temyiz sahibi olmayan ise: hayvan, nebat ve cemattır ki onlar da kendilerine mahsus bir dil ile Hakk’ı tespih ederler. Bir beyitle şöyle denilmiştir: Seher vakti ötüşen kuşlar, hususi bir ıstılah ile seni zikrederler.

هر یکی تسبیح بر نوعی دگر - گوید و از حال آن این بی‌خبر
9196- *Mahlukatın her biri, başka bir suretle tespih eder ve birinin halinden diğeri bi-haber bulunur.*

İnsanlar, sair mevcudatın tespihini anlamadığı gibi, onlar da insanların ve bir sınıf, diğerrinin tespihinden habersizdir.

آدمی منکر ز تسبیح جماد - و آن جماد اندر عبادت اوستاد
9197- *İnsanlardan bazıları, mesela Mutezile mezhebinde olanlar, cemadatın tespihini inkâr eder. Hâlbuki o cemadat, kendi diliyle Hakk’a tespih eylemekte üstaddır.*

بلکه هفتاد و دو ملت هر یکی - بی خبر از یکدیگر و اندر شکی

9198- *Belki yetmişiki milletin her biri, yekdiğerinden habersizdir ve diğerlerinin tespîhinden şüphe etmektedir.*

چون دو ناطق را ز حال همدگر - نیست آگه چون بود دیوار و در

9199- *Konuşan iki insan, birbirinin haline agâh olmazsa, duvar ve kapı gibi cematatın tespîhine nasıl vakıf olur?*

چون من از تسبیح ناطق غافلم - چون بداند سبحة‌ی صامت دلم

9200- *Ben, daha söyleyen insanın tespîhinden gafil iken, lisanı olmayan cemat ve nebatatın tespîhini kalbim nasıl bilir?*

هست سنی را یکی تسبیح خاص - هست جبری را ضد آن در مناص

9201- *Sünnînin hususi bir tespîhi vardır. Cebrînin de, ona zıt olmak üzere, sığındığı bir inanç tespîhi mevcuttur.*

سنی از تسبیح جبری بی خبر - جبری از تسبیح سنی بی اثر

9202- *Sünnî olan, Cebrînin tespîhinden haberdar değildir. Cebrî de, Sünnînin tespîhinden bi-eserdir.*

Sünniler: Ehli sünnet velcemaat denilen Müslümanlardır ki, bunlardan Hanefiler Ebu Mansur Maturidi'yi, Şafiiler, Malikiler ve Hanbeliler Ebul Hasan-i Eşari'yi itikatta imam tanımışlardır. Cebriler ise, Cehm ibni Safvan namında birinin itikatında olanlardır.

Sünniler ile Cebrilerin itikadı arasındaki başlıca fark, sünniler: "Kullarda bir irade-i cüziye vardır. Kul o iradeyi kullanır. Cenab-ı Hakk dilerse, onu infaz eder, dilerse etmez" derler. Cebriler: "Kulda hiçbir irade yoktur, Allah neyi irade ederse, kul onu yapar" itikadını beslerler.

این همی گوید که آن ضالست و گم - بی خبر از حال او وز امر قم

9203- *Cebrîler, "Sünnî, kula irade-i cüziye isnat ettiği için, sapıktır" der. Hâlbuki o Sünnînin halinden ve "Kum" emrinden habersizdir.*

Kur'an-ı Kerim'de:

Arapça, Sure Müddessir ayet 1-3

Mezkûr ayet-i kerimenin nazil oluşu ile ilgili olarak, Cabir bin Abdullah'tan r.a. rivayet edilen bir hadiste Peygamber Efendimiz buyurmuşlardır ki: *"İkra Suresi'nin iptidaları nazil olduktan sonra bir yolda gidiyordum. Baladan gelen bir ses işittim. Başımı kaldırıp bakınca, Hira mağarasında bana gelen meleği yerle gök arasında bir kürsi üstünde gördüm. O manzaradan bana bir mehabet geldi. Eve geldim "Beni örtün, beni örtün" diyerek yattım. O esnada vahiy geldi. Şu ayetlerle davete ve halkı korkutmaya memur oldum."*

Hazreti Mevlâna, Cenab-ı Peygamber'e: *"Kalk! Allah'ın azabıyla korkut"* emrinin verilmesini, Peygamberi Zîşan Efendimizde bir irade-i cüz'ie bulunduğu delili olduğunu Cebrîlerin bilmediklerini, ondan dolayı kullardan bütün iradeyi kaldırdıklarını anlatıyor:

و آن همی‌گوید که این را چه خبر - جنگشان افکند یزدان از قدر

9204- Sünnî de, der ki: “Cebrînin akaid-i diniyeden ne haberi var?” İki taraf da, birbirine itiraz eder. Çünkü Cenab-ı Hakk, onların aralarında mücadele olmasını takdir buyurmuştur.

گوهر هر يك هویدا می‌کند - جنس از ناجنس پیدا می‌کند

9205- Her birinin aslını ve itikadını, bu suretle meydana çıkarır ve cinsi nacinsten ayırt eder.

قهر را از لطف داند هر کسی - خواه دانا خواه نادان یا خسی

9206- Gerek âlim olsun, gerek cahil olsun, isterse aşâğılık biri bulunsun, herkes lütuf ile kahır fark eder.

İnsanlar değil, kedi-köpek gibi ehli hayvanlar bile, sahiplerinin çağırımlarıyla kovmalarını pekâlâ ayırt ederler.

ليک لطفی قهر در پنهان شده - یا که قهری در دل لطف آمده

9207- Lakin kahırda gizlenmiş lütfu yahut lütuf içindeki kahır...

کم کسی داند مگر ربانی - کش بود در دل محک جانایی

9208- Az kimse bilir. Meğer o kimse, kalbinde ruhanî mihenk bulunan bir Tanrı eri ola.

Hadis-i şerifte: “**Cennet istenilmeyen şeylerle, cehennem ise arzu edilen şeylerle çevrilmiştir**” buyrulmuştur ki, hoşâ gitmeyecek şeylere, yani Allah yolunda mücahadelere katlanan kimse cennete girecek; hoşâ giden ve nefsin arzu ettiği şeyleri yapan cehenneme gidecektir, demektir. İşte bu hadiste, kahırda lütuf ve lütufta kahır gizli olduğuna işaret vardır. Hazreti Ali Kerremallahü veche, buyurmuştur ki: “Tenzih ve takdis ederim o Allah’ı ki rahmetinin genişliği dostlarına karşı şiddetli bir azap şeklinde; azabının şiddeti de, düşmanlarına karşı rahmetinin genişliği suretinde görünmüştür” mealindedir. Fakat bunu ancak Allah eri olan bu arif fark edebilir.

باقیان زین دو گمانی می‌برند - سوی لانه‌ی خود به يك پر می‌پرند

9209- Allah eri olan ariflerden başkaları, bu iki halden, yani lütufta kahrın ve kahırda lütfun gizli olduğundan şüphelidirler. Kendi yuvalarına, bir kanatta uçmaya çalışırlar.

Hazreti Mevlâna, tek ve çift kanattan maksadın ne olduğunu izah için buyuruyor ki:

“İLMİN İKİ KANADI VARDIR, ŞÜPHENİN İSE TEKTİR, ZAN NOKSAN OLDUĞU İÇİN UÇAMAZ; İLİMDE ZAN VE YAKİNİN MİSALİ”

بیان آن که علم را دو پر است و گمان را يك پر است، ناقص آمد ظن به پرواز ابتر است،
و مثال ظن و یقین در علم

علم را دو پر گمان را يك پر است - ناقص آمد ظن به پرواز ابتر است

9210- İlmin iki kanadı, zan ve şüphenin ise, bir kanadı vardır. Zan nakıs olduğu için, uçup yükselemez.

Zan: Bir şeyi bilmekle şüpheli olmak; yakın ise, o şeyi tamamıyla ve hakikatiyle bilmektedir. Mesela “Şu zat Ahmet Efendi mi?” sualine, “Evet, odur” cevabı yakındır. Bunu diyen kimse, Ahmet Efendi’yi tanıyor, şeksiz şüphesiz biliyor demektir. Aynı suale, “Odur sanırım” cevabı ise, zandır ki, bu cevabı verenin Ahmet Efendi’yi layığı ile tanımadığını bildirir. Bundan dolayı, yakın ilminin çifte kanadı vardır, sahibini uçurur ve yükseltir. Zan ise, yakine nispetle tek kanatlı bir kuş gibi kalır.

مرغ يك پر زود افتد سر نگون - باز بر پرد دو گامی یا فزون

9211- Tek kanatlı bir kuş, çabucak ve tepetaklak düşer; davranıp uçmaya çalışsa bile, nihayet iki adım yahut biraz daha uçabilir.

چون ز ظن و ارست علمش رو نمود - شد دو پر آن مرغ يك پر پر گشود

9212- Bir kimse zandan kurtulur ve ona yakın ilmi yüz gösterirse, o tek kanatlı kuş, iki kanatlı olur.

Ve ancak o zaman hakikat fezalarında uçabilir.

بعد از آن یمشی سویا مستقیم - نی علی وجهه مکبا او سقیم

9213- Ondan sonra, yüzüstü düşerek yahut eğri büğrü değil, dosdoğru yürür gider.

Hazreti Pir, bu beyit ile Sure-i Mülk’teki:

Arapça, Sure Mülk ayet 22

“Şimdi yüzükoyun sürünerek giden mi daha çok hidayete erişmiştir, doğru yolda dosdoğru yürüyen mi?” ayet-i kerimesine işaret etmiştir.

Nazm-ı celildeki yüzükoyun sürünerek gidenden maksat, İslamiyete yanaşmayanlar yahut ondan ayrılanlar; hidayete erişenden meram da, halis muhlis müslümanlardır.

با دو پر بر می پرد چون جبرئیل - بی گمان و بی مگر بی قال و قیل

9214- Yakın ilmine sahip olan kimse, şüphesiz, mekirsiz dedikodusuz Cebrail gibi, iki kanatla uçar.

گر همه ی عالم بگویندش توی - بر ره یزدان و دین مستوی

9215- Eğer bütün âlem halkı ona, “Sen Allah yolunda gidiyorsun, din-i müstakim üzeresin” dese...

او نگرده گرم تر از گفتشان - جان طاق او نگرده جفتشان

9216- O, onların sözleriyle, daha ziyade şevk peyda etmez. Onun tek olan ruhu, o sözlerin yahut onu söyleyenlerin çifti olmaz.

Ve onları tasdik etmez.

Şeyh Sadi, Gülistan’ında der ki: “Büyük bir zatı, bir mecliste yüzüne karşı birçok methettiler. O zat, bunları dinledikten sonra başını kaldırdı: Nasıl bir adam olduğumu ben bilirim, diyerek methedenlerin senasına ehemmiyet vermedi.”

ور همه گویند او را گمرهی - کوه پنداری و تو برگ کهی
9217- *Eğer herkes ona, "Sen sapıksın, kendini dağ sanıyorsun; ama, saman çöpü gibisin" deseler...*

او نیفتد در گمان از طعنشان - او نگردد دردمند از طعنشان
9218- *O kimse, söyleyenlerin kötülenmesinden şüpheye düşmez ve onların kin ve husumetinden, müteessir olmaz.*

بلکه گر دریا و کوه آید به گفت - گویدش با گمرهی گشتی تو جفت
9219- *Hatta deniz ve dağ dile gelse de, "Sen dalaletle yoldaş oldun" dese...*

هیچ يك ذره نیفتد در خیال - یا به طعن طاعنان رنجور حال
9220- *Yine o kimse, zerre kadar hayale kapılmaz ve kötüleyenlerin sözlerinden elem duymaz.*

"HALKIN TAZİMİ VE MÜŞTERİLERİN RAĞBETİ DOLAYISIYLA, BİR İNSANIN HASTALANMASI VE BİR MUALLİMİN HİKÂYESİ"
مثال رنجور شدن آدمی به وهم تعظیم خلق و رغبت مشتریان به وی و حکایت معلم

کودکان مکتبی از اوستاد - رنج دیدند از ملال و اجتهاد
9221- *Bir mektebin çocukları, çalışmaktan usanmış ve hocalarından bıkmışlardı.*

مشورت کردند در تعویق کار - تا معلم در فتد در اضطرار
9222- *İşi oyalamak ve hocayı mecbur kılmak için, meşveret ettiler. Diyorlardı ki:*

چون نمی‌آید و را رنجوری - که بگیرد چند روز او دوری
9223- *Hocaya bir hastalık gelmiyor ki, birkaç gün mektepten uzaklaşsın da...*

تا رهیم از حبس و تنگی و ز کار - هست او چون سنگ خارا برقرار
9224- *Biz de, mektepte hapis kalıp daralmaktan ve derse çalışmaktan kurtulalım. Hoca, kaya gibi yerinde durmaktadır.*

آن یکی زیرکتر این تدبیر کرد - که بگوید اوستا چونی تو زرد
9225- *En zekileri, bir tedbirde bulundu. Diyecekti ki, "Hoca efendi, ne oldu. Sararmışsın?"*

خیر باشد رنگ تو بر جای نیست - این اثر یا از هوا یا از تبی است
9226- *Hayrola, rengin uçmuş? Hava yahut sıtma tesiri olmalı...*

اندکی اندر خیال افتد از این - تو برادر هم مدد کن این چنین
9227- *Bu sözlerden, hoca azıcık vehme kapılır. Sen de, bu suretle bana yardım edersin kardeşim.*

چون در آیی از در مکتب بگو - خیر باشد اوستا احوال تو
9228- *Mektep kapısından girince, de ki: "Hayrola üstat! Ne bu haliniz?"*

آن خیالش اندکی افزون شود - کز خیالی عاقلی مجنون شود
9229- *Benim sözlerimden kapıldığı vehim, azıcık daha artar ki, vehme kapılan akıllı kimse, deli gibi olur?*

آن سوم و آن چارم و پنجم چنین - در پی ما غم نمایند و حنین
9230- *Bizden sonra üçüncü, dördüncü, beşinci çocuk da, bu çeşit sözlerle hocanın hastalığına teessür ve teessüf gösterebilirler.*

تا چو سی کودک تواتر این خبر - متفق گویند یابد مستقر
9231- *Otuz çocuk, hep birlikte böyle söyleyince, haber tevatür halini alır ve hocada tesiri mutlaka görülür.*

هر یکی گفتش که شاباش ای ذکی - باد بختت بر عنایت متکی
9232- *Çocukların hepsi, "Aferin zeki çocuk! Talihin, inayet yastığına dayansın" dediler.*

متفق گشتند در عهد وثیق - که نگرداند سخن را یک رفیق
9233- *Hep birlikte, bu sözlerinden dönmek üzere ittifak ettiler ve sağlam ahitte bulundular.*

بعد از آن سوگند داد او جمله را - تا که غمازی نگوید ماجرا
9234- *Ondan sonra, elebaşı olan çocuk, birinin işi gammazlamaması için hepsine yemin ettirdi.*

رای آن کودک بچربید از همه - عقل او در پیش می‌رفت از رمه
9235- *O çocuğun bu tedbiri, galebe etti. Çünkü onun akli, bütün çocukların aklından ileri idi.*

آن تفاوت هست در عقل بشر - که میان شاهدان اندر صور
9236- *Güzellerin suretlerinde olduğu gibi, insanların aklında da, tefavüt ve fark vardır.*

زین قبل فرمود احمد در مقال - در زبان پنهان بود حسن رجال
9237- *Bu kabilden olmak üzere, Hz. Ahmed Aleyhissalatü Vesselam, hadis-i şerifinde: "Erkeklerin güzelliği, dillerinde gizlidir" buyurmuştur.*
Hadis-i şerifte, *"İnsan, dilinin altında gizlidir. Söze başlayınca aklının derecesi anlaşılır"* buyrulmuştur.

Hazreti Mevlâna, bahis dolayısıyla Ehl-i Sünnet ve Mutezile mezhepleri arasında ihtilaflı bir meselenin izahına giriyor. Ehl-i sünnetçe insanların akılları farklıdır. Mutezile ise akılların müsavi olduğunu iddia eder. Ve "Allah, insanlara akıllarını farklı olarak vermiş olsaydı, onlara zulüm etmiş olurdu" derler. Binaenaleyh Cenab-ı Mevlâna, diyor ki:

“İNSANLARIN AKILLARI, YARATILIŞTA FARKLIDIR; FAKAT MUTEZİLE’YE GÖRE MÜSAVİDİR, ARTIKLIK, EKSİKLİK İLİM TAHSİLİNDEN KAYNAKLANIR”

عقول خلق متفاوت است در اصل فطرت و نزد معتزله متساوی است و تفاوت عقول از تحصیل علم است

اختلاف عقلها در اصل بود - بر وفاق سنیان باید شنود

9238- Akılların ihtilafı, yani kimi insanın çok akıllı, kiminin az akıllı olması yaratılıştandır. Bu meseleyi, Sünnîlere muvafık olarak dinlemelidir.

بر خلاف قول اهل اعتزال - که عقول از اصل دارند اعتدال

9239- Bu hüküm, Mutezile mezhebinde olanların sözlerine aykırıdır. Onlar, yaratılıştaki akılların müsavi olduğuna kaildirler.
Derler ki:

تجربه و تعلیم بیش و کم کند - تا یکی را از یکی اعلم کند

9240- Tecrübe ve talim, akılları çoğaltır ve azaltır da, birini diğerinden daha bilgili yapar.
Mevlâna, buyuruyor ki:

باطل است این ز آنکه رای کودکی - که ندارد تجربه در مسلکی

9241- Mutezile’nin bu sözü, batıldır. O zeki çocuk, herhangi bir meslekte tecrübe sahibi değildi ya...

بردمید اندیشه‌ای ز آن طفل خرد - پیر با صد تجربه بویی نبرد

9242- O küçük çocuk, öyle bir tedbirde bulundu ki, ihtiyar bir kimse, yüzlerce tecrübesi olduğu halde onu bulamazdı.
Hikâyedeki çocuğun ihtiyar mektep muallimini aldatması gibi...

خود فزون آن به که آن از فطرت است - تا ز افزونی که جهد و فکرت است

9243- Fitrî olan aklın fazlalığı, çalışıp, çabalama ile elde edilen akıl ziyadeliğinden iyidir.

Hazreti Ali Kerremallahü veche, buyurmuş ki: “Ben akli iki türlü gördüm. Biri tabii, diğeri semavidir.” Yani biri hilkaten verilmiş olan, diğeri işitilerek elde edilendir. “Tabii akıl olmayınca, işitilmekle edinilen aklın faydası yoktur. Nasıl ki gözü görmeyen bir kimseye güneşin faydası olmaz.”

تو بگو داده‌ی خدا بهتر بود - یا که لنگی راهوارانه رود

9244- Ey muhatap! Sen söyle. Allah’ın verdiği mi daha iyidir, yoksa topal birinin rahvan yürümeye çalışması mı?

“ÇOCUKLARIN HOCAYI VEHME DÜŞÜRMELERİ”

در وهم افگندن کودکان استاد را

روز گشت و آمدند آن کودکان - بر همین فکرت ز خانه تا دکان

9245- Sabah oldu. O çocuklar, bu fikirle mektebe geldiler.

جمله استادند بیرون منتظر - تا در آید اول آن یار مصر

9246- *Reyinde ısrar eden çocuk evvela içeriye girsin diye, mektebin dışarısında durdular ve beklediler.*

ز انکه منبع او بدهست این رای را - سر امام آید همیشه پای را

9247- *Çünkü bu reyin membaı, o olmuştu. Baş, ayağın imamı ve muktedası olduğu gibi, o da, diğer çocukların elebaşısı olmuştu.*

او در آمد گفت استا را سلام - خیر باشد رنگ رویت زردفام

9248- *O da geldi ve mektebe girdi. "Selamünaleyküm hocam, hayrola? Yüzünün rengi sararmış" dedi.*

گفت استا نیست رنجی مر مرا - تو برو بنشین مگو یاوه هلا

9249- *Hoca, "Ben hasta değilim, yerine otur, saçmalama" dedi.*

نفی کرد اما غبار وهم بد - اندکی اندر دلش ناگاه زد

9250- *Hastalığı kabul etmedi. Ama kötü bir vehim tozu, ansızın kalbine kondu.*

اندر آمد دیگری گفت این چنین - اندکی آن وهم افزون شد بدین

9251- *Çocuklardan bir diğeri içeri girip, o da böyle söyleyince, hocadaki o azıcık vehim arttı.*

همچنین تا وهم او قوت گرفت - ماند اندر حال خود بس در شگفت

9252- *Bu suretle, vehmi arttıkça arttı. Kendi haline, şaştı kaldı.*

"FİRAVUN'UN DA, HALKIN TAZİMİNDEN VEHİM HASTASI OLMASI"

بیمار شدن فرعون هم به وهم از تعظیم خلقان

سجدهی خلق از زن و از طفل و مرد - زد دل فرعون را رنجور کرد

9253- *Kadın-erkek, çoluk-çocuk... Halkın, Firavun'a karşı secde etmeleri, onun kalbine tesir etmiş, kendisini vehim hastası yapmıştı.*

گفتن هر يك خداوند و ملك - آن چنان كردش ز وهمی منهتك

9254- *Ahaliden her birinin, "Efendimiz, padişahımız" demesi, onu, öyle vehme düşürmüş ve o dereceye gelmişti ki...*

که بدعوی الهی شد دلیر - ازدها گشت و نمی شد هیچ سیر

9255- *Ulûhiyet davasına cesaret etti. Bir ejderha oldu, kibir ve azamete doymaz bir hale geldi.*

عقل جزوی آفتش وهم است و ظن - ز انکه در ظلمات شد او را وطن

9256- *Eksik olan aklın afeti, vehim ile zandır. Çünkü onun vatani, karanlıklardır.*

بر زمین گر نیم گز راهی بود - آدمی بی و هم ایمن می رود

9257- *Yerde yarım arşınlık bir patika olsa, insan, onun üstünde vehimsiz ve emin olarak yürür.*

Lakin:

بر سر دیوار عالی گر روی - گر دو گز عرضش بود کج می شوی

9258- *Yüksek bir duvar üstünde yürüyecek olursan, o duvar iki arşın eninde olsa bile, yürürken çarpılır ve eğilirsin.*

بلکه می افتی ز لرزه ی دل به و هم - ترس و همی را نکو بنگر بفهم

9259- *Belki de, kalbinin vehim ile çarpmasından düşersin. İyice bak da, vehim korkusunu anla.*

“HOCANIN VEHİM İLE HASTALANMASI”

رنجور شدن استاد به و هم

گشت استا سست از و هم و ز بیم - بر جهید و می کشانید او گلیم

9260- *Hoca, vehimden ve korkudan zayıfladı. Üstüne örtmek için, bir kilim almak üzere sıçradı.*

خشمگین با زن که مهر اوست سست - من بدین حالم نپرسید و نجست

9261- *Karısına hiddetlendi: “Bana olan muhabbeti gevşektir. Ben bu halde iken, halimi sormadı ve sebebini aramadı.”*

خود مرا آگه نکرد از رنگ من - قصد دارد تا رهد از ننگ من

9262- *Rengimin soluk olduğunu, bana haber vermedi. Benim karım olmak utancından, kurtulmak istiyor.*

او به حسن و جلوه ی خود مست گشت - بی خبر کز بام افتادم چو طشت

9263- *“O, kendi güzelliğinin ve cilvesinin sarhoşu olmuştur. Haberi yok ki, bir taş gibi damdan düşmüşüm” dedi.*

آمد و در را به تندی واگشاد - کودکان اندر پی آن اوستاد

9264- *Eve geldi ve sertlikle kapıyı açtı. Çocuklar da, hocanın ardınca gelmişlerdi.*

گفت زن خیر است چون زود آمدی - که مبادا ذات نیکت را بدی

9265- *Karısı: “Hayrola, neden böyle erken geldin? Zat-ı pakine bir fenalık gelmiş olmasın” dedi.*

گفت کوری رنگ و حال من ببین - از غم بیگانگان اندر حنین

9266- *Hoca: “Kör müsün? Rengime ve halime bak. Bana acıdıklarından, yabancılar müteessir oluyorlar da...”*

تو درون خانه از بغض و نفاق - می‌نبینی حال من در احتراق
9267- *Sen, evin içinde olduğun halde, bana buğzundan ve münafıklığından, ateşler içinde yandığımı görmüyorsun.*

گفت زن ای خواجه عیبی نیستت - وهم و ظن لاش بی‌معنی‌ست
9268- *Kadın dedi ki: "Hoca, bu merakın ayıp değil mi? Bu endişen, manasız bir vehimden ibaret."*

گفتش ای غر تو هنوزی در لجاج - می‌نبینی این تغیر و ارتجاج
9269- *Hoca, ona dedi ki: "Behey karı! Sen hala inat ediyorsun. Bendeki bu değişikliği ve titremeyi görmüyor musun?"*

گر تو کور و کر شدی ما را چه جرم - ما در این رنجیم و در اندوه و گرم
9270- *Eğer sen kör ve sağır oldunsa, benim kabahatim ne? Ben, bu hastalıktan perişan bir haldeyim zaten.*

گفت ای خواجه بیارم آینه - تا بدانی که ندارم من گنه
9271- *Kadın, dedi ki: "Hoca, ayna getireyim de, yüzüne bak; renginin soluk olmadığını, bende de günah bulunmadığını anla."*

گفت رو نه تو رهی نه آینه‌ت - دایما در بغض و کینی و عنت
9272- *Hoca, dedi ki: "Git, aynan da batsın, sen de bat. Daima buğuz, kin ve inat içindesin."*

جامه‌ی خواب مرا رو گستران - تا بخسبم که سر من شد گران
9273- *Çabuk benim yatağımı ser ki, yatayım. Çünkü başım ağırlaştı.*

زن توقف کرد مردش بانگ زد - کای عدو زوتر ترا این می‌سزد
9274- *Kadın duraklayınca, hoca: "Ey Allah'ın düşmanı! Çabuk ol. Bu duraklamak sana yakışır mı?" diye haykırdı.*

"HOCANIN YATAĞA DÜŞMESİ VE HASTALIKTAN İNLEMESİ"

در جامه‌ی خواب افتادن استاد و نالیدن او از وهم رنجوری

جامه خواب آورد و گسترده آن عجوز - گفت امکان نی و باطن پر ز سوز
9275- *İhtiyar kadın, yatak getirdi ve yaptı. Kendi kendine: "Söz dinletmek mümkün değil, vehimden içi ateşli."*

گر بگویم متهم دارد مرا - ور نگویم جد شود این ماجرا
9276- *Eğer hasta olmadığını söylersem, beni itham ediyor. Söylemezsem, aslı olmayan bu hastalık ciddileşecek.*

فال بد رنجور گرداند همی - آدمی را که نبودستش غمی
9277- *Kötü zan, gam ve kederi olmayan insanı, hasta eder.*
Bir şeyi uğursuz saymak "Fal-ı bed"dir ki, ona "Tetayyar" ve "Teşeüm" derler. Tetayyar, dinen men edilmiştir. Sallallahü Aleyhi Vesellem Efendimiz,

tetayyardan men eder. Kendisi güzel isimlerden tefeül buyururdu. Nitekim hicret esnasında Büreyde bin'il-Husayb'il-Eslemi'ye rast gelmişlerdi. Kureyşliler Resul-u Ekrem'in Mekke'den ayrıldığını anlayınca onu ölü yahut diri olarak getirene yüz deve vereceklerini ilan etmişlerdi. Onun için, taraf taraf, Resul-u Ekrem'i aramaya çıkanlar olmuştu ki, İbn-i Husayb da onlardan biri idi.

Büreyde, nezd-i saadete gelince, Aleyhisselat Efendimiz onun adını ve kabilesini sordu. Beni Eslem'den Büreyde olduğunu anlayınca da "İçimiz serinledi ve selamet bulduk" diyerek Büreyde'nin kabilesi adından tefeül buyurdu. Sonra Büreyde, yanındakilerle beraber Müslüman oldu ve başından sarığını çıkarıp mızrağının ucuna bağladı. Medine'ye kadar rikab-ı Muhammedîde ilk sancaktarlık vazifesini ifa etti.

قول پیغمبر قبوله یفرض - ان تمارضتم لدینا تمرضوا

9278- Hz. Peygamberin sözünü kabul etmek farzdır ki, "Eğer yalandan hastalanırsanız, sahiden hasta olursunuz" buyurmuştur.

Kadın diyordu ki:

گر بگویم او خیالی بر زند - فعل دارد زن که خلوت می کند

9279- Doğrusunu söyleyip, hasta değilsin desem: "Kadının bir işi var ki, halvet olmak için evde yalnız kalmayı istiyor" diyor.

مر مرا از خانه بیرون می کند - بهر فسقی فعل و افسون می کند

9280- "Beni evden çıkarıp, kendisi fışk ve fücürda bulunmak için masal okuyor" vehminde bulunuyor.

Nihayet:

جامه خوابش کرد و استاد او فتاد - آه آه و ناله از وی می یزاد

9281- Hocanın yatağını yaptı, o da yatağa düştü. "Ah, ah" diye inlemeye başladı.

کودکان آن جا نشستند و نهان - درس می خواندند با صد اندهان

9282- Çocuklar da, oraya oturdular ve yüz kederle, ders okumaya başladılar.

کاین همه کردیم و ما زندانییم - بد بنایی بود ما بد بانسیم

9283- "Bu yaptığımızdan dolayı, biz hapse layığız. Yaptığımız kötü bir bina oldu, biz de, kötü bina edicileriz" diyorlardı.

"BİZİM KUR'AN OKUYUŞUMUZDAN ÜSTADIN BAŞ AĞRISI ZİYADELEŞİR, DİYE ÇOCUKLARIN, İKİNCİ DEFA HOCAYI VEHME DÜŞÜRMELERİ"

دوم بار در وهم افگندن کودکان استاد را که او را از قرآن خواندن ما درد سر افزاید

گفت آن زیرک که ای قوم پسند - درس خوانید و کنید آوا بلند

9284- O zeki çocuk, dedi ki: "Arkadaşlar, dersinizi yüksek sesle okuyun!"

چون همی خواندند گفت ای کودکان - بانگ ما استاد را دارد زیان

9285- *Çocuklar, yüksek sesle okuyunca, yine o zeki çocuk: "Arkadaşlar, bizim sesimizin hoca efendiye zararı vardır."*

درد سر افزایش استا را ز بانگ - ارزد این کاو درد یابد بهر دانگ

9286- *Hızlı sestən, hocanın başının ağrısı artar. Cüzi bir yara için hasta olmak değer mi?*

گفت استا راست می گوید روید - درد سر افزون شدم بیرون شوید

9287- *Hoca, dedi ki: "Bu çocuk doğru söylüyor. Haydi gidin, başımın ağrısı arttı, dışarıya çıkın!"*

Biraz evvel hocanın eve gittiği, çocukların da beraber geldiği beyan edilmişti. Burada hoca evde yattığı halde çocukların orada bulunduğu bildiriliyor. İhtimal ki, mektebin yanında muallime mahsus bir ev vardı. Yahut hoca evinin büyücek bir odasını mektep yapmıştı da dershaneden çıkıp odasına girmişti.

"BU HİLE İLE ÇOCUKLARIN MEKTEPTEN KURTULMALARI"

خلاص یافتن کودکان از مکتب بدین مکر

Hocanın çocuklara izin vermesi üzerine:

سجده کردند و بگفتند ای کریم - دور بادا از تو رنجوری و بیم

9288- *Önünde yer öptüler ve "Ey kerim hoca efendi! Hastalık ve korkusundan uzak ol" dediler.*

پس برون جستند سوی خانه ها - همچو مرغان در هوای دانه ها

9289- *Sonra, tane için havalanmış kuşlar gibi, evlerine koştular.*

مادرانشان خشمگین گشتند و گفت - روز کتاب و شما با لهر جفت

9290- *Anaları, hiddetlendiler: "Mektep günü olduğu halde, siz oyunla meşgulsünüz" dediler.*

Hadis-i şerifte **"Erkek ve kadın her Müslümana ilim öğrenmek farzdır"** buyrulmutur. Farz olan bir ilmin, dinin en mühim ve en lüzumlu cihetlerini bilecek kadar olduğu da ulema tarafından bildirmiştir. Yine hadiste: **"Çocuklarınıza Kur'an öğretiniz"** emri vardır ve ebeveyn, bununla mükellef tutulmuştur. Diğer milletler mekteplerinde serbestçe dinlerini ve kitaplarını öğrettikleri halde, "Hükümet mücadele etmiyor ve mektep de okutmuyor" demekle, baba evlâdına dinini ve kitabını öğretmek mükellefiyetinden kurtulamaz. Çünkü **"Hepiniz çoban gibisiniz. Hepiniz güttüğünüz sürüden sorulacaksınız"** hadis-i nebevisi Müslümanlara mühim bir vazife yüklemiştir. Bir kimse, ne kadar kimseye hükmediyorsa, onlar hakkında Allah'ın suallerine cevap vermeye mecburdur. Hükümet reisi mi, memleket ahalisinden; vali ya da kaymakam mı, vilâyet ve kaza halkından; köy muhtarı mı, köylüsünden; aile reisi mi, aile efradından sorulacaktır. Onun için her Müslüman, ailesi hakkında sorulacak suallere cevap verebilmek üzere onları iyi yetiştirmeli, mesuliyetten kurtulmalıdır.

Analarının tekdiri üzerine çocuklar:

عذر آوردند کای مادر تو بیست - این گناه از ما و از تقصیر نیست
9291- *Özür dilediler ve "Ana dur, bağırma. Bu günah bizden ve bizim kusurumuzdan değildir."*

از قضای آسمان استاد ما - گشت رنجور و سقیم و مبتلا
9292- *"Kaza-yı asamanı, yani İrade-i Rabbanî ile hocamız hastalandı" dediler.*

مادران گفتند مکر است و دروغ - صد دروغ آرید بهر طمع دوع
9293- *Analar, dediler ki: "Sözleriniz, hile ve yalandır. Siz bir ayran için, yüz türlü yalan söylersiniz."*

ما صباح آییم پیش اوستا - تا ببینیم اصل این مکر شما
9294- *Biz, sizin bu hilenizin aslını anlamak için, yarın hocanın yanına gideceğiz.*

کودکان گفتند بسم الله روید - بر دروغ و صدق ما واقف شوید
9295- *Çocuklar, "Gidin de, bizim yalan mı, doğru mu söylediğimize vakıf olun" dediler.*

"ÇOCUK ANALARININ, HOCAYI ZİYARETE GİTMELERİ" رفتن مادران کودکان به عیادت اوستاد

بامدادان آمدند آن مادران - خفته استا همچو بیمار گران
9296- *Sabahleyin çocuk anaları, hocanın ziyaretine geldiler. O, ağır hastalar gibi uyumuştı.*

هم عرق کرده ز بسیاری لحاف - سر ببسته رو کشیده در سجاف
9297- *Örtüdüğü yorganların çokluğundan terlemişti. Başını bağlamış, yüzüne yorgan çarşafını çekmişti.*

آه آهی می‌کند آهسته او - جملگان گشتند هم لاحول گو
9298- *Yavaş yavaş, "ah" diyordu. Kadınların hepsi de, "La havle" diyerek taaccüp ettiler.*

خیر باشد اوستاد این درد سر - جان تو ما را نبوده زین خبر
9299- *"Hoca efendi! Hayrola bu baş ağrısı nedir? Senin hayatın hakkı için, bizim bundan haberimiz olmadı" dediler.*

گفت من هم بی‌خبر بودم از این - آگهم مادر غران کردند هین
9300- *Hoca, dedi ki: "Benim de, bundan haberim yoktu. Bu çocuklar, beni bundan haberdar ettiler."*

من بدم غافل به شغل قال و قیل - بود در باطن چنین رنجی ثقیل
9301- *Ben kıl-u kal ile meşgul olduğum için, içimde böyle ağır bir hastalık bulunduğundan gafildim.*

Hazreti Mevlâna, bahis dolayısıyla ciddi bir meşguliyetin ufak tefek hastalıkları duyurmayacağını beyan için diyor ki:

چون به جد مشغول باشد آدمی - او ز دید رنج خود باشد عمی

9302- Bir insan, bir şeyle ciddi meşgul olursa, kendi hastalığını görmez.

از زنان مصر یوسف شد سمر - که ز مشغولی بشد ز ایشان خبر

9303- Yusuf Aleyhisselam, Mısır kadınları yüzünden, hikâye mevzusu oldu ki, onlar Yusuf'u temaşa ile meşgul oldukları için, kendilerinden haberdar olamadılar.

پاره پاره کرده ساعدهای خویش - روح واله که نه پس بیند نه پیش

9304- Kendi bileklerini kestiler. Çünkü cananın müşadesinden şaşırان ruh, ne önünü görür, ne ardını.

Vakıa malumdur: Mısır kadınları, “Aziz’in karısı Züleyha, kölesini seviyormuş” diye dedikodu yapmışlardı. Züleyha, onları konağına davet etti. Her birinin önüne meyve ve bıçak koydurdu. Yusuf Aleyhisselama da “Çık! Kadınlara görün” dedi. Kadınlar, güzellik timsali olan Yusuf Aleyhisselamı görünce şaşırdılar. Meyve soyuyoruz, diye ellerini kanattılar da farkına varamadılar.

Bu hadise, Sure-i Yusuf’ta şöyle hikâye buyruluyor:

Arapça, Sure Yusuf ayet 31-32

“Züleyha, Mısır kadınlarının dedikodusunu işitince davet için onlara adam gönderdi. Ve onların dayanması için yastıklar hazırladı. Onların herbirine de bir bıçak verdi. Ey Yusuf! Çık ta şunlara görün, dedi. Kadınlar Yusuf’u görünce onu pek büyük buldular. Seyrinden gaşyolup meyve soyarlarken ellerini kestiler. Bunun gibisini yaratmak aczinden Allah’ı tenzih ederiz. Bu insan değildir, bu kerim bir melektir, başka bir şey değildir, dediler. Züleyha da: Beni mahabbetle ayıpladığınız işte budur, dedi.”

ای بسا مرد شجاع اندر حراب - که ببرد دست یا پایش ضراب

9305- Muharebelerde ne kadar yiğit adamlar bulunur ki, düşman darbeleri elini-ayağını kestiği halde...

او همان دست آورد در گیرودار - بر گمان آن که هست او برقرار

9306- Harbe devam etmeye çalışır ve kesilen azasını yerinde sanır.

خود ببیند دست رفته در ضرر - خون از او بسیار رفته بی‌خبر

9307- Sonra görür ki, eli kopmuş ve kendisinden birçok kan aktığı halde, haberi olmamış.

“TEN, RUHUN ELBİSESİNE BENZER. BU EL, RUHUN ELİNİN YENİ; BU AYAK DA, RUHUN AYAĞININ ÇİZMESİDİR”

در بیان آن که تن روح را چون لباسی است و این دست آستین دست روح است و این پای موزهی پای روح است

تا بدانی که تن آمد چون لباس - رو بجو لابس لباسی را ملیس

9308- Bilmiş ol ki, ceset, elbise gibidir. Sen git de, o elbiseyi giyen ruhu ara, libası öpüp yalama.

Cesede meftun olanlar, bir güzelin elbisesini sevenler gibidir. Çünkü ceset, ruhun elbisesi mesabesindedir. Binaenaleyh elbiseyi sevmekle kalma, onu giymiş olan ruhu ara ve onu sev.

روح را توحید الله خوشتر است - غیر ظاهر دست و پای دیگر است

9309- Ruh için, Allah'ı tevhit etmek pek hoştur. Onun görünmez başka eli, başka ayağı vardır.

دست و پا در خواب بینی و ائتلاف - آن حقیقت دان مدانش از گزاف

9310- Rüyada el-ayak görür ve onlarla bir şey alır, bir yere gidersin. Gördüklerini hakikat bil, saçma sapan sanma!

آن تویی که بی بدن داری بدن - پس مترس از جسم و جان بیرون شدن

9311- Sen, bedensiz bir ruha sahipsin. O halde, cisimden canın çıkmasından korkma!

Arapça, Sure Bakara ayet 154

“Allah yolundan can verenlere ölü demeyin, belki onlar diridirler. Lakin siz iyice anlayıp bilemezsiniz” ayet-i kerimesinin tefsirinde Kadı Beydavi Rahimehullah, der ki: Ayetin delaletinden anlaşılmaktadır ki, insan şu heykel-i mahsustan, yani cesed-i insaniyeden başka bir cevherdir ki, onun zati bir idraki vardır. Bedenin harap olmasıyla o idrak harap olmaz.

-----9. CİLDİN SONU-----